No. 1. —Anul IV. Iassi, 1 Martie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci. — Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

Studii asupra stărei noastre actuale.

I.

Dacă antichitatea ar fi ajunsu in timpurile moderne intreagă și neatinsă, profitul ce s'ar fi trasu din comorile ei ar fi fostu mai micu.

Acestu aforismu cuprinde in sine unu adevĕru, acărui desvoltare, ne va luminà asupra unui mare neajunsu a stărei noastre de astăḑi, față cu civilisațiunea Europei.

Ca punctu de purcedere acelor ce avemu de spusu stabilimu analogia următoare, care de sigur nu va fi contestată de nime: Civilisațiunea Europei moderne e datorită in mare parte atingerei spiritului barbaru cu civilisațiunea antică; renascerea vieței noastre, atingerei spiritului nostru cu civilisațiunea apusană.

Năvălirea barbarilor combinată cu decăderea morală și intelectuală a lumei antice rupse firul progresului omenescu. Producerile mărețe ale spiritului anticu — artea și sciința elină, dreptul și organisarea statului romanu — erau tot atăt de puțin ințelese de barbarii năvălitori căt și de Romanii și Grecii degenerați. Spiritul Europei reincepù o desvoltare oare cum din capĕtu și in parte independentă de inriurirea antichităței, deși aceasta ilu incunjurà ăncă din toate părțile, și merse astfeliu inainte pănă ce ajunse in stare de a putè legà eară firul disvoltărei de civilisațiunea antică. Aceasta se intămplă la renascerea sciințelor și artelor in seculele XV și XVI, de cănd incepe civilisațiunea Europei moderne, pe cănd lunga perioadă cunoscută sub numele de Evul-Mediu este numai desvoltarea pregătitoare a spiritului europeanu pentru a fi in stare să continue progresul anticu.

Dacă privimu la istoria noastră, vedemu că ne infățoșează aceleași fase, deși in perioade diferite. Pănă cătră inceputul seculului de față, Romănii au fostu in epoca Evului-Mediu a istoriei lor. Caracterele acestei perioade le regăsimu in istoria noastră, ori unde ne vomu intoarce, atăt in bine căt și in rĕu; din contra, in zădar vomu căută semnele distinctive ale civilisațiunei moderne la noi, pănă la

inceputul secolului acestuia. Virtutea neinfricoșată, luptele politice și religioase, o țesătură nesfirșită de ambițiuni, inălțări și căderi, in unu cuvĕntu, o mișcare mai mult fisică, esterioară, decăt o mișcare a ideilor caracterizează Evul-Mediu atăt al Europei căt și pe al nostru, cu deosebire, că pe când in Europa religiunea joacă adesa rolul de căpitenie, la noi a fostu totdeauna politica, raporturile de putere și de dominare, centrul in jurul căruia s'invĕrtì istoria noastră — in timpurile mai ferice luptele pentru neatărnare; in cele de durere, perḑĕtoarele lupte de intrigă și de partidă. In acestu timpu indelungatu care se sfirșì mult mai tărḑiu la noi decăt in apusul Europei, avurĕmu deci momente insemnate de viață, a căror inriurire in bine și in rĕu stă ăncă puternică inaintea noastră; avurĕmu resboinici și politici insemnați in sfera lor, avurĕmu și timpuri de schinjuire precumu le-au avutu și Europa — aceasta prin dominarea papală și urmările ei, noi prin acea a Fanarioților.

Dară atăta numai amu avutu și nimicu mai mult; căci dacă căutămu caracterele distinctive ale timpurilor moderne — sciințele, artele, industria, comerciul, rafinarea moravurilor, slăbirea credințelor religioase, in unu cuvĕntu după mișcarea interioară — toate aceste nu le intălnimu la noi in unu modu care să aibă o influență puternică și definitivă asupra vieței noastre, inainte de inceputul seculului acestuia. Scimu pre bine că amu avutu ăncă in seculul al XVI-le o universitate la Cotnaru și că scoala lui Vasile Lupu datează de pe la 1640; dară cine va pretinde că aceste institute au avutu o mare inriurire asupra desvoltărei noastre, de vreme ce unul dispare fără urme, celalaltu renasce abie in timpurile noastre după o lungă amorțire? Până in seculul nostru in zădar căutămu o literatură de o intindere și o valoare deosebită; și cu toate că ne rămase ici și cole căte o chronică de o nespusă valoare istorică, sau chiar căte unu monumentu literaru, nu putemu de locu pretinde că asemene scrieri aru avè unu altu caracteru decăt memoarele istorice ale Evului-Mediu germanu, francezu sau englezu, sau că aru fi de o valoare superioară literaturei aceluiași timpu a acestoru popoare. Literatura cea mai insemnată a Românilor până pe la inceputul seculului nostru, este literatura populară, de a căreia avuție abie amu inceputu à ne face o idee, de când s'a pusu a se culege, și a se scăpà astfeliu de peire această floare care se vestejesce la suflarea civilisațiunei. Dară literatura populară e tocmai caracteristică Evului-Mediu, și peirea ei semnul timpurilor moderne. Desvoltarea teatrului și a poesiei dramatice e de sigur unul din cele mai insemnate caractere ale acestoru timpuri, oare cum semnul momentului in care spiritul modernu intră in unu poporu. Teatrul se fundează in Francia cam pe la 1550, in Anglia puțin mai nainte; in Germania teatrul devine unu institutu de însemnăte abie pe la 1620 prin așa numiții „comedianți engleji.“ La noi ănsĕ, inființarea chiar a teatrului cade in seculul de față. Literatura in sensul propriu a cuvĕntului nu are la noi o vechime mai mare decăt o jumătate de seculu, și e ăncă departe de a cuprinde in sine toate formele sub care fantasia obicinuesce a se manifestà. Căt despre arte, sciințe comerciu, industrie, ele abie că

incepù a luà unu avĕntu pe ici pe cole. In unu cuvĕntu, pentru ori ce omu care vede lucrurile aşa cum sunt, care caută să inţeleagă unde se află, ce e de făcutu şi ce e cu putinţă de făcutu, şi care nu işi aruncă singuru unu vĕlu peste ochi care să-lu orbească asupra stărei noastre şi să-lu facă să creadă că avemu toate, că in toate suntemu cei ăntei şi că nu ne mai rămăne decăt a ne măndri de cele ce amu produsu, — pentru ori ce omu cu minte, ḑicu, părerea că istoria noastră până pe la inceputul seculului acestuia a fostu in perioda Evului-Mediu, şi că abie de atunci a intratu in perioada momodernă va fi unu adevĕru neresturnatu.

Tot atăt de vederat e acuma că precum avĕntul Europei moderne e datoritu mai cu samă atingerei spiritului seu cu comoarele antichităţii, aşa şi avĕntul Romănilor e datoritu atingerei spiritului lor cu civilisaţiunea apusană. Doveḑi pentru aceasta credemu că nu va cere nime, şi de aceea nu voimu a le mai inşirà.

Deci Evul-Mediu a Europei se sfirşesce cătră secolul al XV-le, cănd Europa venindu in atingere cu spiritul anticu, leagă earăşi firul desvoltărei de progresul lumei vechi.

Evul-Mediu a Romănilor — căci pentru ei ăncă nu ne e datu a numì o ţară — se sfirşesce pe la inceputul seculului al XIX-le, cănd spiritul lor vine in atingere cu civilisaţiunea apusană.

Pănă aice analogia; de acuma incepe deosebirea, şi din ea vomu vedè unde stă neajunsul posiţiunei noastre, faţă cu civilisaţiunea Europei, in asemănare cu posiţiunea in care se află Europa faţă cu civilisaţiunea antică.

Popoarele Europei venirĕ in atingere cu producerile unei civilisaţiuni dispărute; *noi stămu in faţa unei civilisaţiuni existente, vie in corpul ei dinaintea noastră.* De aice resultă toată deosebirea stărilor respective a noastre şi a Europei faţă cu isvoarele de unde fie-care a suptu avĕntul spre progresu, deosebire in doue priviri in nefolosul nostru, şi din care una este tema ce voimu a trătà noi acuma.

Partea cea mai insemnată a spiritului anticu nu fù aceea ce remase in memoria popoarelor, pentrucă, după cum amu spus'o, lumea de pe timpul năvălirei nu erà in stare să inţeleagă şi să pĕtrundă producerile măreţe ale spiritului anticu. Aceste produceri, in faţa amestecului de neamuri ce eşì din năvălirea barbarilor, erau asemenea unei cărţi mari, frumoase, puse inaintea unui copilu care nu cunoasce ăncă cheia cetirei. Precum in amintirea lui se păstrează numai forma esterioară, coloarea şi poate infloririle legăturei, eară nici de locu comoarele de inţelepciune şi de frumuseţă adevărată ce stau ascunse sub literile tipărite in ea — astfeliu şi in memoria lumei de atunci remase de siguru căte una şi alta din cele ce compuneau viaţa antichităţii, dară principalul fù neinţelesu. Ca prin unu instinctu despre mărirea lumei ce dispărea, se continuà invăţătura limbelor latine şi eline, care ănsĕ se desfăceau din ce in ce de pe basele existenţei lor, de popoarele ce le vorbise, şi treceau in starea de limbi moarte. Texturile opurilor nemuritoare furĕ intrebuinţate ca modele de prescrisu pentru pedeapsa călugărilor care greşeau intru ceva. Resturi din formele administraţiunei romane, unele din principiile de dreptu cele mai insemnate se păstrează, şi influenţează asupra

constituirei nouelor state barbare . . . Dară toate aceste amintiri erau numai coaja, nu miedul obiectelor de la care purcesese. Pentru ca spiritul civilisațiunei antice insuși să reinvie, trebueà să se producă unu spiritu care să-i dee viață. In cărțile mucedite prin beciurile monăstirilor, in statuele ingropate, in templele și amfiteatrele ruinate de timpuri și de oameni, zăceà o lume intinsă, productul și imaginea unei viețe bogate, unei mișcări puternice a sufletului omenescu. Această lume de urme trebueà reinviată, precum reinvie spiritul geologului lumile antediluviane din urmele plăntelor și a scoicelor in tărămurile sădite peste ele. Din fiecare, carte porneà căte o rață de adevĕru, din fie-care statuă, templu sau poesie căte o icoană a frumosului; dară ele se perduse pănă atuncea in infinitu, nefiindu o oglindă care să le resfrăngă, unu mediu care să le oprescă și să le concentreze. Oglinda pentru producerile sufletesci e ănsĕ numai sufletul, și pănă nu se șterse ceața care impedecase pănă atuncea resfrăngerea lor in sufletul omenirei europeane, lumea antică in partea ei cea mai bună, fù pentru elu o literă moartă.

Cănd spiritul europeanu ajunse ănsĕ la punctul de a putè simți valoarea ce s'ascundeà sub formele ce pănă atuncea stătuserĕ neințelese inaintea sa, cănd elu voì să iee in sine lumea antică, să o reinvie in propriul sĕu interioru din rămășițele ce ĕi lăsase — in ce stare o găsì elu atunci? — Cărțile fusese copiate și recopiate de călugări, fără nici o luare aminte pentru sensu și idei; cuvintele erau ades legate de cuvinte; frasele de frase; notele ce vre-unul mai iscusitu făcuse pe la margini furĕ copiate de altul ca făcĕndu parte din textu; in fine fiindu lipsă de materialu pentru scrisu, multe opuri insemnate furĕ acoperite cu o văpsală, pe care apoi se scrieau texturi bisericesci sau se copià vre unu altu autoru. Astfeliu erà dejà forma esterioară sub care cele mai multe din opurile antichității se presentau spiritului modernu. Dară aceasta erà puțin: limbele antice, de și studiul lor nu fusese nici odată părăsitu, erau foarte reu cunoscute. Sensul a o mulțime de cuvinte și espresiuni, neințelesu, mai alesu in limba elină, căci cea latină, ori căt de stricată, tot fusese intrebuințată in dreptu politică și filosofie. Apoi chiar de se ințelegeà limba pănă la unu punctu, sfera de idei ce conțineà ea, nu puteà fi pĕtrunsă așa de ușor. Lumea nouă barbară și creștină, cu forme de viață atăt de deosebite de cele a lumei antice, civilisate și păgăne, nu puteà de odată să-și represinte in modu lămuritu idei și forme dispărute acum de secule intregi din realitatea viețeì, și păstrate numai in nisce monumente, a căror ințelegere mecanică presintă deja atătea greutăți. — In privința sciinței starea erà și mai grea. Tredițiunea sciințifică se rupsese cu totul; cărțile de medicină, de astronomie, de matematică erau și mai puțin ințelese, și dinaintea adevĕrurilor sciințifice conținute in ele, spiritul sta ca dinaintea unor ieroglife. Dreptul de care aveà atăta nevoie societatea acelui timpu, in care pe de-o parte dominà forța, pe de alta unu instinctu nehotăritu dar puternicu incepuse a se arătà in contra-i— dreptul romănu pe care biserica incepuse a-lu aplicà cu succesu, și spre care se intoarserĕ in curĕndu multe spirite alese, erà adunatu

in o compilațiune*) curioasă compusă din bucăți culese de prin opurile juriștilor Români, din legile impĕraților, mai cu samă a celor creștini de la Constantin inainte, și din reformele lui Justinianu insuși, deci cuprindeà in sine elemente foarte variate, din diverse timpuri și imprejurări, acăror intelesu și relațiune nu puteau fi pĕtrunse decăt după unu studiu de seculc intregi, și care astădi ăncă ocupă spiritul unei sume de invĕțați ai Europei.

Astfeliu ne se presintă adevĕrul și frumosul celu cuprinsu in scrisoare. Dacă trecemu la arte, găsimu alte pedici și greutăți. Templele, monumentele fusese in mare parte sfărmate de timpuri sau de fanatismul creștinescu; statuele cele mai multe erau ciuntite și ingropate sub țerina ruinelor.

Din ori ce parte deci spiritul europeanu tindeà a pĕtrunde in lumea ce zăceà in rămășițe dinaintea sa, elu intălneà pedeci pe care trebueà să le invingă inainte de a petrunde in interiorul comoarelor ce erau să-i dea o viața cu totul nouă și puternică. Texturile trebueau lămurite, interpunctate pentru a scoate din ele unu sensu, lipsele umplute prin conjecturi pentru a legà ideile de o laltă, văpselele șterse pentru a cetì, sau a găcì mai bine, ceea ce stăteà ascunsu dedesubt. Cuvintele, espresiunile, sensurile trebueau intelese; și deci studiul limbilor antice reluatu cu energie. Opurile, fiind copiate adese ori și in diverse locuri, presintau o nenumerată mulțime de variante, care trebuiau confrontate pentru a se alege sensul celu mai potrivitu. din toate aceste se esplică cum de filologia și critica au fostu cele ăntĕi sciințe ale Europei moderne. In sciințe trebueau ăntĕi intelese noțiunile elementare și apoi pĕtrunsu cu incetul in opurile lăsate de antichitate. In dreptu asemene trebueau intelese noțiunile de dreptu, și cu ajutorul lor căutatu a pĕtrunde in adănca raționare a iuristilor Romani, de aci apoi a se păși abie la aplicarea practică a principiilor de care aveà atăta trebuință societatea acelui timpu. Căt despre obiectele de arte, munca fisică trebueà să le scoată la lumină, lucrarea intelectuală să implinească ceea ce lipseà, ăntĕi prin fantasie, in curĕndu apoi prin faptă, pentru a se bucurà astfeliu de frumosul după care sufletul aspirà atăt de tare.

Atingerea spiritului Europei cu lumea antică avù deci de efectu de a-lu impinge la o activitate puternică interioară care indirect ĕi aduse mult mai multu bine decăt cunoascerea cuprinsului insuși a comoarelor antichității. Resultatul principala a silințelor ce-și dădeau filologii*) pentru intelegerea autorilor nu fù atăta intelegerea insăși a acestora, căt spiritul de alegere și de critică la care se deprinserĕ cei ce se dădeau la astfeliu de ocupațiuni, care spiritu se respăndì in curĕndu in toată părțile, și avù o inriurire atăt de puternică asupra Europei, incăt formează unul din caracterele fundamentale ale desvoltărei sale. Efectul principalu al museelor de arte ce se ridicarĕ in toate părțile, nu fù atăta contemplarea frumosului, ci obicinuirea spiritului de a restaurà elu insuși ceea ce lipseà, o esercitare a fantasiei a cărcia urmări se arătarĕ in curĕndu in noua producere artistică ce se născù mai ăntĕi in Italia. In sciințe

*) Acea a lui Justinianu cunoscută sub numele di Corpis juris.

*) Și e de notatu că ori ce omu invĕțatu era pe acelu timpu și filologu.

nŭ profitarĕ atâta spiritele de insăşi adevĕrurile conţinute in opurile sciinţifice remase, pe cât de munca ce custă inţelegerea lor, şi care deschise calea unui spiritu sciinţificu independentu. In dreptu, folosul celu mare deşi mai indepărtatu nu fu aplicarea principiilor dreptului romānu, ci lucrarea intelectuală necesară pentru a descurcà şi inţelege acestc principii, care nu se presintau minţei in cărţi scolare clare şi lămurite, uşoare de inţelesu pentru ori şi cine.

In unu cuvĕntu, profitul ce-lu avù Europa din atingerea sa cu rămăşiţele lumei vechi, resultă mai cu samă din activitatea intelectuală ce trebuì să desvolte pentru a invinge piedicele de totu soiul ce se opuneau petrunderei in ele. In acestu sensu avemu dreptul de a spune că „dacă antichitatea ar fi ajunsu in timpurile moderne intreagă şi neatinsă, prefitul ce s'ar fi trasu din comorile ei ar fi fostu mai micu."

Şi de sigur numai acele cunoscinţe pe care ne le agonisimu cu greutate pĕtrundu in adevĕru in spiritul nostru; numai ce amu căştigatu prin noi inşine se incorporează oare cum cu insăşi fiinţa noastră. Totu ce intră in spiritu sub forme uşoare, pregătite gata pentru a pĕtrunde in elu, fără ca să mai fie nevoe de o incordare deosebită a acestuia spre a şi le apropria — nu ne aduce decât unu folosu indoelnicu. Se introducu astfeliu in mintea noastră numai cunoscinţe străine, lucrări căscigate cu sudoarea altora; se infrumuseţează spiritul nostru cu ornamente străine, dară nu se frămĕntă insăşi natura lui, nu se amestecă nu se incorporează cu elu nimica. Stau numai pe suprafaţa lui ca oloiul pe apă; o pătură străină peste acelaşu spiritu, o aurire inşălătoare peste aramă sau cel mult argintu.

Şi tocmai la astfeliu de stare nenorocită suntemu noi Romānii condemnaţi, faţă cu civilisaţiunea apusană. *Avĕndu dinaintea noastră nu rămăşiţele ciuntite şi fărămate a unei vieţe dispărute de multu timpu, ci unu corpu imensu in deplină activitate şi in floarea desvoltărei, suntemu condemnaţi a primì toate gata . . .* De ne trebue o constituţiune nu avemu nevoe de a trece prin sute de incercări pentru a vedè care e mai potrivită cu caracterul nostru, ci introducemu vre una gata ce ne o presintă Europa; de ne trebue unu codice nu trebue să ne chinuimu in timpu de ani şi de secule pentru a inţelege o legislaţiune minunată, dar străină şi cuprinsă in o formă plină de greutăţi şi a devenì astfeliu singuri in stare de a produce unu codice, ci traducemu unul gata, claru, intocmitu pentru aplicare. Dacă ne se infăţoşează intrebări indoelnice, sciinţa şi jurisprudenţa străină, care a găsitu respunsurile după muncă indelungată, ne stau deschise. Dacă voimu a cunoasce conţinutul scrierilor antice, nu ne trebue să stabilimu tecsturile, se criticămu, se căutămu a inţelege ideile autorului; ediţiuni corecte şi comentarii invĕţate ne le presintă Germania, traduceri şi studii pline de fineţă şi eleganţă le găsimu in Francia. De avemu nevoe de diversele sciinţe, nu suntemu siliţi a cercetà, a face descoperiri, căci sciinţele sunt deja inaintate in Europa, şi pre destul dacă putemu să ne apropiemu sciinţa şi câtă este . . . Şi aşa mai departe in cele mai multe din ramurele vieţei noastre; peste tot locul suntemu condemnaţi a avè toate gata, pregătite de alţii, nu avemu nevoe de a ne incordà spiritul

pentru altă activitate decăt pentru acea a memorisărei sau a pĕtrunderei unui inţelesu mai mult sau mai puţin uşoru, eară nici de cum pentru o activitate creatoare, singură de unu meritu adevĕratu, In scurtu, diferenţa intre starea noastră faţă cu Europa şi starea acesteia faţă cu civilisaţiunea antică este, *că Europa au invĕţatu fără profesori — şi că noi şi căt invĕţămu, invĕţămu numai cu profesori.* Că e mai uşor, e clar — dară că e spre nefolosul nostru e din nenorocire şi mai clar.

Tendinţa unui poporu care vra să lese urme in istorie trebue să fie aceea de a contribuì intru ceva la binele comunu al omenirei. Aceasta nu o va putè ăjunge prin adoptarea producerilor gata a unui altu poporu—aceste remănu a celui ce ce le-au produsu, ori şi căt le-amu schimbà şi naţionalizà — ci numai prin creaţiuni noue, prin noue adevĕruri descoperite care să vină in folosul omenirei intregi, prin noue icoane a frumosului de care să se bucure sufletul ori căruia, in fine prin imbunătăţirea formelor de viaţă care să mărească fericirea omului intru căt e cu putinţă. Numai astfeliu unindu silinţele sale cu acele a restului lumei pentru măreaţa realizare a idealului omenescu, va avè şi dreptul de a fi numitu intre intemeietorii sĕi, şi nu va fi ca trăntorul ce se folosesce numai de munca străină fără a adăogì nimica din propria sa sudoare. Dar pentru a produce de sine trebue ca spiritul să se deprindă la o activitate creatoare, la o activitate astfeliu că se lucreze elu insuşi la ceva nou şi să nu iee numai in sine producte gata făcută de alţii. Cătu timpu vomu invĕţà dreptul după compendiile şi comentariile minunate ce stau deschise tuturor, cătu timpu vomu studià, ori căt de perfect medecina, matematica, sciinţile naturale etc. căte stau depuse in opurile străine cătu timpu ne vomu mulţămi a cunoasce ori căt de bine istoria cătă e scrisă până acuma—in unu cuvĕntu, *cătu timpu nu vomu căutà să easă ceva din spiritul nostru şi nu numai să intre in elu, şi anume să easă ceva nou, ear nu o mistuire necomplectă a producerilor străine ce au intratu in elu, atăta timpu nu vomu fi demni a fi consideraţi că luăndu parte activă la civilisaţiunea Europei,* şi toate laudele noastre voru fi numai espresiunea unei oarbe zădărnicii.

Nu că facemu o mustrare ţĕrii noastre pentru starea in care se află. Starea e in mare parte motivată prin puterea impregiurărilor; dar amu ajunsu deja in destul la cunoscinţa de sine pentru a pune toate silinţele noastre spre indreptarea măcar a aceloru rĕle care sunt cu putinţă de indreptatu. Recunoascemu earăşi că desvoltarea noastră fiindu ăncă la răsăritul timpurilor moderne, nu putemu intrà de pe acuma in curentul civilisaţiunei apusane; dar trebue să ne pregătimu spiritul pentru aceasta, trebue să ne invĕţămu a creà, mai ăntĕi in micu pentru apoi a creà in mare. *Tocmai aice ănsĕ vedemu unu periculu mare pentru spiritul nostru, căci elu primindu toate gata de la civilisaţiunea apusană nu are nevoe să creeze nimica şi nici nu crează.*

Aceasta este, după cum amu arătatu, una din deosebirele posiţiunei noastre faţă cu civilisaţiunea Europei, de posiţiunea acesteia faţă cu rămăşiţele civilisaţiunei antice, şi anume in nefolosul nostru.

Singurul mijlocu in contra acestui neajunsu a stărei noastre este *de a indreptà*

activitatea spiritului nostru spre câmpuri in care să ne putemu mişcà in modu liberu sau măcar ceva mai neatârnat de producerile altor popoare. In frunte stă de siguru literatura, şi această formă de viaţă este chiar singura in care amu produsu ceva de sine. Ceea ce avemu mai insemnatu ca propriu al nostru este literatura*) câtă o avemu. Dar atâta nu e destul; trebue să incepemu serios şi cultivarea celorlaltor ramuri de cunoscinţe, şi pentru aceasta propunemu ca principiu: *să avemu de o cam dată in privire cunoscinţa ţĕrei şi a poporului nostru sub toate punctele de vedere.* Se studiămu istoria noastră in modul celu mai seriosu şi după caracterul ce-lu ie istoria in timpurile noastre**); să studiămu desvoltarea dreptului nostru din timpurile cele mai vechi pentru a introduce astfeliu unu spiritu sciinţificu in jurisprudenţa noastră; să adunămu cu silinţă literatura populară şi căutămu a recunoasce din ea calităţile sufletului poporului nostru; să căutămu a inţelege starea socială şi economică in care ne aflămu. In fine, nu numai din partea spiritului, ci şi din cea fisică să invĕţămu a cunoasce ţara noastră: geologia, geografia fisică, fauna şi flora câmpilor şi a codrilor noştri, geografia plântelor, şi câte alte sciinţi care nu aparţinu numai raţiunei pure, ci pornescu de la cunoscinţa unor fapte mai mult sau mai puţin locale, să fie obiectul studiilor noastre.

Pornindu din acestu cercu modestu vomu putè să ne urcămu cu timpul la cultivarea treptată a tuturor formelor vieţei omenesci. De o cam dată urmându această cale, vomu avè unu folosu din toate punctele de vedere. Pe deoparte vomu adăugì ceva la cunoscinţele generale omenesci, făcĕndu studii asupra unor obiecte direct mai neatinse, pe de alta vomu introduce o mişcare sciinţifică care va prinde cu atâta mai curĕndu rădăcină, cu cât va avè de obiectu cunoscinţa ţĕrei noastre, de la care trebue să pornimu şi la care trebue să ne gândimu ori când, ear mai cu samă astădi, când noi, fiindu ăncă in timpurile de consolidare a naţionalităţii, unu oare care egoismu naţionalu este ertatu şi necesaru.*)

Dar numai astfeliu inţelegemu noi iubirea patriei şi a poporului seu; prin fapte care să-i asigure sau macaru să-i deschidă unu viitoru — eară nu vorbe şi declamaţiuni şi mai cu samă nu prin laude esagerate şi orbire definitivă asupra propriilor noastre merite actuale. De mult ecsistă convicţiunea că prin măguliri nu s'a făcútu vre-odată bine unui omu; de acelaşu lucru aru trebuì să se convingă şi o ţară in privirea unei direcţiuni care in locu de a arătà relele, neajunsurile şi a insemnà mijloacele spre indreptare, impinge sufletul ăncă tĕnĕru al poporului nostru in o incredere inşălătoare, in o mulţămire ba chiar o măndrie cu starea sa de a-

*) Că inţelegemu cea *bună* nu mai e nevoe de spusu.

**) Vedi studiul nostru asupra Istoriilor Civilisaţiunei in această foae. Anul II.

*) *Ob·ervare.* A doua deosebire in nefolosul nostru este că Europa aveà dinaintea sa numai partea cea bună, *spiritul* unei civilisaţiuni; noi ne atingemu cu *corpul* unei civilisaţiuni, in care pe lăngă elementele bune sunt şi multe rele, toate necesare a ori cărei desvăliri. Rĕul care plutesce la suprefaţă se lipesce mai uşor decât binele care cere muncă şi mulţămesce mai greu. De aceea avemu nenorocirea de a vedè pĕtrundĕndu la noi, ăntĕi viţiile apusului alungându moravurile mai pure a unei stări mai simple, fără ănsĕ ca se intre in sufletul nostru şi elementele bune—seriositatea, iubirea pentru sciinţă, cultivarea artelor şi a industriei, esercitarea dreptului şi iubirea de independenţă adevĕrată—care precumpenesen in ţerele apusului relele ce le insoţescu. —

stăḑi, prin care-i răpesce adevĕrata putere de care are nevoie spre a progresà, puterea acea ce o dă silința de a ajunge la unu idealu care plutesce inaintea sufletului nostru și de acăruia indepărtare suntemu adănc convinși — dară convinși totodată că apropierea de ea este deschisă, dacă numai v'omu avè virtutea și răbdarea de a ne supune muncei.

A. D. Xenopol.

O CASĂ NEAGRĂ.

„Și vĕ voiu urgisì pentru pĕcatele voastre in fiii fiilor voștri, din neamu in neamu, din seminție 'n seminție.“ Așa s'a scrisu, când s'au scrisu toate.

Mare carte-i cartea ursitei; și in multe fețe! Fețele ei puține-su luminoase, multe-su intunecoase!

Pe o fată scrie: „Iubesce pre maică-ta, și pre tatăl-teu!“ De ce pe o altă față scrie atmintrele?

* * *

Cine șede in casa cea neagră, colo in curtea cea părăsită: in ulița dedeparte pre care, nu umblă nimene?

Poarta cea mare nu se deschide niciodată; in curte buruienele căt oamenii; și ușa din față — pe unde a fostu, se vede umplutu cu zidu; și pe unde au fostu ferestrele, au umplutu și peacolo cu zidu. Numai de către grădină a remasu o fereastră nezidită. Cine ar ascultà la fereastra accea, ar auḑì căntece, căt la inceputul lor ar fugì de pe acolo, ca să nu le audă capĕtul; și la intunecarea nopții ar vedè pe unu moșneagu intrăndu in grădină pe o ușiță ascunsă, mergĕndu drept la fereastra casei și dăndu cuiva in casă păne și apă; și ar vedè doue măne de omu, cum se ridică la fereastră, și cum ieu in casă pănea și apa. Când se inoptează de totu, atunci se deschide o ușiță mică, și ese din casa cea neagră unu omu, cu pĕrul și barba cine scie, de căți ani; cu ochii temĕndu-se, nu cumva să vadă chipu de omu pămĕnteanu. Se duce la trupinele merilor și la buruine, și le stringe in brațe ferbinte și le sărută cu lacrămi in in ochi, șoptindu, că numai ele ĕi potu fi de măngăiere, și că să-lu erte, că nu poate venì la ele și ḑiua; dar să teme, nu cumva să zărească chipu de omu. Apoi earăși se furișează in casa cea neagră.

* * *

Iorgu Albanu și-a plinitu anii de tinerețe, in străinătate, și legea i-a datu in mănă toată averea casei loru, pentru că erà singuru in viață din familie.

Elu a intratu in casa cea ca și unu castelu, și când s'a vĕḑutu singuru in mijlocul intregei avuții părintesci, i-a venitu uritu. S'a dusu dară mai ăntĕi la morminte le tatălui seu, a mumei sale și a fratelui sĕu, și a sedītu viorele pe deasupra lor. Când voru cresce viorelele, ĕi va părè, că-su vorbele celoru scumpi ai sei de pe ceea lume, și nu va mai fi sìnguru.

După aceasta eară a intratu acasă, și a deschisu mai ăntĕiu scrinul cu hărtiile, ca să le cetească. Și intr'acele va auḑì vorbele celor ce i-su scumpi.

Acolo a cetitu despre ḑile trecute.

*
* *

Victor Albanu a remasu mult in țeri străine la crescere; și a crescutu bine. Cănd a sositu a casă la Corbeni, a vrutu, să-și facă unu jocu nevinovatu, să se arăte intre ceialalți din Corbeni, și să nu spună, că-i elu.

—Să vedemu, căți mĕ voru cunoasce, cine sunt? și să ridu bine apoi. Așa s'a ințelesu elu, și s'a opritu la unu prictinu, care apoi a plecatu la moșii, și l'a lăsatu singuru in casa sa.

Ḑioa aceea erà ḑi frumoasă. Lumea aleasă din Corbeni toată o a aflatu in grădina ,,sălciilor."

— Eu vreu să mĕ jocu cu aceea, că lumea nu mĕ va cunoasce; și eu nu cunoscu in grădina intreagă nici o față.

Dar mai stăi, că mai este cineva colo la umbra sălciilor.

Așa vorbì, și merse cătră unu colțu depărtatu. Acolo după o salcie tristă ședeà o ființă femeească cu vĕlu negru lăsatu pe față.

Cănd a ajunsu Albanu in dreptul ei, femeea s'a uitatu la elu odată cu toată puterea sufletului, ca și cum ar fi vrutu, să-lu cunoască. Elu ăncă s'a uitatu la dĕnsa, dar fața ei erà acoperità; și nu o a pututu vedè bine. Cănd a trecutu de lăngă dĕnsa, s'a mai uitatu odată indărătu, ca și cum i-ar fi ḑisu:

Pe cănd voiu mai trece p'aici, să-ți descoperi fața — poate te cunoscu.

Dar și dĕnsa a găndìtu așà:

Pe cănd vei mai trece p'aici, imi voiu descoperì fața; — poate mĕ cunosci, căci mie mi se pare că te cunoscu. Și apoi mai adause: dacă me cunosci, imi vei sburà in brațe, și eu te voiu stringe la peptul meu, și voiu socotì, că-su in iadu. Dar dacă nu mĕ cunosci, atunci, — oh! atunci mĕ temu, că voiu vrè eu să-ți sboru in brațe, pentru ca să găndescu, că-su in ceru! — Nu-i auḑì nimene găndirile.

Cănd se intoarse Albanu earăși cătră ea, de departe vĕḑù, că-și a descoperitu fața, par'că-lu ințelese și-lu asceaptă, sbătĕndu din peptu cu nerăbdare aprinsă.

Cănd a ajunsu aproape, i s'a aprinsu totu săngele, și se invĕrteà lumea cu elu. Vedeà inaintea sa o ființă, inaintea căreia ĕi veneà să cadă in genunchi, și să i se inchine. Fața acea mai frumoasă decăt toate fețele, și ăncă in unu tremuru aprinsu, ilu invità cu o putere necunoscută, ca și cum i-ar vorbì și i-ar spune mii de găndurì, găndurì dulci, și gănguri cutremurătoare.

Și fața aceea s'a cutremuratu mai ăntĕi de spaimă, că o va cunoasce Albanu; dar elu nu o a cunoscutu; a trecutu pe dinaintea ei, și numai nu scià, ce să facă cu atăta fericire, de care ĕi jucà inima. Atunci peptul femeei săltà de bucurie, că străinul nu o cunoasce; și intr'adoua clipită s'a ridicatu, și a mersu după elu, ca să afle ori pre care cale, cine-i, și să se apropie de elu. Pănă a făcutu trei pași, a și aflatu, cum să inceapă vorbă cu elu. Și lui Albanu ĕi părù, că aude graiu de serafu.

— Să am ertare, dacă poate greșescu. Nu ești Victor Albanu? Nu me cunosci?

După cuvintele aceste, frumoasa par'că-și asceptà judecata de moarte și de viață. Albanul se simțì ridicatu in ceru; i se deschise toate puterile spiritului, și respunse, sbătĕndu din peptu de plăcere nespusă.

— Iertare? pentru că me faci fericitu cu

intrebarea? imi ceri ertare? Nu-ți potu dà ertare. Dar imi ceru eu ertare pentru că trebue să respundu, că rătăcesci, că eu nu-su Albanu și că pre frumoasă intrebătoare o cunoscu.

— Mĕ cunosci? — — Cine-su dară?

— Cine ești? — — Ești seraful celu mai frumosu decăt toți serafii; ca și care n'am vedutu fața mai cuvĕntătoare, care vorbesce cuvinte, multe dulci, mai multe triste. Ești aceea, pre care o am vĕdutu in visurile mele nebunesci, și in dorul meu smintitu. Atunci am disu, că-su visuri nebunesci și-i doru smintitu, și-mi erà necasu pe mine, de ce pentru tine am uritu toate frumoasele, căte am vĕdutu in tredie. Acuma dicu că au fostu visuri luminate, și doru ințelepțescu; pentrucă mi-a arătatu, care să fie ăngerul, la care să mĕ inchinu. Așa te cunoscu. Altmintrele nici nu vreu să sciu cine ești intre oameni; mai fericitu sunt de mii de ori dacă te sciu numai așa; și daca te uiți la mine cum te uiți acuma; și daca nici tu nu me intrebi pre mine, cine-su, ci me lași să fiu numai vulturul acela, care să-ți iei vĕlul celu negru de pre fața.

— Nu te intrebu dara cine ești, te intrebu numai, cine nu ești? Dacă nu ești Victor Albanul, atunci ne s'a luminatu viața in fericire nemărginită. Respunde-mi la aceasta răpede, nu ești acela, de pre care te-am intrebatu?

— Nu.

— Ah!! — — Ea-mi dară velul celu negru de pe fața, falnicu vulturul meu. Că din sufletu mi-au sburatu găndurile cele negre.

— Dar cine te-a supĕratu cu ele? intrebâ Albanul; și ochii ĕi scănteiau.

— Să nu vorbimu despre acela acuma, căci numai ne-ar amărì intălnirea. Să vorbimu acuma numai de ce-i dulce, și frumos pre pămĕntu.

— Bine dici, scumpu seraful meu. Resbunarea mai ascepte! Să vorbimu acuma numai in visuri și in desmerdări.

Așa, așa, numai in visuri și in desfătări. Eu visezu acuma, că mĕ prinde de mănă unu vulturu, și unghia lui nu mĕ inghimpă. Acuma vrea să mĕ musce de ochi, eu imi inchidu ochii. Acuma mĕ mușcă de mănă. Și mușcările lui numai sărutări.

— Și vulturul acela viseazӑ că-și deschide aripele, și stringe cu ele o turturea frumoasă; și turtureaua aceea nu se teme de elu; și elu o aperă de unu corbu uritu.

Diua tăcea și trecea și Albanul cu frumoasa sa nu vedeau că trece. Sara tăcea și venea: și ei nu luau aminte. In grădină căntau: „Eata fiorea vieței mele, cum se perde in zadar!“ apoi pe unu lacu: „O, bine-i, o dulce-i, a fi unu copilu!“ Și dĕnșii nu audeau. Când s'a lăsatu intunecimea nopții, lumea s'a dusu din grădină, și ei nu sciau.

— O, ce fericire ne mai cunoscută, mi-ai adusu, dulcele meu! vorbì frumoasa, ca in lăngoare; și inima ei dănțuea in plăcere ne mai gustată; — din ce noapte lungă m'ai ridicatu!

— Din ce noapte?

— De mult mĕ ține in prinsoare unu omu selbaticu, ca și unu corbu pe o turtureà. Și eu n'am cunoscutu, căt de frumoasă poate fi viața. Acuma căutătura ta, brațele tale, — sărutarea ta, imi dau fericire intr'o clipită pentru lacrimile suspinele, și durerile de mulți ani: Ințelegi tu a-

ceasta? O, dar cum să o înţelegi? Şi eu cum să ţi-o spunu? Nici nu voiu să mai vorbescu; ca să nu perdu nici o clipită din cât s'au cu tine, ci să me uitu la tine numai aşa mută, cu fericire nemĕsurată...... Dar eată luna, e târḑiu! O, o! de ce nu se face nimica acuma lumea intreagă, ca să nu mai trebuească să mĕ despărţescu de tine. Dar trebue să mĕ ducu. Să ne intâlnimu mâne sară earăşi aici. In dimineaţa aceasta imi vine corbul din pădure de la moşii, dar earăşi va sburà indărătu.

— Bine-i; să ne mai intâlnimu, tot aice. Acuma să nu ne spunemu unul altuia, cine suntemu, până de altă dată. Eu-ţi voiu ḑice numai; Serafina mea!

Albanu a doua ḑi se deşteptâ din somnu riḑĕndu. Visase, că unul ĕi tot arătà cu degetul pe o carte mare, pe care rându să cetească. Şi elu cetise acolo: „Porunci şi opriri.“ Şi apoi ce-ţi poruncea o poruncă, de la aceea te opreà o oprire. De aceea s'a treḑitu elu in risu. Ce carte cu capu 'n jos!

Soarele resareà. Victor Albanu se puse in trăsură, şi porùncì:

— La noi, la Albanu! — A vrutu să-şi ridice parinţii din somnu la bucuria neasceptată a venirii sale.

Intr'o casă nouă vĕḑù o fereastră deschiḑĕndu-se, şi apoi tocmai pe Serafina cea frumoasă ivindu-se la feareastă. Ochii lor s'au intâlnitu.

In ceealaltă clipită amundoi vĕḑurĕ o mână ameninţându către Victor. Serafina zărì, că ameninţătorul e soţul seu; şi căḑù indărăt de la fereastră. Lumea i se clătinà dinaintea ochilor.

Frunḑa nu tremură in vĕntu aşa, cum tremurà ea, şi ce auḑì mai departe, i se invĕrteà lumea in capu. Soţul ei strigà:

— Vino, nu te teme. Te voi arătà eu, cine eştl. Nu vii? — — — — — Ce-ţi e? Dar ce tot intrebu eu? Nu te potu eu duce intr'unu braţu? Vino! Aşa. — Apoi ilu auḑì venindu pe scară singuru, dar cu paşi de doue ori mai grei, decât de alte ori. Şi-lu mai auḑi ḑicĕndu:

— Ne vomu socotì noi indată, de ce mi-ai făcutu aceasta, şi nu m'ai intrebatu mai nainte.

Serafina ḑise şi ea vorbele, ca o maşină;

— „Ne vomu socotì indată, de ce mi-ai făcutu tu aceasta.“ Groaza o scuturà ca frigura; şi socotì, că de ce nu se despică pamĕntul acuma, şi să o prăpădească in intunecimile coşurilor lui.

Odată apoi auḑì uşa deschiḑĕndu-se. Vederea i se intunecâ; şi se ţinù de propelele unui jilţu, ca să nu cadă jos. Când s'a luminatu earăşi, inaintea sa erà soţul seu ţinĕndu de braţu pe tĕnĕrul necunoscutu, şi ḑicĕndu:

— Serafino, iubesce-lu!

— „Iubesce-lu?

— E fiul teu.

— Fiul meu? şoptì Serafina Albanu in graiu fiorosu, cu privire selbătăcită.

— Fiul teu, Victor. Dar pentru ce vĕ spărieţi aşa unul de altul? Victore, sboară in braţe la maică-ta. Serafino, sărută-lu odată, şi uită-ţi toate supĕrările ḑilelor, care au trecutu. Iubiţi-ve acum când ve cunoasceţi Trebue să me ducu: Vĕ lasu singuri. Dar indată voiu venì.

Victor a rĕmasu singuru cu mumă-sa.

Serafina se uità la Victor cu privire din

ce in ce mai instrăinată. Elu o priveà cu mirare și jale, apoi ĕi grăì:

— Mama! . . . .

— Nu-mi ḑice „mamă!“ ĕi respunse Serafina, și-și intoarse fața de la elu.

— Pentruce vrei să-mi iei fericirea, după care am oftatu atâți ani, și am oftatu tot in zadar? Pentruce nu mĕ iubesci, cum iși iubescu mumele fiii? Nu m'ai iubitu in toată viața, și acuma nici nu mĕ lași, să-ți ḑicu „mamă.“ Spune-mi, ce ți-am făcutu?

— Lasă-mĕ, să-mi adunu puterile, respunse Serafina; apoi se uitâ la elu indelungu, cu simțiri nespuse; și adause:

— Pentruce vrei, să-mi iei fericirea, după care am oftatu atâți ani, și am oftatu tot in pustiiu? Acuma, după ce mi-ai datu, să gustu, să vĕdu cum sunt plăcerile raiului, acuma vrei, să mĕ sparii earăși cu unu intunerecu amaru, cum l'am purtatu atâți de ani! O, niciodată! Ḑi remasu bunu mumei tale!

Victoru iși inecâ suflarea.

— Remasu bunu mamai? șoptì apoi in graiu fiorosu; remasu bunu mamei? Dar este omu pămĕnteanu, care să ḑică cuvintele aceste, și să nu cadă jos arsu de moarte? O, nu potu. Cere de la altul, să ḑică „Remasu bunu, mamă!“ Nu cere de la mine. Altul poate să fie de ghiață la inimă. Eu-su de focu. Ce-mi poate da cerul in locul plăcerei, căreia să-i ḑicu remasu bunu? A plănge n'am uitatu ăncă, dar a ḑice, cum me inveți, a ḑice remasu bunu mamei, ăncă n'am invĕțatu.

— Vei plănge dară după mumă-ta, ce nu o ai, care e perdută fără „remasu-bunul“ teu; și vei ḑice remasu-bunu cătră ființa aceea, care ți-o a trimesu cerul in locul fericirei, care ți-o a luatu, vei ḑice remasu bunu — Serafinei — tale!

— Ah! strigâ Victor acuma; iși luâ mănile de la față, se ridicâ drept, fața i se inseninâ in plăcere nespusă și cu brațe deschise sburâ la frumoasa cea scumpă, șoptindu in tremuru de fericire, cum nu mai simțise niciodată.

— Serafino! . . . . . mai șoptì in ascunsu, ca să nu-lu audă păreții, ... Serafina mea! — —

— Vulturul meu celu frumosu! al meu . . . . al meu . . . . șoptì și Serafina in graiu de bucurie nemărginită.

Apoi nu mai puteau șopti; numai se sărutau. Așa se ințelegeau mai bine; peptu strinsu cătră peptu; imbrățoșăndu-se sufletu cu sufletu.

Așa a uitatu, că-su pe lumea aceasta. Numai se ținea peptu strinsu către peptu, indelungu, indelungu; sărutăndu-se sufletu cu sufletu.

Odată numai ĕi spăriâ unu graiu uritu:

— Așa! in brațe! Așa-i frumosu . . . . și ei sburarĕ departe unul de altul, și incremenirĕ.

— Pentru ce vĕ despletiți brațele? strigâ Corbu Albanul, intrăndu; pentruce săriți departe? . . . . . Așa! imbrățoșați-vĕ earăși inaintea mea. Eată așa. Sărutați-vĕ acuma. Așa! Iubiți-vĕ de acuma inainte.

Și Serafina se imbrățoșâ cu Victor sub ochii lui Corbu Albanul, grăindu;

— Mamă! . . . .

— Victore! . . . .

Când au remasu earăși singuri, Serafina s'a intorsu cătră Victor, și s'a uitatu s'a uitatu la elu, și in inima ei se luminâ ca și o ser-

bătoare. Inimile amundurora săltau in simţiminte fără nume, cănd işi şoptirĕ:

— Vulturul meu!!. . . . .

— Serafina mea!! . . . .

Aşa să-mi ḑici de acum, pentru ca să vĕdu căt iţi sunt de scumpă. Eu, a doua soţie a lui Corbu nu sunt muma ta, ci — — — Serafina sufletului teu! Oh! Dacă ai sci cum mi-ai luminatu acuma in sufletu.

Intr'unu tărḑiu earăşi se aprinse Victor, şi grăì in plăcere nespusă.

— Serafina mea!

— Serafina sa? fulgerâ atunci Corbu, intrăndu in casă ca tunetul. Serafina ta?

— A lui, da, respunse Serafina; spune, fiul meu, şi cătră tatăl teu, nu te spărià aşa. Spune, căte de frumoasă Serafina ta din — din — Veneţia?

Corbu nu le auḑeà aceste bine. Căt intrase, s'a şi aruncatu la unu scrinu, scoase o cheiţă din sinu, ilu deschise cu ea, şi căutâ la nesce hărtii, să vadă, nu s'a atinsu la ele cineva? Apoi s'a păciutu, şi incuindu-le earăşi, s'a intorsu cătră Serafina şi cătră Victor, şi-i a intrebatu.

— Ce ḑiserĕţi numai? Nu v'am pututu inţelege, de o grijă, ce-mi prinsese luarea a minte. Serafina ta, Victore? Ce Serafină?

— Pe cale a vĕḑutu şi elu o copilă, care ḑice, că-i frumoasă; lui ĕi e frumoasă; şi visează despre ea.

— Mai bine ar face, dacă n'ar visà nici de o Serafină . . . . . Dar mie nu mi-e bine. Aici la capu me doare rĕu; ca şi cănd m'ar fi inţepatu o săgeată. Ajutaţi-mi pănă la aşternutu. Victore, să nu te mai audu ḑicĕndu numele, care l'ai ḑisu. Bate-ţi visurile acele din capu, că nu-su bune.

După aceste s'a pusu in ascernutu, şi a poruncitu:

— Serafino, rĕmăi cu mine. Victore, tu te du, să nu te vĕdu. Ai venitu pre pe neasceptate.

Serafina a rĕmasu singură lăngă elu, şi-i priveà faţa cu ingrijire; şi ce cuvinte ceteà pe faţa aceea, nu erau cuvintele vieţei; şi cum priveà fruntea aceea, vedeà, cum fugeà seninul de pre ea, şi se inourà greu. Dar Serafina scià cetì pe nourii aceia, şi după ce a cetitu ce a cetitu, s'a furatu la Victor, şi-i a şoptitu sbătĕndu greu din peptu:

— Sboară, Victore jos in grădină; asceaptă-me la sălcii. Pănă atunci află, ce să ne facemu? Corbul scie totu!!

Victor se cutremurâ ca de tresnetu. Apoi sărutâ pe Serafina in frunte, ca de despărţire poate pentru totdeauna. Dar atunci auḑirĕ amundoi fulgerul pocnindu in jurul capului loru, şi lumina se invĕrteà cu ei, cănd auḑeau pe Corbu, cum strigà:

— Ah! acuma sciu totu! V'am pănditu. V'am prinsu. Amar noue! Ce aţi făcutu!

Serafina atunci a inceputu a zimbì, şi a respunsu:

— Ce amu făcutu? Ne amu iubitu, prĕcum ai doritu tu, şi precum ne amu impăcatu şi noi. Dar pentru ce nu rĕmăi in ascernutu? Te ai turburatu pre rĕu. Aidemu, Victore, să-lu ducemu indărăt. Şi-lu au dusu earăşi la ascernutu. Pe Corbu apoi l'a ajunsu unu tremuru lăngurosu, şi inşirà cuvinte, care nu voeau să se ţină unul de altul.

(Va urmà.)

I. P. Florentin.

POESII.

NEUITARE.

Eu iţi spuneam de chinuri,
De jalea mea cea grea,
De lacrimi de suspinuri,
Ce nu puteam uità,

Şi cum făr de mustrare
Iubita mĕ tradà,
Şi cum acea tradare
Eu n'o puteam uità;

Şi gura-ţi cu blăndeţă
Duios me măngăià,
Spuindu că'n tinereţă
Dureri se potu uità,

Şi când spuneai aceste
Priveam in faţa ta
Şi găndu-mi făr de veste
Durerile uità.

Privit am făr de scire
Pre mult in faţa ta,
Căci dulcea ta privire
Ah! n'o mai potu uità.

1867.

GOANA.

Aleargă, aleargă, fugare focosu
Pe valea intinsă, prin codrul frunḑosu,

Aleargă, gonesce in sboru neopritu
Cum sboară găndirea-mi spre chipul iubitu!

Nu arde pe ceruri a lunei lucire
Ce-odat'a fostu marturu l'a noastră iubire?

Aleargă, aleargă, fugare iubite
Căci eată ajungemu limanul doritu!

Ce fulgeru deodată nainte-mi lucesce
O casă albie in cămpu se zăresce;

Opresce, fugare din lungu sborul teu
Puternicu se bate ah! sufletul meu!

Grozav'indoeală ce negru veninu
Tu picuri deodată in găndu-mi seninu?

Găsì-voiu credinţă, găsi-voiu uitare
Respundeţi o! vĕnturi cu-a voastră suflare! —

Dar nu! Necredinţă chiar dai'oiu aflà
Cunoscu ce-i durerea, dar nu sciu răbdà,

M'ascepte uitare, m'ascepte amoru
Urmează, fugare, selbaticul sboru!

1868.

DORU.

O! voi pe care-amorul
Cu focu-i v'a muncitu,
Voi singuri sciţi cum dorul
Te arde de cumplitu!

Iubita e departe
De peptul meu aprinsu
Şi sufletul meu arde
De doru, de focu nestinsu,

Zadarnic peptu-mi plănge
Adănc suferitoru,
Ah! Dorul nu ne stinge
In lacrime de doru!

O! voi pe care-amorul
Cu focu-i v'a muncitu,
Voi singuri sciți cum dorul
Te arde de cumplitu!

TABLOU.

Apusu de soare —
Palide rađe
Blănd colorează
Intinsa mare.

Intreaga fire,
Aeru și undă
Se acufundă
In adormire,

Ce punctu in zare
Albu strălucesce?
Unu vasu plutesce
In nemișcare.

1869.

Iacob Negruzzi.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui C. I. Iassi. Poate că e adevěratu, dar frumos nu e.

D-lui B. G. id. Compătimimu cu perderea ce ați suferitu, dar numai atăt ve putemu face.

Red.

ANUNCIURI.

Cu numĕrul acesta incepe anul al patrule al „Convorbirilor Literare.“ Domnii abonați de mai nainte, care voru să primească această foae și in anul acesta, sunt rugați de a trimete costul abonamentului căt mai de curĕndu, fiindcă numĕrul viitoru se va trimete numai la acei cari pănă atunci au respunsu costul respectivu. Condițiunile abonamentului se vĕdu indicate in capul foaei.

Abonamentele in Iassi se potu face și la Librăria Junimea.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu.

Esemplare complecte din anul III, broșate intr'unu volumu se găsescu de vĕndare in Iassi la librăria Junimea și in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 2. —Anul IV. Iassi, 15 Martie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.
— Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la libraria Junimea; in Bucuresci la libraria Soccec & Comp.

SUMARIU:

MICI ESCURSIUNI.

Partea ântêia.

I.

Inoată piciorul meu prin marea Adriatică, numai ceru deasupra mea și sub mine apă imensă. Ciocârlii nu-su in aere, să-mi aducă aminte prin sborul lor rotundu de fantasia poeților; cobelci nu pe lângă mine, să-mi arăte răpejunea gândirii filosofilor, nici mușunoae de urnici, să-mi amintească de luptele gigantice ale invĕțaților contimpurani. M'am depărtatu de aceste numai ca să-mi recorescu inima pĕtrunsă de multă durere și inferbintată de doru nemărginitu. — Gondola plutesce și eu in ea; singuru, singurelu, numai visla dormitează lângă mine. Totuși această singurătate nu-i tocmai așa, cum ți-ai inchipuì-o tu, iubite cetitoru. De-ai putè să le vedi toate câte le portu cu mine in mintea mea, ai dice, că-su o insulă fărmecată, ce plutesce pe fața mării. Vino dar in lumea gândirilor mele, și nu te spăriè, că deși căpățina ce le conține este mică, totuși incapu in ea cele mai frumoase grădini, și pe cărări mistice intâlnesci plimbându-se cele mai incântătoare copile. Pe o bancă modernă, lângă o tufă umbroasă, vei intâlnì pe una impodobită de atâtea frumusețe, că ades sarcina acestor podoabe imi ingreue capul, de numai sciu, cum l'așu sprijinì. Atunci, iubite, mĕ poți vedè totdeauna cu fruntea răzimată pe mână, cu lumea veștedă in ochi și pe buze cu o doină sau altu cânticelu de doru .... Te vĕdu spărietu, ințelegu, șovăitura gondolei .... nu te teme... acea grădină, acea tufă, banca, copila!—marea nu poate fi atât de crudă să le inghită. De-așu și cădè in ea, dênsa m'ar luà pe sĕnu-i și legănându-mĕ m'ar duce cale imensă, imensă ca și dorul meu; in urma mea însĕ ar vestì orcanul cu glasu de putere iubirea mea. Dar eată țermurile; insula fărmecată a dispărutu, vĕntul incepe a turbà pe oceanu, dorul in sufletul meu.

II.

Deși nu cunosci palatul, pe lângă care am trecutu de multe ori, și pe lângă care trecu

şi acuma, totuşi vei cunoasce in fereasta cea mai de cătră grădină copila, ce ai vĕdut'o pe banca modernă de sub tufa umbroasă. Cu buclele ei negre se joacă unu vĕntu uşoru; cu mănă ageră le tocmesce ea eară, şi pare-că i-ar dice vĕntului: lasă-mĕ in pace, na! joacă-te cu aceste, sloboade din când in când căte o filă mică de hărtie albă şi se uită la dĕnsa, cum acum mai jos, acum mai sus, sboară invĕrtindu-se pe valurile aerului. O păseruică isteaţă, credĕndu poate că-i unu fluturu, sboară răpede, o prinde, ear o lasă, vĕdĕndu că-i inşălată se intoarce ruşinată spre creanga, de unde plecase. Copila o privesce şi ride de dĕnsa: ear păsăruica ştergĕndu-şi pliscul de creangă ciripesce veselă ca mai inainte. Eu ănsĕ stau şi găndescu, de ce nu-su eu pasĕruica, aşu voì să fiu inşălatu de atătea ori, de căte ori răpesce vĕntul o filă nouă din fragedele ei degete. M'aşu aşedà aproape de fereasta ei, vicleanu aşu păndi momentul, că se dislipesce de degetele-i frunda, şi răpede aşu sărutà-o eu mai äntĕi decăt vĕntul pe locul, unde a fostu ţinută. După acea m'aşu aşedà eară pe creanga din apropiere şi aşu păndi cum ride şireata de fapta mea. Şi eu aşu ride cu dĕnsa dar pliscul nu mi l'aşu şterge. Ciripindu veselu i-aşu spune: „iubirea! iubirea! nu ride de ea.“ Ănsĕ cum vedi, iubite, aripe n'am, şi in locu să mĕ avĕntu insuşi spre dĕnsa sunt condemnatu, să-mi tipărescu urma nefericită in pulberea stradei, să ştergu una poate mai fericită! — Dar nu! găndire pesimistă smulge-te din memorica mea, cu vĕntul te du şi te isbesce de stănci — aproape sunt de dĕnsa, şi deşi se uită ea numai la păseruica de pe creangă, mie imi este de ajunsu, că mĕ potu uità eu la dĕnsa, că mĕ aflu lăngă acestu palatu, pe această stradă, sub această fereastă. — Ce vĕdu! Aripa ferestei se inchide, ea dispare, cu dĕnsa şi soarele după munţi. Uricaşi, tot mai fantastici crescu ei in depărtare, pănă ce se perdu in mărimea lor. Ah! şi găndul meu e găndu de noapte: urieaşu, tot mai fantasticu cresce, ănsĕ nu se perde. Din ăngusta mea odae se avĕntă'n depărtare lăng'o palidă lumină intre munţii Himalaia, şi acolo-lu intălnescu pe Ahasverus c'unu pariasu intr'o pesceră amundoi.

III.

Ce-a căutatu acele douĕ fiinţe şi munţi atăt de depărtaţi de mine prin mintea mea, singuru ăncă nu sciu; una din dilele viitoare va trebuì să-mi aducă lumină asupra acestei infăţoşări. Asemene visiuni, arătări frumoase, când vinu, vinu numai să se ducă eară, indată ce ne-a strălucitu puţine momente. Copila din fereasta de lăngă grădină mi se infăţişă, nu ca să dispară, nu pentru puţine momente, ci pururea să-mi strălucească, pururea s'o iau cu mine ori unde m'aşu duce, s'o iau aşa, cum prima intălnire mi-o arătase, cu acei ochi de blăndeţe, cu acele priviri negre, in a căror intunecime şi-a aflatu iubirea ca intr'unu adăpostu sacru lacaşu pentru eternu! — In decursul unei nopţi intregi — căte pregătiri n'au străfulgeratu prin mintea mea! pregătiri ce mi-aru mijlocì eară intălnirea ei. La ce ănsĕ voi! deşerte incercări? Duceţi-vĕ! du-te şi tu găndire sacă! Lăsaţi-mĕ veselu şi incăntatu să mĕ bucuru de imaginea ei! Şi tu hărtie du-te in vĕntu, du-te sfărmată in bucăţi şi inşală pasĕri — să ridu ca şi dĕnsa, că am pututu inşălà macar o fiinţă. Vecinicia ai fi me-

ritat'o tu numai atunci, hărtie, cănd cuvintele amorțite pe paginele tale, aru fi fostu retipărite in sufletul ei. Aceasta nu-i cu putință — mergeți! . . . Eată treaba lăngă care mĕ nimerì resăritul soarelui in fereasta ăngustei mele odăi. Sfirşind'o apucai pălăria, ḑisei unu adio neospetoasei mele locuințe— neospetoasă erà, căci des sgomotul imi alungà visiunea frumoasă, mĕ despărțeà de tine grădină, de tine copilă depe banca modernă. Nu, imagine! astfeliu de ocară să nu suferi tu. Mĕ voiu duce cu tine in templul cerescilor—in acele sfere să fii tu regina.

IV

Mĕ şi vĕdu pe strade; inmiitele nazuințe ale lumei mĕ incunjură Pe unul ilu vĕdu cum tinde spre dreapta, pe altul spre stinga şi mai altul cănd in asta cĕnd in ceea parte. Trebile lor, dorințele lor, unu amesticu nesfirşitu şi din elu ce se nasce? Sara culcatul, dimineața sculatul şi preste ḑi ... me cartă. iubite cetitoru ca nu vorbescu mai departe Frumoasă este lumea, cat nu incear că omul să arunce de pe ochi velul insălării, intreagă cat o privesce, fara de a se adânci in părțile ei tot astfeliu e şi viata omenească — acestu cursu, ce-şi urmează calea sa din ḑi pe anu, din anu pe veacuri, acum mai tulbure, acum mai limpede, după cum vremea e mai rea sau mai buna. Contradicerile ei căt de feliurite-su, acum mĕ intristează acum rĭdu de ele, şi pe cundu rĭdu eu, cați alții nu rĭdu de mine! O! dar cand aru cunoasce ei icoana sufletului meu, nu aru remănè ei uimiți inaintea ei? — Pe tine, copilă, din fereasta de lăngă grădină te-aru admirà. Nu! nu! sunt fericitu, că nu te vede nimene!

V.

M'am şi apropriatu de templul cerescilor: museu ilu numesce lumea. Stilpi puternici frumoşi prin rănduirea lor, ce se născurĕ sub cerul vecinicu măndru al Greciei, se ridică purtăndu pe umerii lor greutăți impodobite cu frumusețe. Pintre ei se zărescu tablouri infățoşăndu faptele mărețe acelor ce au viețuitu tot sub acelu ceru, tot pe acele colnice, pe unde oarecănd tu Amor, tu Vinere şi tu Zeus cărmuiați lumea. Măreață privire! care iți este puterea, misterul, de ridici sufletele din obicinuita lor deprindere? Să fie oare inspirațiunea genială, ce şi-a intipăritu urmele aci, ca să putemu şi noi urmà calea pe care a pornitu ea in avĕntul ei, de a unì cerul cu frumosul pămĕntu? Dĕnsa-i! Aripele nazuinței noastre ḑilnice față cu ea slăbescu, mai puternicul ei avĕntu ne răpesce cu sine, deşi in lumile ei, imprietiniți cu uitarea celeilalte—ce aflămu in acele regiuni? Ne aflămu pe noi inşi-ne in momente, cănd sufletul nostru un micu centru—unesce in sine mai marele acestu totu de toate, acestu intregu lumescu. Dar şi atunce mai fericitul adaosu nu mi eşti *tu*? Aproape de ḑeitate — cerul ei mi-ar părè deşertu, cănd ar lipsì din elu imaginea ta. Eară se intoarce spre tine găndirea mea căt de frumoasă e in mijlocul lumii Eline grădina. Impodobì odinioară Jupiter Olimpiul şeḑĕndu pe inaltul sĕu tronu, podoabă mai incăntătoare eşti tu, copilă, de pe banca din grădină. Jupiter cărmueà fulgere inspămăntăndu — inime tu! ah! şi pe-a mea — spune-mi, spunemi-mi! unde o vei duce? Intinsă este calea — sfirşitul nu-lu vĕdu.

VI.

Pasul meu a și trecutu peste pragul locuinței voastre, muse fericite. Eată-mĕ-su fața cu inspirările inalte ale unei lumi trecute. Ceea ce nu aflămu nicăire — repaosu, odihnă le găsescu aice. Pescera din Himalaia si acele douĕ ființe străfulgeră earăși prin mintea mea. Ahasverus rătăcitoru! Acum te-am ințelesu. Cát ai și căutà tu fericirea acestui neamu omenescu, căt te-ai și silì condemnatu odată fiindu să năzuesci — unica culme, ce-o poți ajunge nu va fi mai inaltă, decăt ințelepțesce să rănduesci acolo, unde legea naturei pare că a lăsatu scirbături — acolo să reafli șirul și armonia obiectelor. Zadarnic te vei cufundà in ființa și neființa acestui universu imensu; cunoscința inceputului și finitului sĕu e asemene unei umbre de noapte ce apasă crierii tĕi. Vrei s'o apuci, s'o ții — intinsa ta mănă va apucà totdeauna o nimică intunecoasă. Aplecările tale sufletesci sunt unica ta avere. Condusu de ele intră in grădina, ce o numimu *natură*, sădesce pe straturi ăncă neprelucrate flori — atăta este al tĕu. Totu la ce ai năzuì mai departe, voru fi simburi aruncați in năsipul unui pustiiu intinsu și nesfirșitu. Acum te-am ințelesu și pe tine geniu al spiritelor mari. Infățoșarea ta pe pămĕntu e: să deprindi omenimea cu adevĕrul, ce-o incunjură. Pe căt mai in urmă ai remasu in năzuința spre acele sfere visionare, despre care ĕi place omenimei să viseze peatăt mărirea ta remăne mai neintrecută. — Și cine să te ajungă, să te intreacă pe tine geniu Elenu? Nimene, căci cerul nostru — noi nici nu ne mai scimu da sama de depărtarea sa — pe cănd Olimpul erà lăngă tine. Privescu la chipurile acestea, imi paru, că s'au pogoritu din fericitele locașuri ale Olimpului, ca să deprindă patimele omenesci. In locul acelei căi scurte și frumoase, ce aveai tu s'o mergi pănă la cerul tĕu, dinaintea noastră se intinde imensitatea, și deși se intămplă să ajungă pănă la noi oare care deitate cănd o vĕdu, imi pare palidă, nĕcăjită și obosită de calea lungă. Ba nici numai vine nici una, căci abstractitatea noastră șterge toată coloarea vieței din lume. După unu *oareși-ce* palidu s'a deprinsu a năzuì omenimea—unu *ce* palidu mai rĕu decăt nimica insă-și. Lume, mulțămesce geniilor, care stau sau cu dalta, sau cu pana ori penelul in mănă părăsiți, ades aruncați in intunericul uitării, că ți-a mai remasu ăncă macar o suvenire deacea ce ești și la ce ești chiemată. Lipsa lor, tear lipsì de cunoscința adevĕrului: că destinul tĕu este de-a rănduì obiectele ce te incunjură, nici de cum, de-a străbate in ființa lor. Aice vei fi mare, mare, mare ca și genii Eleni, ce sciù să rănduească stilpii templelor, fiii și fiicele imprejurul mumei in grupa Niobei. In acestu adevĕru zace fericirea ta mai inaltă — atăta sfera ei. Ea are margini aci; indeșertu le vei duce peste Sirius ori și mai departe— eară și eară te voru intoarce in noaptea neputinței tale.

(Va urmà.)

S. I. Bodnărescu.

O CASĂ NEAGRĂ.

(Sfirșitu.)

Cănd s'a liniscitu in pacea somnului, atunci a trecutu Serafina in grădină. Victor o asceptà sub sălcie, erà grădina lor in care se intălniserĕ ăntĕia oară.

— Victore! grăì ea, dacă se va ridicà Corbul din friguri, amu peritu amundoi; ori ne vomu despărţì şi nu ne vomu vedè mai mult şi aşa amu peritu şi mai cu amaru. Şi ilu strinse in braţe cu focul spaimei de perdere.

Victor i se lăsase in braţe şi suspinà adănc.

— Ce să ne facemu? dar tu ai ḑisu: „dacă se va ridicà“ ...... Apoi poate — nu se va mai ridicà ..... E turburatu rĕu.

— Bine ḑici să ne sfătuimu, — nu ce să ne facemu, ci ce să facemu? poate nici nu se va mai ridicà. E turburatu foarte rĕu. Stăi! Dar dacă cu toată turburarea lui tot s'ar ridicà intr'o ḑi?

— Atunci amu peritu amundoi.

— O, dar noi nu vremu, să perimu; aşa dară nu trebue să se mai ridice niciodată! .... Acuma nu-lu mai putemu lăsà, să se ridice.

— Ce vrei să faci?

— Cum: să „faci“? Noi suntemu doi; să „facemu,“ aşa e ḑisu bine.

— Ce să facemu?

— Mai ăntĕi să ţinemu minte bine, că nu-i scapare, dacă se va mai ridicà. Nu dară?

— Cum potu să sciu eu ce-i in viitoru?

— Aşa, că vei face tu insuţi pe viitorul acela. Aşa poţi să-lu scii.

— Şi ce ḑici să facu?

— Uită-te in sus. Ce veḑi pe ceru?

— Ce vĕdu pe ceru? — Ce am vĕḑutu ieri, ce am vĕḑutu totdeauna!

— Ce ai vĕḑutu totdeauna: şi n'ai vĕḑutu niciodată. — — Ai vĕḑutu cu ochii, n'ai vĕḑutu cu sufletul. Veḑi nouri cei mari, negri, căt de mănioşi vĕntură cu aripele cele groaznice! Nu-su ca nisce corbi turbaţi? Cu cătă urgie sfăşie raḑele lunei, şi cu cătă neindurare sbiciuescu pe nourii cei supţiri şi albi, ca lebăda, şi-i despoae de frumuseţele lor, şi-i chinuescu, şi nu li-i milă de ei. —

— Aşa m'a chinuitu şi corbul pe mine, şi eu nu i-am făcutu nimica; m'a chinuitu fără vină ani nenumĕraţi, in robie fără capĕtu. Me temeà de tot firul de earbă şi eu nu me uitam la nimene, şi eu am purtatu robia aceea caşi unu mielu; cănd me dureà mai rĕu, imi sugrumam sufletul, ca să nu strige; cănd imi ardeà inima mai aspru, imi muşcam buzele pănă la sănge ca să nu-mi scuture peptul laţurile pre tare; ca să nu-mi taie frănghiile la oase pre adănc, asceptam...

— Stăi! opresce-te aci.

— Nu me oprì. Asceptam cu inima amorţită deslegarea mea din ghiarele acele de corbu. Aşa...

— Stăi, stăi, că mi-ai aprinsu in peptu o văpae care clocotesce.

— Nu stau; tocmai asta am vrutu şi eu. Dar spune-mi ce arde in peptul teu?

— Resbunare! Oh! cumplită resbunare! Ḑi acuma mai departe, că-mi place cum ḑici.

Aşa firea mi-a făcutu rĕul totu, căt ajunge in o viaţă de omu; binele ăncă nu mi l'a făcutu. Cerul mi-a remasu datoru cu binele; şi cerul mĕsură cu dreptu, mi-lu va da dară de acuma. Aḑi a venitu ḑioa deslegării, şi ḑioa fericirii celei mai dulci de pre pămĕntu. Şi tu, tu eşti acela, care-mi implinesci asceptările mele, de ăngerul celu luminătoru al meu, pre care mi te-au trimesu cei de sus.

— Şi diavolul resbunătoru, pre care lu-au trimesu cei dedesupt; ḑi-o şi asta.

— Juri tu aceasta pe cuvĕntul teu?

— Juru pre cuvêntul meu! Sărutarea aceasta să fie legarea jurămêntului meu.

— Bine ai făcutu că ai juratu. Mai intăresce-ţi cugetul; uită-te la nourii cei negri mănioşi, cum intunecă cu aripele lor cele mari; chiamă intr'ajutoru puterile intunericului; ai pentru ce....

— Nu-mi mai trebuesce ajutorul nici unei puteri, nici luminate nici intunecate.

— Să-ţi aducu aminte, ce-mi pare, că uiţi in răpejunea aprinderii tale. Tu vei urgisì pe chinuitorul meu; dar gândesce-te, acela cine-i?

— Oh! adevĕrat! strigâ Victoru acuma, şi i se oprì graiul. Cugetul acesta ĕi ingheţâ săngele. Intr'unu tărḑiu ăncă işi revenì şi şoptì sălbătăcitu:

— Serafino! ce amu vorbitu noi, imi inghiaţă sufletul. Ḑi că nu le-ai gănditu aşa, căte le-ai vorbitu. Ḑi că nu-su aşa; că me apasă groaza.

— Ba sunt aşa toate; şi eu bine le-am gănditu aşa.

— Eu nu potu, să le facu.

— Nu poţi? Ba te-ai şi juratu, că le vei face; le vomu face.

— Rĕu jurămĕntu! şi nu me poate legà, pentrucă-i jurămĕntu de nelegiuire.

— Bine, dară. Dacă n'ai inimă, nu-mi resbunà chinurile anilor nenumĕraţi, sfâşierile ḑilelor şi groazele nopţilor; nu ajutà cerului, să-mi dee ce mi-e datoru, ce mi-a mĕsuratu, şi pentru care mi te-a trimesu, şi ne-a intălnitu aici sub sălciile aceste mute; tu şi aşa n'ai avè plăcere din deslegarea mea....

— O, nu ḑice, că n'aşu avè plăcere....

— .... Mai bine să ne sărutămu odată d despărţire in perirea amundurora, pentrucă Corbu ne scie fericirea, şi ne poate sfărmà cu nelegiuirea noastră, cum scriu legile. Elu nu cunoasce mila In sărutatul acesta imi ieu dară iertările mele... Acuma putemu murì. Nu ne mai leagă nimica unul de altul.

— Oh! Puterilor!....

— Puterilor luminii să te inchini acuma; ale intunericului nu mai au, in ce să-ţi ajute. Tu te-ai ridicatu acuma din adăncimea, in care ai căḑutu cu mine, in care am căḑutu cu tine; me laşi singură acolo. Corbul va da cu cuţitul după tine; tu te vei putè apărà, pentrucă eşti bărbatu;....

— Pe mine m'ai mustratu, cănd am uitatu, — că nu me potu pune la apĕrare de cuţitul lui.

— .... Apoi va da cu cuţitul după mine, şi me va săngerà şi sfâşià, pentrucă eu sunt numai o femee, şi-su părăsită de toată lumea; n'am cine să me apere; când voi cădè, nu-mi va intinde braţul nimene; nu va avè nimene inima de a sta peptu la cuţitul acela, carele va sburà să me inţape.... Victore, inchină-te acuma la puterile luminei.

— Ba voi, puterilor negre ale intunecimii, inaintea voastră cadu, vouĕ me inchinu, vouĕ me rogu, fiţi-mi intr'ajutoru! ca să potu face dreptate; să resbunu ce a purtatu Serafina in ani fără capĕtu pentrucă i se cuvine fericire după plângere; să implinescu acea, pentru ce m'a intălnitu cerul cu ea; să-mi eu şi eu partea mea de fericire din viaţă, pentrucă aşa-i dreptatea; şi să scapu pe Serafina de sfâşietoarea acelui selbaticu, să o scapu pre ea şi să me apĕru şi eu; aşa se cuvine, aşa m'am juratu, şi me juru eăncă odată. Auḑiţi-me, voi, puterilor intu-

necate! Serafino! Sărutatul acesta să nu ne fie de iertăciune, ci de intărire!! . . .

— Pentru intărire și mai mare să porți cu tine unu cuțitu, să-lu ai de indămănă cănd va trebuì să te aperi, și să me aperi.

— Eată-lu ici la brău. Ascultă! . . . . . e tatăl meu!

Corbu Albanu se audeà strigăndu. Serafina plecâ și dise:

— Victore, singură nu me ducu; vino și tu cu mine. Caută nu ți s'a ințepinitu cuțitul in teacă? ilu poți smunci din ea repede?

— Eată-lu!

— Să mergemu! drept la elu.

— Să mergemu! . . . . stăi . . . . mai stăi vr'o căteva clipite, să me invěțu ca găndul . . . . . .

— La datorința ta — — la jurămĕntul teu — — la apărarea mea! după dreptate. — — Dar ce faci? De ce ți-a ințepinitu capul cătră pămĕntu? vrei să vedi in intunericu? Nu mai visà. Desceaptă-te. Aidemu! Ce vedi in intunericu?

— Me impricinescu in cugetu cu cele ce trebue să se facă. Vĕdu, cum — Corbu Albanu, bĕtrănul, zace in ascernutu . . . . acuma sare, și te prinde . . . . acuma te zugrumă, ori te ințapă . . . . dar eu sboru mai răpede, și-i prindu măna; acuma vĕdu, cum ridică paloșul asupra capului meu; dar eu-su sprintinu la mănă, și — uf! . . . .

— Ce-i?

— . . . . Măna mea-i răpede, și — Albanu celu bĕtrănu cade la picioarele mele — săngeratu — — —

Doue brațe au prinsu acuma pe Albanu celu tĕnĕru, ca să nu cadă ăntĕi elu la picioarele sale.

— Imbrățoșarea aceasta m'a desceptatu. Acuma-su tare. M'am invĕțatu a mĕ uità frunțiș la acele, ce se voru implinì. Aidemu!

Brațul lui Victor Albanu nu mai tremurà.

Corbu strigà din ascernutu, strigà; și cum nu-i mai respundeà nimica, i-a venitu teamă, că Serafina va fi țesĕndu găndnri rele cu Victor, și a luatu unu pistolu in mănă, și s'a ridicatu pănă la fereastă, și a ascultatu . . . . . și a auditu prin tăcerea nopții șoptiri; care i-au ridicatu săngele in capu. După aceasta s'a clătinatu de la fereastă, și a cădutu in ascernutu. Acuma și-a indreptatu țevea pistolului cătră ușă, a ridicatu cocoșul, și a remasu așa asceptăndu.

Ușa se deschise. Serafina cu Victor intrarĕ și Corbu vĕdù măna lui Victor la teacă. Atunci dară apăsâ limba pistolului, pistolul tunâ, și Serafina cădù jos cu țipetu de groază. Corbu ridicâ acuma unu paloșu.

Victoru, vĕdĕndu așa, strigâ perdutu:

— Ne ucidi! nelegiuite; că nu te mai cunoscu de tată; și-lu ințăpâ și mai dise:

— Cu asta am fostu datoru, resbunarea ți s'a cuvenitu: și vĕdĕndu, că Corbu nu mai samănă cu cei vii, se intoarse la Serafina, ingenunchiâ lăngă ea, și vĕdĕndu ochii aceia inchiși și buzele ei albe, nu puteà grăì, nu puteà lăcrimà, nu puteà suspinà; numai se uità se uità mult la fața acea albă. Inima lui o apăsà o durere fără nume.

Intr'unu tărdiu i se ușurâ peptul in unu țipetu, și Victor strigâ in tremurul peptului:

— O!!

Și mai tărdiu ilu ușurâ și graiul, și vorbì in durere grea:

— Te duci, Serafino? Acuma te duci? O,

smintitu de capul meu, cum nu sciam eu, cât mi-ai fostu de scumpă, și nu ți-am spusu. Acuma sciu; și acuma te am perdutu; te am perdutu! te am perdutu!! Dacă te așu mai vedè numai odată pe lumea asta, m'așu duce bucurosu din ea. Dar ce ḑicu eu? mai bucurosu me ducu așa; căci sciu, că in ceea lume te voiu vedè earăși, și nu ne vomu mai despărțì mai mult niciodată, niciodată! Rĕmasu bunu, lume; rĕmasu bunu! Să me mai uitu odată imprejuru in lumea asta; apoi — oh! . . . ce-i acolo? glonțul e acolo! Să vedemu, adevĕratu-i? nu-i numai năluca gândurilor mele? Ah! e glonțul! in podele! . . . Serafino! Serafino! apoi tu n'ai muritu! Cu sărutatul acestá să-ți readucu sufletul! — Dacă ți-ai mai deschide odată ochii pe lumea asta, apoi așu lăudà cerul, că mi-a trimesu adinioară durerea cea fără nume; căci atunci mi-ar trimete in locu-i o bucurie, cum nu mai cunoasce lumea. Eată! așa, frumosu ângerul meu, așa deschide-ți ochii eară. Mai uită-te la mine eară. Nu me cunosci? Eată, eu sunt; Victor al teu . . . Te uiți la mine, și nu me cunosci? Sunt bine; și tu ești bine, Serafina mea. Pentru ce te uiți la mine așa tristă?

— Eu nu sunt bine.

— Ba ești bine; ești bine, ângerul meu. Nu me auḑi?

— Cum să te audu, așa de departe? Fii intre cei drepți, eu intre cei urgisiți, in focul gheenei. Cum să te audu așa de departe?

— Apoi noi n'amu muritu; suntemu tot pe asta lume ăncă. Eată-me; eu sunt. Dacă nu me poți crede, — — — eată!

— Corbul! eată colo Corbul! Așa dară tot pe astă lume suntemu ăncă?

— Pe asta. Vino să-ți dau bratul meu De ce nu-ți ridici brațele in jurul meu?

— Pentru că nu-su albe mai mult. Am datu să taiu pe Corbu.

— Ba n'ai datu. Eu am datu, eu, singuru am datu, ca să te apăru, și să mĕ apăru de elu. Și eată, că nimene nu ne va mai despărțì pe acestu pămĕntu.

— Victore, du-mĕ de aice. Aice mĕ temu.

— Vino dară, scumpetea vieței mele. Să mergemu jos in grădină . . . .

Atunci s'au dusu amundoi in grădină. Se rafina urmâ in graiu fericitu:

Așa; aici, sub sălciile aceste ne-amu intâlnitu mai ăntĕi.

— Acuma mi-au venitu puterile eară. Dar — ce se aude colo sus la fereastră? Audu pe Corbu gemĕndu.

— Gândurile tale te ingână numai.

O femee din casa lui Albanu se coborì acuma in grădină, să caute pe Serafina; și când o a intâlnitu, i-a ḑisu:

— Domnul meu m'a desceptatu din somnu, și mi-a poruncitu, să mĕ ducu, să-i aducu a casă pe fiul celu mai micu, ca să-lu vaḑă. Să mĕ ducu? că mi se pare, că domnul nu-i cu mintea ca de alte ori.

— Tocmai pentru aceea să te duci; să-i faci, ce poftesce, ca să nu se turbure și mai rĕu; altmintrele poate s'ar tăiè pe sine; s'ar ucide cu măna sa.

Femeea s'a dusu să aducă copilul din casă de crescere, unde erà. Serafina a ḑisu atunci cătră Victor:

— Tu vei fi tăiatu pe Corbu de moarte; și s'a fi desceptatu din amorțală. Acuma nu trebue perdutu nici o clipită. Incercarea noastră de odinioară mi-a oțelitu puterile. Acu-

ma nu mai tremuru. Ascultă-mĕ. Am eu de demult ăncă unu feliu de fărinuță albă. Eu voiu dà băetului, ca să lege pe tatăl seu, pe Corbul la brațu, unde-i va fi trebuindu legătură; și apoi sciu, că nu-i va mai trebuì altă legătură in viață. Ințelegi-mĕ?

— Ințelegu.

Când a venitu băetul a casă, i-a dată Serafina fărinuța accea intr'o legătură, ḑicĕndu-i:

— Pune fărină de aceasta, unde vei vedè, că trebue legatu, și dă-i păharul acesta cu apă, ca să bee; dar tu să nu bei, nici din fărină să nu guști.

Victor atunci a apucatu in măna sa și fărina și paharul, și-a pusu dĕnsul din fărină in paharul cu apă, și apoi le-a datu copilului, ḑicĕndu-i:

— Eu ți le dau aceste; să nu ḑici, că ți-le a datu altul; ține minte că ți-le-am dau eu. Vei putè ținè minte?

— Voiu putè, respunse copilul, și intrâ cu fărina și cu apă la Corbu.

Serafina a intrebatu acuma pe Victor:

— Pentru ce ai ḑisu cătră copilu, că tu-i dai, ce-i dedúsem eu? Nu te ințelegu.

— Am ḑisu așa, pentrucă dacă odată ursita va descoperì, ce am făcutu, să nu ḑică copilul, că tu-i-ai datu fărinuța, ci să ḑică, că eu i-am dat'o.

Curĕndu eșì băetui de la Corbu; — paharul erà deșertu. . . . . .

Când a petrecutu lumea pe Corbu Albanu din viața asta, unora le părea, că Serafina nu erà așa de jalnică, cum sunt soțiile cele drepte, nici Victor nu erà așa de tristu, cum sunt orfanii cei ce simțescu; și Corbu a părăsitu pre răpede acestu pămĕntu, tare ce erà, cum e unu munte.

Șoptirea aceasta a ajunsu până la auḑul celor ce păzescu condica legilor celor cu pedepsele, și facu rĕu mare omului, dacă omul a căḑutu de a făcutu unu rĕu micu; pentrucă așa scrie condica aceea că dacă a făcutu unu omu unu rĕu, apoi mai trebue făcutu unul mai mare, și apoi eară va fi bine in lume.

Așa dară Serafina și cu Victor au incremenitu odată vĕḑĕndu, cum intră la ei doi de cei ce păzescu legea, cu doi alții, care ĕi păzescu pe dĕnșii; și auḑindu, cum vorbì unul.

— In numele legii, dați-vĕ prinși, și veniți cu noi indată; dar despărțiți-i; fiul Albanului intr'o trăsură, și muma sa intr'o trăsură; acuma indată; fără ca să vorbiți unu cuvĕntu unul cu altul. In numele legii!

Amundoi au ascultatu, muți, ca peatra; și tremurăndu ca frunḑa.

In casa dreptății au inchisu pe Serafina intre patru păreți, și pe fiul sĕu intre alți patru păreți.

Când a remasu Serafina singură, și a auḑitu cheea intorcĕndu-se in zaru, s'a uitatu imprejuru, și a vĕḑutu căt e de strimtu, unde erà, și i s'a părutu că-i intr'o pustietate fără margini și fără umbră de omu; și-i s'a ridicatu pĕrul in capu de groază; i se părea, că ar putè tot merge și fugì ḑece ani, și să tot strige, și totu n'ar da de urmă de omu, strigătul ei s'ar perde in deșertul depărtării nemĕsurate. Incĕpù a strigà: O, Victore! Victore al meu! pentru ca să se ușureze, bine sciindu ănsĕ, că nimene nu o va fi auḑindu; apoi a căḑutu sub nădușala peptului.

Și Victor o auḑeà; pentru că erà numai de ḑece pași de departe.

Când s'a liniscitu Serafina din turburarea spaimei, o a intrebatu judecătorul:

— Nu scii, ce a dusu din viaţă pe Corbu Albanu?

— Doftorul nostru vĕ va spune destul de bine; pentru ce me intrebaţi şi pre mine? eu v'aşu spune mai rĕu decăt el.

— Doftorul şi Victor —

— Şi Victor?

— . . . . ne au spusu destul de bine; şi dacă-i bine spusu aşa, cum ne au spusu ei, apoi e destul de rĕu.

— Nu inţelegu; dacă-i bine, e rĕu?

— Să-ţi spunu dară mai de inţelesu.

Fiul lui Alban a datu tătăne-seu veninu de bĕutu, şi —

— Pănă aici nu. e adevĕrat!

— . . . . şi mumă-sa i-a ajutatu.

— Asta-i adevĕrat aşa, că numai eu singură i-am datu veninul; Victor nici nu scià.

— Bine; a respunsu judecătorul, şi scriitorul a scrisu, căte s'au vorbitu.

După aceasta a intrebatu judecătorul pre Victor:

Nu scii, ce a dusu din viaţă pe Corbu Albanu?

— Doftorul nostru vĕ va spune destul de bine; pentru ce me intrebaţi şi pre mine; eu v'aşu spune mai rĕu, decăt elu.

— Doftorul şi vĕduva —

— Mamă?

— . . . . ne au spusu destul de bine; şi dacă-i bine spusu aşa, cum ne au spusu ei, apoi e destul de rĕu.

— Cum? Dacă-i bine, e rĕu?

— Aşa, că soţia lui Alban i-a datu de veninu, şi —

— Nu-i adevĕratu! Eu singuru i-am datu. Imi erà milă de maică-mea, cum o chinueà — Albanu de ani nenumĕraţi. Nu-lu mai puteam avè de tată şi soţia lui nu-mi erà mamă.

— Tată, netată; mamă, nemamă. Ai inveninatu pre unu omu.

— Da! Ănsĕ Serafina, mama, nici nu scià.

— Bine; respunse judecătorul, şi a luatu totu in scrisu.

Dar cănd a pusu una lăngă alta hărtia cea cu vorbele Serafinei şi hărtia cea cu vorbele lui Victor; atunci a vĕḑutu, că hărtiile acele nu se inţelegu una cu alta. Aşa nu vorbescu alţii, numai o fată şi unu tĕnĕru, care se iubescu pănă la moarte. Aşa dară alta va fi deslegarea.

Copilul celu micu al lui Alban se pomenì odată, că intră la elu unul, pe care nu-lu cunosceà, şi-i dă unu căruţu frumosu, cu patru cai sprinteni, de lemnu frumosu tărcatu, cu coamele de sirmă de auru, şi viziteul cu blană mare şi cu musteţe lungi, mănăndu-i din capră răpede.

— Na drăguţul moşului; pentru că am auḑitu, că spui totdeauna cum scii. Dacă vei fi tot aşa de cuminte, apoi iţi voiu aduce unu căruţu mai mare, şi cu şese cai; viziteul va fi cu blană mai sburlită la gătu, cu musteţe mai mari şi mai cărlegate, şi va pocnì mai tare cu biciul, căt se voru spărià caii, şi voru fi mai iuţi la fugă, pentru că le vomu pune roate mai mari pe sub picioare.

— Cine mi-lu va trimete? mama?

— Ba tată-teu. De cănd n'ai vĕḑutu tu pe tată-teu?

— Pe tata? — De atunci noaptea.

— Care noapte?

— Cănd m'a trimesu mama să-lu sărutu, şi să-i dau apă să bee.

— Şi datu-i ai apă?

— I-am datu, cu paharul.

— Şi bĕut'a?

— A bĕutu.

— Şi apoi nu-lu a mai durutu la capu?

— Apoi nu-lu a mai durutu.

— Cine-ţi a datu in mănă păharul cu apă?

— Păharul cu apă ? Mama.

— Nu femeea din casă ?

— Nu femeea.

— Nici Victor ?

— Ba mi-lu a datu şi Victor.

— Cineţi-lu a datu mai ăntĕi şi'ntĕi ?

— Mai ăntĕi şi'ntĕi ? Mama.

— Apoi cum ţi-lu a mai datu şi Victor, dacă nu erà la elu, dacă erà la tine.

— Sciu eu. Victor mi-lu a luatu ăntĕi din mănă, ca să nu-lu ţinu eu, ca să-lu ţină elu; apoi mi-lu a datu.

— Ce a ḑisu, cănd ţi-lu a datu ?

— Cănd mi-lu a datu ? A ḑisu, că elu mi-lu dă, şi că să-lu ducu la tata, să bee.

— Bine, drăguţul meu.

— Ce faci cu hărtia aceea ?

Scriu pe ea.

— Scrii pe ea ? Cum scrii ? O păsĕrică?

— Ba scriu, cum mi-ai spusu tu, dragă. Rĕmăni cu pace, mititelul meu.

— Să nu uiţi căluţul şi viziteul cu caţaveica sburlită şl cu musteşele cărligate.

— N'oiu uità.

Cănd a pusu judecătorul hărtia aceasta lăngă celelalte doue, s'au inţeleau şi acele una cu alta.

Serafina şi cu Victor s'au uitatu la hărtiile acele la toate trele; au suspinatu odată adănc, adănc, şi au ḑisu:

— Amu peritu!!

Judecătorul ĕi intrebâ:

—Mai vreţi să spuneţi ceva ?

Victor a rĕspunsu :

— Pre mama nu o puteţi judecà la perire, pentru că dĕnsa nu a poruncitu copilului, să dee păharul, ci eu i-am poruncitu, dacă nu-i aşu fi poruncitu eu, copilul l'ar fi datu din voinţa sa; mama numai l'a lăsatu; dar eu i-am poruncitu.

Serafina s'a ingrijitu, şi a respunsu:

— Nu-i adevĕrat, ce vorbesce; eu am poruncitu copilului, şi eu am pusu fărina morţii in apă.

Judecătorii au aflatu, că-su vinovaţi amundoi.

Legile au frăntu toiagul asupra capetelor lor.

Ăncă o ḑi şi o noapte mai au să trăească pe pămĕntu.

Apoi voru scăpà de elu—de odată amundoi.

Ḑioa aceea i-au lasatu să o petreacă amundoi intr'o incăpere.

Serafina şi cu Victor s'au pusu faţă, unul dincolo, unul dincolo, şi s'a uitatu unul la altul drept in ochi; şi ochii lor cum s'au intălnitu odată, s'au şi despărţitu, şi nu s'au mai căutatu mai mult, au purtatu grije, să nu se mai intălnească niciodată.

Victor a cerutu hartie şi condeie, şi s'a pusu să scrie.

Pănă scrià dĕnsul, Serafina priveà pe fereastră afară la lume, să o mai vadă odată. Acolo vĕḑù apoi pe o femee trecĕndu pe dinaintea ferestrei cu furca in brău, torcĕndu cu dreapta, ţinĕndu cu stănga unu ăngeraşu de copilu, şi mănăndu doue capre dinaintea sa; unu iedu ĕi tot impiedicà paşii, muşcăndu-o de haine, copilaşul ĕi tot impiedicà vederea, sĕrutăndu-o in frunte, şi dĕnsa horeà tristă despre soţul sĕu, cum a muritu in

bataie cu duşmanii, şi cum o a lăsatu vĕduvă . . .

Serafina aşa a suspinatu, că de ce nu a fostu dĕnsa vĕduva aceea tristă, cu caprele ei! . . .

Cănd se intindeau umbrele sărei, s'a cerutu să o lase a casă, ca să-şi mai vadă odată porumbiţa sa cea albă, şi să-şi mai sărutĕ odată crinii din grădinuţă.

Cănd a intratu in casă, porumbiţa ĕi i-a sburatu pe peptu, şi o a sărutatu in gură. Dĕnsa atunci o a prinsu, a deschisu o fereastră, şi o a lăsatu să sboare, unde-i va plăcè. Apoi s'a dusu in grădină şi a surutatu crinii, şi n'a ruptu nici unul, ca de alte ori.

Soarele apuneà. Serafina s'a uitatu la elu, şi a ḑisu:

— Aḑi te mai vĕḑu apunĕndu. Cănd vei apune măne, pe unde voiu fi eu? de unde te voiu vedè? Fi-va soare şi p'acolo, unde me voiu duce eu? Cine poate sci?

Păzitorii legei apoi eară au inchisu casa, pănă va cresce mare fiul cel micu alu Serafinei.

Unu păzitoru o intrebâ:

— Nu vrei, să-ţi mai veḑi odată fiul celu micu, şi să-i ḑici remasu bunu?

— Nu.

— Pentruce?

— Mi-i pre dragu . . . . şi — — me temu a me uità in ochii lui.

. . . .

In ḑiua aceea judecătorii au chematu pre unu omu, şi-i au datu porunci. Omul acela apoi s'a dusu, şi a ascuţitu nisce taişe, şi a pusu de indămănă nisce frănghii.

. . . .

Cănd a intratu Serafina earăşi in locaşul dreptăţii, a ḑisu:

— Victore, acuma au trecutu ḑilele vieţei. A venitu noaptea, care ne va duce — unde? cine poate să scie?

— Cât sunt de fericitu, că me ducu cu tine—cu tine!!

A doua ḑi in ḑori i-au intrebatu păzitorii.

— La rĕsărita soarelui vine călăul; gătiţi-vĕ!

Serafina cu Victor şi-au căḑutu in braţe, spăriĕndu-se de omul acela, şi au ḑisu:

— Nu ne vomu vedè mai mult!!

Peste căteva clipite se aprindeau raḑele soarelui pe ceru . . .

Inchideţi-ve ochii! . . . .

* * *

Cum ceteà Iorgu Albanu aceste, de demult i-se făceau liniile flacări aprinse şi sburau selbătăcesce inaintea ochilor lui, şi-lu ardeau la vedere, şi-lu ardeau la sufletu, şi elu tot nu scăpà de ele.

Iorgului i se păreà, că de pretutindene se uită la elu căte unu ochiu, şi-lu vede pre elu, care a intinsu tătăne-seu păharul morţii şi a vĕndutu pe maică-sa cu cuvinte perḑĕtoare.

Atunci a vrutu să fugă afară, să scape de mustrarea ochilor acelora. Dară afară-lu vedeau oamenii! oamenii, care sciu totul! care au sciutu totul, şi s'au uitatu la elu şi pănă atunci: ca din milă.

Ingrozitu alergâ indărătu in incăperile cele mai depărtate, ca să nu-lu vadă oamenii, că-lu ingroazeau.

Ca să scape de vederea şi de scirea oamenilor, a vrutu să plece in lume. Dar a doua

ḑi demineaţă s'a pomenitu că-i a arsu puterile cugetul cel groznicu; că in lume pretutindenea-su oameni, şi-lu voru tot vedè.

A chematu dară pe unu moşneagu, şi-i a datu nisce porunci.

Moşneagul s'a incrucişatu de ele; dar a ascultatu. S'a dusu, şi a alesu o casă intr'o uliţă departe, pre care nu ămblă nimene, şi-i a zugrăvitu toţi păreţii cu negru, ca să nu o vadă oamenii aşa de bine.

Iorgu Albanu a alesu o noapte, cănd fulgerà şi trăsneà aşa, că nu s'a temutu, cà se va intălnì cu omu pămĕnteanu p'afară. In noaptea aceea s'a furatu din casele sale, şi s'a dusu in casa acea neagră. In pragul ei s'a intorsu şi s'a uitatu imprejuru, nu cumva-lu vedè ochiu de omu. Apoi a călcatu intre păreţii acei negri . . . şi n'a mai eşitu dintre ei mai mult.

. . . .

Pe mormintele Albanilor infloresccu viorelele, şi nu-i cine să ridă cu ele.

In casa cea neagră tot mai trăesce unu omu bĕtrănu, cu pĕrul şi barba cine scie de căţi ani, şi noaptea se teme că-lu va vedè ochiu pămĕnteanu.

I. P. Florentin.

Domnule Redactoru !

Atrasu de frumuseţa, ce geniul poporului nostru scie să desvolte in poesia sa, am simţitu una din cele mai vie plăceri, să intru in modestele colibe ale ţeranilor români, şi să ascultu espresiunile inimei şi cugetării lor, in care adeseori se manifestă idei de valoare nestimată şi neperitoare.

Astfeliu am ajunsu, in urma escursiunei ce am intreprinsu in patria aşa numită a lui Dragoşu, una dintre cele mai nefericite provincii romăne de sub sceptrul Austro-Maghiaru, numită *Maramureşu*, sau *Marmorosu*, am ajunsu ḑicu, a posede o frumoasă colecţiune de poesii populare, din care am presintatu vr'o căte-va — drept probă — intr'una din şedinţele societăţii *Junimea*, care a şi binevoitu a luà decisiune pentru darea la lumină a acestor „copii găsiţi ai geniului romănescu.“

Mai nainte ănsĕ, de a presintà publicului această culegere in intregul ei cuprinsu, m'am hotăritu a da lectorilor oareşcari modele din creaţiunile poetice adunate de mine, si aceasta prin ajutorul celui mai competentu ḑiaru literaru.

Binevoiţi dar, Domnule Redactoru, a da locu in columnele „Convorbirilor Literare“ acestor căte-va doine, pre care vi-le trimitu in intreaga lor originalitate.

Priimiţi Domnule Redactoru, etc.

Ioan Bădescu.

Iassi in Martie 1870.

POESII POPULARE

din

PATRIA LUI DRAGOŞU.

PUIU[1]) CUCULUI.

Căntă puiu cucului
In vĕrvuţu muntelui,
D'aşa căntă de duios
De pică frunḑele jos,
Ş'aşa căntă de cu jele

1) Poporul romănu, putemu ḑice in general, are obiceiul de a nu aplicà articulul gramaticalu *ul* sau *lu* la cuvintele terminate in *u;* dar in locul articulului, acelu *u* finalu este intonatu intregu.

De stă apa 'n locu, nu mere.[2])
Da măndra din graiu grăiâ:
— Taci cucule nu căntâ,
C'amu-o[3]) trecutu vremea ta;
Pănă mi-am fostu la părinţi
Datu-ţi-am voie să cănţi,
Dar de cănd m'am străinatu,
Sunt sătulă de căntatu.
Poate sci cine-i cu minte,
Că străinul nu-i părinte,
Că mila străinului,
E ca umbra spinului,
In postu Crăciunului;
Dar miluţa
La măicuţa
E ca umbra nucului,
In postu Săn-Petrului.
Păn'am fostu la maica mea,
Fost'am puiu de răndunea,
Dragă la toată lumea;
De lucram, de nu lucram,
Tot buna maicei eram...
De când isu la maica lui,
Nici isu pasere, nici puiu,
Nici isu dragă nimenui;
Lucru din mănă nu-mi pică,
Tot nu'su bună de nimică,
De-aşu lucra noaptea la lună,
Tot aru ḑice că nu'su bună...
Da cucu din graiu grăeâ:
— Aşa 'ţi trebe fată rea,
Că la Pasci m'ai intrebatu,
Să'ţi dau ani de măritatu,
Şi tu nu m'ai ascultatu,
S'ascepţi anii ce ţi-am datu.

---

2) Poporul cam de comunu omite litera *g* din mai multe persoane ale verbului: *mergu* şi astfeliu remăne in locu de *merge : mere, mergemu : meremu, mergi : meri* etc. Unii susţinu, poate cu cuvĕntu, că aceasta este o formă bună, de oarece latinii ăncă aveau verbul: *meo—ere*. Aceasta se intămplă şi la persoana a treia a verbului: *curgu*, unde totodată litera finală trece prin o mică transformare; astfeliu auḑimu pronunţăndu-se: *cură* in locu de *curge, cureâ* in locu de *curgeâ*. Asemenea se omite şi litera *n* din unele verbe, cum sunt d. e. *spunu, punu, adunu, remănu*, etc., făcĕndu-se din ele: *spuiu, puiu, aduiu, remăiu* etc.

3) In limba poporului, şi cu deosebire in poesia lui, foarte adeseori auḑimu cuvintele: *acum, sunt, numai, acesta* şi *aceasta* inlocuindu-se prin: *amu* (*u* final pronunţatu intregu) *'isu* sau *'su, numa, ista* şi *asta* etc.

BLĂSTEMUL.

— Unde-ai fostu tu bade-asară,
Easă focu şi easă pară,
Să-ţi ardă sprincenele,
Să nu'ţi veḑi cărările;
Că io bade te-am cătatu
Pe la toată casa 'n satu,
Şi de urmă nu ţi-am datu;
Te-am cătatu pe lăngă vale,
Prin ocolu maicei tale,
Şi nu-ţi putui da de cale;
Cănd venii aḑi demineaţă
Te-aflai cu trei măndre 'n braţe;
Te 'ntrebai
Şi te mustrai:
„Da ce'su aste măndru meu?
Usce-ţi-se braţu teu..."
„„C'aste'su trei măndre de-a mele,
Nu potu trăi fără ele—""
„Bine faci bădiţă bine..."
Nu voeam să-ţi facu ruşine
Şi pornii ca vai de mine;
D'amu suntemu numa noi,
Io cu tine amundoi,
Dă-mi dară inelele,
Mănănce-te ferele,
Că nu-ţi poftescu nici unu rĕu,
Numa fere pănă 'n brău;
Cănd ĕi găndi că-ţi e bine,
Ardă hainele pe tine,
Cum arde necasu 'n mine,
Ardă cămeşuţa ta,
Cum arde inima mea,
Ardă pieptăraşu[4]) teu,
Cum arde sufletu meu!

DRĂGUŢA VICLEANĂ.

In fundul ogrăḑii noastre
Măndru badea boii 'şi pasce,
Pe şolduri poartă ciucuri,
De năcasu ilu prindu friguri;
Da când boala-i fu mai grea,
Elu din graiu aşa grăeâ:

---

4) *Pieptăraşu* este unu provincialismu şi diminutivu de la *pieptaru* care insamnă: *cojocu, vestă.*

„Ţine dragă vinerile,
„Să me lese friguriie“[5])
Io ţinui vinerea mare
Să-lu scuture şi mai tare.

DRĂGUŢUL VICLEANU.

—Suflă vêntu, căldura-i mare,
Bădişoru, capu me doare,
D'adă-mi bade-o cheschenea,[6])
Să me legu la capu cu ea,
Că doară nu m'a dureà...
—Lele hei, nu potu venì,
Că'su pe vale cu boii,
Şi căile 'su lunecoase,
Şi 'ntălnescu la alte case
Unde'su fete mai frumoase...

FLORILE ISEI.[7])

Căte flori pe Isa'n susu,
Toate cu măndru le-am pusu;
Dar cănd a fostu la plevitu,
Io cu măndru m'am sfăditu,
Şi singură le-am plevitu;
Ear cănd a fostu la purtatu,
Cu măndru m'am impăcatu,
Şi 'mpreună le-amu purtatu.

5) Poporul, in boalele şi nenorocirile sale intrebuinţează eliu de feliu de ierburi, vraciuri; cele mai adeseori ănse recurge la mila lui D-ḑeu, de la care crede că este trimisă acea boală ori altă nenorocire, drept pedeapsă pentru cutare faptă rea; deci pentru ca să-lu impace, elu ţine postu in unele ḑile anumite; acestu obiceiu ne-lu amintesce poesia de sus, la care se referesce această notă.

6) *cheschenea* insamnă: *legătoare* ori *batistă*.

7) *Isa* este unu riu in Maramureşu, ce curge dealungul unei văi, căreia ĭĭ imprumută chiar numele seu.

FATA FĂLOASĂ.

Frunḑă verde de căline,
Măndrele strigă pe mine,
Că să poată oarecum,
Da m'aru scoate lăngă drumu,
Şi m'aru face toată scrumu,
Şi cu cenuşiţa mea,
Soponì şi-aru hainele—
...Macar căt le-oru soponì,
Măndre c'a mele n'oru fi...
Şi cu cărbunaşii mei,
Ş'aru negri ochii cu ei—
...Macar căt i-oru mai negrì,
Măndri ca ş'ai mei n'oru fi...

FATA BĔTRĂNĂ.

Patruḑeci de ani imi pare
De cănd portu pĕru pe spinare,
Şi nime grija mea n'are.
Me uitai intr'o fontănă,
Me veḑui fată bĕtrănă,
Şi fugii o sĕptĕmănă.
Me rugai lui Dumneḑeu
Să trimită şi p'al meu,
Fie căt de mătăhău,
Numa cărpă-mi puie 'n capu,
Să se ducă veste 'n satu,
Că şi io m'am măritatu.

HORELĔ.[8])

Io de nu mi-aşu sci horì,
De doru mare m'aşu topì;
Dar cu gura hori imi spuiu,
Cu inima legi imi puiu,

8) *Hore*, astfeliu numesce poporul din Maramureşu *doinele*. D. Alexandri in colecţiunea sa numesce astfeliu căntecele de bucurie, pe care le improvisează poporul in jocurile sale; dar in Maramureşu şi in Transilvania chiar, acele se numescu: *strigături*, *chiuituri*, *descăntături*.

Cum cu măndru să m'aduiu.
Cu guriţa hori imi tragu,
Cu inima legi imi facu,
Cum măndruţului să-i placu.

NU ME ŢINÈ MAICĂ RĔU...

Nu me ţinè maică rĕu,
Pentr'unu drăguşoru a meu,
Că elu cănd intră 'n grădină,
Găndesci că-i rujiţă[9]) plină,
Cănd işi intră 'ntre feciori
Găndesci că-i struţucu[10]) de flori,
Şi cănd intră pintre fete,
Găndesci că-i rozmarinu verde.

PĂDURIŢĂ NALTĂ EŞTI...

Păduriţă, naltă eşti,
Bădişoru, departe eşti,
Dar de-aşu sci că te-oiu vedeà,
Io pădurea aşu tăeà,
N'aşu lăsà creangă pe ea,
Nici cucului de căntatu,
Nici mierliţei de culcatu...

MERE BADEA...

Mere badea pe calu albu,
Blăstĕmà-l'aşu şi mi-e dragu,
Mere badea pe calu suru,
Blăstĕmà-l'aşu, nu me'nduru,
Că i-au fostu buzele muri,
Gura miere de faguri...

---

9) Rujă e cuvĕntul vechiu pentru trandafiru.
10) *Struţucu* este unu provincialismu şi diminutivu de la *struţu*, care insamnă: *buchetu*.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.*

CURĂ APA...

Cură apa din fontănă,
Amară-i gura bĕtrănă,
Cură apa pe vălcea,
Dulce-i gura tinerea.
Hei leliţă,
Porumbiţă,
Fă-ţi tu guriţa vălcea,
Să m'aplecu, să beu din ea,
Fă-ţi tu guriţa pĕrău,
Să m'àplecu, să te beu eu.

MĂNDRULIŢĂ DE DEMULT.

Măndruliţă de demult,
Mult mi-ai datu gura 'mprumutu,
Dar de sară hai la noi,
Să-ţi dau guriţa 'napoi,
Că de-o fi poate să moru,
N'aşu vre să-ţi remăiu datoru.

INŞĂLAREA.

Căntă păseruica 'n vie,
Măndra moare de mănie,
Că n'o iubescu ca şi 'ntăie;
Căntă păseruica 'n lazu,
Măndra moare de nĕcazu
Că n'o iubescu, nici n'o lasu...
Măndră nu fii supĕrată,
Toată lumea-i inşălată,
Las' să fii şi tu odată...

CORESPONDENŢĂ.

D-lui R. S. Craiova. Primitu. Mulţămiri pentru amabilitatea D-voastre.

D-lui C. I. Cetaţanu de la Buzĕu. Suntemu cam de aceeaşi părere. *Red.*

Tipografia Societăţii Junimea.

No. 3. — Anul IV. Iassi, 1 Aprilie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 şi 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Sviţera, Belgia şi Italia 15 franci; pentru Francia şi Spania 20 franci.
— Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societăţii Junimea şi la libraria Junimea; in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

Invĕţămĕntul primaru ameninţatu!

Ameninţatu e unu cuvĕntu slabu. Amu ḑice nimicitu, cănd intr'o ţară schimbătoare ca a noastră s'ar putè intrebuinţà unu cuvĕntu definitivu. Dar la noi nu se nimicesce, ci numai se clatină; nu se indreptează, ci se incearcă; şi de aḑi până măne toate se potu schimbà, in bine şi in rĕu, se'nţelege pe din afară.

Dar in fine, aşa cum e ţara astăḑi, invĕţămĕntul primaru este ameninţatu şi, dacă propunerea votată va remănè pentru mai multu timpu, anulatu in folosul seu şi prefăcutu in pericolu pentru generaţiunea viitoare.

Eacă de ce e vorba.

In şedinţa Camerei române din 14 Fevruarie a. c. cu ocasiunea desbaterii budgetului presentatu de ministeriul cultelor şi al instrucţiunii publice, s'a primitu următorul amandamentu:

Preoţii să fie invĕţători in scoalele comunale; pentru aceea salarul prevĕḑutu să se deà preoţilor. Se inţelege, că aceasta să se realizeze treptatu cu eşirea tinerilor din seminare sau chiar cu preoţii, care aru justificà de cunoscinţele necesare.

Amandamentul a fost propusu de D. generalu E. Florescu şi motivatu prin următoarele argumente principale*):

Cine are să asigureze invĕţătura primară prin comune? negreşitu invĕţători buni, invĕţători inzestraţi cu cunoscinţele cerute pentru asemenea scoale şi negreşitu cu conduita, care se cuvine, şi pentru aceasta trebuie să nu fie in miserie, să aibă mijloacele de esistenţă.

Precăt este trebuinciosu ca să avemu invĕţători in asemenea condiţiuni, apoi este recunoscutu de toţi că este necesaru de a avè şi preoţi in asemenea condiţiuni, căci mi se pare că religiunea este pe linia cea mai d'inteiu şi apoi vinu celelalte.

Acum, D-lor, faţă cu deficitul enormu cu care se presintă budgetul, faţă cu situaţiunea financiară, pe care o cunoasceţi toţi, ve intrebu: puteţi să faceţi pe amĕndoue? puteţi să amelioraţi soarta bisericii, şi tot deodată pe a scoalei?

O voace. Nu.

D. Generalu I. Florescu. Respunsul l'aţi datu

*) Le estragemu din Monitorul oficialu alu României No. 38.

de mai nainte, că nu putemu să facemu. Făcĕndu să coincidă aceste doue inalte misiuni, dându preoților resursele create pentru profesori, mi se pare, că incepe a fi posibilă, a fi demnă posițiunea preoților.

Aceste au fostu argumentele D-lui generalu Florescu. Majoritatea Camerei s'a arătatu la inălțimea lor; le-a găsitu temcinice și a primitu astfeliu unu amandamentu, care sub aparința sa simplă nu cuprinde mai puțin decăt ruinarea invĕțămĕntului primaru in sensul culturei moderne.

Cu D. generalu Florescu și cu partisanii D-sale naturali nu avemu de discutatu in această privință. Argumentele D-lor sunt argumentele partidelor recționare și pietiste din toate statele. Față cu ele ne mărginimu a accentuà in oposițiune radicală principiele liberale ale statului modernu, și la ideea „că religiunea este pe linia cea mai d'intĕi și apoi vinu celelalte" respundemu, că in statu religiunea nu este pe nici o linie, ci trebue să rĕmână afacere comunală sau privată.

Mai curĕndu amu fi dispuși a esprimà pe largu admirațiunea noastră pentru inocența acelor deputați și representanți ai guvernului, care, credĕndu-se progresiști liberali in principiile D-lor, s'au inrolatu totuși in majoritatea recrutată de D. Generalu pentru propunerea sa. Ănsĕ coloanele acestei reviste au buna deprindere de a nu admite politică militantă și ne oprescu astfeliu a aduce unu tributu de recunoscință publică acelor bărbați plini de merite și de cunoscințe.

Suntemu dar siliți a ne mărginì la o simplă arătare, din puntu de vedere pedagogicu, a consecințelor practice ce decurgu din noul amandamentu.

Și mai ăntĕi: cum se va compune de acum inainte personalul invĕțătorilor pe la scoalele sătesci?

Pănă acum, după legea Instr. publice in vigoare, aceste catedre se ocupau așa: art. 367 și 375 dau dreptul a fi invĕțători sătesci la toți aceia, care voru justificà la concursu, că posedu cunoscințele obligătoare pentru scoalele elementare, plus noțiuni de agricultură și arta veterinară, după putință. Pe lăngă aceste art. 245 dispune, că elevii, care au terminatu patru clase dintr'unu seminaru și aru avè acum dreptul de a se face preoți, să poată devenì, dacă voru, invĕțători sătesci fără altu esamenu.

Ce insemnează aceasta? Aceasta insemnează, că legislatorul in justa sa preocupare de lipsa invĕțătorilor și de necesitatea de a completà totuși scoalele sătesci, a lărgitu cercul de admisiune in favoarea scoalelor primindu invĕțători de pretutindenea, chiar de acolo, unde ei erau destinați la altă misiune. Elu a permisu seminariștilor, care altfeliu aru fi fostu obligați a servì statului ca preoți, a părăsì serviciul eclesiasticu pentru a devenì invĕțători, și prin urmare a impuținatu numĕrul candidaților bisericei pentru a inmulțì numĕrul candidaților scoalei.

Această permisiune prin natura ei nu puteà să fie decăt casul estraordinaru și esceptionalu; regula remăneà cea stabilită in art. 367 și 375, și numai persoane laice se au in vedere cănd este vorba de numirea personalului invĕțătoru la scoalele sătesci. O dovadă mai mult sunt art. 343, 344 și 345 din lege, care prevĕdu scoala primară normală pentru formarea invĕțătorilor.

Să considerămu lăngă aceste, că tocmai in

timpul din urmă se luase căteva mesuri bune pentru o preparare mai solidă și mai specială a persoanelor laice la misiunea scoalelor sătesci. In institutul preparandalu din Iassi se inmulțise in fine catedrele, la Bucuresci se fundase prin munificența Domnitorului unu institutu preparandalu nou sub direcțiunea D-lui R. Melidon.

In proporțiunea in care se inmulțeau astfeliu persoanele laice preparate pentru scoalele sătesci, se micșorà necesitatea, care produsese admiterea esceptională a seminariștilor la acele scoli.

Ḑicemu a seminariștilor și nu a preoților. Căci legea Inst. publ. nu a ințelesu niciodată prin acea permisiune esceptională, că cineva poate să fie și preotu salariatu alu Statului și invěțătoru. Dovadă art. 392 și 393 din lege, care prescrià, ca invěțătorii de ori ce ramu să nu ocupe nici o altă funcțiune nici să eserciteze vre-o altă profesiune decăt aceea de invěțători. Acești articoli ce e dreptu s'au abrogatu mai pe urmă prin decretu (cum se scie: in favoarea advocaților), dar faptul, că au ecsistatu mai inainte in organismul legii este suficientu pentru a dovedì, in ce spiritu și cu ce ințelesu a fostu concepută de legislatoru permisiunea dată seminariștilor de a devenì invěțători.

Cum va fi de acum inainte? Toate institutele preparandale sunt dechiarate superflue, și evlaviosul generalu cu deputații sei din majoritate, dacă ar fi acordatu intereselor lumesci ale budgetului aceeași atențiune, cu care au privitu la interesele bisericei, ar fi trebuitu, ca o consecință neapărată a amandamentului D-lor, să șteargă din budgetu nisce institute remase acum fără ințelesu. Căci la ori ce catedră vacanță de scoală elementară se va pune intrebarea: o vrè preotul din satu sau altu preotu? Nu numai dacă au absolvitu patru clase seminariale, ci și dacă justifică cunoscințele necesare. (Justifică prin ecsamenu? sau numai prin atestatu de scoală primară?*) Acești preoți depărtează pe ori ce concurentu laicu; ei ocupă atăt biserica căt și scoala și cumulează salariele. Resultatu practicu: ori cine va voì de acum inainte să se consacre instrucțiunii elementare, se va destinà la preoție; căci numai prin preoție ajunge la catedra scoalei primare. Pe când legea Instr. permiteà a se golì biserica pentru a se umplè scoala laică, amandamentul golesce scoala laică pentru a umplè biserica și a introduce numai prin canalul ei nutrimentul intelectualu la copii din satu.

Acesta este resultatul formalu al nouei dispozițiuni. Să vedemu acum resultatul in sine, resultatul pentru cultura poporului.

Opiniunea respăndită la noi este, că scoala comunală are de scopu principalu de a invěțà pe săteni cetirea și scrierea și că, odată acestu scopu implinitu, misiunea ei este terminată. Atunci in adevěru ar fi de puțină importanță, dacă preoții sau mirenii sunt invěțători prin sate. Ănsě acea opiniune este greșită; scopul scoalei comunale nu e invěțarea cetirei și scrierii in sine, ci este in prima linie desvoltarea inteligenței sătenilor prin inzestrarea cu toate cunoscințele importante in sfera lor de viață. Pentru acestu scopu cetirea și scri-

*) In genere amandamentul și discursurile in favoarea lui sunt de o stilizare deplorabilă, și noi amu fi făcutu in textu mai multe observări in contra lor dacă nu ne ar fi părutu prè puțin generosu de a cere numai decăt stilu bunu de la unu generalu din armată, chiar când acestu generalu se ocupă de indreptarea scoalelor.

erea sunt numai mijloacele mechanice, pe care invĕţătorul trebue să le absolve căt se poate mai iute (după metoadele din urmă in 6—8 luni), pentru a putè trece la ordinea sa de ḑi, care este: lăţirea acelor cunoscinţe şi agerimea inteliginţei.

Căteva cuvinte de esplicare ne voru inlesnì inţelegerea acestei misiuni a scoalelor sătesci.

Majoritatea unei naţiuni sunt sătenii, dar focarele culturei, sciinţă, industrie, arte, teatru, jurnale, desbateri politice etc., sunt in oraşe, mai ales in capitală, şi aci in capetele unei mici minorităţi. Condiţiunea ori cărui progresu este unu raportu perpetuu intre minoritate şi majoritate, intre oraşu şi satu. Oraşul are să introducă in sate resultatele activităţii sale sciinţifice şi popularizăndu astfeliu cultura să-i deà intindirea cantitativă şi oarecum resonanţa naţională, fără care ĕi lipsesce valoarea practică. Satul din contra, cu ocasiunea primirei acelor resultate, are să arăte capacităţile eminente ce le posede, naturele alese, care sunt chemate a trece peste sfera mărginită a comunei şi, intrăndu in oraşe, a colaborà intr'unu cercu mai largu la inaintarea patriei lor. In acestu raportu perpetuu de dare şi primire, in această endosmosă şi exosmosă a elementelor de cultură intre oraşe şi sate, organul principalu de intermediare, fără care o mare parte a mişcării ar remănè amorţită, este scoala comunală: programul ei stabilesce cunoscinţele, despre a căror insemnătate s'a convinsu cultura oraşelor şi care trebuescu respăndite prin sate, examenele ei arată pe copii de săteni cu capacitate estraordinară, care sunt chemaţi a improspetà anteluptătorii culturei şi prin urmare trebuescu primiţi in orase.

Scoala comunală astfeliu inţeleasă este dar inchegarea organismului unei societăţi date, susţinerea unităţii naţionale şi teritoriale. Scimu bine, că ea nu servesce singură la acestu scopu. Căile de comunicare, armata, unitatea legilor şi mechanismul administrativu contribuescu şi ele, fiecare pentru partea sa. Dar in mijlocul lor scoala comunală este poate elementul celu mai puternicu, fiindcă sădesce şi inrădăcinează din prima copilărie şi in modu specialu ideile, care formează apoi cultura comună a unei naţiuni*). Unde asemene mijloace, şi in răndul d'intĕi scoala comunală in acel inţelesu, lipsescu, acolo este ruptă legătura intre oraşu şi satu, şi prin urmare ruptă participarea sătenilor, adecă a poporului, la cultura naţiunii. Atunci (şi dovada ne este inaintea ochilor: statul nostru) toate instituţiunile de civilizare sunt paralizate, universităţile nu sunt frequentate, funcţiunile statului nu sunt ocupate de oameni speciali, camerele legislative şi partidele politice nu represintă trebuinţele poporului, jurnalele şi cărţile nu-şi află resunetu, opiniunea publică nu ecsistă. Oamenii publici, deputaţi şi funcţionari, recrutaţi numai din oraşe şi lipsiţi de legătura salutară cu poporul, se restringu intr'o mărginire fatală, producu egoismul esclusivu de clasă şi formează pe tăcute o societate de esploatare a veniturilor publice in sarcina ţeranului. Ţeranul plătesce fără folosu, funcţionarul se folosesce fără resplată. Atunci societatea in

*) Şi aci nu atingemu ăncă cestiunea grea, dacă scoala elementară trebue să fie o instituţiune a statului sau să remănă instituţiune privată ca in America. In amundoue casurile misiunea ei este aceeaşi in inţelesul textului.

conecsitatea ei este spartă și prefăcută intr'unu agregatu de atome isolate, căci țeranii nu sunt parte integrantă a organismului statului, ci membre deslipite și moarte dintr'unu totu, pe care nu-lu ințelegu. Vine unu vecinu și le ia o provincie d. e. Bucovina, vine altu vecinu și le ia altă provincie d. e. Besarabia, vine unu congresu străinu și le dă inapoi o parte din provincia luată: poporul de jos remăne indiferentu la asemene schimbări istorice; nici unu districtu nu se interesează la soartea celuilaltu, unitatea teritorială este o idee necunoscută, insași existența statului este unu simplu jocu al intămplării esterioare.

De aci se ințelege toată importanța ce s'a datu in statele civilisate invĕțămĕntului primaru și pentruce tocmai acesta s'a consideratu ca unul din fundamentele organismului politicu.

Să vedemu acum ce corespunde in lăuntrul scoalei sătesci acestei misiuni de cultură, ce are să o indeplinească.

Toate resultatele activității intelectuale din orașe, intrucăt trebuescu să fie lățite prin poporu sub formă teoretică, se concentrează din diferitele ramuri, din sciințele exacte, din istorie și geografie, din literatură, din Biblie, și se presintă in cuvinte populare ușor de ințelesu prin — cartea de lectură.

Cartea de lectură este sufletul scoalei elementare, in ea se dă țĕranului tesaurul intelectualu pentru toată viața lui și prin ea se introduce in sate acelu șiru de idei, care produce unitatea culturei și contribue in modu esențialu a face dintr'o impreunare intămplătoare de oameni o societate alcătuită.

Pentru a ne convinge, să aruncămu privirea in cuprinsul unei cărți de lectură pentru scoalele sătesci dintr'unu statu apuseanu.

Pe primele pagine*) sunt deprinderi de cetitu, scrisu și desemnatu intr'una, și anume legate de o istorioară potrivită cu gradul de ințelegere al copiilor mici. Desemnul se invață impreună cu cetirea și scrierea și toate aceste se invață numai impreună cu o narațiune, pentru a deprinde in acelașu timpu ințelegerea ideilor abstracte de cultură și perceperea exactă a formelor concrete din natură și anume a le deprinde nu in modu mechanicu prin recitare de a-b-c și tragere de linii indiferente pe tablă, ci prin amintirea legăturei de viață intre scopu și mijlocu, intre narațiune, cetire, scriere și desemnu. Apoi vinu descrieri, fabule și poesii ușoare, poesiile in mare parte se căntă de scolari in choru vocalu, pentru a li se introduce astfeliu ritmul și ordinea armonică și a-i face să participe și la această manifestare a culturei naționale. Apoi vinu indată descrieri de plănte și animale, de regulă cu illustrațiuni și totdeauna cu esplicări despre folosul lor practicu, apoi descrieri geografice, cosmografice și fisice, mai pe urmă bucăți potrivite din Biblie, in fine narațiuni istorice, bucăți alese din literatură și noțiuni despre organizarea politică a statului. O repețimu: cartea de cetire este săteanului unu vademecum de cultură pentru toată viața lui.

Daca acesta este cuprinsul unei cărți de lectură pentru scoalele sătesci dintr'unu statu apuseanu, unde sunt atătea alte mijloace special destinate pentru popularizarea culturei, calendare bune, gazete sătesci, cărți populare, unde prin urmare s'ar pută mai ușor dice, că scoala

*) Münsterberger Volksschullesebuch.

comunală să deprindă numai cetirea și scrierea, fiindcă materialul de cetire se ofere apoi gata prin literatura contimpurană: cu cât trebue să fie mai mult la noi concentrată toată insemnătatea scoalei comunale in cartea de lectură bine alcătuită, la noi, care altfeliu suntemu lipsiți de literatură și in special de orice literatură populară? După ce a invĕțatu țeranul nostru să cetească, la ce să intrebuințeze elu această deprindere mechanică, dacă nu are cartea de lectură? Cărți populare, gazete sătesci nu avemu; calendarele noastre sunt folositoare numai pentru librarii care le editează; singura ocasiune ce se ofere țeranului afară din scoală, sunt circularele subprefecților afișate la ușa Primăriei, și sperămu că nu vomu fi tacsați de adversari ai guvernului, dacă dicemu, că aceste circulare nu sunt suficiente pentru cultura poporului Romănu.

La noi mai mult decăt ori unde toată valoarea scoalei comunale stă și cade cu acea carte de lectură, care să agerească inteligința săteanului și să o inzestreze cu elementele culturei moderne, in special a le sciințelor exacte și a le desvoltării literare.—

Dacă după aceste esplicări revenimu la amandamentului D-lui Generalu Florescu, ne intimpină indată intrebarea consecuentă: In ce raportu stă preoțimea cu sciințele naturale și cu literatura unui poporu, elementele de viață ale scoalei comunale?

După lege, seminariele sunt puse sub inspecțiunea Mitropolitului și a Episcopiilor. Ce protecțiune va da Mitropolitul sciințelor naturale și literaturei?

După programul lor, seminariștii in patru clase invață ca objecte principale confesiunea ortodoxă, leturgia, istoria n. și v. Testamentu, teologia morală și pastorală; despre sciințele naturale se ceru numai „noțiuni," matematicele sunt negrijite, de geometrie, de algebră, de literatură nici vorbă. Capul lor cu necesitate psichologică va dà toată preponderanța invĕțăturei dogmatico-religioase, catechismului și istoriei biblice. A esplicà sciințe naturale și a analizà bucăți literare sunt și voru remănè incapabili; și dacă sunt incapabili seminariștii, ce voru fi ceilalți preoți?

Chiar de s'ar schimbà programul actualu al seminarielor și de s'ar introduce atăta literatură și sciințe naturale, căte se ceru pentru unu invĕțătoru in scoala comunală, totuși preoții prin chiar natura preoției nu voru fi nici odată in stare a fi invĕțători buni. Căci preoțimea nu este nicăeri periculoasă scoalei prin multele sale cunoscințe dogmatice și prin puținele sale cunoscințe exacte; ci este mai ăntĕi periculoasă prin metoda sa, metodă inherentă misiunii ce o are și prin urmare neschimbătoare. Misiunea preoțimei nu este de a desvoltà și agerì inteligința, ci de a produce credința dogmatică supranaturală Metoda pentru aceasta este in state civilisate exaltarea fantasiei spre detrimentul rațiunii ear in state necivilisate tĕmpirea rațiunii prin memorizare mechanică și prin intreținerea superstițiilor. Astfeliu credința dogmatică este compatibilă cu scoala, a cărei objectu este ințelegerea lumească, numai până când se mărginesce in sfera ei supranaturală; dar indată ce se intinde mai departe și cere credință oarbă in cestiuni care se rapoartă la sciința naturală, devine incompatibilă cu scoala și trebuesce combătută. Când vinu cărțile, ce ni le-au introdusu preoții in invĕțămĕntul pri-

maru, catechismul și istoria biblieă, și spunu scolarilor:

„Ce este credința? Credința este darul lui D-ḑeu, după care noi neindoit cu inima cunoascemu precum că totu este adevĕrat, ce se cuprinde in simbolu, carele dă inainte multe și *cu mintea neajunse* taine, precum fețele sfintei Treimi,

și spunu totdeodată in altu locu:

„In căte ḑile au făcutu D-ḑeu lumea? D-ḑeu au făcutu lumea in șese ḑile, in ḑioa d'intăi lumina, in a doua tăria, in a patra soarele, luna și stelele, etc.

atunci invĕțătorul consciențiosu, căruia ĕi stă la inimă desvoltarea inteliginței scolarilor lui, ar trebuì să esplice, că acelu simbolu este de credutu, dar nu este deințelesu, și că acea facere a lumei este de ințelesu, dar nu este de credutu.

In ce conflictu puneți astfeliu pe preotul invĕțătoru! Ori trebue să propună fabula lui Moisi, și atunci propune o eroare fisică inadmisibilă in scoală, ori trebue să propună cosmogonia adevĕrată, și atunci contraḑice cărților sale preoțesci.

Ce dovedesce aceasta? Aceasta dovedesce că rĕu s'au introdusu citatele cărți in scoala elementară, și dovedesce mai departe, că in genere rĕu se introduce influința preoțimei in scoală (afară de morala crestină); căci ea va exagerà totdeauna sfera sa de influință, de căte ori i se dă ocasiune, și va tinde a lățì ideile ei dogmatice chiar acolo, unde sciințele exacte au ajuns la alte resultate a le adevĕrului.

Prin aceasta ănsĕ se periclitează cultura populară; căci sciința pe de o parte nu poate tolerà o eroare in propria ei sferă și, fiindu astfeliu silită a combate unele afirmări dogmatice, slăbesce pe de alta fără a voi autoritatea tuturor, chiar a acelora, care se referu la cestiuni transcendentale, la imortalitate, la sancțiunea legii morale etc., pentru care ideile religioase trebuescu deocamdată considerate ca salutare in poporul de la țară.*) Singurul mijlocu de prudență ce ne remăne, este de a despărțì cele doue sfere de acțiune, de a lăsà sciinței cămpul esclusivu pentru toate constatările naturale și Bisericei influința liberă pentru cestiunile transcendente, fără a-i permite trecerea peste această margine.

Că sunt preoți care facu esccpțiune și sciu a impăca religiunea crestină cu cerințele sciinței moderne, cel puțin in sfera invĕțămĕntului elementaru, aceasta o credemu cu atăt mai ușoru, ca căci cunoascemu căți-va din propriane esperiință. Dar aceștia sunt puțini și voru dispărè totdeauna in majoritatea celorlalți, față cu care remăne adevĕratu, că preoțimea, a cării objectu de studiu sunt dogmele neschimbătoare, stagnante de ḑeci de secoli, este inimica specială a sciințelor naturale, care progresează din anu in anu, și prin urmare inimica scoalei elementare in ințelesul culturei moderne. Acestu adevĕru este incontestabilu; toată esperiința istorică fără escepțiune ilu confirmă, și ilu confirmă nu numai pentru preoții unei singure religiuni, nu numai pentru catolici sau intre aceștia pentru jesuiți, ci și pentru protestanți și pentru bonții budhaisti și pentru ulemele turcesci. A da scoala primară in mănele preoțimei va să ḑică pretutindinea a ucide spiritul culturei populare.

Aceasta odată doveditu, considerările de

*) Vomu revenì mai pe largu intr'unu numĕru viitoru la raportul intre sciință și credință in scoala comunală.

pe alăturea ale d-lor deputaţi sunt indiferente. „Lipsescu mijloace materiale, deficitul e mare“ spunu d-lor. Aceasta este grav, dar nu poate autorisà sacrificarea scoalei in folosul Bisericei. Dacă sunt mijloace mai multe, se voru face scoale mai multe; dacă sunt mijloace puţine, se voru face scoale puţine. Ănsĕ multe puţine căte voru fi, trebue să fie bune in sensul culturei moderne, şi sensul culturei moderne restringe pretutindinea influinţa Bisericei asupra scoalei. Aci nu mai este de discutatu, aci este numai de constatatu, şi domnii deputaţi, care nu sciu aceasta, nu au decăt a-şi procurà o cunoscinţă mai bună de causă, dacă se poate pentru altădată inainte de a votà. Căci nu ne pare lucru seriosu, cănd se punu earăşi in cestiune pe malul Dĕmboviţei facte de cultură, care sunt odată hotărite pe malul Senei, Spreei şi Tamisei. —

Că amandamentul primitu de Camera nu va avè deocamdată vre o valoare practică mai insemnată, credemu şi noi. Chiar invĕţătorii laici de prin sate nu sunt pĕtrunşi de misiunea lor in inţelesul esplicatu mai sus, şi cărţile de lectură, in care se resumă acea misiune, nu sunt ăncă introduse in poporul nostru. Ănsĕ o direcţiune bună incepuse dejà a se pronunţà; căteva publicări scolastice, mai ales din Transilvania, despre care vomu vorbi intr'unu numĕru viitoru, sunt la inăţimea cerinţelor culturei moderne; şi acum, cănd remăneà numai ca acele producte esistente in oraşe să fie respăndite prin toate satele, tocmai acum să se adoapte o mĕsură, care opresce direcţiunea cea bună şi ameninţă de a paralisà totu invĕţămĕntul elementaru?

Aceasta nu se poate! Constituţiunea noastră liberală, incercările noastre de civilisare şi cu unu cuvĕntu: logica factelor nu o permite, şi onorabila majoritate a Camerei, care printr'o naivitate parlamentară a primitu ca disposiţiune de budgetu valabilă pentru unu singuru anu unu amandamentu, ce fără indoială trebueà să fie desbătutu in Cameră şi Senatu ca projectu de lege, va binevoì a se reintoarce in anul viitoru la spiritul salutaru al legii instrucţiunii publice şi a face din ideile scolastice ale d-lui Florescu ceea ce merită să fie: unu anachronismu, trecĕtoriu ca şi anul 1870, in care s'a produsu.

T. Maiorescu.

MICI ESCURSIUNI.

Partea ăntĕia.

(Urmare)

VII.

La ce ănsĕ rătăcescu aşa pe de departe? Nu-su lăngă mine faptele acelor genii? De ele voiu să me bucuru cu tine impreună, imagine ce mi-ai urmatu şi aici. Celu de colo este amoru, pururea vicleanul copilu. Ori să me ducu lăngă elu, să-lu privescu să aflu puterea, prin care lovesce inimele atăt de cumplit. Zimbesce şiretul stăndu la păndă cu săgeata pe arcul intinsu. Astfeliu erai tu cerescule şi atunci in grădină, cănd ai ţintitu asupra mea? Mai şiretu, ca să nu te vĕdu, te-ai tupilatu la tufişu şi ai ochitu şi ai nimeritu, şi adănc străbătù săgeata ta! De ce ai ţintitu tu atunci numai asupra mea? nu erà şi ea acolo? Ah! uitasem, că ţi se

sfirşirĕ săgeţile din tolbă şi că ultima, mai ascuţită, ai repeḍit'o asupră-mi. De-aşu fi sciutu, că eşti in tufişu ascunsu, m'aşu fi dusŭ la tine şi te-aşu fi rugatu cu cuvintele durerii, ce mi-ai causat'o, să te duci, să-ţi aduci săgeţi noue, şi să nu laşi pedepsitul făr de măngăere. Acuma te intălnescu aice, şi dacă te şi rogu, ce-mi mai poţi folosì? — Ea nu-i aice, nu-i decăt numai cum o portu in sufletul meu. Zimbesci? riḍi ăncă de mine? — Cum? ai vre să-mi spui ceva? Spune! spune! . . . Eşti tu şi aice puternicu? Ce audu? — Marmorul teu, mare artistu imi grăesce: „Intoarce-te şi veḍi!“ Privescu, ea-i, ea! Ochii ei negri sboară de pe statue pe statue, se oprescu pe cea de lăngă mine — privirile noastre se intălnescu — . . . Amor nu sta impietritu cu săgeata intinsă! — Ce a făcutu, ce a diresu şiretul nu sciu — atăta inţelegu, că inima ei este lovită ca şi a mea. De căte ori nu m'a vĕḍutu, de căte ori n'am trecutu alte dăţi pe lăngă dĕnsa — şi abia aici să me vadă, abia aici cu milă'n priviri. Am urmărit'o de la statuă la statuă, pănă ce a părăsitu sala ḍicĕndu cătră femeea ce o insoţeà: „destul pentru astăḍi; măne voiu venì eară.“ Şi'ntru adevĕru, pentru mine erà destul. Căt au mai remasu in museu, ce am mai făcutu, ce s'a intămplatu pe lăngă mine, n'am sciinţă. Abia sunetul clopotului de eşire m'a desceptatu din visurile mele. Eram lăngă grupa lui Laocoon şi in momentele desceptării căte n'am vĕḍutu in ea, ce remăsese pănă acuma secrete ascunsă privirilor, celor ce o au avĕntatu să te urmărească pe tine geniu, ce i-ai datu viaţă marmorului prin dalta ta. Măne va venì eară! Şi totuşi de ce nu e acela măne deja astăḍi? Scurtează-te timpu; inimă liniscesce-te! Aproape de tine a fostu ea — a fostu Minodora ta.

VIII.

Mieḍu de noapte trecuse. Linisce profundă in ăngusta mea odae, linisce pe stradele oraşului, linisce in ceru, linisce pe pămĕntu; numai in al meu sufletu luptă, in inima mea durere. Şi cu căt urcă timpul tot mai greu inainte, cu atăta imaginea ei se apropie tot mai sprintină de mine, cu atăta faptele lumei la care me găndescu defilează mai răpede prin mintea mea. Le privescu, le adoru şi ca o nimica trece găndul meu pe lăngă ele. O nimica — cine o poate ănsĕ pĕtrunde atăt de vastă, atăt de avută fiindu, că in micul ei centru se unescu faptele produse prin decursul veacurilor, se unesce ideea eternităţii şi a imensităţii? Pe masa de lăngă mine micul meu oraru işi făcè datoria sa. Lungi oare de noapte ĕi ascultasem păn acuma ades tictacul seu. Căte odată veselu, căte odată tristu imi spuneà cum trece timpul, cum dărmatu in atome mi-a aruncatu şi mie o cunoscinţă sacă a infinitului seu. Ca nici cănd imi păreà acestu tic tac astă dată mai viu, mai puternicu. Ascultam, voacea timpului, glasul eternităţii se manifestà prin ele. In braţele mele păreà, că-mi ḍice, şi-a crescutu natura munţii cu stăncele, in braţele mele toate căte pĕtrundu ochiul teu. Şi pe omu l'am ridicatu eu din leagănul ei — o mică fiinţă, totuşi destul de uriaşă, cănd inima i se inspiră de acestu totu de toate. Veḍi colo piramidele egiptene, pe care atătea veacuri ăncă nu l'am pututu sfarmà; privesce aproape de tine

domul lui Stefanu, iţi voru fi destulă dovadă de puterea sa. Adusu-amu nori, adusu-amu grindină, fulgere şi furtune peste ele, dar ăncă resistă incercărilor mele sfărmătoare. Prin acestu obiectu făcutu de măna omului, ca să me consume pe mine, voiu să-ţi spunu acuma, ce zace ascunsu in imensitatea mea, să-ţi spunu, că de-aru clădi omul munţi peste munţi vroindu să pue astfeliu stavilă sdrobitoarei mele firi, ĕi va fi in deşertu. Voru trece generaţiuni, ĕi voiu nimici genul seu şi cu dĕnsul mai de vreme sau mai tărḑiu şi faptele sale. Să-ţi spunu, continuà, că te păndeamu dĕunăḑi in domul lui Stefanu cu ochii unei buste cum remăseşi uimitu de impresiunea puternică, ce o faceau asupra ta petrele muntelui alcătuite după legile frumosului, ce incăntă şi sufletul teu — să-ţi spunu, că-mi părea reu a nu fi inţelesu acolo de tine. Sciam găndirile tale, cunosceam şi inspiraţiunea ta, me măngăeam ănsĕ, că de şi sunteţi puternici, totuşi puterea voastră ve este dată numai spre a sdrobi munţii, ca să ve clădiţi colibe voue şi ḑeilor voştri; şi când ve credeţi inarmaţi in contra mea, imi ajutaţi pe nesciinţă sfărmătoarea fire. Jucărie imi este a sdrobi; a resădi ănsĕ totodată flori pe aceste ruine ale pămĕntului vostru. Unde nu erau rose nici crini, acolo facu să crească şi viorele oacheşe. Din locuri pustii facu cămpii, din cămpii grădini, din grădini morminte vouĕ şi florilor. Acestă schimbare este haina, ce me face etern neinţelesu de voi. Te mai vĕḑusem oare cănd şi'n una din clădirile naturei. O furnică erai tu pe lăngă pescera din Adelsberg. Intr'unu stropu de apă me lunecam atunci pe unu struţuru de peatră, şi privindu-te rideam de tine şi de copilăria ta omenească. Ţie nu-ţi venea in găndu, că şi tu eşti unu faptu al jucăriei mele şi toate lucrările voastre, petrecerea mea. V'aţi clăditu voi domul lui Stefan imităndu imensitatea, până ce neputĕndu mai departe, aţi pusu ultima voastră găndire sus sub nouri in rosa imitată — simbolul dragostei, prin ea eraţi voi atunci mari.“ Opresce-te aici timpu şi spune-mi mai multe. Nu me auḑi? nu me asculţi? Dar unde sunt inspirările uriaşe ale acelui studiu? continuâ elu. Numai in umbra cunoscinţelor voastre mai aflaţi voi remăşiţa lor! Vĕ incăntaţi de de ele, ve incercaţi a le reproduce, — in deşertu udă ănsĕ grădinarul floarea veştejită. Astfeliu vorbeà timpul astă dată cătră mine, şi eu pĕtrunsu de glasul seu, voeam să-lu intrebu multe, ce-mi apăsà inima. Dar graiul seu incetà, tictacul orarului meu se fini — mortu ilu portu de atunci lăngă inima mea. — O cănd ar fi remasu şi ea moartă din acelu momentu ca şi dĕnsul. Dar nu! nu mi-a spusu timpul, că omul erà oare cănd mare prin dragoste? Mare prin dragostea ta, fie inima mea. Fugi timpu, urmează-ţi calea! Adă-lu pe acelu „măne“ adă-lu mai curĕndu. Dară unde-i lauda ta? Unde-i sfărmătoarea ta fire? Cănd te rogu s'o sfarmi pe această noapte — tu obosesci.

IX.

Mici escursiuni! prin care depărtări ale timpului nu m'aţi dusu voi! M'aţi deprinsu să me acufundu in intunericul trecutului, m'aţi invĕţatu să mĕ imprietenescu cu presentul; prin visiuni frumoase mi-aţi deschisu ades şi regiunile viitorului. Miile de ani, ce se inşi-

ră intre unul și altul, se contopescu ănsĕ in-tr'unu momentu, când mi se intoarce gândul spre ea, spre Minodora! Mici escursiuni! și eară pe unde nu m'ați purtatu voi! Pe malurile tale, sfinte Ganges, pe stâncele voastre, Cordilieri, di pe di pe alte văi, pe alte piscuri până venì și acelu „mâne" — până venì și se prefăcù in astădi. In acestu astădi se ducu toate acele depărtări, calea spre ele nu o mai merge pasul meu — scurtu imi e drumul escursiunea mea numai la museu. Și nu voiu fi eu in această mică depărtare mai fericitu? In locul murmurului tĕu, riu sfântu, voiu ascultà graiul *ei*; in locul priveliscelor depe inaltele voastre piscuri, munți a-i lumii noue, voiu vedè mai multe minuni privindu in ochii ei negri. — Norocul de-aproape imi va fi norocu mai fericitoru — Ce te prinde mirarea ănsĕ, iubite cetitoru? Intorsu din locuri așa depărtate poate nu mĕ mai cunosci? Cum? să-ți paru așa de străinu, că nu-mi mai ințelegi obiceiul? Ori și cum, gândesce ce vrei, numai una n'o gândì, că de-ți și mărturisescu, că micele mele escursiuni m'au dusu și prin China, totuși nu m'au chinezitu Sunt omul propășirii! Acestu adevĕru e lesne de ințelesu. Nu mĕ duce pasul tot inainte? și ăncĕ cât de răpede! Mĕ vedi și te inspăimăntezi, ca nu cumvà să mĕ impedicu și să cadu. Fii liniscitu; de și sunt destule piedici pe calea, ce o mergu, totuși nu voiu cădè nici când. Aripi imi dă iubirea și mĕ duce mai pe sus de toate piedicele. — Dară ce vine droaea cea de oameni in prejma mea? Minunată lume! numai puterea imi ajută să străbatu pintre ei. Ce să vĕdu ănsĕ? In mijlocul mulțimei căți-va Chineji! Este cu putință? până pe-aci să fi ajunsu voi fii ai soarelui? — Cum ĕi place mulțimii să se ducă surda după dĕnșii! Chinezi, Chinezi! se adresează unul către altul; cuvĕntul magneticu măresce droaea, și eu de abie mĕ luptu in contra acestui nomolu. Se impingu, dau peste mine, ghiontiturele lor imi sfarmă pentru momĕntu visurile iubirii și pe ruina acestora se trezesce in gândul meu o problemă minunată, ce nu și-a aruncat'o păn'acuma nici celu mai iscusitu dintre filosofi. Ce ilu mănă pe invĕțatul Europeanu cu atâta plăcere pe calea Chinejilor? Voesce elu să-i admire pe acești oameni mari de demult prin invențiuni, la a căror cunoscință se desceptâ elu abie mai dăunădi? Ori năzuesce să cunoască acele sute de veacuri istorice, ce atârnă de codile lor? Altă putere mai necunoscută ilu mănă după dĕnșii. Audise in scoala istoriei civilisațiunilor, că veleatul acestui neamu e la fine, și să se deprindă cu această soartă neimpăcată aleargă elu după dĕnșii. Mergeți sănătoși! calea mea nu e a voastră!

X.

Ai asceptatu să mĕ vedi in museu pintre statue, dinaintea ei, lăngă ea...! Ai asceptatu ănsĕ indeșertu, cum am asceptat'o și eu pe dĕnsa lungu timpu și n'a venitu. Mĕ intrebu și ear mĕ intrebu, care intămplări, care imprejurări i-a inchisu această cale; dară nu vĕdu nimică in intunericul, ce a inceputu să-mi incunjure sufletul. Căte-va momente in urmă imi strălucea radа speranței cu atâta putere, că eram siguru de ținta spre care mergeam. Că așu putè să rătăcescu, — indoiri de aceste nu se născeau in sufletul meu. Și totuși am rătăcitu, și acuma pribegescu fă-

ră de ţintă şi scopu. — Védu, că-su pe-unu cămpu. Deasupra mea se intinde unu ceru albastru numai ici şi colo pătatu de nori; la picioarele mele unu covoru de earbă impestritu cu flori. Ciocărlii căntă in aere, privighitori in tufe, şi unu cocostircu se primblă sumeţu pe lăngă unu şanţu. Dintre nisce laze se redică o tablă — jitaru destul de bunu spre a mĕ oprì să nu trecu şanţul. Indată ce am zărit'o, mi se făcù oare-şi cum inaintea ochilor; nu mai sciu de remase cerul albastru, de aveà cămpul flori, aerele ciocărlii, tufele privighitori. Tabla şi primblăreţul sumeţu mĕ depărtase din această sferă. Şi dece unu cocostircu şi-o tablă să facă impresiuni atăt de puternice asupra sufletului meu? Pasiunea me consumă neincetatu; in flacăra ei se topescu ilusiunile mele — unu riu de lavă curgu! dar cănd se va recì, cănd se va sleì să vĕdu in forme nouĕ diamante frumoase? Pănă atunci mĕ primblu pe lăngă şanţu, cocostircul de o parte, eu de alta. Oare şi pe tine pasere, te-a intămpinatu astăḑi asemene nenorocire, ca şi pe mine, de paşesci aşa de zăuitată şi melancolică? Să-ţi fi stricatu cine-va cuibul, unde ades te asceptau iubitii copilaşi cu hrana, ce obicinneai a le-o aduce? Abie dădù capul pe spate şi voeà să-mi respundă in limba sa, aude nu departe de noi amundoi o lovitură de pistolu. Vuetului urmează unu ţipetu, cocostircul părăsesce pămĕntul şi grăbesce prin aere sborul sĕu. Eu ănsĕ remănu şi privescu cum se inalţă dintre tufe fumul incărcăturii. Voru avè vĕnătorii a se alungà după unu bietu epure mai puţin, găndeam, pornindu spre locul de unde căḑù impuşcătura. Mai audu gemetu, presupunu o nenorocire — eată-mĕ-su lăngu unu bietu omu, căruia ĕi trecuse plumbul prin inimă. — Asceptam să vĕdu unu epure — dar in ce se deosebesce omul de fricoasa vietate aci?

(Va urmà.)

S. L. Bodnărescu.

Unu vechiu manuscriptu.

Pintre hărtiile lui Constantin Negruzzi am găsitu unu manuscriptu din inceputul secolului care cuprinde mai multe produceri in versuri de Daniil Scavinschi. Deşi pagina ăntei este ruptă pe jumĕtate, totuşi se poate recunoasce pe dĕnsa unu inceputu de dedicaţiune scrisă de autoru către Constantin Negruzzi. După aceasta urmează o poesie din anul 1817 intitulată „*Urare alcătuită in Braşov aflăndu-me acolo cu D-lui Aga Gheorghie Asachi*“ şi care incepe cu o invocare către Dumneḑeu ca cele mai multe produceri poetice din acele timpuri:

Impĕratul acelu vecinicu celu ce toate au ziditu
Acelu la milostivire cu toate nemulţămitu,
Pentru a cerului slavă pintr'unu glasu au poruncitu
De a ăngerilor cete din nimica s'au ivitu etc.

Aceste patru pagini de versuri sunt urmate de o „*Chiritisire de sfintele sĕrbători ale Nascerei Domnului nostru ce o am alcătuitu D-sale Vornicului M. Sturza la 1818 Dechemvrie*“ compunere de aceeaşi natură. Cele ăntĕi versuri sunt aceste:

Ziditorul acelu vecinicu tuturor celor vĕḑute
Şi acelor ce-omenirii ăncă nu sunt cunoscute,
Acelu ce au urḑitu toate a naturei frumuseţe
Ş'au intocmitu nesfirşitul numĕru de-a stelelor feţe,
Care imprejurul sărei revarsă a lor lumină

Impodobindu orizontul cu o frumuseaţă lină,
Acelu ce cu-a sa privire îmbrăţoşează deodată
Chaosul celu fără margini, mările şi lumea toată
Privindu etc., etc.

După aceasta urmează alte versuri intitulate: „*Scrisoarea ce am trimisu Luminărei sale prinţipului Neculai Sturza, chiritisindu-lu de priimirea prinţipiei. 1822 Sept. 10*, prin care autorul se arată foarte măgulitoru către capul statului:

Vechiul al meu, şi plinu de milă de bunătăţi făcĕtoru
Şi nou al Moldovei prinţipu şi de bune răvnitoru,
Cu adâncă umilinţă unui sufletu pre plecatu
Me inchinu şi sărutu măna prinţipului luminatu etc.

După aceasta vine o *Odă „compusă intru slava nunţei D-sale marelui Hatman Grigorii Ghika ce s'a prăznuitu la 18* . . . care nu se află intreagă in manuscriptu; apoi faimoasa „*Călătorie a D-sale Hatmanului Constantin Palladi la feredeele Borsiculu* pe care *Pumnu* in lepturarul seu o pune ca modelu de poesie in mânile şcolarilor, şi despre care D T. Maiorescu vorbesce in partea ăntĕia a Observaţiunilor sale polemice (v. Conv. Lit. volum III p. 196), ear manuscriptul se sfirşesce cu doue poesii ce ne-au părutu a fi superioare tuturor celorlalte şi pe care le vomu cita intregi mai la vale.

Cine erà Daniil Scavinschi? — Singurele scri ce avemu despre dĕnsul, le găsimu in scrierile mici ale lui Constantin Negruzzi şi anume in scrisoarea IV intitulată „unu poetu necunoscutu.“ (v. Păcatele Tinereţelor pag. 2. 8). Acolo ne se spune că Daniil Scavinschi erà Românu din Bucovina, că, remasu orfanu in tĕnĕră vârstă, o rudă a lui care era spiţeru l'a luatu pe lăngă dĕnsul ca să-lu pregătească pentru această profesiune, şi că unu boeru Moldovanu descoperindu in tĕnĕrul Scavinschi dispoşiţiuni poetice şi unu spiritu desceptu, l'a adusu in Moldova. In Iassi ănsĕ trăi in sărăcie şi lipsă, căci intervenindu eteria, protectorul seu fugise peste Prutu şi-lu lăsâ propriei sale ursite.— Scavinschi erà micu de statu căci elu singuru ḑiceà:

...Daniil Scavinschi celu mititelu la statură
Pe care-a plăcutu naturei a-lu lucrà 'n miniatură.

şi aveà o constituţiune debilă. Ipochondria ilu făceà să iee medicamente pe fiecare ḑi. Căḑĕndu odată greu bolnavu, elu luâ medicamente pre tari şi in cantităţi pre mari, aşa incăt se otrăvì fără voie şi din aceasta i se trase moartea. Scrierile poetice ale lui Scavinschi erau ori imne pentru invierea Românilor, ori sonete pentru fericirea patriei, ori ode şi epitalame in care lăudà pe boerii cei mari care-i acordau căte odată favori şi-lu ajutau in miseria ce aveà de tovărăşită in viaţă. Elu murì tĕnĕru.

Poesiile cele menţionate sunt aceste:

I.

Odă intru mărirea frumuseţei a trei fecioare fiice a D-sale marelui hatmanu R. R.

Intre trei dumneḑeese ce cu a lor strălucire
Impodobeau tot Olimpul şi ilu umpleau de mărire
Intre Juno şi Minerva ş'Afrodita cea duioasă,
Nevrĕndu Zeus insuşi s'aleagă care este mai frumoasă,
C'acei ce la frumuseţă e din toate mai aleasă,
Să-i dea mĕrul pentru care a urmatu sfadă la masă,
Făcù presidentu pe Paris la aceasă judecată
Dăndu-i dritu ca lătărea să-şi rămăie nestricată.
Privindu deci fragedul Paris a trei Dumneḑeiri feţe
S'au pĕtrunsu până la sufletu de-a lor nespusă frumseţă
Ca să judece deci bine trei ḑile se socotesce
Şi numai in haina firei pe tustrele le privesce,
Şi pĕtrunḑĕndu cu privirea şi critica lui totu nurul
Afroidita-i mai frumoasă! strigă şi ei dete mĕrul. —
Trei Dumneḑeese astăḑi şi aici in Iaşi viează
A cărora frumuseţe stelelor se seamĕnează

Trei fiice au născutu firea dintr'o viță Roseteascâ
Intru ale căror fețe privesci minunea cerească!
Cea mai mare dintre ele se numesce Marghiolița
Ce a doilea Profira, cea mai mică Aglaița:
Trustele pline de daruri, de bunătăți, de blândețe
Tustrele astădi răvnează ale Charitelor fețe.
Stându dar lumea la'ndoeală fiindu-i cu neputință
A sci căruia să dee cununa de biruință,
M'a insărcinatu pe mine ca eu cu a mea simțire
Despre a lor frumusețe să dau dreaptă hotărire:
Voiu slăvi dar frumuseța Profirei ș'a Marghioliței
Dar ănsĕ ca unu nou Paris voiu da mĕrul Aglaiței.
Și dicu pe cât poete dice limba cea poeticească:
Aglaița este astădi Afrodita pămĕntească.

II.

Tot pentru aceleași surori.

Trei fiice au născutu firea
Dintr'o viță Roseteascâ
Ce robescu toată privirea
Cu frumusețâ ăngerească,
Inchipuindu din trustrele
Luceafĕru, soare și stele.

Cea mai mare Marghiolița,
Profira cea mijlocie,
Cea mai mică Aglaița
Trustrele omoru ș'invie,
Cu arma ce l'au datu fire
Cu robitoarea zimbire.

Trustrele sunt minunate
Trustrele blânde, duioase
Dar ah! din toate, din toate
Tot una e mai frumoasă.
Ca Paris dicu adevĕrul:
A Aglaiței e mĕrul!

Publicăndu aceste poesii, nu amu credutu a comite o indiscrețiune, căci din aceste trei surori căntate de Scavinschi și de a cărora frumusețâ s'a păstratu tradițiunea până astădi pe la noi, cele doue mai mari au muritu de mult, ear a treia, atât lăudată de poetu, trăesce in Grecia in vrista cea mai inaintată.

Tot astfeliu amu credutu că nu va fi fără interesu pentru lectorii noștri de a le aduce a minte prin publicarea acestor poesii cum se scrià la inceputul seculului. Unii voru găsì poate că aceste versuri, comparate cu multe publicațiuni actuale, nu perdu in valoare și că au, dacă nu altu avantagiu, cel puțin acelu de a fi simple și nepretențioase. Ori cum, ne-a părutu cu cale de a pomenì ăncă odată pe Daniil Scavinschi care in mijlocul furtunelor ce văjiau atunci peste țară, găseà măngăiere in ocupațiuni literare și a cărui parte in scurta lui viață au fostu lipsile și suferința.

Iacob Negruzzi.

REVISTĂ SCIINȚIFICA.

La 15 Fevruarie anul curentu, a eșitu in Bucurecsci o nouă foae periodică, sub titlul „Revistă Sciințifică“ diaru pentru vulgarisarea sciințelor naturale și fisice. Această foae apăra la 1 și 15 a fiecărei luni câte o coală in 8vo de textu și o stampă cu figuri litografiate. Coperta ne mai arată că redacțiunea se compune din trei persoane: D-nii P. S. Aurelian, Gr. Stefănescu și C. F. Robescu, adăugindu pe lăngă nume și diplomele de sciință ce au acești domni, precum și funcțiunile ce ocupă.

Prețul abonamentului in Romănia pe unu anu este de 20 lei noi.

Titlul publicațiunei ne-a umplutu de bucurie. Ar fi in adevĕru de toată necesitatea ca publicul Romănu să primească oareșicare noțiuni superficiale macar, despre sciințele

esacte și naturale care in seculul nostru joacă unu rolu atât de importantu; dar care a fostu desilusiunea noastră când amu cetitu textul, cand amu vĕḑutu că din totu cuprinsul broșurei nu numai Românii nu potu invĕțà nimic, dar chiar că unele din articulele revistei paru inadinsu făcute spre a-i induce in eroare.

După o scurtă introducțiune, intâlnimu unu articulu intitulatu: „Deluvie sau potoape“— Autorul — procedĕndu de la cele cunoscute spre a ajunge la cele necunoscute, incepe prin o relațiune a potopului lui Noea după textul biblicu. Nu vomu vorbì de romanticele descripțiuni cu care autorul a incercatu a infrumusețà textul lui Moisi; ele ne probă o sensibilitate de salonu demnă de admirare, dar alăture cu narațiunea măreață și simplă a bibliei, sensibilitatea modernă formă o monstruoasă asociațiune, (se vede că pe timpurile lui Moisi oamenii erau mai puțin sentimentali.)

Trecemu ănsĕ aceasta cu vederea, precum și lungimea fraselor, oareși care erori gramaticale și inconsequențe ortografice, fiindcă nu intră decăt in mică parte in scopul ce urmărimu.

Ce a vroitu se probeze autorul acestui articulu sciințificu prin narațiunea textului din biblie?

Că pĕcatele omenirei sunt ănteia causă a potoapelor?

Că mănia lui Dumneḑeu, desceptată prin perversitatea creaturelor, provocâ aceste fenomene ingrozitoare?

Că potopul lui Noea a fostu nu potopu universalu?

Că o pĕreche din toate animalele esistente a pututu incăpè in corabia lui Noea a cărui demensiune ne este dată cu esactitate de textul lui Moisi ? ? ?

Acesta-i oare punctul de vedere sciințificu din care poporul românu are să-și dee samă despre fenomenele naturei?

In adevĕru, pe la sfirșitul narațiunei, autorul, cu o naivă franchețâ, pare a se indoì de veracitatea narațiunei biblice, ănsĕ nu indrăsnesce a combate nici una din asertiunile cuprinse in textul lui Moisi.

Ințelegemu pre bine respectul ce datorimu celor scrise in biblie, dar nu ințelegemu de ce autorul pleacă de la un asemene textu in espunerea teoriei sale sciințifice.

In urmarea din numerul 2 a fostu obligatu a contraḑice faptele narate de Moisi, incăt urma samănă unu comentariu ironicu a celor ḑise la inceputu.

Relatarea potopului lui Noea s'a impusu poate autorului ca o necesitate istorică; dar atunce, elu trebue să scie că in privirea potopului, punctul de vedere sciințificu este diametrul opusu cu acelu al lui Moisi, că această oposițiune nu este posibilă a se ascunde sub frase de retorică, și că sau trebue să rectificămu cu franchețâ faptele neesacte cuprinse in textul biblicu, sau trebue să renunțămu de a face sciința și de-a luminà poporul romănu.

Metoda impăcătoare admisă de D. Stefănescu, chiar dacă ar fi avutu o valoare sciințifică oarecare, ceea ce nu este, nu poate da decăt idei false; nu poate decăt aduce spiritele in nedumerire, a slăbì credința anterioară fără a pune in locu noțiunile positive pe care sciința tinde ale stabilì cu o autoritate din ḑi in ḑi mai imposantă.

In toate intreprinderile noastre e bine să avemu curagiul opiniunilor ce profesămu, și dacă D. Stefănescu doresce in adevĕru să fie

utilu publicului Romănu, ilu sfătuimu in viitoru să fie omu de sciință in toată puterea cuvĕntului și să nu ne mai hrănească cu fabule și declamațiuni cănd e vorba de sciințe naturale și esacte.

Pintre celelalte mici articule din ăntĕiele numere, mai găsimu unul de D. Aurelian „Floricele de Primăvară“ in care caută să descrie căteva flori in chipul unei convorbiri ușoare pentru a face obiectul mai interesantu intregului publicu cetitoru; ănsĕ pentru a uni plăcutul cu folositorul, pentru a acoperi ariditatea sciinței cu haina bogată a poesiei, trebue mult spiritu și mult talentu, altfeliu materia remăne fără nici unu interesu . . . articulul nu a fostu interesantu.

Nu mai menționămu alte mici articule aruncate pe hărtie, precum „despre oarecare insecte vătămătoare, despre ceaiu, oareșicare fapte diverse culese de prin diare străine“ etc. etc., toate acestea nu au insemnătate și nu formează ăncă o Revistă sciințifică.

In sumă, dacă ne este iertatu de-a judecà după cele ăntĕi doue numere apărute, putemu conchide că această nouă foae nu va contribuì mult la vulgarisarea sciințelor naturale intre Romăni, și că prin urmare scopul seu va remăne neajunsu. Ceea ce amu atinsu la aparițiunea mai multor foi, o spunemu astădi ăncă odată: Persoanele ce iau asupra lor greaoa sarcină de-a redactà o foae, care in afară de pasiunile și interesele dilei, are de scopu de a se ocupà cu frumosul sau adevĕrul, trebue să intrunească neapăratu doue condițiuni: una spirituală, ele trebue să fie la inălțimea misiunei; alta morală, ele trebue să aibă iubirea și perseveranța lucrului cu disprețul prigonirilor și intereselor dilei, care pentru dĕnșii să nu fie decăt lucruri secundare in față cu ținta spre care aspiră. Dacă redactorii „Revistei sciințifice“ aru implinì chiar această a doua condițiune, ceea ce nu se poate prevedè, totuși cele apărute păn acum nu ne probează ăncă că ei implinescu pe cea ăntĕi. Cu toate aceste, fiindcă eroarea este umană, noi vomu urmărì cu luare aminte această foae, și dacă vomu găsì că se indreptează spre o cale sănătoasă, columnele noastre voru cuprinde in viitoru dări de samă și critice asupra Revistei Sciințifice; iar dacă va urmà calea celorlaltor jurnale care in curĕndu prin cuprinsul ș'apoi prin disparițiunea lor au confirmatu predicerile noastre, aceste rănduri voru fi cele de pe urmă ce se voru ocupà de „Revista Sciințifică“.

POESII.

IDEALELE

de

Schiller.

Și vrei, o infidele! să fugi tu de la mine,
Cu-a tale visuri blănde, imagine ceresci,
Cu-a tale chinuri grele și cu plăceri divine,
Cu toate fără milă vrai să me părăsesci?
Ca să-ți oprească sborul ah! nimene nu poate,
O tu al vieței mele timpu veselu auritu?
Tu curgi fără 'ndurare cu valuri spumegate
In marea veciniciei, in tristul infinitu!

S'a stinsu și acelu soare de naltă fericire,
Ce'n calea vieței mele lumină revĕrsà,

S'au stinsu şi idealuri cu dulcea lor zimbire,
Ce sufletul meu tĕnĕru adese măngăeà.
S'a stinsu de mult in peptu-mi acea dulce credinţă
In chipuri şi fiinţe, ce visul meu creà,
Ah! le-amu perdutu pe toate prin cruda-mi indoinţă,
Aceea ce odată aşa sublimu erà!

Intocmai cum Pygmalion cu dorul celu mai mare
In braţele-i ferbinte o marmur' a cuprinsu,
Şi pe-al seu peptu o strinse, cu-atăta infocare,
Incăt in peatra rece elu viaţă au aprinsu:
Astfeliu şi eu natura, cu toat'a mea iubire,
La sinul meu am strins'o, cu-al tinereţei doru
Păn incepù să'nvie şi dulce să respire
La voacea Musei mele, la căntu-i arḑĕtoru.

Şi impărţindu cu dĕnsa al inimei focu mare,
Natura, ce-a fostu mută, cu mine a vorbitu,
Cu dragoste-mi respunse la dulcea-mi sărutare,
Ş'a inimei şoptire indată a simţitu.
Atunci imi vorbeà floarea, pădurea cea măreaţă,
Şi lin şopteà isvorul prin vale nencetatu,
Şi totu ce in natură erà lipsitu de viaţă
La voacea mea duioasă voios s'a desceptatu.

Şi s'a născutu in peptu-mi o viaţă arḑĕtoare,
De aspirări sublime şi plină de dorinţi,
Şi care vrà in lume, puternic să apară,
Prin fapte şi imagini, prin tonuri şi fiinţi,
Ce mare şi gigantă ah! lumea imi păruse
Cănd mugurul pe dĕnsa in sinu o ascundeà
Dar cănd am cunoscut'o, aşa puţinu produse
Ş'acelu puţinu ce-mi dase, ce strimtu şi micu erà.

Şi tĕnĕrul s'aruncă pe-alu vieţei negre valuri
De visurile sale nebunu şi fericitu,
Elu sboară cu'ndrăzneală: că nici a soartei vĕnturi,
Nici grija, nici durerea pe elu nu l'au lovitu;
Şi păn la stele 'nalţă arḑĕnda-i cugetare,
Ş'a sale măndre visuri, cu celu mai mare doru,

Şi nici o inălţime şi nici o departare
Nu poate să oprească al seu puternicu sbo

Uşor trecù prin lume, cum trece-o nălucire,
Şi fericirei sale nimicu nu s'opuneà,
Cu armonii divine de dorn şi de iubire
Cortegiul celu mai veselu in jurul lui sburà.
Amorul plinu de visuri şi plinu de fericire,
Norocul sub cununa de auru suriḑĕndu,
Şi gloria coronată cu-a stelelor lucire,
Şi adevĕrul falnicu in soare strălucindu!

Dar ah! abie ajunse la jumĕtate cale,
Ş'acei perfiḑi tovarăşi pe dĕnsul l'au lăsatu,
Şi unul căte unul din drumul vieţei sale,
Trădăndu-lu fără milă, de elu s'au depărtatu.
Norocul trecù iute ca spuma de pe valuri, ca!
Aprinsu remase'n sufletu ah! al sciinţei dor
Dar norul indoinţei cu a sale negre vĕluri
Pe-a verităţii soare se'ntinde ingrozitoru!

Ş'a gloriei cunune, cunune măndre, sim
Pe frunţile patate, mănjite l'au vĕḑutu,
Ş'amorul lui celu mare, amorul lui ferbi
Precum o primavară pre iute a trecutu
Şi o tăcere-adăncă şi plină de uimire
Pe drumul vieţei sale acuma se lăsà,
S'abie o raḑă tristă c'o palidă lucire
In calea-i tenebroasă speranţa aruncà.

Din totu cortegiul veselu, ce me incunjurase,
O! cine lăngă mine cu dragoste va stà?
Va măngăiè unu sufletu, o viaţă dureroasă
Şi cine m'a conduce până la groapa mea?
O tu! tu care vindici in sufletu ori ce rană
A amiciei mănă, ce nu m'a părăsitu,
Ş'a suferitu cu mine in viaţa cea sermană
Tu care te catasem ş'acuma te-am găsitu.

Şi tu ce eşti cu dĕnsa aşa de strinsu unită
Şi liniscesci furtuna din peptul desperatu

ctivitate măndră, etern neadormită,
Ce n'ai destrusu nimică ci numai ai creatu,
De la zidirea care se'nalţă'n vecinicie
Căte-unu grăunte numai, grăunte micu ai datu
Dar din a timpurilor imensă datorie
Ai ştersu minute, oare şi ḑile nencetatu!

REGELE IN THULE.

din

Goethe.

In Thule se 'ntămplase
C'unu rege-a fostu fidelu:
Iubit-ài murindu lasă
O cupă pentru elu.

Nimicu mai scumpu nu are,
Cu cupa sa trăeà,
La ori şi ce serbare
Ades-o deşertà.

Şi când a fostu să moară
La fraţii sei a datu,
Intreaga a sa ţară,
Ear cupa a pastratu

Cu cavalerii şede
La prănzul celu regalu,
In fortul ce se vede
Pe-al mărei negru malu.

Acolo stă bĕtrănul,
In vinu să desfătà,
Ş'arunc'apoi in sinul
A mărei cupa sa.

O vede cum s'afundă
Cum bĕndu a disparutu
In marea cea profundă,
De-atunci n'a ma bĕutu!

LA ABSENTA.

din

Goethe.

Şi oare te-am perdutu pe tine,
Tu ăngeru blăndu mai părăsitu?
Ah! ăncă tot resună 'n mine
Al voacei tale tonu iubitu.

Ca peregrinul ce să uită
Zadarnic prin eteru voiosu,
Că ciocărlia 'n ceru perdută,
Şoptesce blănd unu căntu duiosu;

Astfelu prin văi, prin munţi prin cămpuri
Străbate ochiu-mi plinu de doru,
Te cheamă toate-a mele cănturi
O vinu iubită, vinu că moru!

INŞALATUL.

de

Goethe.

Perdeaoa mişcă, sĕ'ndoesce
Peste drumu la draga mea,
De singuru ea acum păndesce
Dacă eu privescu la ea.

Ar vra să scie de-su a casă,
Şi de sunt eu tot măhnitu,

De vorba rea și veninoasă
Care astădi mi-a rostitu.

Dar ah! privescu cu intristare,
Căt de rĕu m'am inșalatu,
Acuma vĕdu că-i vĕntul care
Cu perdeoa s'a jucatu!

N Schelliti.

ȚIGANII CĂLĂTORI.

(Sonetu, după Ch. Baudelaire).

Ceata cea nesdrăvană, cu ochii plini de pară,
A plecatu eri, purtăndu-și copii sĕi pe spete,
Sau oferindu, la foamea s'a lor nestinsă sete,
A țiței spănzurănde fără sfirșitu comoară.

Barbații, cu mantale bortite, 'ncet pogoară
Lăngă căruți, in care stau dancii cu lungi plete
In ochii de doru umedu a brunetelor fete
S'aprindu, ca nisce fulgeri, scăntei care omoara.

Din fundul bortei sale, unu grieru ĕi privesce
Și căntecu-i varaticu voios elu indoesce,
Cybela, ce-i protege, verdeața i și-a măritu;

Ea face flori, isvoare sub pașii lor să nască
Pe călători, in treacĕtu, mai mult să veselească,
Ei care inainte au drumul nesfirșitu.

V Pogor

DON JUAN IN INFERNE

(Tradusu din Ch. Baudelaire.)

Cănd Don Juan plecă spre unda din Inferne,
Cănd elu plăti obolul de *Charo* reclamatu,
Unu cerșătoru puternicu, mărețu ca *Antistene*
Cu brațul resbunărei lopat'au apucatu

Cu sinul golu și vestedu, cu rochii despie
Femei iși frăngeau mănele sub cerul negu
Ca turma cea de victimi spre moarte inse
Urmăndu, trăgeau cu dĕnsele unu strigătu du

Zimbindu, *Sganarelle* cere leafa-i să se plătească!
Ear *Don Luis* arată, cu'n degetu tremurăndu,
La morții, cei pe maluri meniți să rătăcească,
Pe fiul ce de dĕnsul a risu, batjocorindu.

Elvira, castă, slabă, sub doliu stă 'n uimir
Lăngă barbatul perfidu pe care l'a iubitu:
Pare că-i cere ăncă o ultimă zimbire
Dulce, ca jurămăntul pe care l'a primitu.

Sub arme, *unu omu de peatră* mărețu s'ințepinesce
Stă inapoi la cărmă, tăindu valul obscuru;
Dar răzematu pe spadă la unde elu privesce
Și nu vra să zărească nimica d' imprejuru.

ROMANȚĂ *)

April, dragă, a sositu,
Soarele a 'ntineritu,

*) Estrasă din *Passant*, comedie in 1 act, de Fr. Copée.

Şoptescu cuiburi intre ele.
Aeru dulce! Ceru uşoru!
Cadu, ca neoa, 'ncetişoru
Penele de turturele.

Ca sa ţii al tĕu cuvĕntu,
Sboară ca fluturi 'n vĕntu,
Sboară după răndunele.
Scii bine că te-aşteptu aḑi,
In pădure, lăngă iazu,
Unde se adăpu gazele.

V. Pogor.

CORESPONDENŢĂ.

D-lui R. G. Ploesci. Ne pare rĕu... poate alte produceri viitoare.

D-lui Y. Z. Pre bine. Se va publicà căt mai curĕndu.

D-lui George I. V. de O. stud. fil. in X. **Euterpa giocăndu-se!**

Me duceam odinioară
La a mea dulce pipină
Şi voeam să-i oferescu
O frumoasă Amorină.... etc.

Fiica lui Zeus şi a Mnemosynei, chiar *jucăndu-se* un poate face asemene versuri.

D-lui I. S. in Baia de Crişu. Nu admitemu.

Onor. Red. a jurnalului „Ţara“ este rugată să binevoească a insĕmnà că articolul „Mici Escursiuni“ ce tipăresce in foiletonul seu e reprodusu după Convorbiri. *Red.*

SCARLATU CAPŞA.

Telegraful ne-a adusu dureroasa scire că la $^{14}/_{26}$ Martie **Scarlat Capşa** a muritu in oraşul Pisa. După o juneţă pre turburată pentru inima sa nobilă şi simţitoare, care a şi fostu causa sguduirii sănătăţii sale, elu avù fericirea de a se insoţì cu ăntĕia sa inclinaţiune. Din nenorocire indată după căsătoria sa, o suferinţă de peptu de mult ascunsă, se declarâ cu violenţă şi-lu silì a merge in Italia, de unde apoi nu s'a mai intorsu. Elu a muritu la virsta de 32 de ani.

Cetitorii Convorbirilor ilu cunoscu din mai multe scrieri poetice şi de prosă, publicate pe la inceputul apariţiunei foaiei noastre. Altele, scrise in mai fragedă tinereţă, intre care o tragedie istorică in cinci acte „Alecsandru Lăpuşneanu“ nu au fostu niciodată publicate. Mortea l'a culesu inaintea vremei, răpindu-ne nu numai unu colaboratoru cu talentu, dar şi unu amicu sinceru şi iubitu.

Iacob Negruzzi.

ANUNCIU.

Tipărindu-se in Anul III al „Convorbirilor Literare“ unu numĕru mult mai insemnatu de esemplare decăt in anii precedenţi, se anunţă că aceste se găsescu ăncă de vĕndare la Librăriea „Junimea“ in Iaşi.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 4. —Anul IV. Iassi, 15 Aprilie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 şi 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Sviţera, Belgia şi Italia 15 franci; pentru Francia şi Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societăţii Junimea şi la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Socecc & Comp.

SUMARIU:

Căntul VI din Iliada.

D. I. Caragiani profesoru de limba şi literatura Elină la Universitatea şi Liceul din Iassi, ocupăndu-se de mai multu timpu cu traducerea Iliadei lui Homer in romănesce, a cetitu căteva părţi din traducerea sa in una din şedinţele societăţei „Junimea." Amu socotitu a face unu serviciu lectorilor nostri comunicăndu-le ca probă de traducerea D-lui Caragiani, vestita rapsodie a şesea. Lăsăndu la o parte ăntăiele versuri care se rapoartă mai mult la căntурile anterioare, amu inceputu publicarea cu intălnirea lui Diomede şi Glaucu.

— —

Ear fiul lui Ippolochu, Glaucu, şi fiul lui Tydeu dorindu să se lupte, eşirĕ impreună in mijlocul ambeloru oştiri, şi când să apropiarĕ inaintăndu unul contra altuia grăì mai ăntĕi viteazul in vuetul luptelor Diomede.

— Şi cine eşti tu celu mai viteazu dintre oamenii muritori; căci niciodată mai nainte nu te am vĕḑutu in lupta ce aduce glorie barbaţilor; dară acuma ai inaintatu mai mult decăt toţi cu sumeţia ta cutezăndu să te inpotrivesci departe-umbritoarei mele lanci, dar află că copii de nenorociţi să opunu curagiului meu. Ear dacă eşti vre unu nemuritoru coboritu din ceru, cu cu ḑeii ceresci nu m'aşu luptà. Căci nici Lycurg viteazul fiu a lui Dryas nu trăì mult, vroindu să se certe cu ḑeii ceresci. Acesta vrù odată să goneascã prin sfăntul munte Nyseion pre mancele nebunatecului Dionysu şi ele lovite cu biciul de omoritorul de oameni Lycurg, toate de odată aruncarĕ jos sacrele vase; ear Dionysu spărietu se ascunse subt valurile mărei, şi ilu priimì pe spărietul Thetis in sinul ei; căci unu grozavu tremuru ilu cuprinsese de ameninţarea acelui barbatu. Dar in contra lui se măniarĕ mai tărḑiu nepăsătorii ḑei, şi ilu orbì fiul lui Kronos şi, nici nu mai trăì mult, pentru că uritu erà tuturor ḑeilor. De aceea nici eu n'aşu vroì să mĕ luptu cu ḑeii nemuritori. Ear dacă eşti vre unul din muritorii, care mănăncă rodul pămĕntului, vino mai aproape, ca să ajungi mai iute la ţelul peirei!

Ear strălucitul fiu a lui Ippolochu ĕi respunse:

— Mărinimosu Tydide de ce mĕ intrebi de neamul meu: precum sunt frunḑele, aşa

sunt și neamurile oamenilor: frunḑele, pe unele le scutură și le varsă josu vĕntul, pe altele le cresce pădurea inverḑită, și indată apare timpul de primavară. Astfeliu este și neamul oamenilor: unul se nasce, altul pere. Ear dacă vrei să afli și aceasta, ca să scii bine neamul nostru, mulți oameni ilu sciu. Este unu orașu Ephyre, in milocul Argosului nutritoru de cai, unde trăeà Sisyphu, Sisyphu fiul lui Eolu, celu mare iubitoru de căștigu dintre oameni; acesta născŭ [illegible] fiu pe Glaucu, ear Glaucu născù pe vest[illegible] Bellerophon, căruia ḑeii ĕi deterĕ o frumusețā și bărbăția atrăgĕtoare. Pretu ănsĕ găndì in inima sa lucruri rele asupra lui, căci ilu gonì din țara sa, pentru că erà celu mai viteazu din Argieni, fiindcă Joe ĕi incredințase sceptrul lui. Pentru dĕnsul nebunì nevasta lui Pretu, glorioasa Anteia, vrĕndu să se unească cu elu pe ascunsu in amoru, dar nu putù să induplece pe nepatatul Bellerophon pentru că găndeà lucruri bune. Mințindu dar ḑise regelui Pretu: Să mori, o Pretu, dacă nu vei ucide pe Bellerophon, care vrù să mĕ unescu cu elu in amoru fără voea mea. Astfeliu ḑise, ear pe regele, ilu cuprinse mănia de cea ce auḑi; se ferì de a-lu ucide (căci se temeà de acesta și i se părù fără de lege), ilu trimese ănsĕ in Lycia, și ĕi dete nisce semne sinistre insemnăndu intr'o tăbliță invĕrtită multe lucruri perḑĕtoare de sufletu, și ĕi spuse să se arăte socrului seu, ca să peară. Bellerophon dar merse in Lycia sub buna pază a ḑeilor; dar când ajunse in Lycia și in apele curgĕtoare ale Xanthului, noue ḑile ilu ospătâ, și noue boi tăiâ. Ear când ajunse a ḑecea aurora, cu degetele trandafirie, atunci insfirșitu ilu intrebâ și-i cerù să vadă semnul, ce-i aduceà de la ginerele-seu Pretu. Și după ce priimì semnul celu rĕu de la ginere-seu, ĕi spuse mai ănteĭ să omoare pe neinvinsa Chimera, care erà de nascere ḑeească, ear nu omenească, căci inainte erà *leu,* inapoi *șerpe,* ear la mijlocu *capră,* și suflà o grozavă putere de focu arḑĕtoru; elu ănsĕ o omorì urmăndu semnele nemuritorilor; al doile se luptâ cu vestiții Solymi, și ḑiceà că aceea a fostu cea mai grea luptă ce făcù cu oamenii, al treile omorì amazonele luptătoare cu barbați; când se intoarse ănsĕ, ĕi țesù o puternică cursă, alegĕndu din vasta Lycia cei mai voinici barbați, ĕi aședâ la păndă, ănsĕ aceștia nu se mai intoarserĕ la casele lor, căci gloriosul Bellerophon ĕi ucise pe toți. Când dar insfirșitu cunoscù cà erà viteazu coboritoru a vre unui ḑeu, ilu oprì acolo și-i dete de soție pe fiica sa, și jumĕtate din toate onorile regesci, și Lycienii ĕi aleserĕ moșia cea mai bună din celelalte, bună de semĕnătură și de arătură, ca s'o caute. Și soția născù viteazului Bellerophon trei copii, pe Isandru și Ippolochu și Laodamia. Laodamia se impreunâ cu ințeleptul Joe și născù pe dumneḑeescul Sarpedon, celu imbrăcatu cu aramă. Dar când insfirșitu și elu Bellerofon fù uritu de toți ḑeii, singuru rătăceà in cămpia Aleiului roḑĕndu-și sufletul și fugindu de apropierea oamenilor, căci Ares nesĕțiosul de resboaie ĕi ucise pe fiul, care se luptà cu vestiții Solymi, ear pe Laodamia o ucise urgisită Ardemis cu frĕnele de auru. Ippolochu atunci me născù pe mine, și me măndrescu că sunt născutu de elu. M'a trimisu la Troia, și multe indemnări imi făceà să fiu totdeauna celu ănteiu intre cei mai

viteji, și să me deosebescu de ceilalți, și să nu rușinezu neamul părinților mei care au fostu cei mai viteji și in Ephyra și in intinsa Lycia. Din acestu neamu și sănge me măndrescu a fi.

Astfeliu ḑise; ear Deomede celu viteazu in vuetul luptelor se bucurâ, și implăntăndu lancea sa in pămĕntul care nutresce pe multi, cu dulci cuvinte se adresâ cătră păstorul de popoare:

— Dar Ḑeu! imi ești vechiu oaspe părintescu; căci strălucitul Eneu odată ospetâ și ținù in casele sale doueḑeci de ḑile pe gloriosul Bellerophon, și-și deterĕ unul altuia multe daruri de amicie pentru amintire. Eneu dete o strălucită incingĕtoare purpurie, ear Bellerophon o dublă cupă de auru, și eu plecăndu am lasat'o in casele mele. Pe Tydeu nu mi-lu aducu aminte, pentrucă me lăsâ ăncă foarte micu, când poporul Acheilor perì inaintea Thebei. De aceea eu acuma iți sunt unu oaspe in mijlocul Argosului, ear tu mie in Lycia, când voiu venì in țara lor. Să ne ferimu dar unul pe altul cu lancele, chiar și in vălmășagul luptelor. Mulți Troiani și ilustri soți sunt pentru mine ca să-i ucidu, pe ori care mi-ar da unu ḑeu și pe ori care l'așu prinde cu picioarele. Asemenea earăși pentru tine sunt mulți Achai ca să uciḑi pe ori care ai putè. Să schimbămu dar lancele noastre, ca să ințelcagă și aceștia că ne măndrimu de a fi oaspeți părintesci.

Astfeliu ḑicĕndu sărirĕ de pe cai, se strinserĕ de măni, și-și jurarĕ credință. Atunci earăși Joe fiul lui Kronos luâ minților lui Glaucu, căci schimbâ cu Deomede fiul lui Tydeu arme de auru in prețu de o sută de juguri, cu arme de aramă in prețu de nouĕ juguri.

Ear cum ajunse Hector la porțile Skeei și la turnu, femeile și fiicele Troianilor alergau imprejurul lui și-lu intrebau de frați, de rudele și de barbații lor; ear elu le poruncì să se roage ḑeilor toate la răndu, căci multora multă jale le erà menită.

Ear când insfirșitu ajunse la frumoasa casă a lui Priam, cu sàle de petre cioplite, și erau intr'ĕnsa cinciḑeci de sale zidite cu petre neteḑite, și aproape una de alta și acolo se culcau copiii lui Priam lăngă soțiile lor legiuite, ear in lăuntrul curții din ceealaltă parte in față erau pentru fiicele lui douespreḑece nalte camere de peatră cioplită, zidite aproape una de alta, și acolo se culcau ginerii lui Priam lăngă castele lor soții — atunci ĕi venì inainte blănda sa mumă, care se gătea să meargă la Laodica, cea mai frumoasă la chipu din toate fiicele ei, ĕi strinse măna, și numindu-lu pe nume ĕi ḑise:

— Fiul meu de ce ai părăsitu crudul resboiu și ai venitu aici? De sigur că mult ne apasă reii la nume fii ai Achailor, luptăndu-se imprejurul cetății și inima te indemnâ să vii aici ca din acropole să ridici mănele cu rugăciuni cătră Joe. Asceaptă dar, ca să-ți aducu puțin vinu dulce ca mierea, ca mai ăntĕi să faci libațiuni părintelui Joe și celorlalți ḑei, și apoi și tu să te bucuri de bĕutură, căci vinul intăresce mult puterea unui bărbatu ostenitu, precum tu ești, apărăndu pe ai tei.

Și marele Hector cu coiful mișcătoru ĕi respunse apoi:

— Slăvita mea mumă, nu-mi da vinu inveselitoru de sufletu să nu-mi slăbesci tru-

pul și să uitu de puterea și de curagiul meu. Și me temu să fecu libațiune de vinu incăldịitoru lui Joe cu mănele nespalate; căci nicăire nu se cuvine ca cineva implutu de sănge amestecatu de pulbere, să se roage lui Joe, fiul lui Kronos, adunătoru de nouri negri. Tu dar adunăndu bĕtrănele mergi cu tămăe in templul Athenei aducĕtoare de pradă, și depune pe genunchii Athenei cu frumoasele plete haina cea mai plăcuta și cea mai măndră care se află in palaturi, și la care ții mai mult, și să-i juruesci de a-i jertfì in templu doisprețece boi de căte unu anu neinjugați, dacă s'ar indurà de cetatea și de nevestele Troianilor, și de pruncii nevorbitori, depărtăndu din sacrul Iliu pe infricoșătorul selbaticu luptătoru Tydeu. Tu dar mergi in templul Athenei aducĕtoare de pradă; ear eu voiu merge la Paris ca să-lu chemu, dacă ar vrea să me asculte la ceea ce-i voiu ḑice, inghiți-l'ar acolo pămĕntul! Căci olimpicul Joe ilu nutrì ca să fie mare nenorocire pentru Troiani, și pentru mărinimosul Priam și pentru copii, dacă l'amu vedè scoborindu-se in fundul iadului, așu ḑice că sufletul meu uită amara nenorocire!

Astfeliu ḑise, ear muma lui mergĕndu in palaturi spuse femeilor, și acestea adunarĕ de prin orașu pe bĕtrăne. Ear ea se scoborì in camera bine mirositoare, unde ĕi erau hainele cu feliu de feliu de imbroditluri, lucruri de femei Sidonene, ce divinul la chipu Alexandru le luase din Sidonia, cănd, străbătĕndu prin nesfirșitele valuri aduse a casă pe Elena născută de măndri părinți. Hecabe dară ridicâ o haină ca să o dee Athenei, haină care erà cu cele mai frumoase podoabe și cea mai mare, și strălucea ca o stea și se aflà la marginea celorlalte. Se pornì dar să mează, și impreună cu ea mergeau multe betrăne; ear cănd ajunserĕ in templul Athenei de pe marginea orașului, le deschise ușa Theano cu frumoșii obraji ca doue mere, fiica lui Kisseu, soția lui Antenor imblănḑitorul de cai, căci pe dĕnsa o făcuserĕ Troianii preoteasă. Toate cu unu gemetu ridicarĕ mănele rugăndu-se Athenei, ear Theano cu frumoșii obraji ca doue mere, luăndu haina o depuse pe genunchii Athenei cu frumoasele plete, și se rugâ fiicei marelui Joe:

Puternică Athene apărătoarea cetății, cea mai strălucită dintre ḑee, sfarămă lancea lui Diomede și fă-lu pe elu să cadă cu fața in jos inaintea porților Skeei, ca să-ți jertfimu indată in templu doisprețece boi de căte unu anu neinjugați, dacă te vei indurà de cetatea și de soțiile Troianilor și de pruncii nevorbitori.

Astfeliu ḑise rugăndu-se, și ele astfeliu se rugau fiicei marelui Joe. Resboinica Athene ănsĕ nu se indurâ. Ear Hector merse cătră frumoasele locuințe ale lui Alexandru, pe care elu le zidise cu zidarii ce erau atunci cei mai iscusiți din Troia preroditoare, și care ĕi clădirĕ o cameră nupțială, și o locuință și curte, aproape de Priam și de Hector in marginea orașului. Acolo Hector, iubitul de Joe, intrâ cu o lance in mănă de doisprețece coți, și vĕrful de aramă al lancei strălucea, prinsă cu o verigă de auru. Ilu aflâ in camera nupțială ocupatu cu frumoasele sale arme, și poliindu scutul și peptarul și incovoietele sale arcuri. Ear Argiana Elena ședeà intre femeile sale din casă, și le impărțeà frumoase lucruri.

Și Hector vĕḑĕndu pe Paris ilu mustrâ cu aceste aspre vorbe:

Nenorocitule, mănia ce-ți ai pusu in inima nu este bună, popoarele peru luptăndu-se imprejurul cetății și a inaltelor ziduri, și pentru tine lupta și resboiul se aprinse imprejurul acestui orașu. Tu ai trebuì să indemni și pe altul, dacă l'ai vedè că e leneșu in crudul resboiu. Ridică-te dar, până ce orașul nu va arde in focul dușmanilor!

Ear dumneḑeescul la chipu Alexandru ĕi respunse:

— Hector, fiindcă m'ai mustratu după cuviință, ear nu peste mĕsură, de aceea iți voiu spune, ear tu pricepe, și ascultă-me: nici de cum nu ședeam in camera nupțială, pentru că m'am măniatu, nici că m'am supĕratu contra Troianilor, ci vroeam să-mi alinezu durerea și se me măngăiu. Dar acuma me indeamnă la resboiu nevasta cu blănde cuvinte, și imi pare și mie insu-mi că astfeliu este mai bine. Biruința trece de la unu omu la altul. Acuma asceaptă dar ca să-mi imbracu armele resboinice, sau du-te că vinu și eu, și credu că te voiu intâlnì.

Astfeliu ḑise, ear Hector cu coiful mișcătoru nici nu-i mai respunse. Elena ănsĕ ĕi vorbì cu vorbe blănde și dulci:

— O cumnatul meu, cumnatu al unei cățele cu rele gănduri. De ce in ḑiua când m'a făcutu mama, o rea fortuna de vĕntu nu m'a luatu și asvĕrlitu pe vre-o stăncă sau in valurile departe sgomotoase ale mării, ca acolo undele să me inghiță, inainte de a fi făcutu aceste fapte. Fiindu ănsĕ că ḑeii astfeliu au menitu aceste nenorociri, apoi de așu fi fostu macaru soția unui barbatu mai bunu ca să simtă rușinea și mustrările oamenilor. Dar mințile lui nici acuma nu sunt tari, nici de acuma inainte nu voru fi, și aceasta credu că va face rĕu. Vino dar acuma, intră inăuntru, și șeḑi pe acestu scaunu, cumnate, căci foarte multu te-ai ostenitu in sufletu, pentru mine cățeaoa, și pentru fapta nebună a lui Alexandru, și Joe ne-a datu o jalnică ursită ca și de acuma inainte să fimu defaimați in căntecele neamurilor viitoare.

Ear marele Hector cu coiful mișcătoru ĕi respunse apoi:

— Elenă, de și me iubesci, nu me indemnà să ședu căci nu me vei induplecà pentru că acuma me indeamnă inima să ajutu pe Troiani, care de la pornirea mea au mare doru de mine. Dar tu indeamnă pe acesta, să se grăbească și elu, ca se me intălnească ăncă până când voiu fi in lăuntrul cetății, căci eu me voiu duce a casă ca să-mi vĕdu pe casnici și pe iubita mea soție și pe pruncul nevorbitoru pentrucă nu sciu, dacă me voiu intoarce earăși la ei, sau dacă ḑeii me voru perde prin mănele Achailor.

Astfeliu ḑicĕndu, se pornì Hector cu coiful mișcătoru, și iute apoi ajunse in locuințele sale cele bine zidite, dar nu aflâ in casă pe Andromacha cu brațele albe, pentrucă ea impreună cu copilul și cu o femee bine imbrăcată, stăteà pe turnu văităndu-se și plăngĕndu. Hector dar, cum nu aflâ in lăuntru pe casta lui soție, stătù pe pragu, și ḑise apoi:

— Ia spuneți-mi, fetelor adevĕrul unde s'a dusu din casă Andromacha cu brațele albe? in casa vre unui cumnatu, sau in casa vre unei cumnate cu frumoasele haine, sau s'a dusu in templul unde și celelalte Troiane cu frumoasele haine se roagă cătră inspăimăntătoarea ḑeiță?

Şi harnica chelăriţă ĕi respunse:

— Hector, fiindcă mĕ indemni să-ţi spunu adevĕrul, nici la o casă de cumnatu nici de cumnată cu haine frumoase nu s'a dusu, nici n'a eşitu ca să meargă in templul Athenei, unde şi celelalte Troiane cu frumoasele haine se roagă cătră inspăimĕntătarea ḑeiţă, dar s'a dusu la turnul cel mare al Iliului, pentru că auḑì că suferu Troianii, şi că marea biruinţă este a Achailor. Ea dar ca o nebună alergâ in grabă spre cetate şi impreună cu ea manca purtâ copilul.

Ḑise femea chelăriţă, şi Hectoru eşì din casă şi luâ acelaşu drumu, prin bine ziditele căi cănd, percurgĕndu marele oraşu, ajunse la porţile Scheei, de unde erà să casă in cămpie, acolo ĕi eşì alergăndu inainte soţia lui Andromacha mult inzestrata fiică a mărinimosului Eetion, Eetion care locueà in Theba Ipoplacia, plină de păduri, domnindu peste barbaţii Cilicieni. Fiica dar a acestuia era măritată după Hector cu coiful de aramă. Aceasta dar ĕi venì apoi inainte, şi impreună cu dĕnsa veneà femea, care ţineà in braţe pe copilul cu mintea moale, cu totul mititelu, pe iubitul fiu al lui Hector, care semenà cu o frumoasă stea. Hector ilu numeà Scamandriu, ear ceilalţi Astyanax (regele oraşului) căci singuru Hector aparà Iliul. Zimbì dar Hector uităndu-se in tăcere la copilul seu. Ear Andromacha ĕi steteà aproape vĕrsăndu lacrime, ilu strinse de mănă, şi numindu-lu pe nume ĕi ḑise:

— Nenorocitule, curagiul teu te va perde, şi nici nu-ţi e milă de copilaşul tĕu, nici de mine nenorocita, care in curĕndu voiu remănè vĕduvă de tine; căci in curĕndu sărindu toţi Achaii asupra ta te voru ucide, şi pentru mine atunci, dacă te voiu perde, mai bine ar fi să me acopere pămĕntul, căci după moartea ta, nu-mi mai rămĕne altă măngăere decăt dureri. Nu mai am nici tată, nici iubitoare mumă, căci pe tatăl meu ilu ucise strălucitul Achile, şi arse şi ruinâ Theba cu porţile nalte, oraşul celu bine locuitu al Cilicienilor, şi ucise pe Eetion, nu-lu dispoì ănsĕ de arme, căci se temù de aceasta in sufletul seu, dar ĕi arse cadavrul cu armele lui cele dedaliene, şi ĕi ridicâ unu mormĕntu, imprejurul căruia Nymfele Orestiade, fiicele furtunosului Joe plăntarĕ ulmi. Ear cei şepte fraţi ce aveam in casă, toţi in aceeaşi ḑi au mersu in năuntru in iadu, căci strălucitul Achile celu iute la picioare ĕi ucise pe toţi cănd erau la boii cu picioarele intoarse şi la vitele cele albe. Ear pe muma mea, care domneà in pădurosul Ipoplacu, aducĕndu-o aici cu alte praḑi, grabnic ĕi dete drumul, luăndu nenumĕrate daruri de rescumpărare; ănsĕ Artemis iubitoare de săgeţi o lovì in casele părintelui meu. Hector! tu dar acuma imi eşti tată şi iubită mumă şi frate, şi tu imi eşti infloritorul soţu. Fie-ţi dar acuma milă de mine şi remăi aci pe turnu, ca să nu-ţi faci copilul orfanu, şi pe soţia ta vĕduvă. Ear pe poporu aşaḑă-lu pe lăngă smochinul celu selbaticu de unde mai cu samă oraşul se poate calcà, şi cetatea năvălì). Căci de trei ori s'au repeḑitu şi s'au incercatu cei mai bravi (dintre Achai), ambii Ajax, strălucitul Idomeneu, Atriḑii, şi viteazul fiu al lui Tydeu: sau vre unu auguru bine iscusitu le spuse aceasta, sau poate inima lor ĕi indemnâ şi ĕi impinse.

Ear marele Hector cu coiful mişcătoru ĕi respunse apoi:

— In adevĕru, nevastă, şi eu me ingrijescu de toate acestea, dar foarte mult me sfiescu

de Troiani şi de Troianele cu haine lungi dacă ca unu fricosu aşu fugì departe de bătălie; nici chiar sufletul nu me indeamnă la aceasta, pentrucă m'am deprinsu à fi totdeauna veteazu şi a me luptà intre cei mai viteji dintre Troiani, căştigăndu mare glorie pentru tatăl meu şi pentru mine insumi; căci foarte bine sciu aceasta şi in sufletu şi in inimă: va venì odată ḑioa când sacrul Iliu va perì şi Priam şi poporul viteazului Priam, dar nu-mi remăne inapoi atăta durere nici de Troiani, nici chiar de insăşi Hecabe, nici de regele Priam, nici de fraţii mei, din care mulţi şi viteji au să cadă in pulbere, morţi sub barbaţii inimici, precum Andromacha, de tine, când vreunul din Achaii inbracaţi cu arme iţi va răpì ḑioa libertăţii, şi te va aduce plăngĕndu la Argos, şi acolo fiindu, ai ţese la resboiu pentru alta, şi ai fi silită să scoţi apă de la fântăna Messeida sau Yperia şi o crudă nevoe te va apăsà şi veḑĕndu-te cineva vĕrsăndu lacrimi va ḑice vre odată:

— Aceasta e soţia lui Hector, care in luptă erà celu mai viteazu dintre Troianii călăreţi când se luptau imprejul Troei. Astfeliu are să ḑică cineva, şi pentru tine va fi o nouă durere de dorul şi de lipsa unui astfeliu de barbatu, care să te scape de ḑilele de robie. Dar să me acopere mortŭ pămĕntul aruncatu asupra mea, mai nainte de a-ţi auḑi gemetul şi a vede ducerea ta in robie!

Astfelu ḑicĕndu eroul Hector intinse mănele cătră copilul seu. Ear copilul se intoarse ţipăndu inapoi la sinul mancei cu frumoasa incingĕtoare, spărietu de chipul iubitului seu tată, se inspăimăntâ de arama şi de coada de coama de calu, vĕḑĕndu că se mişcă grozav in virful coifului. Şi a zimbitu iubitul seu tată si iubita sa mumă. Indată dar strălucitul Hector luâ de pe capu coiful seu şi-lu depuse strălucindu pe pămĕntu, si după ce-lu desmerdâ cu mănele, ḑise rugăndu-se lui Joe şi celorlalţi ḑei:

— Joe şi voi ceilalţi ḑei, faceţi ca şi fiul meu să se deosebească ca şi mine intre Troiăni, să fie viteazu in putere, şi cu putere să domnească peste Iliu, şi vre-o dată să se ḑică: acesta e mult mai viteazu decăt tatăl seu, când l'aru vedè intorcĕndu-se din resboiu, şi aducĕndu arme şi prăḑi săngerate după ce au ucisu vre unu barbatu inimicu, şi să se bucure in sufletu şi mama lui!

Astfeliu vorbindu puse copilul in mănele iubitei sale soţii, şi ea cu ochii plini de lacrimi ilu priimì zimbindu la bine mirositorul ei sinu, şi soţul ei vĕḑĕnd'o ĕi fu milă de dĕnsa, o desmerdâ cu măna, şi numind'o pe nume ĕi ḑise:

— Nenorocită! nu te măhnì atăta in inimă pentru mine; căci nici unu omu nu poate să me trimită in iadu in contra destinului meu, căci nici unu omu fie fricosu sau viteazu n'a scăpatu odată ce s'a născutu, de destinu. Mergi dar a casă şi ocupă-te cu lucrul teu, cu suveica şi cu furca, şi spune femeilor să se apuce de lucru. Ear de resboiu voru ingrijì toţi barbaţii, cari sunt născuţi in Iliu, şi eu mai mult decăt toţi.

Astfeliu ḑicĕndu, strălucitul Hector işi luâ coiful cu coama de calu. Ear iubita lui soţie se pornì spre casă, şi intorcĕndu-şi des capul inapoi vĕrsâ lacrimi multe; iute apoi ajunse in casele bine zidite ale lui Hector omoritorul de oameni şi aflâ in lăuntru pe multe alte femei, şi le făcù să plăngă şi toate in casă plăngeau pe Hector pe când ăncă erà

viu, căci ḑiceau că n'are să se mai intoarcă din bătălie scăpându de puterea și din mânele Achailor.

Nici Paris nu intârḑiè in inaltele sale case, ci dupăce iși imbracâ strălucitele arme impodobite cu aramá, se pornì apoi prin orașu incredințatu in picioarele sale cele iuți și precum unu calu odihnitu și bine hrănitu cu orzu grajdiu, rupe căpestrul și mândru aleărgă pe câmpie sărindu și tropăindu, obicinuitu să se scalde in apele frumos-curgĕtoare a vre unui riu, iși ridică capul in sus și din ambele părți ĕi fâlfâe coamele pe umere, și incredințatu in frumuseța sa, ușor poartă genunchii lui in locurile unde pascu caii; astfeliu Paris fiiul lui Priam de pe acropolea Pergamului, strălucea de arme, ca soarele, umblà mândru, și picioarele cele iuți ilu duceau, și iute apoi intâlnì pe strălucitul seu frate Hector, tocmai când erà să pornească din locul, unde vorbeà cu soția sa.

Și mai ăntĕi ĕi vorbi ḑeescul Alexandru:

— Frate, poate că cu intârḑierea mea te oprescu, de și mult te grăbesci, și poate n'am venitu la timpu, după cum ai spusu. Ear Hector cu coiful mișcătoru respunḑĕndu ĕi ḑise:

— Fericite! nici unu barbatu, care ar fi dreptu, n'ar putè să te mustre pentru purtarea ta din resboiu; pentrucă ești viteazu, dar singuru te lenesci și nu vrei, și inima mea se măhnesce in sufletu, când audu din partea Troianilor ocări asupra ta, care pentru tine au multe suferințe. Dar să mergemu, și cele viitoare le vomu pune la cale dacă ar da Joe, ca după ce vomu gonì din Troia pe Achai cu frumoasele coifuri, să oferimu in casele noastre o libațiune de bună voe, ḑeilor ceresci care sunt totdeauna.

I. Caragiani.

MICI ESCURSIUNI.

(Urmare)

Partea a doua.

I.

Filele aceste culese așa după cum au fostu simțite și scrise de unu tĕnĕru simțitoru și invĕpăeatu de patimi, ar remânè de aici inainte neințelese. Inriurise asupra-i imprejurări atâtu de nimicitoare, că pana sa n'a mai fostu in stare să desemneze nimicu alta, decât nisce suspine adânci și dureri pre puternic simțite. Peste ele se intinde umbra sufletului doritoru, umbra sufletului robitu și dispoeatu de ilusiuni ca o noapte, in care numai ici și cole se mai zăresce câte-o raḑă de speranță și de mângăere. Pentru a le ințelege dar, este de nevoe să lăsămu puțin șirul lor și să căutămu esplicarea in imprejurările, ce a conlucratu la starea sa sufletească atât de turburată, cum se va vedè mai in urmă. — Ades nici nu cugetămu in care parte a lumei, in ce unghiu al intinsului pămĕntu se adăpostesce ursita noastră cea rea. Șede, riḑĕndu in ascunsul ei de norocul ce ne urmăresce, ilu lasă să ne ducă până la oareși care inălțime și când incepemu veseli a ne bucurà de triumful nostru, ese hidá, se apropie neimpácată de noi și ne prigonesce făr de incetare. Astfeliu a fostu soarta acestui tĕnăru, și a

cui nu samĕnă cu a sa? Ca să i-o cunoascemu mai bine, trecemu dar pentru puţine momente peste marea Atlantică in lumea nouă. Pentru aceasta nu ne sunt de nevoe nici corăbii nici vapoare, mintea isteaţă ne duce intr'unu momentu şi peste valurile oceanului.

Ajunşi la ţermurile acelui continentu, să mai călătorimu o cale lungă prin codri, câmpii, prerii, peste ape şi munţi, prin oraşe civilisate şi ear pe lăngă vetrele şi corturile selbaticilor Indiani — găndul ne va duce şi pe-aci fără de primejdii până in ţara vestită a aurului: California. Acolo vomu aflà lăngă unu părău, şeḑĕndu pe-o peatră, pe unu bărbatu de-o făptură mijlocie, cu coatele sprijinite pe genunchi şi cu capul opritu in măni. Mănecele cămeşii şi pantalonii suflicaţi dau samă de ocupaţiunea sa. Nici nu eşise elu de demultu din părău, in apa căruia mai toată ḑina păscuise auru; dar căt păscuise, numai Dumneḑeu ilu scie şi nevoea sa. Dacă ne-amu uità mai cu luare aminte la trăseturile feţei sale, am aflà, că e una dintr'acele naturi, ce perḑĕndu odată unu norocu poate uşor căştigatu, se incearcă a-lu găsì tot aşa de'ngrabă cum l'a perdutu. Faţa sa pălită de soare arătă, că muncise pănă acuma multe ḑile, fruntea increţită ănsĕ, că nu i-a venitu nici unu pesce să-i aducă boţul doritu de auru. De multe ori se odihnise elu păn'acuma pe peatra, unde ilu intĕlnimu şi astădată, de multe ori scosese suspine adănci din inimă — aveà unu găndu, aveà unu doru, aveà — şi in aceste momente nu erà in stare ici colo incăruntitul şi bogatul péru alu musteţei şi barbei să-i oprească adăncele oftări. Işi aduceà aminte de o vreme trecută, işi măguleà cu plăcerile ce le gustase, dar când işi vedeà mănecele suflecate, picioarele lipsite de botinile de lacu, mănele de mănuşele glaçé şi de inelele impodobite cu petre scumpe, când se vedeà despoiatu de ceasornicul de la brău, de jeletcă albă, de imbrăcămintea sprintenă a fracului şi mai mult de căt aceste, când işi aduceà aminte, că in locu să se uite cu lorneta la tablouri minunate atĕrnate de păreţii saloanelor unei lumi civilisate, la dame cilibie şi vesele, nu poate acum privì nimic decăt stănci, petre de prundu şi-o stare nefericită — e de inţelesu durerea sa, de inţelesu suspinul sĕu. Se mai adăugeà acestor suveniri ale ḑilelor trecute şi-o amintire dulce, amintirea unei iubiri numai scurtu timpu, dar fructuos gustate. Amar de omu, când işi caută perdutul noroc şi nu-lu află; mai amar atunci, când perdutul norocu şi-lu crede in auru perdutu şi-lu caută eară numai in acesta. Dacă nu e venitu cu ḑiua de eri, ilu asceaptă cu ḑiua de astăḑi, nu ilu aduce nici aceasta atunci se leagă mii de planuri de capul sĕu, mii de căinţi asupra suvenirilor trecutului. In această mreją incălcită sufletul remăne lipsitu de ori ce arme, ar intreprinde una, o doresce pe ceealaltă şi unica măgulire ce-i remăne este poate o speranţă deşartă. Aceasta ilu mănă departe prin lume şi in urmă ilu intoarce earăşi acolo, de unde a pornitu. Cu atât mai puternicu ilu duce ea inapoi, cu căt se ivescu poate unele piedici slabe, peste care crede, că va fi in stare să treacă. Dacă amu putè privì in sufletul acestui bărbatu, ce şede pe peatra de lăngă părăul de auru, l'amu vedè mişcatu de aceste valuri, de asemene găndiri. Prin imprejurări provocate in parte de dĕnsul, in parte de alţii, perduse elu o avere insemnată, perduse

in urma acesteia o fiinţă prea iubită. Nu numai atăta. Părtinindu la multe lucruri neertate, perduse şi cinstea in faţa lumei. Dusu apoi de aceste lovituri se aruncâ intr'unu timpu sgomotosu prin resboae şi nelinisci politice in braţele hidoase ale intrigei de partidă. Acestu faptu ĕi mijlocì şi perderea patriei. Europa nu mai aveà braţe ferbinţi pentru dĕnsul, care să-lu stringă compătimindu-lu. Găndul spre lumea nouă ĕi da din nou dreptu ca să spereze. Ce e ănsĕ speranţa o invĕţămu din starea, in care ilu vedemu. Adăncitu in feliu de feliu de gănduri nici nu luase sama, că se apropie de dĕnsul douĕ figuri, ce-i semĕnà la imbrăcăminte. Pe faţa acestora dormità o bucurie intunecată de dorinţe, din ochii lor strălucеà o spranţă implinită; unu curagiu, de care a fostu lungu timpu lipsite in inimele lor, le mănà pasul sburdalnicu peste petrele prundului şi vetrele de năsipu.

„De-acum viaţă, de-acum traiu!“ strigâ unul dintre dĕnşii, şi figura sa ceva mai scurtă decăt a celuilaltu incepù a saltà când spre dreapta, când spre stinga imităndu cilibiu mişcările graţioase de salonu.

„Da! da! traiu şi viaţă“ urmá al doile. „Cu atăta auru voiu putè earăşi uşor sburà inapoi spre Europa. — Ah! şi căt de plăcută imi este amintirea acelor ḑile de fericire petrecute pe pămĕnturile co[illegible]tului celui vechiu. Imi părеà, că perd[illegible] totu simţul, că se rupsese toate legăturele intre sufletul meu şi dĕnsul. Totuşi unu momentu de fericire imi trezesce, după atătea nevoi, cu putere deosebită, dorinţa de a-lu mai vedè. Şi ce suvenire nu se leagă de această dorinţă! Auru, auru! greu eşti tu, greutatea ta ănsĕ imi uşurează inima.“ Vorbì şi earăşi se uitâ in teasca, ce-i atărnà arcesce dinainte şi o ţineà cu amĕndouĕ mănele. Astfeliu bucurăndu-se de norocul lor, fiecare in feliul seu, inaintarĕ pănă lăngă companionul lor de pe peatră. Erau cunoscuţi vechi, erau tustrei loviţi de una şi aceeaşi vargă a sorţii.

„Hei amice!“ ḑise figura cea mai mică, lovindu-lu pe celu de pe peatră cu palma peste umĕru, „in sfirşitu ne-a sositu şi nouĕ vremea.“

„Cum? Cine? ce?“ găngăì elu, trezindu-se din visurile sale. „Ah! tu eşti? şi tu?“

„Eu şi elu, noi amĕndoi“ ḑise celu de'ntĕi, şi tu al treile; venimu să-ţi spunemu, că ne-a pălitu norocul.“

„Este cu putinţă?“

„Uită-te ici“ ĕi arătâ celu mai inaltu teasca. La aceste cuvinte se ridicâ elu de pe peatră, se uitâ in tească, curĕndu perdù faţa sa totu nourul intristării, şi ca şi când ar fi imprumutatu ochiul seu luciul de la metalul ce-lu vĕḑù, incepù să-i strălucească plinu de bucurie. „Aşa dar s'a sfirşitu nevoile noastre; California şi amicii mei le-au sfirşitu şi pe-ale mele — sunt pre fericitu.“

„Şi noi amu fostu mai ăntĕi decăt tine, şi acuma incepemu eară a ne bucurà cu tine de a doua oară, şi ne-amu bucurà lung, că avemu pricină să ne bucurămu,“ ḑise celu cu teasca, ĕi imbrăţişâ pe ceilalţi doi şi după aceea plecâ de pe malurile acelui părău norocosu uităndu de trudă, uităndu de nevoi — sufletul lor şi trăià acuma intr'unu viitoru măndru. Deşi poate ĕi asceptà ăncă multe necasuri şi furtune, totuşi lor le pàreà ḑioa de măne frumoasă, cu atăt mai mult, că acestu prileju măgulitoru le dà inchipuirii

colori destul de vie, incăt să o zugrăvească in tocmai așa, cum și-o dorise fiecare de atătea ori, de căte ori iși suflecase mănecele, ca să intre in matca vestitului părău de auru, de căte ori iși vedeà figura amărită in oglinda apelor sale. Aurul ĕi fericise oare când, aurul i-a fericitu eară, și totuși acestu auru să-i nefericeaecă pe deplin.

II.

Trecurĕ multe ḑile și nu se scieà, nu se auḑeà nimic despre acele trei persoane legate atăt prin nevoile suferite, căt acum și prin norocul lor una de alta. De-a lungul părăului se imprăsciase intre păscuitorii de auru mai puțini fericiți, mulțime de născociri despre despărerea lor urmată așa din pripă. Unii credeau, că ar fi picatu pradă te miri prin ce imprejurări fearelor pustietății, alții, că i-aru fi prinsu Indianii selbatici, ce se purtà in acelu timpu prin acele locuri, și i-aru fi scalpatu. Mai alții asigurau, că i-aru fi vĕḑutu adese-ori umblăndu prin desimea codrilor desperați de soarta viața lor și că Dumneḑeu scie ce prapastie le-a făcutu capătul. Nimene nu se găndeà ănsĕ la norocul ce i-a intămpinatu, nimene, că poate gustă acum din plăcerile, de care visau, rătăcindu singuratici prin pustietățile lumii nouĕ. Lungă vreme s'a grăitu in urma lor mult și multe despre dĕnșii; dar timpul le șterge in fine pe toate. Așa devenì incurĕndu și petrecerea scurtă a acestor oameni pe malurile riului de auru o poveste numai din când in când povestită, alte intămplări ḑilnice o șterserĕ in fine și pe aceasta.

Dați uitării in țara aurului, ĕi intălnimu după o călătorie lungă și intimpinată de multe imprejurări și intămplări plăcute și neplăcute in splendidele saloane de petrecere ale New-Yorkului. Intineriți prin feliu de feliu de meșteșuguri ale toaletei, in imbrăcăminte gustoasă și cu eleganță indatinată din copilărie, petreceau ei veseli intr'o sară in unul din cele mai nobile saloane. De de mult iși dorise să se mai vaḑă odată in elementul lor perdutu — eată momentul, fericirea lor semĕnà să-și fi ajunsu culmea. Dară lung să ție? nu, nici macar sara intreagă. Unuia dintre ei [illegible]i mai inaltu, ce ilu vĕḑusemu cu tea[illegible]ișu atărnată dinainte, ĕi și căḑuse stea[illegible] in astă sară de pe ceru. Mulți din păscui[illegible]orii de auru din California, șeḑĕndu după munca ḑilei dinaintea corturilor lor, o vĕḑurĕ sburăndu spre pămĕntu, dară nici unuia nu-i trecù prin minte a cui să fie.

In salonul, unde să aflau bărbații cei trei, incetase acuma musica. Jucăușii obosiți se grupau in asta și ceea parte pe lăngă dame, ca să-și petreacă placutu timpul pausei. Ici și dincoace se auḑeau glume de totu feliul, de-o parte risu, de alta mai in fundu șopotiri de amoru. Cavalerii se intreceau presentăndu adoratelor lor buchete frumoase de flori. Unii lăudau mirosul plăcutu, ca doară să apropie fața gingașă a fericitoarii, de frumos și cu gustu rănduitele flori, și ei să și-o poată apoi apropiè pe a lor tot de acelașu locu. Alții asemănau ochii iubitei cu floricica albastră -- nu me uità, ear alții făceau versuri de rose și de crini, și apoi prin versiuni potrivite și nepotrivite de insușirile incăntătoare a ḑinelor de lăngă ei. Cine ar fi găndìtu cu căt-va timpu in urmă, că ĕi va vedè astăḑi și pe acei trei păscuitori de auru

cu buchete in măne, cu lornete pe ochi și cu toate căte le cere societatea destinsă prin o toaletă bine aleasă? In decursul plăcerii uită omul ce a fostu și ce poate fi, ce este și ce nu-i. Momentul ilu desleagă de trecutu, ilu dislipesce de viitoru, ca să-i aducă — dar cine este in stare ca să cunoască toate urmările unui presentu fericitu?—In fundul salonului ședeà o damă străluce atăt prin imbrăcăminte căt și prin frumusețe deosebite; nu se apropiase ănca nimene de dĕnsa. După căteva cuvinte schimbate intre ceilalți doi amici, celu mai inaltu dintre cei trei barbați ce-i cunoascemu, se duse la dĕnsa, aruncăndu ăncă pănă a nu ajunge la ea și căte-va ochiri de măndrie obicinuită in oglinda ce se aflà pe păretele din fundu.

„Dați-mi voe domnișoară,“ ĕi vorbì apropiindu-se cu o grație și elegantă măeastră, ear mai aruncăndu pe furișu o privire in oglindă.

„Fie-mi permisu, domnule, a vĕ indreptà, căci acestu titlu nu mi se cuvine,“ ḑice ea rece și resvedit, privindu la dĕnsul cu nisce ochi mari și senini, ănsĕ tot așà de reci ca și vorba ce i-o adresâ.

„Greșala mea ar fi — ? “

„Modestia voastră indrăsneață.“

„Inima mi-o impune și a făptuì, după cum ne mănă simțirea, nu e idresnire.“

„Inima“ suspină ea; „sfăntu cuvĕntu ai rostitu, domnul meu, ănsĕ căt ne măndrimu cu dĕnsul, remăne numai o vorbă ce impodobesce graiul. Inima o! dă-mi voe a numai atinge această strună a vieței, ce lovită odată vibrează fără incetare.“ Grăindu-le aceste ochii ei limpeḑi și mari se intoarserĕ tulburăndu-se spre pămĕntu, peste fața ei sburâ rĕpede o roșață, se perdù, earăși se ivì și peptul ei incepù a se ridicà in valuri de nelinisce. Căt de indreptățită erà ea la asemene stare sufletească, ne-ar fi putut'o spune numai celu mai micu dintre cei trei bărbați, carele iși petreceà prin altele unghiuri ale salonului, fără ca să-și aducă macar aminte de vremea trecută, fără ca să-i fi remasu macar in suvenire o copilă, pe care o nenorocise. — Rĕu e omul in vremi bune, bunu in vremi rele; deacestu nĕravu nu-lu poate dispărțì nici cea mai bună scoală a vieței.

Ăncă stăteà cavalerul indrăsnețu dinaintea damei fără ca să afle cuvinte pentru găndirile ce-i mișcau sufletul—demne erau de dĕnsul ca și pasul, ce l'a dusu aproape de o ființă venită in acestu salonu nu pentru petrecere și plăcere, ci mănată de durerile inimei sale pe urmele nefericitoare a unui barbatu pustiitu — când de odată se infățișâ in salonu unu omu de-o figură sdravenă și puternică. Privirile multora se intoarserĕ asupră-i. Fără multă ceremonie aruncâ elu ochii in dreapta și'n stinga, apucâ apoi cu pași nepăsători salonul de-a lungul inaintăndu spre fundul, unde se aflà dama. Să-lu fi zăritu cavalerul de lăngă dĕnsa, poate că s'ar fi indepărtatu, poate că ar fi părăsitu salonul căt de curĕndu, cum a făcutu-o ceialalți doi amici ai sĕi. Mistică, pentru mulți necunoscută erà figura acestui barbatu. Privirea sa ascuțită ca săgeata, fața sa posomorită ca noaptea mormĕntului, spetele, brațele sale de uriașu, pasul sĕu și o nepăsare in astă dată neobicinuită-ĕi da infățișarea unui omu trimesu pe acestu pămĕntu ca să resbune rĕul trecutu peste marginile sale.

„In fine te-am aflatu“ ḑise elu apropiin-

du-se de cavalerul nostru și lovindu-lu mulțămitu cu dreapta peste umĕru. Cavalerul se intoarse, ilu vĕḑù și unu fioru rece ĕi trecù prin inimă; peste buzele sale i se furâ vrendu nevrendu cuvintele: sunt perdutu!

„Eu sau voi,“ ḑise celu de'ntĕiu. Dama părăsì in acestu momentu locul, pe care ședeà și se făcu nevĕḑută pe-o ușă lăngă care se aflà.

„Ertare!“ găngăi cavalerul.

„Inimă slabă; acestu cuvĕntu nu-lu asceptam de la tine. Ḑicĕndu aceste il luâ la bratu.

„Ertare! recunoscu, că am greșitu in contra voastră, recunoscu.

„Recunosci? și unde ai deprins'o această recunostință? Resplata te-a ajunsu, urmează-mi! Cu aceste cuvinte plecarĕ ei amĕndoi din sală. Mulți grăeau in urma lor de unu duelu, mulți de alte intămplări. Ce s'a petrecutu ănsĕ intre dĕnșii n'a mai ințelesu nimene. Vĕḑuremu ănsĕ, că din ceru se dislipì o steà a cui erà o spune inscripțiunea unei cruci singuratice și părăsite in preriile Americei.

(Va urmà.)

S. L. Bodnărescu.

POESII.

BARAGANUL.

(dedicată Măriei Sale Domnitorului).

Pe cea cămpie lungă a cărei tristă zare
Sub ceru, in fund, departe misterios dispare,
Nici casă, nici pădure, nici riu recoritoru,
Nimicu nu'nveselesce pe bietul călĕtoru.

Pustietatea goală sub arșița de soare,
In patru părți a lumei se'ntinde 'ngrozitoare
Cu earba'i mohorită, cu negrul ei pămĕntu,
Cu-a sale mari vìrtejuri de colbu, ce sboru in vĕntu.

De mii de ani in sinu-i dormindu, zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepĕtrunsă,
Ce-adorme 'n focul verii l'al grierilor horu
Și earna se desceptă sub criveți in fior.

Acolo floarea nasce și moare'n primavară,
Acolo piere umbra in ḑilele de vară,
Și toamna-i fără roadă, ș'a ernii vijelii
Cutrieră cu sgomotu pustiile cămpii.

Pe cea savană 'ntinsă și cu selbaticu nume
Lungu Oceanu de earbă, necunoscutu in lume
O cumpănă se'nalță aproape de unu puțu,
Ș'in orizon se'ndoae ca gătul unui struțu.

Unu caru cu bivoli negri a statu lăngă fontănă;
Vr'o doi romăni in soare, ș'o sprintenă romănă
Incunjură ceaunul ce fierbe fumegosu
Pe focu, și mai departe unu căne roade-un osu.

Pe caru unu copilandru privesce'n depărtare...
Zadarnic ochi-i sboară din zare'n altă zare!
Nici casă, nici pădure, nici riu recoritoru,
Nimic nu se arată pe cămpul de mohoru!

Din vreme'in vreme numai lungi șiruri de cucoare
Sub bolta albăstrie sboru tainicu călătoare,
Și vulturi mari, prădalnici, cu ghiare inarmați
S'adunu, lăsăndu-și puii pe virfuri din Carpați.

Ah! dulce, glorioasă și mult strălucitoare
Va fi ḑioa de viață când pe sub măndrul soare,
Trecĕndu in răpegiune unu zmeu cu-aripi de focu
Gonì-va trista moarte ce zace'n acestu locu!

Mult veselu va fi cămpul când vecinica-i tăcere
Va dispăre d'odată la glasul de'nviere
Ce scoate zmeul falnicu din gura lui de feru
Vestindu noua răpire al focului din ceru!

V. Alecsandri.

Cannes 20 Martie 1870.

VENERE ȘI MADONĂ.

Idealu perdutu in noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce găndeà in basme și vorbeà in poesii,
O! te vědu, te-audu, te cugetu, těněră și dulce veste
Dintr'unu ceru cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alți ḑei.

Venere, marmură caldă, ochiu de peatră ce scăntee,
Brațu molaticu ca găndirea unui impěratu poetu,
Tu ai fostu divinizarea frumuseței de femee,
A femeei, ce și astăḑi tot frumoasă o revědu.

Rafael perdutu in visuri ca'ntr-o noapte instelată,
Sufletu'mbětatu de raḑe și d'eterne primăveri,
Te-a vědutu și-a visatu raiul cu grădini inbalsamate,
Te-a vědutu plutindu regină pintre ăngerii din ceru,

Și-a creatu pe pănza goală pe Madona Dumneḑee
Cu diademă de stele, cu surisul blăndu, verginu,
Fața pală'n raḑe blonde, chipu de ăngeru, dar femee,
Căci femeea-i prototipul ăngerilor din seninu.

Astfeliu eu, perdutu in noaptea unei vieți de poesie
Te-am vědutu femee stearpă fără sufletu, fără focu
Și-am făcutu din tine-unu ăngeru blăndu ca ḑioa de magie
Cănd in viața pustiită ride-o raḑă de norocu.

Am vědutu fața ta pală de o bolnavă beție
Buza ta invinețită de-al corupției mușcatu,
Ș-am svirlitu asupră-ți, crudo, vělul albu de poesie
Și paloarei tale raḑa inocenței eu i-am datu.

Ți-am datu palidele raḑe ce'ncunjoară cu magie
Fruntea ăngerului-geniu, ăngerului-idealu
Din demonu făcui o săntă, dintr'unu chicotu, simfonie
Din ochirile-ți murdare ochiu-aurorei matinalu.

Dar aḑi vělul cade, crudo! dismețitu din visuri sece
Fruntea mea este trezită de a buzei tale'ngheṭu
Și privescu la tine demonu, și amoru-mi stinsu și rece
Mě invață cum-asupră-ți eu să cautu cu disprețu!

Tu imi pari ca o bacantă, ce-a luatu cu'nșelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martiru,
O fecioar'a cărei sufletu era săntu ca rugăciunea,
Pe cănd inima bacantei e spasmoticu, lungu deliru.

O, cum Refael creat-a pe Madona Dumneḑee
Cu diadema-i de stele, cu surisul blăndu, verginu
Eu făcut-am ḑeitate dintr'o palidă femee
Cu inima stearpă, rece și cu sufletu de veninu!

Plăngi copilă? — C'o privire umedă și rugătoare
Poți din nou sdrobi și frănge apostat'inima mea?
La picioare-ți cadu și-ți cautu in ochi negri-adănci ca marea
Și sărutu a tale măne, și-i intrebu de poți iertà.

Șterge-ți ochii, nu mai plănge!... A fostu crudă'nvinuirea,
A fostu crudă și nedreaptă fără razemu, fără tondu.
Suflete! de-ai fi chiar demonu tu ești săntă prin iubire
Și adoru pe acestu demonu cu ochi mari, cu pěrul blondu.

M. Eminescu.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui I. Dr. — Tot aceea și ear aceea. Pănă cănd?

D-lui Em. A. P. Brașov. Ve rogu să ne dați căteva sěptěmăni pentru a putè respunde.

Red.

In Buda-Pesta s'a infiinţatutu unu comitetu de stringerea fondurilor necesare pentru infiinţarea unui teatru Romănu in Austria. Deşi realizarea acestui scopu va intămpină cele mai mari dificultăţi; pe de o parte din causa capitalului insemnatu ce va trebuì, pe de alta din causa sărăciei literaturei noastre dramatice care este ăntĕia condiţiune a esistenţei unui teatru, totuşi cu speranţa in viitoru, publicămu şi noi programul comitetului aşa precum ilu cetimu in ultimele numere ale foilor române din Austria pentru a atrage atenţiunea publicului nostru asupra acestei frumoase intreprinderi. — Afară de lipsa declamaţiunii, ceea ce mai cu samă ne pare demnu de laudă, este că iniţiativa e luată de particulari fără concursul vre-unui guvernu. Asemene esemple sunt bune pentru noi, care asceptămu totul de la guvernu şi impovorămu budgetul Statului cu sume enorme pentru institutele oraşelor sau unui oraşu, sume luate in cea mai mare parte din munca şi sudoarea ţaranului care le plătesce cu jertfe mari, fără a se putè folosì de ele.

Apelul şi Programul sunt acestea:

Apelu cătră publicul romănu.

Arma cea mai puternică a tuturor naţiunilor a fostu, este, şi va fi pentru totdeauna *cultura.*

Cultura e viaţa — ignoranţa, moarte.

Ănsĕ cultura are să fie *naţională*, căci numai cultura naţională dă putere de viaţă, şi e paladiul imortalităţii unei naţiuni.

Cultura naţională trebue să fie dară ţinta supremă, la care să tindă toate nisuinţele de Români.

Spre a se ajunge această ţintă sublimă, avemu să fondămu căt mai multe institute menite pentru acestu scopu.

Teatrul naţionalu aşişdere e unul dintre acele institute, care sunt in serviciul culturei naţionale; una din acele scoale, cari au cele mai largi cercuri de activitate; unul din acele aşedăminte de educaţiune, unde nu numai generaţiunea nouă, dar şi aceea poate participà şi a se cultivà, asupra căreia celelalte scoale n'ar mai putè avè influenţa desceptării şi culturei naţionale.

Teatrul naţionalu nu are rolul de a servì numai dreptu locu de distracţiune; ci misiunea sa este de a fi *o adevĕrată scoală de cultură naţională,* — in care sublima melodiă a limbei noastre sonore are să incănte pe aceia, care aru mai desconsiderà dulceaţa acestei limbe, — şi in care esemplele de bravură strămoşească au să inspire pe strănepoţi de asemenenea virtuţi!

Suntemu convinşi, că onor. publicu romănu a fostu pĕtrunsu tot de aceste idei despre misiunea unui teatru naţionalu, cănd in mai multe părţi — fără de a ascepta constituirea unui

comitetu pentru regularea și asigurarea intreprinderii — a și inceputu a contribuì pentru acestu scopu salutariu.

Inteleligința română concentrată acuma in numĕru mare in Buda-Pesta, vĕḑĕndu aceste manifestațiuni ivite in mai multe locuri in favorul creării unui fondu spre a se inființă unu teatru naționalu pentru Românii de dincoace de Carpați: a creḑutu de a sa datorință națională a se consultà despre regularea și conducerea provisorie a intreprinderii, până când intreaga inteligință română in o adunare generală a sa va luà mĕsurele ulterioare și va decide definitiv in privința aceasta.

Pentru acestu scopu inteligința română din Buda-Pesta intrunindu-se de două ori, in conferința sa de 28 Martie a. c. st. n. a votatu următorul:

Programu preparativu

la inființarea unui fondu pentru teatrul național română u.

I. Se va formà o „Societate pentru crearea unui fondu spre a inființă unu teatru naționalu românu."

Spre acestu scopu:

II. Se esmite unu comitetu de cinci membri, cu reședința in Buda-Pesta; acestu comitetu,

a) va elaborà unu proiectu de statute pentru acea societate, și-lu va publicà in ḑiarele române, pentru a putè fi desbătutu de către publicu;

b) in trei luni după publicare va convocà o adunare generală in Deva pentru a desbate proiectul de statute și a se constituì Societatea; la această adunare se vor convocà toți aceia, care voru fi contribuitu sau oferitu la fondul teatrului naționalu românu, precum și aceia, care voru dori a contribuì sau oferi acolo.

Și până atunci comitetul constitiundu-se,

III. Chemarea lui va fi:

a) a emite unu apelu către publicul românu, in care va esplicà mai pe largu intențiunea acestei intreprinderi;

b) a adunà de-a dreptul sau prin colectanți binevoitori contribuirile in bani sau oferte pentru acestu scopu;

c) a elocà sumele adunate intr'o casă de păstrare in Buda-Pesta pentru fruptificare;

d) a publicà prin ḑiare sumele adunate, precum și numele binevoitorilor contribuitori, și preste totu:

e) a regulà incasarea și administrarea banilor și ofertelor.

IV. După inființarea și constituirea Societății, comitetul va depune la mânele acesteia unu raportu cu toate actele și conturile relative la activitatea sa.

Conform acestui programu intelegința română din Buda-Pesta a alesu comitetul de cinci in persoanele dd. *V. Babeșiu, Iosif Hodoșu, Petru Mihalyi, Alesandru Mocioni, Iosif Vulcanu.*

Drept aceea comitetul, vine prin aceasta a implinì datorința indicată in alinia *a*, din punctul III, al acestui programu, adresându-se cu acestu apelu către publicul românu, carele singuru e competinte a decide de valoarea salutară a acestei idei.

Apelămu dară la simțul naționalu și patriticu al tuturor fiilor și fiicelor națiunii, care dimpreună cu noi sunt pĕtrunși de necesitatea inființărei unui teatru naționalu, să vină a imbrățoșà cu căldură această idee, să mediteze despre ea, și să facă posibilă realisarea ei.

Nu este aici vorba despre posibilitatea unei realisări grabnice, pentru care și alte națiuni au avutu trebuință de mai mulți ani; ci scopul și intențiunea noastră este numai de a inființă cu incetul unu fondu, din care mai târḑiu națiunea să poată inalța unu templu al Thaliei române.

De oare-ce însĕ și până acuma s'au făcutu câte-va contribuiri și oferte spre acestu scopu, cară altele tot se mai facu: ne rugămu de toți contribuitorii și oferitorii de până acuma, precum și de aceia care și până la adunarea de la Deva aru dori să facă asemene contribuiri sau oferte, să le trimată la comitetul subscrisu, sub adresa secretarului seu insărcinatu cu incasarea banilor.

Greutățile potu fi mari și multe, dar voința firmă și constantă va putè delăturà toate.

Să ne facemu toți datorința, — și vomu putè realisà scopul doritu!

Pesta, 7 Aprilie 1870.

In numele comitetului:

Dr. Iosif Hodoșu,
președinte.

Iosif Vulcanu,
secretaru.

Redactor: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 5. —Anul IV. Iass

CONVORBIRI LITERA

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Ge
pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 f
Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junim
in Bucuresci la librăria Socecc & Comp.

SUMARIU:

MIRON ȘI FLORICA.

Idilă in cinci cănturi.

Căntul I.

Sfântul Gheorghe.

Pe piața cea din luncă la umbre recoroase
Ce aruncau pe earbă răchitele tufoase,
Totu satul micu și mare se striuse la unu locu
Ca să petreacă vesel cu cănturi și cu jocu.
Căci sfăntul Gheorghe earăși venis'acum pe lume
Cu mugurii pe creangă, cu riurele'n spume
Cu aerul celu dulce și earba resărită,
Chemăndu in urmă-i vara cea măndru inflorită.
Și vesel mănă'n mănă flecăi și fete mari
In horă se prinsese la căntu de lăutari
Săltăndu cu pepturi june și fețele senine,
Făcĕndu sub a lor talpe pămĕntul să suspine.

Deoparte pe-unu trunchiu mare pe earbă resturnatu
Betrănii impreună la sfatu s'au așeḑatu.
Căciula și sumanul celu bunu ei imbracase
Ear bățul meșteresce in coajă increstase.
In mijlocu stă moșu Trochin ce ani aveà o sută
Frumospovestitorul din v
Ținea bĕtrănă frunte ins
Pe bățu-i de cornu sdrav
Ședeà in a lui dreaptă p
Ce toată dimineața cuvĕ
Cetise 'n cartea sfăntă și
O barbă ca zăpada la b
In stinga ședeà Săncu c
Pe care tĕnĕru ăncă tot
Ca vornicu, căci elu este
Elu are oi cinci sute, op
Pe riu are o moară, stu
Sub gardul seu de-a răn
Să caute de pluguri, de
De moară și ocoale, de
Elu scie la nevoie sumeț
Cuvinte nencălcite, când
Asupritoare biruri și dej
Nesuferindu calcarea in
In jurul lor bĕtrănii in
Căci cat' acum moșu Tr

Din colo'n ceea parte
Bĕtrăne și neveste cu to
Sunt imbracate astăḑi cu
De zestre ce primise in
Pe capu sunt cu ștergar
In virfuri cu țarțamuri
Precum lăngă oialtă sta
Așa de-aproape-su strins
Ear Maria lui Săncu in

Pe fața-i neclintită măndria ei se vede
De rangul vorniciei și neamul Sănculescu;
Deaceea celelalte premult nu o iubescu.
Vecina mai cu samă, Vărvara lui Terinte
Amar o pismuesce, ș'adese ori cuvinte
Și vești nepriitoare purtăndu din cas' in casă
A zugrăvitu cu negru pe măndra vorniceasă.—

Și ăncă mai incolo, cănd ai eșitu din luncă
Copiii mici se joacă și strigă și s'alungă
Și'n fugă să se'ntreacă răpedu a lor picioare:
Pe capul golu ferbinte ardu radele din soare.—
Ear hora tot urmează și lăutarii căntă
Și mai voios flecăii pămĕntul ilu frămăntă
Sunt roșe a lor fețe și arde-a lor privire
Sub dulcea și vicleană a fetelor zimbire.
Din toți flecăii ănsĕ a fi mai priceputu
La jocu, Miron a Saftei in satu e cunoscutu.
Precum căte o dată prin bradii de la munte,
Mai dreptu, mai liberu unul ridică a sa frunte
Și mai frumosu apare din bradii cei mai nalți,
Așa Miron intrece flecăii ceialalți.
Ear din copile una, a vornicului fată
Florica, mai frumoasă și blăndă se arată.
A sĕnului albeață ascunsă-i sub altițe
Cusute cu firu galbenu, ear lungele cosițe
In care-i impletită a pĕrului comoară
Cu flori legate'n virfuri pe umeri se coboară.
Precum pe cămpu de earbă de-o samă inverdită
Deoparte-o floricică albastră-i rătăcită
Ce are mirosu dulce și blăndă arătare,
Astfeliu e a Floricăi duioasă 'nfățoșare.
In ori ce partea jocul ș'ori cum se invĕrteà
Miron și cu Florica mereu se intălneà
Și prin șoptire scurtă in preschimbare deasă
Spuneau unu găndu sau altul din multe ce-adunase.
Ear cănd din vreme'n vreme ĕi despartçau la jocu
In peptu adunau earăși dulci gănduri la unu locu
Ș'ades de gănduri peptul impovoratu și plinu
Iși ușurà povara printr'unu adăncu suspinu.
Căci multe-aveau a-și spune: o lună se trecuse
De cănd la Pasci in urmă la jocu ei se vĕduse.
Deatunci Miron umblase zădarnic să'ntălnească
Pe măndra lui păzită in casa părintească.
Și adi inferbintatul aruncă focu, scăntei
Inspre Florica blăndă din negri ochii sei,
Ș'a fetei albă față scănteile aprindu —
Ea caută s'o stingă inspre pămĕntu privindu
Dar ochii sei zadarnic de dĕnsul se ascundu
Căci pară mai aprinsă al sufletului fundu
Aruncă'n a ei față; ori unde ar cată
Nu poate stinge focul ce arde'n fața sa.
Deoparte vorniceasa cu ochiul o păzesce
Și tace, ănsĕ fruntea cu ură increțesce.
Zăresce și Vărvara pe fata inroșită
Și vede și pe muma cu fruntea increțită
Și sufletul ĕi ride căci măni din casă'n casă
Va duce veste nouă de măndra vorniceasă.—

Acuma lăutarii să căute incetează
Cuprinși de osteneală pe earbă se așadă
Ear jucătorii tineri indreaptă a lor pasu
Cu toții spre moșu Trochin al cărui măndru glasu
Departe se aude frumospovestitoru,
Cum spune ca din carte de sănge și omoru
De hoți voinici din codru și sabie păgănă
Și altele grozave din vremea cea bĕtrănă.

„Așa copii—urmează moșu Trochin a le spune—
Adi țara e in pace și vremile sunt bune
Adi n'avemu altă grijă mai mare și nevoi,
Decăt a rugà cerul ca sa ne verse ploi
Mănoase peste cămpuri, să crească păuea mare
Și roada inmulțită s'aducă 'mbelșugare,
Coșerul să ne fie cu păne indesatu
Mai multă decăt trebui, să fie de păstratu
Pe vremea cănd locusta din țermuri departate
Ne vine ca pedeapsă de rele și pĕcate,
Ori apele cănd varsă, ori săceta cea crudă
Ne-strică făr de milă unu anu intregu de trudă.
Dar dile mult mai negre au fostu odinioară:
Atunci vecini selbatici se aruncau in țară
Cu focu și pustiire și omul nu sciă
De măni va avè ăncă ce astădi elu aveà.
Căci nu voeà să ierte Tatarul urgiciosu
Să fimu Chreștini, să credemu in crucea lui Christosu

Și nu voeà să ierte fudulul Ungureanu
Că noi suntemu do viță viteazà de Rămleanu.
(Căci din bětrăni se spune c'a noastră obărșie
Se trage dintr'o țară in veci primăvărie,
Unde nu-i geru nici vênturi, ci numai dulci căl-
dure,
Și poame minunate crescu singure'n pădure,
Și ceru-i tot albastru ca'n raiul pămênteanu
Ș'acolo erà țara poporului Rămleanu).
Deaceea dar Tatarii lui Alloh credincioși
Ear lui Christos și crucei in sufletu dușmănoși,
Cu paloșul in mănă porneau să năvălească
In măndra noastră țară și totu să pustiească. —
Precum in ḑi de vară, cănd pănile sunt coapte
Căndesci a stringe roada, dar eată peste noapte
A cerului mănie adună nori și nori
Intunecăndu pămêntul grozav menințători
Ear grindina deodată se varsă sfărmătoare
Stricăndu pe cămpu fănațe și lanuri și ogoare
Și perḑi ca printr'unu farmecu intreaga avuție
Ajunsu fără de veste de neagră sărăcie;
Așa fără de veste se năruea pe țară
A tot sfărămătoare urgia cea tatară.
Atunci orașe, sate și oamenii și vite
De tătărescul paloșu deodată cotropite,
Pereau din astă lume, precum nu aru fi fostu
Și nicăiri scapare n'aveai și adăpostu
Bisericile sfinte in prafu le prefăceau
Odoarele bogate, icoanele furau
Și moascele din raclă și toate cele sfinte,
Calcăndu fără de lege, chiar peatra de morminte.
Și turma și gireada de răndu, sau boerească
Averile păgăne mergeeau să inmulțească
Acei puțini din oameni iertați de-a lor urgie
Erau mănați ca vite să zacă in robie,
Bĕtrăni precum și tineri; chiar gingașa copilă
Din brațe iubitoare răpită făr de milă
Ca jertfă erà dusă la hanul uriciosu...
Și vai! de-acea copilă ce-aveà unu chipu frumosu! —
Atunci Românii noștri vĕḑĕndu ei și vĕḑĕndu
Că in pustiiu se schimbă bogatul lor pămĕntu,
Ne aduceamu a minte de vechiul nostru neamu
Și toți precum unu singuru, sumeț ne ridicamu.
(Căci astfeliu e Romănul; elu simte multă vreme
Dureri și asuprire păn inima ĕi geme,
Ear cănd din nepasare odată se trezesce
Pornirea lui grozavă nimica n'o opresce).
Voinici și mari in sufletu și măndri la privire
Ne conduceau la luptă căpitanii de oștire,
Boerii stau in frunte, apoi boerinașii
Ear fruntea frunții Domnul erà din toți ostașii:
Ca Sfăntul Gheorghe insuși cănd prin văzduhuri
sboară
De Dumneḑeu trimesul pe dimonu să omoară,
Așa mergeà nainte cu lancia in mănă
Viteazul domnu al țerei spre ordia păgănă.
Atunce vai! de dĕnșii! — Nu cunosceà ragazu
Ucigĕtoarea armă și paloșul viteazu
Păn implăntate'n pepturi dușmane de Tataru
Ne resbunà de toată durerea și amaru.
Intregi ḑile de vară in groznică urgie
Luptăndu cu Tătărimea, credință și moșie
Scapamu din a lor ghiare: voinicii nesfirșiți
De-a morții intunericu grozav invĕluiți
Cădeau ca jertfă țerei; cămpiile 'necate
Erau in bălți de sănge; pe riurile late
Pluteau ucise trupuri impinse cătră mare
De-a apei spume numai urmate la'ngropare.
Dar depărtăndu durerea noi lupta nu'ncetamu
Păn ce peste hotare pe dușmanu alungamu
Ș'atunci cu biruință, sumeți și plini de fală
In țara tătărească dăndu aprigă navală
Ne resbunamu de rĕul de care ne-a lovitu
Prin rĕu mai mare ăncă și ăncă mai cumplitu.
Fugeau de noi Tatarii departe păn la Crimu
Lăsăndu Bugiacu'n in urmă ca jalnicu țintirimu
Ear noi duceam a casă din crăncenul resboiu
Robi mulți și roabe multe pe care'n locu de boi
Ĕi injugamu la pluguri să simtă in vecie
Păgănul ce'nsemneazà Romăna vitejie.
Și rugi cu umilință nălțăndu lui Dumneḑeu
Că n'a lăsatu să peară pe dreptu poporul seu
Pe locuri de bătaie zideamu o monastire
A biruinței noastre mărcață pomenire!"

Așa vorbi moșu Trochin, toți ce-lu incunjurau

Cuprinşi ca de unu farmecu tăcĕndu ilu ascultau.
Ş'acuma când sfirşise, ca dintr'unu visu treziţi
Priveau cu minunare bĕtrânul şi uimiţi.
Ear Sâncu cătră tineri acestu feliu a grăitu:
„Ce-i dreptu, străbunii noştri rĕu multu au pătimitu
In vremile trecute; dar acelu mare rĕu
Ca toate'n astă lume aveà şi bunul sĕu
Căci fală peatunce puteai să dobândesci,
Puteai s'araţi in luptă vitează cine eşti,
Voinicul de mişelul aveà deosebire,
Copiilor in urmă lăsai o pomenire
De povestitu frumoasă şi dulce de cântatu
Şi nu aveai osinda de a muri uitatu.
De-ar fi ca'n vremea vechie la luptă să ne cheme
De duşmanu şi de moarte eu unul nu m'aşu teme
Ci oţelitu in sufletu aşu merge la resboiu...
Carmându atunci flecăii strigarĕ toţi „şi noi
Şi noi fără de frică la luptă toţi ne-amu duce!“
Părintele Arghire cu dreapta făcĕndu cruce
Atunci aşa le ḑise: „Vorbiţi fără de minte!
La Maica Precurata să facemu rugăminte
De mulţămiri, in sufletu plecaţi şi umiliţi
Că de aceste rele a datu să fimu scutiţi.
Căci dacă sunt aceste frumoase de-ascultatu
Prin ele de a trece e rĕu nemĕsuratu.
Amar şi vai! de oameni când unul Dumneḑeu
Din milă in mânie işi schimbă gândul seu!“
Şi ear işi făcù cruce; ear vornicul pornitu
Respunse: „Sciu părinte, că astfeliu de vorbitu
E treaba preoţească; in cărţi bisericesci
Aceste voru fi scrise, dar pepturi bărbătesci
Gândiri de vitejie le facu ca să tresară...“
(Flecăii a lui vorbi cu toţi cuviinţarĕ.)
Ear preotul ĕi ḑise: „Vorbesci copilăresce
Decât aşa dârzie, mai bine te-umilesce!
Te roagă şi te'nchină la sfântul Neculai
Să-ţi dee alte gânduri in locu de care ai.
Mai bine ca dârzia sunt rugăciuni şi postu...“
(Nevestele cu toate de-a lui părere au fostu.)

Astfeliu pornite vorbe mai multe ei şi-au spusu.
Ear soarele pe ceruri plecându inspre apusu
S'acoperì pămĕntul cu umbre 'ntunecoase
Tovarăşele negre a nopţii fioroase,
Şi semne vestitoare că-i timpu de despărţire
Ca'n somnu s'aline trupul a ḑilei obosire. —
Mergĕndu spre a lor case in gândul lor tot sună
Cuvintele de luptă din vremea cea străbună
Căci vie stau in minte acele ce-au fostu ḑisu
Şi vie luminà-voru noptaticul lor visu.

Miron din toţi flecăii l'aceste nu gândeà
Uitase pe moşu Trochin şi povestirea sa
Din care auḑise abie câte-unu cuvĕntu
Căci alte mai puternici umblau prin a lui gându:
Florica mult iubită erà in a lui minte
Pe cale strălucită ĕi luminà nainte
Cu blânda ei ochire şi rumâna ei faţă
Mai mândră decât luna când luce pintre ceaţă.
A casă mama Safta acum nu-lu asceptà
Ci'n somnu trupul seu veştedu cu dulce odihneà.
Cercâ şi elu să doarmă, dar grija ilu cuprinse
Din ce in ce mai tare cu flacăra-i aprinsă,
Ear grija e cu somnul in luptă 'nverşunată
Şi vecinic fuge unul, când altul se arată.
Prin desul intunericu Miron atunci porni
Impinsu de-a grijei bolduri prin satu a rătăci.
Picioarele ilu duse la casa vornicească
Sperându a lui iubită acolo să zărească.
Şi'n gându-i soiu de soiuri de visuri işi clădesce
Căci mintea nu socoate când inima iubesce.
Dar casa'n intunericu adâncu e cufundată
Prin care ochiu de oameni nu poate să străbată.
Tăcerea e profundă; a cânilor latrare
Din vreme'n vreme numai s'aude vestitoare
La cei cu gânduri rele prin noapte trecĕtori
Că credincioşi veghiază ai casei păzitori.
Miron lângă portiţă pe gânduri se aşaḑă
Apoi se scoală earăşi şi pasul indreptează
Nainte făr de voie, ş'ajunge obositu
La riul care curge in vale nesfirşitu.
Acolo lângă moara pe apă plutitoare
Ca stahia de neagră şi infricoşătoare
Pe naltul malu se pune şi fluerul din sĕnu
Scoţindu, la unde ḑice de-a dragostelor chinu

Şi spune mult şi dulce de visurile sale...
Ear riul cu blăndu şopotu urmează lunga-i cale,
Şi luna'n jumĕtate acuma resărită
Privesce peste vale cu faţa strălucită,
Apoi fugindu cu grabă prin nouri deşi pĕtrunde
Şi'n ceaţa'ntunecoasă se perde şi s'ascunde.

Iacob Negruzzi.

MICI ESCURSIUNI.

(Urmare)

Partea a doua.

III.

„Când ar plecà mai curéndu; intĕrḑierea mĕ neliniscesce."

„Şi pe mine intru cătvà. Dar n'ai inţelesu nimică, ce s'a intămplatu cu amicul nostru?

„Nimică!"

„Să nu-lu fi aflatu duşmanul!"

„Nu-mi mai amintì de-acea fiinţă!"

„N'aşu fi presupusu, că ne-a urmărì şi aci.

„Destul, te rogu, destul despre dĕnsul."

„Aibi puţină linisce, căci trebue să ne găndimu la unu planu oare care. Destul amu mersu până aci fără să reflectămu la trecutul nostru şi este de nevoe să ne aducemu aminte de piedicele, ce ni le pune in cale. Infăţoşarea acestui omu este una din cele mai puternice. Şi va incetà elu a ne urmărì, când ne-a juratu duşmănie neimpăcată decăt cu moartea? Să ne găndimu, ca nu cumvà să sfărmămu noi inşine norocul, ce a inceputu a ne zimbì din nou."

„Şi care este ideea ta?"

„Să trecemu de-o cam dată peste mare."

„După aceea?"

„Să căutămu patria; acolo nu ne-a crede nici când."

„Ei bine; ănsĕ nu te găndesci, că suntemu surguniţi şi nu vomu putè trece peste hotarele ei!"

„De surgunire ne ferimu mai uşor decăt de dĕnsul. Timpul ne-a schimbatu intru cătvâ; mai adăogimu unele meşteşuguri de toaletă fetelor nostre, şi-su siguru, că nici drăguţele vechi n'oru mai fi in stare să ne cunoască."

„Mĕ inţelegu cu această idee, ănsĕ numai pleacă vaporul şi elu poate să ne dee de urmă."

„Ingrijirea pe mare strică cheful şi curagiul; să fimu ceva mai credincioşi in bunul nostru destinu. Şi n'avemu destulă causă a ne increde acestei puteri? Numĕră intămplările trecutului şi sigur, că te vei liniscì." Aceste vorbe se auḑeau pe unu vaporu din limanul New-Yorkului, ce stà gata de pornire. Intrevorbirea erà intre doue persoane cunoscute deja. Erau cei doi barbaţi, ce părăsirĕ salonul de petrecere indată ce zărirĕ pe omul celu sdravĕnu intrăndu in sală.

Vremea erà inaintată, marea lină şi cerul instelatu. Ănsĕ asupra snfletelor lor nu puteà să inriurească nici de feliu tabloul acestu frumosu. Mici in cugetări, mici in simţiri, nici nu aveau ei putere să se depărteze de sfera intămplărilor sării. Prietenul lor, pe care l'a părăsitu, numai ca să se scape pe dĕnşii, nu uitase de ei, când găsì boţul de auru-ilu impărţise frăţesce supuindu-se legăturei, ce o intărise oare când, ca să remăe unul altuia credincioşi atăt in timpuri bune, căt şi rele. Până unde ajunge ănsĕ credinţa unui sufletu micu? Tot atăt de largi sunt hotarele sale, pe căt mărimea sa, pe căt cercul in in care este obicinuitu găndul sĕu. Să jertfească nu scie—unica sa mărire e a primì jertfe. Depărtarea —?... pentru aceasta este or-

bitu, lumea ce-lu destinează la oarecare fapte e ăngustă și strimtă; toate pornirile sale se intorcu numai spre unu centru, acesta este plăcerea, ea ilu leagă, ea il ține și ca unu noru pururea intunecosu umbresce simburii mai buni sădiți in elu, incăt tănjescu chiar incepĕndu a incolțì. Flutură in dreapta și'n stinga nemulțămitu de una, neimpăcatu de alta—traiul sĕu unu inceputu vecinicu, viața sa unu sfirșitu făr de inceputu. Așa și ascept doi oameni, ce-i vedemu gătiți de fugă așteptăndu cu nerabdare plecarea vaporului. Elu a uitatu de al treilea, de prietenul lor, și oare de tot? O nu se găndescu ei și la dĕnsul; ănsĕ căt de mare e găndirea lor, o putemu vedè din vorbele despre dĕnsul:

„Și cănd să-lu fi găsitu? acestu găndu mĕ inspăimăntă,“ ḑice celu mai micu de statură.

„Atunci se potu intămplà doue,“ respunse celu, ce ilu vĕḑusemu in California șeḑĕndu pe peatra de lăngă riu. „Sau ni remăne credinciosu și nu-i spune nimică, sau, ce ar fi mai rĕu, ĕi istorisesce, ce gănduri și planuri avemu.“

„Ar fi unu ticălosu.“

„Vomu vedè cu timpul. In ori ce casu banii sunt la noi. De i se va fi intămplatu ceva ni rĕmăne macar această suvenire de la dĕnsul.“

„Ai dreptu; la aceasta nu mĕ găndisem și cine scie, dacă n'omu mai intălnì căndva, ca să ni-i poată cere.“

Ar fi minunat. Și e de presupusu, că dacă va fi datu dușmanul nostru cu ochii de elu, numai scapă teafăru.“

„Credi tu, că n'a iscodì mijloace?“

„N'a avè cănd. Iuțimea acelui omu, ce ne prigonesce, ne scapă și de primejdia de a fi trădați.“

„Totuși ănsĕ cănd să-i iscodească ideile noastre, atunci a ne duce in Europa e tot atăta, ca și a ne da de bună voe in mănele neamicului.“

„Patria trebue s'o vedemu cu ori ce prețu. Iți este pre bine cunoscutu, ce mĕ mănă atăt de puternic spre leagănul glumelor trecutului.“

„Să ne espunemu primejdiilor pentru implinirea unei dorinți de nimica?

„Nu e de nimica. Adă-ți aminte unele din trecutu, fie căt de neinsemnate, și vei aflà că găndul se opresce cu plăcere la ele“.

„Nu găsescu nimic, ce m'ar interesà.

„Să-ți amintescu dar cu de una din cele mai mici fapte din tinereța noastră“.

„Dacă scii v'o berbăntărie, ca s'o mai repețescu —

„Nu, amice! sunt unele, ce ar fi demne și acuma de noi. Adă-ți aminte depe cănd eram studenți la universitate; căte nu le făceamu pe-atunci. Ănsĕ totuși dupăce petrecurĕmu cățiva ani depărtați de casele părintesci, ce bucurie nu ne-a făcutu grădinarul ducĕndu-ne in grădină și arătăndu-ne cățiva pomi incărcați cu roade. Eată mlădițele, ce le-ai oltuitu dumneata“, ḑise elu, „căt de frumos au crescutu și cătu-su de incărcate cu poame“. N'am apucatu atunci noi amundoi căte-o creangă, și erau oare fructe mai bune pe lume ca acele? Me uitu la viața ce-o ducemu, simburii aruncați de noi a resăritu, a crescutu, dar roada lor e roadă de plănte selbătăcite. Una, imi aducu aminte, de ca, o vĕdu cum stă spinoasă dinaintea mea . . . Aici incetà, unu suspinu profundu ĕi ridică peptul, și cum ședeà pe marginea

corabici işi aţintì privirea in apă. Cufundatu in amintiri nici nu simţise, că vasul işi incepù călătoria lungă mişcăndu-se incet. Şi sufletul decăḑutu se avăntà căteodată in sfere mai inalte; ănsĕ puterea ce-lu mănă spre ele nu e decăt pasiunea, ce l'a oboritu oare cănd de acolo. De-lu şi ridică aceste, totuţi ilu mărginescu earăşi numai la dĕnsele. Privirea aţintită in mare a acestui barbatu perdutu pentru momentu in regiunile trecutului sĕu, vedeà o fiinţă bogată de frumuseţă, o vedeà depărtăndu-se de elu — trecutul ĕi părcà presentu, depărtarea ei o simţeà şi acuma puternicu. Să-i fi trecut in această clipă prin minte faptul, prin care a lovitu elu singuru această fericire, poate sufletul seu ar fi inceputu să se incline spre altă viaţă. Pentru omu nu e ănsĕ nimicu mai greu decăt a-şi cunoasce vina, a-şi inţelege greşala; mai departe e această inţelepciune de sufletul uşoru.

„Ce ai păţitu, hei! de stai aşa zăuitatu?" ilu deşteptă amicul, ce şedeà lăngă dĕnsul reviindu-şi eară in firea obicinuită, căci trecută erà furtuna, limanul in urma lor, ţermul continentului nou cu primejdia nouă perdute din vedere.

„Nu poţi să aibi cat de puţin astempĕru?" ilu cărtì celalaltu. „Lasă-me să găndescu in liniscea asta asupra trecutului, să-mi alegu— continuă elu din ce in ce mai căldurosu — dintre toate infăţoşările sale una, ce ar fi in stare să-mi disrobească pentru acestu momentu inima tulburată."

„Cănd nu te-aşu vedè eară supusu mustrărilor cugetului, ai fi demnu de-o imbrăţoşare prietinească. Nu cumva te-a prinsu eară afurisitul doru, de femeea nedemnă ce te-a vĕndutu aşa de mişelesce?"

„E amintere dulce! Şi amice, incepu a inţelege, că omul numai atunci e vrednicu şi demnu de numirea sa, cănd ĕi este sfăntu simţul iubirii. Fără de această sfinţenie e elu asemenea unui ḑeu aruncatu din inaltul cerului — batjocură puterilor ce-lu incunjură, batjocură sie insuşi — o fiinţă mică purtăndu in sine unu pustiiu intinsu. Multe, pre multe le-am greşitu, găndescu la ele, dar amice, vĕdu, că mi nu mi-a remasu nici dreptul de a găndì, de a vorbì astfeliu." Ḑise, graiul acesta ĕi insenină puţinu inourata faţă, ingreuetul seu peptu se uşurâ prin unu suspinu.

„Te plăngi, că nu ţi-a remasu dreptul a te căi ca şi cum ai fi pĕcătosul păcătoşilor. Ţi-a remasu şi intregu pentru totu timpul călătoriei monotone. Nimicu ănsĕ, dacă vei găndì şi măne tot aşa, ḑise isteţul incepĕndu a-lu imità in toate mişcările sale. Semănà grupa aceasta foarte mult, ca unei compuneri dintr'unu original faţă cu portretul seu. Suspinà celu ăntĕiu, al doile ĕi respundeà indoitu, ridica cel ăntĕiu măna şi se ştergeà pe frunte, celalaltu se apucà cuo mănă de frunte cu alta de peptu. Işi indreptà celu ăntĕiu ochii spre ceru, al doile ăncă şi-i ridicà incepĕndu a numerà cu glasu tare stelele. Aşa stăturĕ ei lungu timpu unul lăngă altul şi nimene nu-i intrerupse, nimene nu-i neliniscì. Nu observase ănsĕ, că pe ceea margine a corăbiei şedeà o fiinţă, ce păreà să aibă multu interesu pentru dĕnşii. După oareşicare timpu se ridicâ de pe banca, pe care şedeà, se apropiè de ei, se oprì unu mo-

mentu dinaintea lor, și apoi se depărtâ. Prin intunericul nopții se putù numai atăta ințelege, că erà imbrăcată in haine femeesci.

„O femee, ḑise glumețul, voindu să plece pe urma ei. Cunoscinți noue, n'aru fi neindămănatice; timpul lungu s'ar mai scurtà,"

„Incotro?" ilu intrebâ celalaltu apucăndu-lu de mănă.

„Lasă-me să aflu cine-i."

„Remăi aici, nu face nici unu pasu" ḑise al doile cam ingrijitu și ținndu-lu puternic.

„Ce ai? ce-ți este?

„Suntemu cunoscuți și urmăriți!

„Ce ḑici!"

Chipul acesta, ce-a trecutu pe lăngă noi l'am vĕḑutu, de imi aducu bine aminte in salonu; e femeea, ce ședeà sub oglinda din fundu."

„Aceasta n'ar probà, că suntemu urmăriți.

„Eartă amice, idei me neliniscise și me tulburase incăt nu mai puteam găndì rece."

„Iți place a visà și a te spărie apoi de visurile tale. E frumosu și acestu soiu de petrecere. Dece nu-o lași ănsĕ pentru vremea sa?

„Cănd să vie acea vreme?"

„Niciodată căt ești liberu și ai bani." Așa vorbeau ei, cănd dintr'o cabină drept de sub dĕnșii incepù a se auḑì unu căntecu jalnicu respăndindu-se prin ferestuica dischisă peste fața liniscită a apelor:

Cerul are-a sale stele,
Ceru-i măndru și seninu;
Sufletu-mi răpitu de pace
N'are, n'are decăt chinu.

Marea are-a sale maluri,
Are, are și-al seu fundu —
Mai adănci și făr' de margini
Chinuri inima-mi pĕtrundu.

Ceru'n mare linu privesce —
Depărtații se unescu!
Marea cat'o, unde-i cerul,
Cerul vecinicu ce-lu iubescu?

De-ar fi fostu marea biciuită de vĕnturi, de-ar fi văjiitu organe in puterea lor deplină, lovite de glasul pĕtrunḑĕtoru ele și-ar fi opritu pornirea lor furioasă, și aru fi ascultatu căntarea, ce-o inspiră iubirea, cănd se simte inșălată inima omenească și sperăndu ĕi place a-și măgulì ear inșălăndu-se. Unu omu erà pe corabie, ce auḑeà glasul acesta, cărui ĕi părea cunoscutu, dar elu nu mai erà in stare să simtă; ascultà, rideà și glumeà, și prin risu și glumă coboreà frumusețа din inălțimea ei și o tăvăleà in tina sufletului seu.— Erà celu mai micu dintre cei doi barbați de pe marginea corăbiei. Căte nu se intămplau in lume, pe cănd pluteà acestu vasu peste adăncimi?

IV.

Lungu timpu trecuse și toate intămplările acestea păreau trecute ca și dĕnsul. Nu se mai puteà oblicì, cine erau acei doi de pe corabie nici cine căntăreața noptatică de pe adăncimea apelor. Nu se mai auḑeà nimicu nici despre vaporul, pe care se aflau; și acesta se cufundase in uitare, incăt erà aproape de creḑutu, cumcă s'ar fi acufundatu in apele oceanului. Și intru adevĕru nici nu s'ar fi mai ințelesu cănd-va ceva despre aceste toate, cănd nu i-ar fi dusu destinul pe oamenii ce-

cunosceamu acolo, unde ĕi asceptà rĕul, unde prin rĕutatea lor covărșirĕ ei binele, ce-i imbrățoșase oare când.

Intr'o odae impodobită prin feliu de feliu de obiecte prețioase de artă ședeà pe o canape o damă răzimată cu cotul pe o masă mica și rotundă oprindu-și capul in mănă. Timpul erà adăncu in noapte, pe masă ardeà o lampă, la lumina căreia resfileà dama intr'unu pachetu de scrisori. Nu resfilise ea in acele hărtii numai astă dată; adese ori amu fi putut'o vedè ca și acuma, cetindu in hărtii, aruncăndu-le apoi, ear luăndu-le și ear cetindu. Ea erà de o virstă mijlocie, s'ar pute ḑice, că trecută peste vremea, in care impodobesce frumuseța chipul omenescu. Ochii ei ănsĕ totuși erau plini de viață și la unele locuri din scrisori se intăreà fața ei intru atăta, că ori și cine vĕḑĕnd'o astă dată pentru ănteia oară, ar fi numit'o frumoasă. Mișcările ei, obiceiul, in care se manifestau ele, feliul imbrăcămintelor — toate arătau, că e o damă cultă europeană; modul mobilării, orănduirea podoabelor odăei ănsĕ, că se aflà in despărțirea unui palatu europeanu destinată pentru soția unui barbatu nobilu prin titlu și simțiri. Singură ca și astă dată petrecuse ea pănă acuma sărele ḑilelor multor ani și adesa simțise sufletul ei vina acestei singurităţi.

Tĕnĕrul, ale cărui file le-amu reprodusu in partea ăntĕi, amintesce in una din ele de o persoană, ce a vĕḑut'o in muzeu intămpinăndu pe iubita sa. S' ofi vĕḑutu și noi, amu recunoasce-o indată in dama de față. Și odaea in care se află, nu este aiurea decăt in palatul, unde a vĕḑutu acelu tĕnĕru la o fereastă de catră grădină pe iubita sa frumoasă ca ḑorii ḑilei inprăsciindu file mici de hărtie in vĕntu și inșălăndu o pasere. Nu remăne indoeală, că erà oare-și cari legături intre această damă și acea copilă. Ele locueau in același palatu, eșeau ades amĕndoue la primblare, rare ori numai erà copila singură, și atunci primblările ei se mărgineau la locuri mai puțin cercetate de lume.

După ce resfilise dama pachetul de scrisori, remase ăncă tot pe canape liniscită și cufundată in găndiri. Numai din când in când, de căte ori se auḑeà vr'unu sgomotu mai insemnatu intre zidurile palatului, iși intorceà privirea spre ușa odăii. In toată ființa ei se puteà cunoasce oareși care ingrijire invinsă ănsĕ de puterea unui sufletu, ce a vĕḑutu și a petrecutu multe in decursul timpului. „O când nu s'ar mai intoarce acelu omu, găndeà ea, poate tot așu fi in stare să acopĕru cu vĕlul uitării fapta nepregăndirii mele. La ce le cetescu eu ănsĕ aceste hărtii eară și eară? Ah! dar ele me depărtează macar pentru momentu de fiorosul găndu. O! sacă cunoscință a unei vieți, ce nu scie să-mi deie altă măngăere! Și n'a fostu jertfa ce am adus'o, jertfă cuvintelor inșirate aici? L'am iubitu — imi aducu aminte de vremile paradisului perdutu — l'am iubitu, am făptuitu! Unde m'a dusu ănsĕ fapta? să urescu, să-lu urescu din sufletu și urindu să sufĕru căință și să portu greutatea, ce o pune pe sufletu vina neimpăcată.“ Ăncă meditâ ea astfeliu, când se auḑirĕ pași prin coridorul palatului apropiindu-se de ușa odăei ei. In dată ce-i simțì, apucâ răpede pachetul de scrisori, se ridicâ de pe canape și ilu aruncâ in saltarul unui scriitoru. Puține momente după acesta se deschise ușa, și pe

cine să-lu vadă dinaintea ei? Pe acelu omu, căruea cu puține momente in urmă ĕi doreà să nu se mai intoarcă, de unde erà dusu. Cănd ar fi avutu ea putere l'ar fi opritu pentru totdeauna de a intrà in acestu palatu. Ănsĕ porțile nu scieau nimicu despre dușmănia ei; lor li erà numai atăta cunoscutu, că trăì aici oare cănd fratele acestui omu, soțul doamnei lor de astăḑi. Ele trebuià să se deschidă silite de legăturile inemuirei! Surprinsă se uitâ dama la oaspele intărḑiatu. Erà unu barbatu sdravĕnu și bine făcutu. Iofățoșarea sa mistică, căutătura sa ascuțită, pasul seu siguru — ne facu se recunoascemu in elu barbatul, ce l'amu mai vĕḑutu intrăndu tot așa in salonul de petrecere din New-York.

„Sigur, că nu ve asceptați la asemene oaspe," ḑise elu inaintăndu către masă.

„Nu v'așu fi presupusu pe aici in aceste momente," respunse dama poftindu-lu să șadă pe unu scaunu ce se află lăngă masă.

„Ve mulțămescu pentru ospeția ce mi-o dați, ḑise elu fără se șadă. Timpul imi este scurtu, și dacă am făcutu pasul acesta, l'am făcutu numai, ca să ve bucure. N'am voitu să'i intărḑiiu cu dĕnsa. Eram sigur, că o asceptare cu nerabdare."

„Nu cunoscu nimic de asemene natură, ḑise dama ințelegĕndu, in care parte țintesce vorba. Multe le credeți despre mine, ănsĕ ve inșălați."

„Doamnă! ochiul meu, inima mea nu se mai inșală de unu timpu incoace, din acelu timpu, de cănd me mănă resbunarea, ce am creḑut'o și o credu de cea mai sfăntă datorie a unei inimi jignite, pe urma acelor ce, au tărăitu demnitatea casei mele in mlaștina desonoarei. Care a fostu, care voru fi ăncă pribegirile mele, nu-mi voiu da mie insumi samă de ele, pănă nu-mi voiu fi tămăduitu pe deplin rana sufletului meu. Pe acei oameni netrebnici ĕi cunoasceți și voi, și am venitu să ve spunu, că unul dintre ei și-a și luatu resplata dobăndită — unu glonțu i-a fostu de-ajunsu. Doi au mai remasu ăncă și voru remănè pănă in momentul culminatoru al resbunării mele." Grăindu-le aceste ochiul seu ascuțitu păreà, ce năzueà să străbată in sufletul damei.

„Care-i nenorocitul? intrebâ ea după căte-va momente, incercăndu-se să ascundă neliniscea, ce i se trezì in pieptu la cuvintele lui din urmă.

„Nu ve obosiți in zadar a oprì pacea și liniscea, ce vĕdu, că ve părăsescu. Lăsați simțirea in cursul ei firescu, căci sufletul vostru pătatu nu-lu veți putè ascunde nici cănd dinaintea mea. Mi-am opritu fapta, de care ve ingrijiți, pentru viitoru. Ochii voștri să vadă, inima voastră să simțească.

„O cănd veți incetà cu tirania voastră! cănd veți crede-o pe o biată femee destul de pedepsită!" suspinâ ea, și peste geana ei luneca o lacrimă de durere și multe multe de căință, căci ele sunt unicul refugiu, ce imprăscie găndirile dușmane simțirilor noastre; ele unicul leacu pentru rana sufletului pătimașu.

„Atunci, ḑise barbatul cu unu glasu triumfătoru, cănd nu voiu mai auḑì glasul țernei fratelui meu — soțului vostru strigăndu: resbună! resbună!"

„Resbună! resbună! repețì dama cu o voace inădușită. „Resbună!" și lacrima ei de amară ce erà, ĕi dà feței ei mai curĕndu

esprimarea unui risu de ironie, decăt a unei dureri pre puternic simțite.

„Voiu resbunà și-mi voiu implinì datoria, adăogì barbatul, și cu celașu pasu rece, cum l'am vĕḑutu intrăndu, părăsì odaca. Nu scià dama in cotro a plecatu, nici care ĕi va fi fapta mai de aproape. Căt amu pututu ințelege din vorbele sale, trebueà să fie elu și aici pe urma celor doi barbați, ce i-am vĕḑutu pe vaporu fugindu din America cătră Europa.

Dama remase eară singură, și rare ori s'a pututu vedè unu chipu atăt de pătimașu cum erà ea in aceste momente. Durerea, lupta ĕi erà intreită: adăncul inimei ei sfărmatu de o pasiune veche, suprafața acestei inimi spoită de ceața măndriei, sufletul ei unu intunericu, in care se ascundeà cu unu ameninţu puternicu suvenirea trecutului, ce-i aminteà că a fostu partașă la o faptă crăncenă. Se incercâ sufletul ei femeescu să se libereze macar de una din aceste trei, ce ĕi cresceà din luptă? O invingeà pe una, o sdrobeà, pe ruina ei cresceà a doua mai cumplită. De se perdeà și aceasta, se perdeà numai ca să facă locu pentru a treia — erau trei și erau puternici. Abia după unu timpu lungu de noapte erupse durerea ei din nou in lacrime; fericiți ochii udați de ele, cănd pătimesce sufletul! Ce-i pentru floarea veștedită și arsă peste ḑi de raḑele soarelui roua dimineței, este pentru sufletul mâhnitu lacrima ce udă ochiul. Plănse ăncă cătă-va vreme, apoi se liniscì, și unu somnu dulce luâ incurĕndu ospeție in acestu locașu sbuciumatu. Visurile ei, din care o desceptă abia soarele de-a prănḑu, erau cu totul altele, decăt intămplările nopții. — Și in rele poate fi sufletul omenescu mare, ănsĕ numai atunci, cănd are putere destulă de a strunì faptele după voința sa.

V.

Cănd unu caracteru tare și nestrămutatu urmăresce scopuri adevĕrate și bune, sigur că isbutesce cu ele, fie că mai de vreme sau mai tărḑiu. Elu devine neapăratu unu centru, imprejurul căruia se grupează ades de sine amĕndoue elementele contrare: rĕul și binele. Celu ănteiu cu tendințe de a-lu nimicì, representatu de o cam dată de unu numĕru mai insemnatu de indivịḑi, al doile numai de puțini bine cugetători la inceputu poate ăncă timiḑi. Căt de slabă ănsĕ ar și părè partea a doua, căștigul e totdeauna al ei. Căci este o lege vecinică, că unu singur adevĕru e in stare să precumpenească sume numerase de neadevĕruri ivite in capurile mulțimei. Eternu e binele ca resultatu al adevĕrului; timpuriu, de o infățoșare grabnic trecĕtoare, rĕul crescutu din simburii neadevĕrului. Se poate asemĕnà cu o plantă bucacă, ce-lu otrăvesce pe acelu ce se hrănesce cu dénsa. Icoana unui cercu de feliul acesta ni presintà și istoria persoanelor, ce le-amu vĕḑutu pănă acuma pe scena modestă a „micilor escursiuni.“ Ca să ne putemu ănsĕ esplicà infățoșarea lor pe deplin, este de nevoe să aruncămu căte-va priviri in trecutul lor.

Barbatul celu sdravĕnu, a cărui arătare mistică ne-a surprinsu in decursul istorisirii de douĕ ori pănă acuma, erà dintr'o familie nobilă și avută. Sigilul, sub care se ascunde demnitatea acelei familii erà onoarea ei recunoscută de lume. Cine ar fi jignit'o pe aceasta, jigneà rădăcina vieței ei publice.

Bine crescutu și iubitoru de adevĕru cum erà, ințelegeà elu indată misiunea sa, când se ridică furtuni amenințându cu primejdii casa, familia sa ferită din buni și străbuni de ori ce pată injositoăre sau desonoare. Ancă in tinerețele sale se bucurau părinții de nobilul cugetu al fiului lor, și erau fericiți vĕḑĕndu in elu unu urmașu demnu pentru viitorul casei lor. Elu aveà și unu frate ceva mai slabu de caracteru, ănsĕ tot atât de nobilu in cugetări și simțiri. Cam de timpuriu remași de părinții lor, iși căutà fiecare in ințelegere unul cu altul de fericirea lor casnică. Așa se intâmplâ, că al doile insurându-se, luâ pe o copilă din megieșie; poate după o indegetare, ce le-o lăsarĕ părinții, căci erà fiica unei fmilii oneste și amĕndouĕ casele in relațiuni de prietenie veche. Douĕ fiici impodobeau casa megieșilor. Una, pe care a luat'o fratele barbatului istoriei noastre, alta ce a remasu nemăritată. Căsătoria aceasta ănsĕ a fostu una dintre cele mai nefericite. Pe de o parte fiind că-și alesese copila cu mult mai inainte unu iubitu inimei decât i-lu dădurĕ părinții, pe de alta fiindcă erà in temperamentu și cugetări, cu totul contrare barbatului. Mai aveà și altă vină; gustarĕ din cupa amorului cu toate urmările fericitoare și nefericitoare. Și dacă iși dădù măna acestui barbatu și-o dădù numai, ca să-și ascundă dulcea greșală sub scutul măritișului. Crescută fără multă ingrijire din partea părinților ei, iși insușì și nisce conceputuri destul de joase despre lume și viață. După ideile ei erau toate faptele bune, atât cele juste, cât și cele injuste, și erà destul să fie spoite numai de o coloare potrivită, incât să-i pară lumei, că sunt juste. Și precum nu s'a vĕḑutu niciodată crescĕndu flori din semĕnță de spini, așa și aici. Pentru dĕnsa nu erà căsătoria aceasta nimic alta decât o asemene spoială a faptelor ei, Până când ănsĕ puteà să ție această legătură? Nu mai mult decât până ce oblicì unele și altele neferitul ei barbatu. Elu se vĕḑù părinte fără de vreme, se simțì prin aceasta prădatu de onoarea casei sale; vorbì cu femeea sa despre nefericita intâmplare, ĕi erà ănsĕ destinatu, ca ultimul resunetu să și-lu afle glasul seu in inima ei. In una din ḑile intră elu din intâmplare, așa păreà, căci femeea meditase bine asupra planului ei, intr'unu conflictu de vorbă cu unul dintre cunoscuții sei. Resultatul fù unu duelu, și urmările acestuia perderea vieței sale. Măna, ce trăsese de oțele asupră-i erà a acelui barbatu, ce jurase pe genunchi credință vecinică unei copile, ce erà astăḑi femeea jertfei sale. Cine erà acelu amorezu fericitu? Nimene decât barbatul ce l'am vĕḑutu in California șeḑĕndu pe o peatră lăngă riul de auru. Unu omu, ce și a perdutu prin ușurimea minții averea, onoarea și patria. Și ear cine erà causa morții unui soțu onestu? Amu vĕḑutu, că nu natura cu vre-o boală hidoasă! Mai rele decât boalele hidoase sunt inimele femeilor necredincioase. Și aici n'a fostu alta de vină, decât dama, ce am vĕḑut'o in odaea impodobită cu feliu de feliu de obiecte de arte resfelindu in pachetul de scrisori. Pe când se intâmplase acestea, erà ăncă tĕnĕră și nu cunosceà căința ce-o aducu faptele rele cu sine.

Puteà fratele barbatului ei ucisu să privească rece la toate acestea? să asculte nefăptuindu vorbele cè le grăeà lumea? Și vai de omul ce intră in gura ei; pustnicu de ar

fi in pustii, tot i-ar găsì pete și neajunsuri. Unicul bine, ce-lu are lumea limbută de la fire este, că vorbesce cât vorbesce și apoi de la o vreme uită ce-a vorbitu, pentruce, și dece le-a vorbitu. Inima jignită, onoarea bajucurită a fratelui remasu ănsĕ nu puteà să uite intămplarea, și nici nu voeà se șteargă fără resbunare din memoria sa pe unu frate atăt de iubitu. Trebuià să-și afle toți părtașii acestei fapte resplata lor meritată. Nu-i cunoscea ănsĕ pe toți, pe unul ilu scià numai, dar unul ĕi erà pre puțin. Inzestratu de-o fire răbdătoare, ce dă omului liniscea de a precugetà toate căte le voesce, inainte de a le intreprinde, se decise să urmărească pasu cătră pasu intămplările, ce i-aru putè dà vre-o radă de lumină in intunericul faptului. Pe de departe s'a ținutu de ucigașul frăți-ne-seu și a aflatu după mulți ani și multe intămplări și intreprinderi, că acela aveà ăncă duoi partași pe lăngă sine, oameni perduți și decăduți cum i-amu vĕdutu in prima scenă a istoriei noastră. Unul dintre acei duoi nu mai este; glasul dreptății i-au disu aminul vieței. Soarta acestuia ĕi asceptà și pe ceilalți duoi, ănsĕ prin ei trebuià să se dislege ăncă o indoire, ce zăceà ascunsă in sufletul eroului nostru. Elu presupuneà, că și soția frăți-ne-seu ar fi fostu luatu parte la acelu omoru; ănsĕ toate incercările de a aflà ceva positivu in această privință ĕi remăserĕ in zadaru. Unu mijlocu puteà numai să-i ajute ăncă aici. Dintr'o intălnire a iubitului cu iubita poate ar fi pututu iscodì unele altele, și așa nu avù mai mare bucurie, decăt când ĕi vĕdù pe cei duoi, că pleacă din America spre Europa. Ori și ce inlesnire, ce le-a putut'o face pe de departe, le-a mijlocit'o și nu s'a feritu nici de-o jertfă, numai ca să-i vadă aduși la ținta dorită. Voința puternică isbutesce ori și când; una i-a mai remasu ăncă de făcutu.

(Va urmà.)

S. L. Bodnărescu.

POESII.

PRIMĂVARA.

O primavera, gioventù de l'anno;
O gioventù, primavera della vita!..
Metastasio.

Vine, vine primavara,
Cămpul se imbracă'n flori
Și s'audu căntece sara,
In crăngu de privighitori.

Ele cäntă de viață,
De ferbinte, tainicu doru
Ș'a lor căntu plinu de dulceață
Curge pe unu vĕntu ușoru.

Ilu aude firea 'ntreagă
Și se'mbată de amoru...
L'audi tu oare-a mea dragă?
L'audu oare cei ce moru?..

Morții nu potu să-lu audă,
Căci la viaț' aru reveni;
Și nici tu, scumpa mea crudă,
Căci atunce ai iubì!

Vine, vine primăvara
Cu sinu 'ncarcatu de flori
Și s'audu căntece sara
In crăngu de privighitori!

L'a lor cănturi sburătoare,
Gemu unu căntecu ominescu,
Cu speranțe zimbitoare,
Cu dureri care-amărescu!

Ah! căci inima-mi e plină
De atăt seninu și vĕntu!
Ea-i o mare — aici lină,
Colo'n valuri ce 'nspăimăntu.

Căte visuri răpitoare,
Căte visuri de iubitu,
Au plecatu pe-această mare
Plecatu!... și n'au mai venitu!

* * *

Vine primăvara, vine
Cu balaiele ei ḑori;
Ear cămpiile sunt pline
De pluguri, de muncitori.

Fĕtu-frumosu cu d'auru plete,
Priviți, soarele iubitu
Incepe să se arĕte —
Și natura a zimbitu!

Valuri, valuri de căldură,
De lumină curgu din ceru
Peste vesela natură
Cu feliuri de flori in pĕru!

Vin' cu mine, vino dragă
Să punu flori pe fruntea ta
Și să spunu la firea 'ntreagă
Că tu ești ursita mea.

Vină, scumpa vieței mele,
Pe malul celui părău,
Să culegemu floricele
Albastre ca ochiul teu;

Care, cănd pe căi departe
Soarta me va aruncà,
Aste flori, chiar și uscate,
Să-ți spună: — Nu me uità!

* * *

Vine primăvara, vine
Cu-a ei umbre și culori;
Cu ḑilele ei senine,
Cu ḑilele ei cu nori!

Căte unul pe sub soare
Norii trecu suflați de vĕntu
Ș'a lor umbre călĕtoare
Trecu ca viață pe pămĕntu!

Vedeți colo despre munte
Norii cum se grămădescu
Și cum pe-a lor neagră frunte
De focu brazde se zărescu?

Scapără și tună tare;
Prin văi, echo adormitu
Spărietu din somnu tresare...
Văile cu hohotu ridu.

Și tot scapără și tună,
Cerul pare mănicsu;
Ici unu arboru se detună...
E grozav — dar e frumos!

Căt e cerul se'ntindu norii,
Soare par'că n'a mai fostu;
Ear pe brazde muncitorii
Se găndescu la adăpostu.

Se spargu norii și o ploae
Răpede căḑĕndu din ei,
In spumănde, mici părae
Iși ia calea cătră văi.

Dar ear vine măndrul soare,
Ah! nu fie de diochi,
Și vĕḑĕndu-lu, frunḑă, floare
Ridu cu lacrimile'n ochi!

* * *

Vine, vine primăvara
Cu sinu 'ncărcatu de flori
Și s'audu căntece sara
In crăngu de priveghitori.

Bine-ai venitu, măndre soare;
Bine-ați venitu calde seri...
Ah! natura multe are,
Multe, multe primăveri.

Numai tu, virstă umană,
Primăvară una ai;
Omule, ființă vană,
Te găndesce pe ce-o dai?

Fericitu, cănd te doboară
Anii, să poți cugetà
C'ai avutu o primăvară
In scurtă viața ta!

Th. Șerbănescu.

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.

Biblioteca de lectură pentru Junimea de ambele secse.

Sub acestu titlu D. I. M. Riureanu publică unu șiru de nuvele traduse și prelucrate. Pe unele din aceste le-am enumeratu in anulu al II-le a Conv. Lit. pag. 128, sub rubrica „Notițe Bibliografice“ și recomandându-le in puține cuvinte, am căutatu a atrage atențiunea publicului asupra lor.

Acum ne se mai presintă căteva altele și anume:

„*Ouele Pascelui*“ urmate de „*Petre și Alexandru*“ din seria I. a bibliotecei de lectură; „*Emigrații la Brasilia,*“ asemene din seria I.; Franclin „*Opere alese,*“ din seria II.; și despre „*Datoriile copiilor cătră părinții lor.*“ din seria I.

In notița noastră amu arătatu căt de inlesnitoare este o asemene intreprindere, pentru părinți și pentru toți acei ce se ocupă cu crescerea copiilor și că sunt morale și interesante. Repetăndu ăncă odată cele ce amu spusu, vomu esaminà pe fiecare din aceste broșure in parte și vomu arătà și aceea ce ne-a displăcutu din ele.

In broșura in care stă „*Ouele Pascelui*“ (Amintimu aice că Pascele e unu *plurale tantum*, și că prin urmare autorul ar fi trebuitu să ḑică „*Pascelor*“) urmatu de *Petre și Alexandru*, vedemu reprodusu și unu articolu din Albina Pindului relativu la intreprinderea D-lui I. M. Riureanu. Acestu articolu ca unul ce nu cuprinde decăt laudele autorului ar fi pututu să rămăe la o parte. Mai observămu ăncă că D. I. M. Riureanu ar fi trebuitu să arăte de unde sunt traduse și prelucrate aceste novele.

„Emigranții la Brasilia,“ ca novelă implinesce scopul ei și arătăndu jertfa copilului Conrad pentru familie și recunoscința familiei pentru elu, fericirea ca resultatul activităței și a bunei purtări a tuturor membrilor, presintă interesu in cetire și descrie moravurile din continentul nou.

Ar fi fostu bine ănsĕ ca D. I. M. Riureanu, cu toate aceste, să păstreze tocmai in aceste traduceri, acăror scopu este a invață pe copii afară de morală și limba lor curată, cuvintele romănesci. Așa d. e. să ḑică *lucru* in locu de *travaliu* și *laboriu*, etc.

In broșura „*Opere alese*“ a lui Franclin, găsimu reproduse căteva din cerințele noastre, așa ca ne spune de unde e tradusă și ne dă și viața lui Franclin, dar nu ne arată cine e autorul vieței lui Franclin.

A patra broșură tratează: despre datoriile copiilor cătră părinții lor. Ideea acestei broșure este bună și cu atăt ne place mai mult, că vedemu urmăndu, după fiecare regulă stabilită și unu esemplu. Astfeliu copii, cetindu maximele, pentru a nu le uità, găsescu alăturea cu fiecare datorie o mică istorioară in care sĕ arată in faptă aplicată acea datorie, sau prin unu esemplu contrariu consecuențele fatale care resultă pentru copii din nepăzirea datoriilor lor, precum e istorioara lui Stefan.

Ce insemnează ănsĕ introducerea acestei broșură? Nu ințelegemu pentru ce D. I. M. Riureanu nu s'a ținutu pur de traducere, ci s'a intinsu in teorii de dreptu și datorie, teorie care are numai meritul de a fi banală. O fraseologie ostenitoare și cuvinte fără ințelesu puse la unu locu ca *sclavagiu* și *despotismu* — in cartea de datorii a copiilor cătră părinții lor! —

După Capitulul II, ce tratează despre temerea filială, supunere și ascultare, urmează o istorioară: „Copilul neascultătoru“ in care se arată cum copilul Stefan se nenorocesce din neascultarea sa, și cătă nefericire au adusu cu aceasta mamei sale.

Intre altele găsimu in această nuvelă frasa următoară: „Ansĕ in a treia joie *(in care mamă-sa eșise pentru o afacere neapărată)*, credù etc.

Precum amu observatu in Conv. Lit. pag. 128 an. II-le când citirămu frasa: *spărgĕndu-se de risu* repetămu că ar fi bine ca D. I. M. Riureanu să fie mai scrupulosu in alegerea espresiunilor și să se ferească de frase care sună uritu și potu da locu la alte ințelegeri.

In istorioara „Antoniu,“ cetimu cuvĕntul *disgrație* intrebuințatu in ințelesul italianu in locu de *nenorocire*. Ar trebui să ne ferimu de a da ințelesuri străine cuvintelor noastre; căci *disgrație* la noi insemnează starea in care se află cineva când a perdutu favoarea sau afecțiunea unei alte persoane, pe când *nenorocire* sau *nefericire* este starea sufletească dureroasă, in care ne aflămu, fie din cause esterioare fie interioare, și se poate ca cineva să fie *disgrațiatu* fără a fi *nenorocitu* și earăși a fi *nenorocitu* fără a fi *disgrațiatu*. Mai observămu D-lui I. M. Riureanu că traducĕndu vre o istorioară să nu o prelucreze când nu se potrivesce.

Istorioara „Antoniu“ poate fi probabilă in Germania, sau Francia dar nu la noi, — in anul 1417 — fiindcă, ne avĕndu nici macar in anul 1870 unu *vacaru* care să scie ceti, cu atăta mai puțin se voru fi găsitu la inceputul secolului XV.

La sfirșitulu broșurei este unu adaosu sub titlul „Poesii“ compuse toate de D. I. Heliade Rădulescu. Aice D. I. M. Riureanu face o notă in care definesce poesia in modul următoru: „Poesia este o *arte* care face parte dintre Belele-arte.“ — Mai bună și mai simplă definițiune nici s'a mai pututu da, căci intrebăndu cineva pe unu elevu a D. I. M. Riureanu, (elevilor e dedicată cartea aceasta,) cum sĕ roagă? Elevul respunde:— *Mĕ rogu o rugă pusă in formă poetică sau scrisă in versuri*“ (citațiunea aceasta e din aceeași

notă). — Dar scie elevul ce e poesia? — Dar; Poesia e o arte care face parte dintre Bellele — arte."

Aceste idei ce să dau scolarilor ne paru puțin clare și esacte; dar să citămu căteva poesii:

DUMNEDEU ȘI OMUL.

Trecut'a umbra legii la radele Dreptății
Audi ce dice Domnul, principiul Verității:
„Eu Domnul ce aduce din casa Servituții;
(Ast Domnu e Libertate
Principul Libertății).
„Eu Domnul ce conduce pe căile Virtuții;
(Ast Domnu e Charitatea
Principul Bunătății).
„P'aproapele tĕu amă atăt căt și pe tine;
(E vera — Egalitate
Din absolutul Bine).
„Voi fii mei eu Pater." — Mai vreți Fraternitate
Mai 'naltă mai divină? Mai vreți Egalitate
Mai veră mai perfectă, *și altă Libertate?*

Unu altu esemplu din poesiele D-lui Heliade R.

RUGA PRUNCULUI.

Pater, tu cărui tata se'nchină
Si toți te chiamă genunchi plecăndu,
D'al cărui nume teribil, blăndu
A mamei frunte umil se'nclină!

Dicu că ast soare strălucitoru
E *jucăria* puterei Tale,
Că sub picioare-ți é p'a lui cale
Candelă d'auru luminătoru.

Dicu că Tu singuru faci a se nasce
Mici păserele peste cămpii,
Lași cu-a lor mamă micii copii,
Le dai unu sufletu a Te cunoasce.

Dicu că Tu singuru semeni cu flori
Livede, vale, cămpuri, grădine,
Tu faci verdeața, și fără Tine
Ar fi toți pomii nefructitori.

La daruri multe *l'a Ta 'ndolare*
Tot universul este chiematu;
Nici micul verme nu è uitatu
La al Naturei ospĕțu *prea mare.*

Livedea pasce mnelul plăpăndu
La muguru edul voios s'accață
Puii la mamă a ciupì 'nvață
Fugu găndăceii cibul cătăndu.
etc. etc.

mai urmează uncă 12 strofe din astă rugăcinne.

După căt amu vĕdutu in traducerile D-sale, D. I. M. Riureanu aveà talentul de a face alegeri bune, pe când din publicarea acestor poesii resultă o lipsă deplină de gustu estetica. Poesiile aceste nu potu servi sub nici unu punctu de vedere de modelu copiilor, și au fostu tipărite de sigur din considerațiuni personale. Ansĕ precum amu spusu ades in foaia noastră, ar trebui, să lăsămu odată pentru totdeauna in literatură aceste considerațiuni la o parte, căci unde mergemu dacă lăsămu simpatia să ne indemne a lăudà toate cacofoniile in limbă și toate aberațiunile de idei ale cuiva, micșurăndu astfeliu meritul unei lucrări lungi și folositoare? Considerațiuni personali in politică ne-a produsu mult rĕu, același rĕu ne-lu produce in literatură. Ele ridică nulitatea la inălțarea talentului, induce in eroare publicul și descuragiază pe acei cu meritu care sĕ vĕdu aruncați de o parte și nu au nici mulțămirea de a dobăndi o recunoascere morală pentru activitatea și meritul lor.

Cu aceste reserve, recomendămu publicului broșurele Domnului I. M. Riureanu.

Societatea pentru invețătura poporului Romănu. Sub acestu titlu a inceputu a apărè o foaie mensuală la 1 Aprilie an. cur. in Bucuresci. Broșura ăntĕia cuprinde: Prospectul foaiei, statutele societății, discursul *D-lui C. Esarcu* prin care s'a declaratu societatea constituită; o introducere, o disertațiune intitulată „Istoria diverselor sisteme de educațiune și metoadelor de invĕțămĕntu la principalele popoare" de *D. C. Esarcu*; unu tabelu statisticu de starea scoalelor și instrucțiunei in județul Dămbovița și Muscel de *D. S. Petrescu*, „Omul și Natura", disertațiune de *D. St. Mihailescu*; „Balena" de *D. C. Esarcu*; „Instrucțiunea civică" de *D. V. Missir*; „Baraganul" și „Căntarea dimineței", poesii de D-nii *V. Alexandri* și *I. Heliade Rădulescu*. Pe lăngă aceste căteva macsime, anecdote etc. culese de *D. I. Riureanu.* Asceptămu numerile viitoare pentru a ne pronunța asupra valorei acestor noue publicațiuni.

Red.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui Vulp. st.

„Dacă timpu-mi a remasu
Și trăescu ăncă *ș'adi.*
Apolo s'a măngăietu
Că căntăndu-i l'a'invietu" etc.
Cacafonie pe lăngă charaghiozlicu?

Red.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 6. —Anul IV. Iassi, 15 Maiu 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.
Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

MIRON ȘI FLORICA.

Căntul II.

Părinții.

Și ear pe ceru zimbirĕ trandafirie ďori
Impră̆sciindu ai nopții intunecoși fiori.
Acum incet spre casă Miron se intorceà,
Pe prispă asceptăndu-lu stà Safta și torceà.
Și plină de'ngrijire acestu feliu i-a vorbitu:
„Miron, in astă noapte a casă n'ai venitu
In galbena ta față și stinsa ta privire
Se oglindează jalnic adăncă pătimire.
Ești tu lovitu de-o boală ce trupul iți slăbesce
Sau liniscea din sufletu o grijă ți-o gonesce;
Peritu-ți-a juncanul; stăpănul cu găndu rĕu
Nu vre să-ți dea aceea ce este dreptu al teu;
Te-a vătămatu vre unul cu vorbe-ocăritoare,
Și mintea-ți impovoară găndiri de resbunare?
Respunde-mi ce te-apasă prin vorbe, nu suspine
Căci sfaturi potu adesa durerile s'aline.“

Miron atunci respunse bĕtrănei ingrijite:
„Nu sunt de vre o boală puterile-mi slăbite
Nici n'a peritu juncanul, nici nu mi-a fostu răpitu
Aceea ce prin muncă cu dreptu am dobănditu,
Nici vorbe-ocăritoare in sufletu m'au atinsu.
De-o vreme 'ncoace-o jale amară m'a cuprinsu
Deodată făr de veste, nu sciu ce singuru vreu:
Uritul poate numai apasă peptul meu.“

Bĕtrăna ingrijită, după unu grabnicu găndu:
Cu necredare-i ďise din capu-i clătinăndu:
„Făr de cuvĕntu uritul pe sufletu nu se lasă
Elu vine ca urmare de-unu doru ce ne apasă
Ear dorul totdeauna e patimă cumplită
Ce stric'a tinereței podoabă strălucită.“
Miron atunci la față mai mult s'ingălbenì
Vĕďĕndu c'a lui simțire bĕtrăna o găcì,
Dar tot nimic nu spuse, căci peptul ce iubesce
Ascunde-a lui durere și n'o distăinuesce;
Ĕi ďice-unu glasu din sufletu că a iubirei lege
Unu altul ce nu simte in veci n'o ințelege,
Și că prin reci cuvinte și făr de măngăiere
Va face mai adăncă adănca-ne durere.
De ochiul mumei ănsĕ zadarnic se ascunde
Căci ingrijirea-i dulce in sufletu tot pĕtrunde
Și-i ďis'atunci bĕtrăna, găcindu a lui găndire:

„Tu pătimesci, copile, de-a dragostei măhnire
De-a dragostei durere, copile, ești ajunsu
Și dorul teu ferbinte in sufletu ții ascunsu.
Dar teama ți-o alungă, și verde imi numesce
Copila cea aleasă ce inima-ți doresce
Și dacă voiu găsi-o că-i vrednică de tine
Că va'nmulți cununa de bune gospodine,

Că de părinți de treabă copila e născută
Și că prin bune pilde de mic'a fostu crescută,
Ca mamă iubitoare voiu binecuvêntă
Pe-aceea ce ursita a vrutu să fie-a ta:
Nu-i rĕu nevoia vieței femeea s'o 'nlesnească
Părinții cu avere când potu s'o 'mbogățească.
Și dacă și frumoasă norocul vru să fie
Mai dulce inceputul e in căsătorie.
Dar mult să nu se cate la chipu și la avere
Căci frumuseța trece de-a vremei adiere
Și ori ce bogăție durerea nu'ndulcesce
Cu care-unu sufletu negru viața ne-amăresce
Deaceea 'ntĕi de toate cumintele intreabă
De-a moscenitu simțire de la părinți de treabă,
Căci rele făr de numĕru s'intimpină in viață
Soția ce alină cu-a inimei dulceață.
Miron atunci respunse cu fața strălucită:
„O mamă, dacă jalea-mi de tine-a fostu găcită
Să scii că'n ăstă lume copilă nu e altă
La chipu așa de blândă, la cugetu mai inaltă
Decât Florica, mândra pe care o iubescu
Cu care vreu a vieței plăceri să impărțescu
Ea-i gândul meu din minte, din peptu a mea simțire
Mai mult imi prețuesce decât intreaga fire!“
Respunse lui bĕtrâna cu aerul mâhnitu:
„Miron, ah! cu ce vorbe audul mi-ai lovitu!
Florica e din toate copilele din satu
Din neamul celu mai mândru, mai vechiu și mai bogatu
Ea are tată vornicu ș'o zestre nesfirșită
Și mama-i e fudulă și inrĕutățită.
In veci n'a vra aceasta s'o dee după tine
Tu care n'ai avere decât aceste mâne.
Zadarnic bate'n peptu-ți unu sufletu cu iubire
Aceasta află'n lume puțină prețuire,
Căci minte, tinerețâ și inimă bogată
Nu tragu a mia parte de-o pungă indesată.
Vai! nădușă dorința și chinul ardĕtoru
Și scapă-ți tinerețа și lungul viitoru.
Ear eu o luminare am să lucrezu de ceară
Ce-oiu duce-o la icoană, rugându sfinta fecioară
Cu vorbe și metănii, ș'oiu da ca să cetească
Inchinăciuni ce scapă de grijă sufletească.“
Precum unu tĕnĕru arburu ce vesel inverdesce
Se pleacă și se'ndoaie furtuna când vuesce
Păn trăsnetul spre dĕnsul din ceruri răpeditu
Sfărămătoru lovesce in trunchiul infloritu:
Astfeliu, după 'ndoeala ce peptu-i sfâșiă
Lovitu prin aste vorbe in nălucirea sa,
Miron in nesimțire cu fața'n jos cădù
Și noapte 'ntunecoasă in juru-i se făcù.
Și făr de resuflare remase multă vreme
Păn peptul seu cu jale reincepù a geme
Și dulcile suspinuri din inimă-i sbucnirĕ
Ș'alinătoare lacrimi din ochii sei pornirĕ.—
Așa de muma blândă cu dulce ingrijitu
Miron a lui ursită a plânsu și a jălitu.

Ear Maria și Sâncu naintea casei lor
Ședĕndu, puneau la cale a fetei viitoru.
Pe fruntea vornicesei unu nouru de'ngrijire
Urcându-se, pe gene imprăscià umbrire.
Căci vĕduva Vărvara la casa lor fusese
Și vorbe ascuțite ca'n treacĕtu ĕi spusese
De ceea ce din chipul Floricăi au alesu
Și cum Miron a Saftei cu dĕnsa-i ințelesu,
De rĕul care face a dragostei pornire
Când fetele n'ascultă de-a mamei sfătuire,
Și multe săgeți negre spre mândra vorniceasă
Țintise viclenesce, ș'apoi se depărtase.
Ear Maria lui Sâncu remase'n ingrijire
In minte inșirându-și totu soiul de gândire.
Apoi pe celu din urmă din gânduri a opritu
Ș'intoarsă cătră Sâncu, acestu feliu i-a vorbitu:
„Bădică, credu că nime nu s'a 'ngrijitu ca noi
Din toți care-au vornici de-a satului nevoi.
Dar capul când a obsciei nevoi a săvirșitu
Ca omu, la ale sale elu are de gânditu.
Florica din copilă acum e fată mare
Și-i vreme să gândească și ea la măritare.
Tu, ca unu bunu părinte la zestre te-ai gânditu
Ear eu gospodăria ca mumă am gătitu.
Deci toate-su aședate, și-i trebue unu mire
Ca să-și intemeeze a vieței fericire.“
Ear Sâncu ințeleptul atunce a respunsu:
„Nevastă, tu dici bine că timpul au ajunsu
L'a fetei măritare cu grij'a cugetă.

Dar ce putemu noi face decăt a aceptà
Unu mire de la sine cu dragoste să vie
Ce măndru și cu minte pe placul ei să fie?
Ear noi, găsindu că este unu vrednicu gospodaru
Frumos-gătită zestre să-i dămu atunci in daru
Urindu-le iubire cu binecuvĕntare,
Căci dintre toate-acesta e darul celu mai mare."
Ear Maria respunse: „Bădică-mi pare mie
Că nu-i destul părinții s'ascepte ca să vie
Unu mire de la sine, lor e să se'ngrijească
Unu gospodaru de treabă ca mire să găsească.
Căci fata e copilă: nu judecă ce face,
Ades crede c'unu tĕnĕru e bunu fiindcă-i place
Și ascultăndu ea numai al sufletului doru
Iși strică tinereța și lungul viitoru.
Deaceea dar părinții datori sunt s'o păzească
Spre insuși al ei bine și mult s'o sfătuească,
Ș'unu mire să-i aleagă de neamu și purtări bune
Și cu alesul tĕnĕru pe fată s'o cunune.
Ear nu ca să o lese in dragosti să se dee
Cu oameni făr de nume și făr de căpătăie
Ce'n locu pe-a lui soție in neamu să o ridice
In stare injosită o face ca să pice."
Ear inteleptul Săncu soției a respunsu:
„Nevast'a tale vorbe cuprindu ceva ascunsu
Ce nu voesci a spune; ce găndu te'nspăimăntează?
Copila la vr'unu tĕnĕru cu dragoste visează,
Ce ar fi rĕu, nevrednicu să ceară măna ei?
Ori ai chititu ca mumă pe unul din flecăi
Ce bunu ar fi și vrednicu și care o iubesce
Dar neplăcĕndu Floricăi pe-acesta nu-lu voesce?
Căci vre o grijă mare găndirea ți-a schimbatu:
Când fată erai ăncă și eu te-am fostu luatu,
Păn a 'ntrebà pe mamă de e cu-a sa voință
Cu mult mai inainte tu mi-ai juratu credință.
Și amu trăitu cu bine și fără de nevoi
Dac'ar trăi copila precum amu trăitu noi!"
Ear Maria ĕi ḑise: „de-a oamenilor rĕu
Nimica o copilă nu scie 'n găndul seu.
Și iubitori părinții nu trebue s'o lese
Cu firuri inodate viața să și-o țese.
Căci dacă se intămplă de-odată nimeresce
De alte ori o mie viața-și incălcesce.
Dar ce spunu vorbe multe? Unu măndru flăcăuanu
Copilul Neagu, fiul părintelui Trifan
Din satul de alături găndesce la pețire
Ș'a pusu să me intrebe de-a noastră invoire
Elu este bunu, cu stare și scie multă carte
Norocu ar fi copila de elu să aibă parte.
Dar ea, cunoscu pre bine, nu are să-lu primească
Căci a voitu pĕcatul pe altul să iubească
Pe-unu rĕu, Miron a Saftei, sermanu ca vai de elu
Ce nici macar nu are o vacă cu vițelu,
Ce a s'o prăpădească virind'o 'ntre codași
In locu de-a fi barbatul ănteiul din fruntași.
Dar de-a luà-o Neagu pe dĕnsa de mireasă,
Curĕndu a să ajungă să fie preoteasă,
Ș'atunce și averea mai mult se va mări
Și chiar acei mai măndri din satu o voru cinsti".
Ear inteleptul Săncu respunse cu'ntristare:
„Averea și nici cartea nu-su darul celu mai mare,
Căci oameni mulți cu carte ș'avere intălnesci
Pe care al teu cugetu nu eartă să-i cintesci.
Nici trebue părinții la alta să găndească
Când iși iubescu copila, decăt s'o sfătuească
Ș'apoi s'aleagă insă-și cum ḑice placul seu
Căci sila'n cununie e celu mai groznicu rĕu.
Gătindu copilei silnic unu măndru viitoru
Blăstĕmu părinții numai atragu pe capul lor.
Așa voescu să fie, așa-i a firei lege
Noi blănd vomu sfătui-o, ear dĕnsa va alege.
Ḑicĕndu aceasta, Săncu din casă a eșitu,
Ear Maria remase cu găndul amăritu
Și cugetà in sine: Cu-aceasta nu me'mpacu
Căci eu cunoscu ce-i lumea și sciu ce am să facu!

Atunci cu hotărire pe fată o chemà.
Florica in livadă pe-unu scăunașu ședeà
Cu stativea nainte, țesĕndu sirguitor
Și'n timpuri regulate mișcăndu al ei pictoru,
Din ițe jumĕtate de ițe despărțindu
Ș'apoi ghibaciu prin ele suveica repeḑindu
Prin firuri de inu albe cu deasă impletire
Făceà să crească pănza frumoasă și subțire.
Tot astfeliu găndu de gănduri țesĕndu sirguitor
Legà in a ei minte trecutu de viitoru

Și vorbe ce-audise rostite cu iubire
Unea cu-a ei dorință in dulce impletire.
Ear gangurii și merle in veselă saltare
In juru căntau pe ramuri a verei inturnare.—
Acum simțindu Florica că mama o chemase
Se despărțì indată de pănza ce lucrase
Și părăsindu livada spre casă a pornitu
S'asculte ce porunce aveà de implinitu.
Ear Maria ĕi ḑise cu scopu de incercare:
„Florică tu lași anii să treac' in nepasare
Și mintea-ți de copilă nu vra ca să găndească
Că-i timpu de despărțire de casă părintească,
Și că o fată mare spre-aceasta e gătită
C'unu tĕnĕru de ea vrednicu să fie insoțită.
De-aceea dar imi spune ce ḑice găndul teu
De ești tu hotărită să mergi dup'unu flecău
Ce-ar fi de tine vrednicu și singur' ai alege
Ca să urmezi a firei nestrămutată lege?"
Florica ĕi respunse cu glasul tremurăndu:
„Mămucă, a ta vorbă imi descepteaz' unu găndu
Ce ăncă nu-mi venise; dar dac' e voia ta
Atunce la aceasta deacum voiu cugetà:
De cei ce me voru cere pe-unu vrednicu voiu alege
Ca să urmezu a firei nestrămutată lege."
Ear Maria ĕi ḑise: „In jurul teu privesce
Și veḑi din toți flecăii de unul te doresce
Și dacă-i bunu și vrednicu și după placul teu
Fii sigură că dĕnsul va fi ș'alesul meu."
Atunci privì Florica la mamă drept in fată
Și ĕi părù că vede pe ochii ei o ceață
Ce-acopereà găndirea acea adevĕrată.
Și de unu glasu din sufletu cu tain' insciințată
Gătita vorbă earăși in minte au ascunsu
Ș'in locu, prin alte vorbe acestu feliu a respunsu:
„Mămucă, de ieri numai a mea copilărie
Am părăsitu și astăḑi imi spui de cununie.
Mai las' să treacă vremea să vie nechematu
Acelu pe care-ursita de soțu mi l'a păstratu,
Iubitu să-mi fie 'n viață și dulce iubitoru
Păzindu-mi tinerețа și lungul viitoru."
Ear Maria ĕi ḑise: „Acesta nu-i respunsu
Ce dă o fată mare când vremea au ajunsu.
Când fata in aceasta nu vra să se rostească
Atunci e treaba mumei de ea să se'ngrijească,
Și eu ca mamă bună la toate am gănditu
Ș'in minte viitorul așa am hotăritu:
Din satul de alături unu măndru flăcăuanu
Copilul Neagu, fiul părintelui Trifan
Cu stare și cu carte și voie de pețire
Intreabă de-a mamei ș'a fetei invoire.
Și eu n'am statu pe gănduri ci cuviințarea mea
Am datu, sciindu că asta va fi și voia ta,
Sciindu că ăncă nime n'a indrăznitu a-ți place
Și ca supusă fiică, cum vreu, așa vei face.
Deaceea te gătesce deacum de cununie
Căci celu alesu de mire chiar măni are să vie.
Precum o floricică ce gingaș se ivesce
In dulcea primavară ș'abie se desvĕlesce,
De unu peciorụ selbaticu calcată pe tulpină
Se pleacă și se frănge și dureros suspină,
Așa Florica blăndă in măndra-i nălucire,
Calcată cu receală și cu despretuire
Simțì amar deodată că inima-i se stringe
Ș'a soarelui lumină din jurul ei se stinge
Și nesciindu ce spune, ce simte și ce face
Cu glasu slăbitu respunse: „Cum vrei, așa voiu face."
Ș'abie ducĕndu-și trupul in casă a intratu
Perḑĕndu-se cu găndul in jale cufundatu.
Ear când de timpu gonită se depărtă o oară
In locul ei o alta veneà și mai amară
Căci vestea care vine deodată cu urgie
Incet abie pĕtrunde cu'ntreaga-i grozăvie,
Și nu e chinu pe lume mai mare și mai crudu
Decăt să perḑi aceea ce'n veci nu ai avutu.

Căntul III.

Copiii.

Așa se trecù ḑioa in jale și durere
Păa sara veni earăși cu blăndă adiere
Și luna sus pe cerul de nori descoperitu
Zimbì cu jumĕtate din chipu-i strălucitu.
Florica spre livadă, impinsă de-al ei doru
Purtâ inima-i plină și capul arḑĕtoru,
Pășindu incet nainte pe drumul luminatu,

De-a arburilor umbre ici colo 'ntunecatu.
Și tot mergeà nainte spre partea ceealaltă...
Acolo stà unu frasinu bĕtrănu cu creasta naltă
Din virfu a sale ramuri plecăndu inspre pămĕntu
Prin care cu linu freamĕtu șopteà al serei vĕntu.
Ear gardul e acolo stricatu pe jumĕtate
Incăt intinḑi pe vale privirile uitate
Departe păn la riul ce curge spumegos
In care roata morei se'invĕrte sgomotos.
L'a frasinului umbră șeḑuse ea ades
Primblăndu a ei privire pe inverḑitul șesu
La nimene din lume găndirile oprindu
Ci numai la a morei mișcare ascultăndu.
Acum de jale plină, privirea lăcrămoasă
Țintise neclintită spre luna cea duioasă,
Părĕndu că o intreabă de cerul va iertà
Unu sufletu fără milă acestu feliu a sfarmà.
Dar ori ce-ar scrie soarta, unu sufletu căt iubesce
Speranța niciodată deplin n'o părăsesce
Ci tot, de rĕul lumei lumei ș'a soartei nedreptate
Găsesce măntuire in visuri minunate.
Și cum clădeà la visuri, ĕi ḑis'o presimțire
Că măndrul ei peaproape umblà in rătăcire,
Că trebue să vie, cu dĕnsul să vorbească
Durerea cu iubitul in doue să'mpărțească.
Miron, de doru lovite, respunde unde ești
De ce a ta iubită nu vii să o privesci?
Și eat'acum o umbră pe earbă naintează
Și cănd sfirșesce-aceasta, Miron se'nfățoșază.
La gardul de nuele stricatu elu se opresce
Și cu durere'n sufletu pe măndra lui privesce,
Și vra ca să-i vorbească dar totu ce pregătise
Deodată ca prin farmecu din găndul seu fugise
Și nu putù s'adune nici unul din cuvinte
Pe care in lungi șiruri gătis' in a lui minte.
Astfeliu mai multă vreme tăcĕndu ei au statutu
Păn mai ăntĕi Florica așa a inceputu:
„Miron, tu vii la vreme căci multe-aveam ați spune
Cum s'au schimbatu in rele găndiri ce-amu avutu bune.
Aḑi mama făr de veste la dĕnsa m'a chematu
Și prin cuvinte-ascunse viclean m'a incercatu
De inima-mi la tine cu dragoste găndesce
Căci sufletul ei măndru pe tine te uresce.
Ș'a ḑisu că din copilă ce-am fostu, sunt fată mare
Că vremea e sosită acum de măritare,
Că'n satul de alături unu măndru flăcăuanu
Băietul Neagu, fiul părintelui Trifan
Cu stare și cu carte și voie de pețire
Intreabă de a tatei ș'a mamei invoire.
Ș'a ḑisu că-i tĕnĕru vrednicu, că are purtări bune
Că-i voia părintească cu elu să me cunune
Că totul pentru nuntă voesce să gătească
Căci celu alesu de mine chiar măni a să sosească.
Ear eu l'a sale vorbe nimică n'am respunsu
Căci mi s'a stinsu lumina și'n casă m'am ascunsu
Ș'am plănsu, inădușită de patimă amară
In șiru de multe ceasuri păn ear s'a făcutu sară.
Atunci unu glasu din sufletu cu dulce prevestire
Mi-a ḑisu să vinu aice, s'asceptu a ta venire
Și stam aici cu frică și mult te-am asceptatu
Să-mi spui cum este rĕul in bine de schimbatu."
Miron de doru lovitul tăcĕndu o ascultâ
Ș'o lacrimă pe fața-i incet alunecâ.
Ear după lungă vreme, cu glasul nădușitu
Cuvintele aceste cu jale a rostitu:
„Fleric'a noastre stele pe ceru intr'o unire
Făceau una cu alta o singură lucire.
Dar ah! indușmănite acum se depărtează
Căci nouri cruḑi de ură prin ele se așaḑă
Și ochii mei cu jale au plănsu intreaga ḑi
Căci astăḑi mi-a ḑisu mama mai mult a nu găndì
Cu dragoste la tine, că ești de mare neamu
Și ai bogată zestre, ear eu nimicu nu am,
Că bate al meu sufletu zadarnic cu iubire
Aceasta află'n lume puțină prețuire
Căci minte, tinerețâ și inimă bogată
Nu tragu a mia parte de-o pungă indesată.
Ah! Bine a ḑisu mama: ei voru să te mărite
Cu altul făr de sufletu, căci are bani și vite
Și-i sciutoru de carte — la mine nu găndescu
Mĕ au și mai nevrednicu fiindcă te iubescu.
Ear celu alesu de mire chiar măni are să vie
Și ai că fii silită să mergi la cununie!
Remăi dar sănătoasă, Florică, de acum
Căci drumul teu e altul și altul al meu drumu.
Eu am să fugu departe ori unde-oiu apucà,

Ori unde intămplarea in lume m'a purtà.
Păn voiu cădè odată de jale şi necasu...
Nu mai gandì la mine, Florică... bunu remasu!"
Aşa vorbì sermanul, dar nu s'a departatu
Ci-acoperindu-şi faţa amar a suspinatu.
Ear ascultăndu Florica grozava lui vorbire
Acestu feliu ĕi respunse cu focu şi cu pornire:

„Miron, ce feliu de vorbe acuma ai rostitu
Ah! sufletul teu rece in veci nu m'a iubitu
Tu vrei să fugi de-aice ori unde-i apucà
Ca unu străinu in casa-i ca jertfă să me ia
Şi după ce-al meu sufletu cu chipu-ţi s'a deprinsu
Şi peptul meu in flacări de dragoste-i aprinsu,
Vai! Remasu bunu, cuvĕntul celu crudu tu imi rostesci
Şi vrei a ta iubită in chinu să părăsesci!"
Miron l'aceste vorbe simţindu imbărbăţire
Respuns' atunci Floricăi prin astfeliu de vorbire:
„In inimă, iubită, simţi tu aşa putere
A impărţi cu mine o viaţă, de durere?
De mică cunosci numai bogată 'mbelşugare
Şi nu scii lipsa vieţei cum arde şi cum doare.
Vrei tu să schimbi părinţii, avere, nume, neamu
Cu dragostea-mi din sufletu căci asta-i totu ce am?
De vrei, — cu mine vino să'mparţi al vieţei greu,
Şi relele s'oru duce, căci bunu e Dumnedeu!"
Atunci Florica blăndă cu ochiu strălucitoru
Acesta feliu ĕi respunse: „Pe lume n'am altu doru
Şi nu am altă lege decăt a te iubì
Cu tine chinu şi lipsă vreu tot a impărţì
Şl de-a venì străinul in faţă am să-i spunu
Că nu voescu cu dĕnsul in veci să me cununu,
Căci tu mi-eşti dragu, tu singuru, şi tatei i-a fi milă
Nu vra ca să jertfească pe fiica lui cu silă.
Dar dacă n'are sufletu, atunci pe amundoi
O fugă să ne scape de chinu şi de nevoi,
Atunce nu-mi mai este nimica sfăntu pe lume
Că tu-mi eşti mamă, tată, avere, neamu şi nume!"
Miron l'aceste vorbe de jale grămăditu
Grozav pornì a plănge cu peptul nădușitu
Şi ploi vĕrsà de lacrimi şi n'aveà alinare
Căci ah! precum durerea şi bucuria doare.
Şi vrù ca să răspundă, dar alta n'a pututu
Decăt incet a spune: „aşa trebui făcutu!"—
Ear luna'n jumĕtate pe ceru se coboreà...
Ca peptul ce iubesce, in nălucirea sa
Găndindu l'a lui iubită ce este'n departare
In minte chipul măndru cu feliuri de schimbare
Ilu vede, ear deodată in găndu cutezătoru
Ilu stringe cu dulceaţă la peptu-i ardĕtoru
Visăndu acea din lume mai mare fericire,
Aşa ast' dată visul se prefăcù in fire
Şi cum stăteau iubiţii deolaltă departaţi
Acum sunt impreună cu dragu imbrăţoşaţi
Iubitul pe iubită de mijlocu o cuprinse
Şi sĕnu-i ca zapada la peptul seu ilu strinse,
Privire in privire ascunsă-i şi perdută
In juru intreaga fire de ei e nevĕdută,
Şi mintea fărmecată de dulce sărutare
O'nvĕlue plăcerea c'unu nouru de uitare.

Ear luna coborită cararea ei sfirşise
Şi negrul intunericu pe lume se lăţise,
Departe ănsĕ riul ferbeà şi clocoteà
Şi valuri peste valuri grozav se grămădeà.

Iacob Negruzzi.

MICI ESCURSIUNI.

(Urmare)

Partea a doua.

VI.

Mulţi ani nu călcase piciorul seu peste pragul palatului, in care locueà dama vinovată, şi poate că nici n'ar fi călcatu nici când, de nu l'ar fi mănatu acestu prepusu. Liniscitu cum intră, ilu vedemu eară eşindu pe poartă. Erà tărdiu, palatul cam depărtatu de oraşu, unde ĕi scià pe cei doi oameni ocupaţi in astă sară cu jocul cărţilor. Spre acelu locu işi indreptase elu pasul. Fănarele nu mai luminau pe strade, nici luna pe

ceru, erà o noapte intunerică și neagră, ca și fapta, ce se pregăteà in sufletul seu. In toate părțile domnecà liniscea cea mai profundă, nici nu i-ar fi părutu bine, cănd l'ar fi stirnitu ceva din găndirile sale, ce erau ocupate cu urḑirea ultimului planu. Cum să se intălnească acelu pĕcătosu cu iubita sa, ca se poată luà și elu parte nevĕḑutu la convorbirea lor? Găndeà multe, găndeâ pe aproape și pe departe, cum se intămplă totdeauna ori cărui omu, ce stá in ajunul unei fapte. Vorbise cu dama, din purtarea ei, din cuvintele ei și din isbucnirea ei in lacrime ințelesese, că vina ce-o presupune, żace ascunsă in sufletul ei. Voeà ănsĕ doveḑi, pe care să nu le mai poată resturnà nimene. Cum mergeà ocupatu de asemenea găndiri, auḑì de odată, nu departe de dĕnsul, unu glasu cunoscutu. Vorba erà incălcită și semănà multu unui monologu, ce obicinuescu a și-lu ține mulți oameni, care gustă peste mĕsură din cupa lui Bachus. Acestu monologu păreà să aibă interesu pentru dĕnsul, căci se oprì și ascultâ cu luare de samă.

„Mi-a luatu banii, — auḑeà elu vorbe—m'a batjocoritu; unu prietenu nu se poartă așa. Dară să nu-mi scape sĕnătosu! Cănd i-a fi mai dulce ĕi voiu arătâ cine-i. „Sabo", astfeliu se chemà acelu individu amețitu ce nu erà altul, decăt barbatul cel mai micu de statură dintre cei duoi, ce i-am vĕḑutu pe vaporul pornitu din limanul New-Yorkului cătră Europa.

„Glasul nu m'a inșălatu, e elu", găndì eroul nostru apropiindu-se de dĕnsul. „Sămi incercu norocul, poate să aflu ceva de folosu". — Nimicu nu-lu trece pe omu așa de iute peste marginile ce și le pune intru apărarea sa individuală, ca starea abnormală a beției. Adesu scapă elu atunci cuvinte, cè n'ar mai fi lunecatu nici cănd peste buzele sale.

„Măne are să se ducă elu la iubita sa, măne ĕi voiu arătà și eu cu cine și-a inceputu jocul. Măne, măne . . ." cotinuà Sabo răpitu prin mănie și beție de toată rațiunea și reflecțiunea rece. Nici nu erà elu unu caracteru să precugete vre-o faptă inainte de-a o implinì. Și in stare normală ilu destinà pentru ori și ce intreprindere numai momentul și disposițiunea sufletească. „Pravu și cenușă netrebnicule din tine! Pe căt de tare ai fostu tu, prietenie tare? vĕntu și pleavă! ha! ha! ha! tu dușmănie să fii mai tare. Din căte nu l'am scăpatu . . ." aici se auḑeà o cărșnire de dinți cumplită.

„Ce ai omule?" ilu intrebâ barbatul celu sdravănu oprindu-se după cățiva pași dinaintea lui.

„Me mănăncă ciuda, me gătesce mănia! Blăstematul de Montano" — nu putù rostì numele fostului seu prietenu fără ca se scărșnească eară din dinți — m'a batjocuritu, m'a nenorocitu".

„Și cine-i Montano cela? poate că-ți așu putè ajutà cu ceva", ilu intrebâ barbatul măgulitoru făcĕndu-se că nu scie nimicu despre Montano, deși nu erà pe lume vre-unu omu mai uritu de dĕnsul, căci erà ucigașul frăține-seu.

„Unu mișelu unu ticălosu! lumea ilu cunoasce. Este drăguțul doamnei „de Largo" și ucigașul bărbatului ei, isgonitul, ticălosul de Montano. O cănd ar fi aici, să-i arătu eu cine sunt! să-lu prindu de pĕru . . . ḑicĕndu-le aceste iși intinse mănele cătră capul

eroului nostru și voindu să-lu apuce, incepù a strigà blăstemăndu in totu feliul.

„Opresce-te, că nu-su eu vinovatul“, ḑise Largo, sub acestu nume erà cunoscută familia barbatului sdravănu, și noi l'amu fi ascunsu in toată istoria, ce se invĕrtesce imprejuru-i, când Sabo nu l'ar fi rostitu in beția sa.

„Unde-i? unde-i mișelul?“ intrebâ Sabo cu mănie, răstindu-se ear asupra lui Largo.

„Omule, asceaptă până ce vei dà de dĕnsul“, respunse Largo ferindu-și capul de palmele lui Sabo intinse asupră-i. „Ai pomenitu ceva de doamna Largo; o cunosci? scii cine-i? se ḑice că-i o femee . . .“

„O femee, ce a purtatu dragoste cu Montano, după ce s'a măritatu, ce l'a smomitu apoi s'o scape de barbatu. Și Largo erà omu de onoare. — O stăi Montano, că te voiu lucrà eu! Să scie lumea, că ești unu ucigașu, că și drăguța ta e o ucigașă. Stăi! stăi! mai strigâ șovăindu in dreapta și stinga și neputĕndu-se ținè mai mult pe picioare, căḑù jos hrăpindu și scărșnindu. Largo ilu părăsì triumfăndu de noua sa discoperire. Nu sbucneà inima sa, nu clocoteà săngele seu cum se intămplă in peptul și vinele altoru resbunători, dară unu găndu ĕi ardeà crierii, raḑele sale erau raḑele puternici ale iubirii frățesci. Locul, unde iși aținteà in aceste momente ochii, ĕi păreà luminatu de-o lumină palidă, ce băteà asupra unui chipu, — ilu cunosceà, ĕi cunosceà și glasul, căci ilu auḑise adeseori. Resbună! resbună! ĕi păreà că aude și lui i se năzăreà, că respunde: peste puțin, umbră iubită! — Și erà noaptea și tărḑiu, și erà vremea de odihnă dar pentru sufletul seu nu erà noaptea, nu erà tărḑiu, nu erà nici vremea de odihnă — erà, erà o lume deșartă și pustie imbogoțită numai cu morměntul frăți-ne-seu.

VII.

In grădina de lăngă palatul doamnei de Largo păleau acuma raḑele soarelui resăritoru pe frunḑele copacilor; ici și dincoace și pe fructele unor peri și meri. Păseri sburdalnice ciripeau vesel pe crengele de pe lăngă cuiburile lor și unu cărdu de porumbi se jucà in sboru rotundu pe deasupra acestei lumi liniscite. Pe una din cărările mai din fundu ale grădinei se primblà o copilă singură tot așa de liniscită, ca și lumea ce-o incunjurà. Buclele ei negre, ce năzueau in jos peste umere, fața ei regulată insoțită de-o blăndeță nespusă in priviri negre, mlădioasa și gingașa ei făptură, ce se plecà ici dincoace peste straturi impodobite cu flori, măna ei ageră ce se intindeà cătră una și alta, ca să o rumpă cu degetele făcute numai pentru a se jucà cu asemene făpturi nevinovate ale naturei — toate insușiile aceste ĕi dà infățoșarea unei ființe neintrecute in frumusețe. In mijlocul unei firi ajutate și de podoabele artei grădinăritului erà ea icoana cea mai deplină. Ar fi lipsitu sufletul tabloului acesta, când ar fi lipsitu ea; de l'ar fi copiatu unu zugravu și ar fi uitat'o pe dĕnsa, ochiul nostru ar rătăcì vagu pe elu, fără să scie pe care dintre flori să se oprească. Când se plecà ca să rumpă vre-o floare, cele mai frumoase de pe straturi păreau că se inclină cătră măna ei și deși mute, totuși păreau că vorbescu: ia-mĕ pe mine, ia-mĕ și pe mine. Se uità la ele, și din ochii ei păndeà tot acelu sufletu nevinovatu, ce zimbeà și din coroanele lor. Găn-

dirile ei erau asemene visurilor lor din ḑorii ḑilei, dorinţele ei, dorinţe de a se bucurà de frumuseţa lor.

După ce işi strinsese unu struţu de felurite culori, se duse lăngă o bancă, le puse pe ea şi le rănduì una căte una intr'unu buchetu. Indată ce-lu vĕḑù gatà se mai uità in dreapta şi stinga peste straturi, dacă n'ar aflà vre-o floare, ce alăturată buchetului ar fi ca o regină intre celelalte. Vĕḑù multe ănsĕ nu o mulţămì nici una. Doreà ca regina ceea să aibă o infăţoşare firească, nu mărginită prin meşteşugul grădinăritului. Minunatu gustu, indrăsneaţă fantasie! căci deşi mică lumea ei de artistu, cine ar fi putut'o intrece in conceputurile acestea? In forma strinsă şi regulată a unui buchetu o floare selbatică a cămpului liberu! Cu acestu dar, de a aflà o regină florilor culese, plecâ ea tot mai spre fundul grădinei. Negăsindu ce căutà, deschise o portiţă din fundu şi părăsindu zidurile grădinei, o vedemu pe unu cămpu liberu numai ici şi dincoace umbritu căte de unu stejaru sau teiu, ici dincoace acoperitu de corcişuri de aluni, rosmarini şi alte tufe, ce semĕnau cu remăşiţele unui parcu părăsitu şi necăutatu. Pintre corciurile aceste se primblà ea dimineţele şi adeseori, dupăce se osteneà, se duceà şi şedeà pe-o bancă — remăşiţă veche a fostului parcu — ce se aflà sub una din tufe. In acele momente de repausu plăcerea ce-o aveà, erà să privească la răndunelele şi ciocărliile vesele, să asculte păserile căntăreţe şi să se bucure de fluturii glumeţi in gingaşul lor sboru. Cum mergeà ocupată de ideea ei spre acelu locu favoritu, fără să-i pase macară, că-şi udă picioarele cu roua dimineţii, se oprì de odată ca voindu să asculte ceva. Se şi auḑeà unu glasu dulce ănsĕ duiosu şi jalnicu; voacea semĕnà mult căntărei ce-amu auḑit'o in vaporul de pe marea Atlantică. Cuvintele, pe care le putù inţelege copila, erau cam aceste:

Altfeliu ai fostu odată
Grădină părăsită,
Şi inima-mi pe-atuncea
Erà mai fericită.

Sĕlbătăcită astăḑi,
Pustie te găsescu;
Asemeni cu-alu meu sufletu
Cu dorul ce-lu dorescu.

Scurtu timpu, dupăce incetase căntarea, se ivì pe culmea dămbului din faţa copilei o femee, primblăndu-se liniscită şi cu puţinu interesu pentru frumuseţele naturei, semĕnà ocupată de inter orul ei intr'unu gradu insemnatu, şi ori că nu mai scià, in care parte merge, ori că aveà vre-o ţintă ăncă nu destul de ficsată in găndul ei, incăt păreà că pasul ĕi umblà de sine. Urmăndu picioarele ei mai mult legii naturii decăt voinţei, o duceà la vale, unde erà copila, ce stà şi o priveà. Cu căt se apropià acea femee de dĕnsa, cu atăta inţelegeà ea mai bine, că ĕi e străină şi că n'o vĕḑuse pănă acuma nicăire. Nici n'aveà cum s'o cunoască, căci nu erà de multă vreme venită in aceste locuri, care au fostu oarecănd averea ei dreaptă. Căte nu le perde ănsĕ omul, cănd se face sclavu patimilor inimei fără de precugetu? In valurile lor onoarea, averea sa sunt ca o frunḑă vestejită aruncată pe apă şi elu unu verme slabu pe ea, neputinciosu de a se ferì de celu mai micu valu, ce-lu poate resturnà. Altădată o vedemu pe acestu cămpu primblăndu-se nefericită, cănd odincoară petrecuse cu tot

aici ḑile măndre de fericire intr'unu parcu pre frumosu. Ne vomu oprì mai la vale in cursul istoriei ca se aruncămu căteva priviri asupra trecutului ei. Este de ajunsu să amintimu aici, că-i tot acea damă, ce amu vĕḑut'o in fundul salonului de petrecerea din New-York. — Numai acelu, ce ar fi in stare să mĕsure adăncurile inimei omenesci, ar putè să inţeleagă toate intreprinderile acestei femei. Glasul, căntarea ei amu auḑit'o pe marea Atlantică, suspinele ei pintre zidurile oraşului vestitu al lumei noue, tănguirile ei au fostu ingănate şi de echoul codrilor din California. Acuma o intălnimu şi aici, ănsĕ tot cu acea durere in inimă, tot cu aleleaşi ilusiuni in sufletu, ce au mănat'o şi pănă acuma. Vĕḑĕndu ea copila se apropiê de dĕnsa şi o intrebâ, de nu scie a cui e cămpul pe care se află.

„Stăpănii acestoru locuri nu mai sunt in viaţă, ḑise copila". Ei locueau in curtea de peste dămbu, şi maică-mea me deprinsese să-i numescu bunu şi bunică".

„Bunul şi bunica voastră!" suspinâ străina. „Imi daţi voe să ve intrebu cum ve numiţi?"

„Minodora din familia Largo; curtea de devale e locuinţa noastră".

„Să fie cu putinţă? cum se numesce maica voastră?"

„Lucia".

„Ah! Minodora!" esclamâ străina, „fericită eşti tu, că nici n'o cunosci pe mătuşa ta".

„Mătuşa mea? imi spuneà maica o poveste despre o mătuşă, dară n'am inţeles'o nici când. Poate sciţi ceva despre dĕnsa?

,,Eat'o dinaintea ta; nu te sfiì de-a venì in braţele ei", ḑise stringĕnd'o către peptu, şi ce-a mai vorbitu, ce n'a vorbitu, ce şi-a spusu una alteia, ce nu şi-a spusu, legăturile inemuirii le ţinù inimele lungu timpu lăngă o laltă şi ferbinte sbucneau ele, căci uneia ĕi păreà, că vina ei se impacă in aceste momente cu nevinovăţia, celeilalte, că imbrăţişează pe acea fiinţă suferitoare din povestea mumei sale. Această dimineaţă a fostu ănteia, in care a intărḑiatu Minodora cu buchetul gătitu pentru maică-sa, ce o asceptà cu nerăbdare in palatu.

Dupăce petrecurĕ lungu impreună, işi aduserĕ aminte, că trebue să se dispărţească. Inainte de a plecà fie-care pe calea ei, rugâ mătuşa pe Minodora, să nu spue nimicu a casă despre această intălnire. Copila ĕi făgăduì, că va tăcè şi după unu remasu bunu apucâ de-a dreptul pintre corcişuri spre portiţa grădinei, pe care amu vĕḑut'o eşindu. Grăbindu-se nu observase, că se aninase de creanga unei tufe naframa ei de buzunaru şi că remăsese acolo. Poate tot in acele momente dislegà tĕnĕrul, ce o iubeà problema, că de ce aleargă invĕţatul Europeanu pe urma Chinejilor, fiindu siguru, că va vedè pe Minodora in museu. Nici nu visà elu, că infăţoşarea barbatului celui sdravĕnn — a lui Largo — la maica ei, nimicise toate planurile lor de eri. Pecăt de frumoasă a fostu această ḑi la inceputu pentru acelu tĕnĕru şi pentru iubita sa, pe atăt de urită aveà să fie la sfirşitu.

VIII.

Doamna de Largo se aflà ăncă in odaea, unde am vĕḑut'o in sara trecută găndindu asupra infăţişării neasceptate a cumnatului

ei, pe când deschise unu servitoru ușa și anunță că o persoană necunoscută doresce s'o vadă.

„Să binevoească, dise ea mai mult implînindu unu obiceiu indatinatu și fără a se gândì la cele ce le spuse. Nici nu-și inchipueà, că persoana, ce va intrà, va fi una dintre acele ce-le vedeà ea in acelu momentu pe scena mică disfăcută dinaintea ochilor inchipuirii ei. Peste puține clipe, după ce părăsì servitorul odaea, se deschise ușa earăși și precum erà obicinuitu in vremi vechi, in vremile dulci ale unui trecutu frumosu, intrâ Montano cu intrebarea suflată de unu suspinu: „sunteți singură?"

„Voi, Montano?!" dise ea c'unu glasu pĕtrunsu intru câtvà de mirare, insoțitu ănsĕ totodată și de nepăsarea indatinată vorbirii ei, cunoscĕndu voacea ce-o incăntase oarecând; ochii ei mari și-i ațintì rece asupră-i, și nu se puteà ințelege, ori de nu voeà, ori nu aveà cuvinte să-i vorbească mai multe.

„Eu sunt, scumpa mea Lucia," respunse Montano inchidĕndu ușa și remăindu lângă ea ca unul, căruia ĕi lipsesce puterea picioarelor de-a pășì mai departe. Ce se petreceà in sufletul sĕu, erà o furtună cumplită așa cum numai le poate ridicà puterea iubirii, și ar fi cădutu mănatu de loviturile ei la picioarele iubitei sale, când n'ar fi fostu rețintu, ca de-o poprea puternică, de privirile reci ale Luciei. Și ce vedeau acele priviri? Vina trecutului mai vie ca niciodată! Eară Montano simțeà tot acelașu amenințu in ea, ce l'a silitu oarecând să părăsească pragul acestei odăi. Visiunea, ce se oglindeà in ochii Luciei erà inspăimăntoare. Erà o ființă palidă, ce sta dinaintea ei in nemișcare; ea o cunosceà—nu erà alta decăt acea a ucisului ei soțu. Cuvintele, ce-i părcà că le aude, nu erà altele, decăt cuvintele, prin care luase parte la trădarea acelei ființi—simțul ei erà cutrieratu de fiori reci, ce-i sgudueà inima, cugetul ei robitu de fiori ferbinți, ce-i aprindeà crierii. Cu toate aceste aveà o putere nespusă de a se dominà și ochiul ei ațintitu asupra lui Montano sdrobeà inima cutezătorului.

„Am venitu..... am venitu..." găngăì Montano după cătvà timpu, fără ca să poată da realitate găndului, ce-lu adusese acì.

„Dece nu mĕ lași in pace? dece te intorci eară și aduci icoanele trecutului, ce incepuse a mĕ părăsì? Ai venitu, dar ai venitu pre timpuriu; te-ai dusu, și n'ai remasu, te dù și nu mai venì. — Nefericite! Largo e pe urma faptelor mele."

„Largo?" se desceptâ Montano, sguduitu la rostirea acestui cuvĕntu de unu fioru cumplitu. „Largo pe urma faptelor noastre?" La aceste cuvinte se acufundarĕ ochii sĕi sub sprăncenele sale negre și stufoase devinindu din ce in ce mai mici și mai scănteetori. „Și până când să fii tu, Lucia, necăjită de această schimă, și până când sufletul meu robitu de spaima infățoșării sale?"

„Ce furtună se stirnesce in mintea ta," ilu intrerupse Lucia. „Fugi! spală-ți in apele pămĕntului vina și găndesce la mine, când te vei crede curatu."

„Și n'am intreprins'o pentru tine, fapta? și nu mi-ai datu tu planul? Rĕu și amar de mine și tu mĕ alungi, mĕ isgonesci, fără cea mai slabă milă de suferințele mele — ah! aceasta e și mai amar!"

„Pecăt vei intărzià mai mult aice, pe

atăta rĕul devine mai rĕu, amarul mai amaru. —Fugi și mĕ lasă!“ Abià sfirșì ea aceste vorbe, când Minodora intrâ veselă in odae cu buchetul in mănă. Uitându-se lung la Montano, inaintâ spre măsa, și vedĕnd'o supărată ĕi grăì:

„Scumpa mea mumă, doară nu te-a intristatu intărḑierea mea? Am fostu in grădină și nu mĕ puteam dispărțì de florile frumoase, ce-au infloritu peste noapte. Am adusu căte-va să le veḑi. Uită-te la acesta, dapoi astalaltă-și au fostu semĕnate și ingrijite de mine. Căt de bună ești tu, că mĕ lași să le cautu. Dară ce ai? de ce ești supĕrată? Fii veselă“ .... aici se apropiè de mumă-sa și-o sărutâ pe frunte, și sărutarea ĕi părù rece, ca niciodată. „Eu nu'ți mai sunt dragă...“ La această intrebare se oprì in dismerdările ei și se uitâ la mumă-sa cu ochii cei mari, și plini de nevinovăție. Lucia vĕḑù in ei, visiunile amenințătoare o părăsirĕ și nesciindu cum i se face, ĕi pǎreà deodată, că privesce in acei ochi negri și dulci, ce i-a robitu odineoară inima, in oglinda cărora iși vĕḑù scrisă fericirea ei; se uitâ lung, apoi iși intoarse privirile spre Montano și unu suspinu adăncu, in locu să-i ușureze inima, i-o ingreuì și mai tare. Deodată iși acoperì fața cu amĕndouĕ mănele, voeà s'ascundă durerea puternică, ce i se ridicà in peptu și abie că mai rostì cuvintele „fugi! fugi! „Montano ănsĕ stăteà și nu ascultà. Și elu priveà la Minodora și lui ĕi păreà că timpul și-a intorsu cursul sĕu, și elu adorà in chipul acesta frumusețele unei ființe incăntătoare a trecutului. Tot acele trăsĕturi fărmecătoare, tot acelu chipu plinu de magie—ah! și căte nu le vedeà elu! Toate, toate le vedeà cum fusese in aeva, cum le gustase. Stăteà și nu se mișcà, stăteà și nu oboseà privindu. Și ochii sĕi deveneau din ce in ce mai mari, mai plini de focu și de inspirare și fața sa din ce in ce mai părăsită de suferințele timpului. Erà ăncă frumosu. Privirile Luciei se intoarserĕ de nou cătră dĕnsul, ea il vedeà dinaintea ei —unu momentu trece, ochii lor se intălnescu și ce-și spunu, ce-și istorisescu—ar fi oare pana in stare să le descrie? Iși spuneau, că uită de totu trecutul, iși spuneau, că se ințelegu și că trăescu numai iubirii. Și intru adevĕru arareori a fostu atăt de adănc intipărită această simțire in inima omenească, ca la acești doi in aceste momente. Faptele hidoase ale trecutului lor ĕi dispărțirĕ pentru unu timpu lungu, ca nevinovăția din privirile fiicei lor să-i impreune eară; și i-a impreunatu intru atăta, că ori și cine i-ăr fi vĕḑutu in această clipă nu s'ar mai fi indoitu de iubirea lor. Ce-și doreau ei in aceste momente, erà o dorință modestă. Doreau să trăească in inima lor pururea numai unu simțu, vecinic numai unu găndu in cugetul lor. — Pasiunea sdrobită prin imprejurări, renvietă earăși prin pre marea lor apăsare, cresce intru atăta, că trece peste hotarele ce le cunosceà, uită de sfera la care erà mărginită, și puteri să o sdrobească lumea ăncă nu le-a produsu. — Doară mormĕntul; da, și peste acestu micu resumatu al fericirilor și nefericirilor omenesci trăesce ea ăncă lungu in gura celor din viață.

Ăncă priveà unul la altul, ăncă le sbucneau inimele de prima lovitură puternică a acestei renoite ințelegeri, când se trezì deodată in mijlocul lor cu Largo și astădată tot așa de

liniscitu şi pacinicu, ca totdeauna. Minodora nedeprinsă la asemene scenerii părăsì odaea.

Momentul acesta ilu asceptase Largo lungă vreme, şi cuvintele rostite de Sabo in beţie ĕi mijlocise să afle cănd se va intămplà intălnirea Luciei cu Montano. Toată ḑioa o jertfì elu pentru urmărirea paşilor lui Montano. Ilu vĕḑù, că intră in palatu, ilu vĕḑù, că trece peste pragul odăii Luciei — erà o dovadă destul de puternică pentru presupunerile sale. Trebueà numai să ĕi afle faţă'n faţă, ca să nu mai poată da in laturi nici unul nici altul. Dacă a alesu elu clipa potrivită e greu de cunoscutu; vomu vedè din intrevorbirea sa cu Lucia şi Montano până intru cât a nimeritu şi până intru căt nu.

„Aflu in fine in faptă, ce erà unu prepusu al sufletului meu," ḑise elu ficsănd'u Lucia cu privirile sale ascuţite.

„De credeţi, că ceea ce vedeţi, este destulă dovadă pentru presupuneri crescute in sufletul vostru, primescu aruncătura, ce mi-o faceţi; ba mai mult de atăta, vĕ indatorescu a făptuì, după cum vĕ mănă cugetul," respunse Lucia nici de feliu surprinsă prin infăţoşarea sa, la care nu erà pregătită.

„Nu sunt grăbitorul, şi ironia voastră veţi avè ăncă timpu destul a v'o incercà şi ascuţì. Am doritu ănsĕ din sufletu să mĕ vĕdu ajunsu până aci, şi că aţi avutu şi aveţi ăncă legături cu dumnialui, mi-o dovedesce pre lămuritu presenţa sa. Şi veţi fi in stare să negaţi, că aţi inceputu de nou a urmărì rolul intreruptu? Da, repeţirea este o deprindere frumoasă pentru celu ce nu vre să uite cele ce le-a deprinsu!"

„Tăeţi! tăeţi până in afundul inimii mele, şi când veţi crede, că i-aţi scosu simburele ce ascunde, sĕmĕnaţi-lu să vĕ crească din elu unu rodu, după cum vi-lu va arătà inchipuirea mai bunu şi mai gustosu. Mi s'ar cuvenì să mĕ adresezu in această posiţiune către nobleţa inimei, ce trebue s'o aibă fiecare barbatu faţă c'o fiinţă de sexul meu, ar fi să lovescu chiar acuma in ea, ar fi să vĕ rogu a-mi părăsì odaea pe momentu, ar fi.... dară sciu, că inima jignită doare, cunoscu şi inţelegu asemene suferinţe, deaceea bine-voiţi a fi faţă la o scenă, ce voiu a v'o representà. Va fi in interesul creḑutu al vostru."

„Doamnă de Largo, vĕ alegeţi o păpuşă stricăcioasă jocurilor voastre."

„Păpuşă! şi nu mĕ faceţi pe mine mai mult decât atăta? — Domnule Montano, mĕ scusă, că n'am observatu ospeţia cerută faţă cu voi. Binevoiţi a primi locul, ce vi se cuvine," ḑise ea ca in treacătu şi-i făcù lui Montano ce sta ăncă lăngă uşă, locu pe canapea aproape de dĕnsa. „Voi ănsĕ sunteţi de casă," se intoarse ea apoi către Largo, „placă-vĕ a vĕ servì după cum vĕ este obiceiul." Deşi Largo erà unu omu de cea mai aşeḑată fire, totuşi la imprejurarea aceasta perdù intru căt-va cumpetul. „Aveţi dreptate," ḑise elu, „a vĕ apropiè inima de acela, pe ale cărui măne vĕdu săngele barbatului vostru şi al cărui sufletu este inveninatu de săngele frăţi-ne-meu. Aveţi dreptate, doamnă de Largo — asemene cu asemene se imprietinesce uşor....!"

„Ănteia conclusiune," notâ Lucia. „Urmaţi inainte! Montano, daţi-mi vĕ rogu măna, s'o ştergu de tina, ce vede dumnialui pe ea." Ḑicĕndu-le aceste apucâ braţul lui

Montano și-lu strinse cătră peptu. Largo perdù și mai mult liniscea obicinuită.

„Cugetul, consciința voastră! — Ah! ele sunt femeesci!" ḑise elu c'unu glasu și resveditu și mușcătoru. "Sunteți lipsită de pietatea cătră celu trecutu din viață? Nu mai sunt oamenii oameni? nu mai este simțirea voastră simțire? — Dar jocul acesta să vĕ deprindă cu jocul infernului. Voiu cere, doamnă de Largo, resplată destulă."

„A doua conclusiune pentru viitoru!" notâ earăși Lucia. „Și căte le puteți cere de la o femee? Cereți totul, și multe nu are de unde să vĕ dee. Și ce căștigu din toate? Unu barbatu sdravănu și voinicu ca voi s'a inălțatu pănă de-a invinge pe-o femee... ha! ha! ha! N'am dreptu să mĕ măndrescu, că-su unu leu fața cu unu țincu? Montano, ce stai așa de zăuitatu? Nu mĕ afli deamnă de adoratu? Privesce la mine privesce in ochii mei, privesce..." incetase a vorbi fiindu-i glasul inădușitu prin unu suspinu profundu, și earăși strinse măna lui Montano cătră peptu, dar mai cu putere, mai cu focu decăt äntĕi, incăt Montano simțeà sbucniturile inimei ei, și elu erà deprinsu să le ințeleagă. Multe, multe ĕi spuneà acelu glasu ascunsu, multe frumoase și dulci, și elu erà fericitu, uitâ de Largo, uitâ, că dușmanul seu neimpăcatu se află fața'n fața cu dĕnsul, și toate căte le vedeà imprejuru-i, le vedeà cu ochi de prietinie, și ĕi păreà, că se uită la dĕnsul cu privirile păcii. I se năzăreà, că Largo zimbesce, că-i impăcatu, oputere necunoscută ilu ridicâ de pe loculunde se aflà și vrĕndu nevrĕndu vorbì cuvinte prietinesci intinḑĕndu dreapta sa cătră Largo. „Dați-mi măna și ertați-mi fapta trecutului."

„De ce n'ai cerutu de la unu ḑeu, ca să unească cerul sĕu cu pămĕntul acesta? — Se ḑice, că ei sunt milostivi și'nduratori, poate te-aru fi auḑitu și ascultatu. De la unu omu nu cere, ce au numai din milă și ḑeii. Mi-a mai cerut'o unu prietenu al vostru vĕ vĕți aduce aminte, petreceați bine pe atunci — i-am dat'o. Voiți s'o videți, veți aflà-o in cămpiile Americei sub o cruce." Abie aceste cuvinte ilu desceptarĕ pe Montano din ilusiunile sale. Elu se vĕḑù că stă uimitu dinaintea protivnicului seu, că stă injositu fața cu Lucia, săngele ĕi sbucnì spre capu, inima i se oțerì, in sufletul seu ajunse furtuna la culmea ei. „Largo primesce această mănă," ḑise elu earăși mușcăndu-și buzele și acufundăndu-i-se ochii mari și negri mai adănc sub sprăncenele tufoase.

„Imi este o plăcere deosebită," respunse Largo la noua sa invitare, „să vĕ vĕdu pănă la această treaptă—oala cănd o pui la focu ferbe curĕndu și incepe a clocotì. Ferbeți Montano, ferbeți, pănă ăncă simțiți căldura."

. . . .

IX.

In portița din fundul grădinei de lăngă palatul Largeștilor, pe unde am veḑutu pe Minodora eșindu și earăși intrăndu, se presintă privirilor noastre de nou douĕ figure. Una puternică și liniscită, alta mai slabă, pășindu mai desu și dăndu din măni, ca unul, ce se găndesce la o perdere suferită. Recunoascemu in aceste persoane pe Largo și Montano. Mergu amĕndoi tăcĕndu unul lăngă altul, fiecare ocupatu de găndiri mai grele

sau mai ușoare, după cum erau mai măgulitoare ori amenințătoare obiectele, ce se infățoșau in oglinda sufletului lor. Calea lor se ținea tot cam prin tufișurile vechiului parcu, căci este o obicinuire a omului a fugì de lumina soarelui, când ĕi e intunecatu cugetul de vr'o intreprindere hidoasă. De pe fața lui Largo se poate cunoasce, că gândul, ce-lu găndeà in aceste momente, ĕi erà măgulitoru, căci o simțire mulțămitoare jucà imprejurul ochilor sei, ce-și opreà din când in când asupra tovarășului. Cu totul altfeliu erà fața lui Montano. Acum palidă, impodobită de ochii sei mari, acum aprinsă, mică și oțerită — pe tot momentul schimbată. Găndeà la Lucia, găndeà, că a fostu bajocuritu fată cu dĕnsa și ce erà mai mult, găndeà, că-i amenințată de resbunarea lui Largo, și acestu găndu ĕi frămĕntà crierii; vedeà primejdia ce o asceaptă, vedeà, că poate peste puține clipe nu va mai fi in stare să-i ajute și aceste ilusiuni turnau veninu in inima sa, și elu erà o ființă de-acele, ce se leagă de lume prin puterile simțirii și perdu totu cumpĕtul, toată chibzuirea când se simtu lovite in aceste. Din ce in ce mai tulburatu de viforul simțirilor sale nu mai scià singur ce face. Vrĕndu, nevrĕndu puse măna pe unu pistolu, ce aveà in buzunaru, ilu scoase și trase părĕndu-i că trage intr'unu monstru, ce vre să-lu apuce in ghiarele sale și să-lu sfășie. Largo nepregătitu la nimic de asemene căḑù lovitu dreptu in inimă. Unu vaetu, ear altul a fostu suma vicței și resbunării sale. Montano véḑĕndu-și fapta apucă prin tufișuri tot mai dese, singuru nu scicà in cotro ilu duce pasul. Pe lănga toată rĕutatea făptuirii sale avù totuși norocul de a nu fi zăritu de nimene. Numai o ființă poate că l'a vĕḑutu fugindu; erà cocostircul, ce se rădicase in aere spărietu de impușcătura pistolului, căci locul, unde se intămplâ aceasta, nu erà departe de șanțul, pe lăngă care se preumblà, cum am vĕḑutu la finea părții ăntĕi a micilor escursiuni, tĕnĕrul, a cărui file le-am reprodusu acolo, și cocostircul maestosu, și tot in același corcișu căḑù Largo, unde iși perdu Minodora naframa.

Eată lumea! Adesu se incinge omul la luptă in interesul adevĕrului, urmăresce, face totu ce-i este cu putință și resultatul? unu adaosu nou de nefericiri la lanțul lungu, ce se impleticesce in omenire. Amu trebuì să ajungemu până de a imbrățoșà desperarea, când n'amu sci, că numai prin perdere căștigă adevĕrul, că isbucnesce mai de vreme sau mai tărḑiu ca o floare măndră pe mormĕntul celui căḑutu in luptă pentru elu. Și dacă ilu vedemu pe acestu Largo părăsitu de viață — o mănă de țĕrnă intoarsă spre inceputul ei, unde ne remăne măngăerea? Intrebămu! Și nu suntemu oare siguri, că toate căte le-a găndítu, căte le-a simți u elu nu potu să se peardă? Ar fi numai, când ar ințepinì acestu pămĕntu și n'ar mai mai produce crieri și inimi omenesci. Să se intămple ănsĕ aceasta cândva? Intru deslegarea intămplării atăt de grele reluămu earăși filele tĕnĕrului nostru; ele ne voru introduce totodată și in faptele intămplate de aici inainte. Ecsistența sa este prin iubirea Minodorei pre strinsu legată de urmările neprecugetării lui Mantano. Elu ne-a spusu, că a auḑitu impușcătura, că a vĕḑutu ridi-

cându-se fumul, că s'a dusu la acelu locu, că a datu peste unn omu lovitu — înţelegemu, că nu era altul decăt Largo.

(Va urmà.)

S. L. Bodnărescu.

POESII.

CĂLĂTORUL.

Departe mult departe, de ţara lui iubită,
Pe drumuri necalcate de-a omului picioru,
Să urcă in tăcere, cu inima sdrobită,
Cu faţa intristată, unu palidu călătoru.

Din când din când s'opresce, o lacrimă işi şterge,
Şi braţul ilu intinde ca dup'unu chipu iubitu,
Apoi adânc suspină şi mai departe merge,
Cu fruntea mai plecată, c'unu pasu mai obositu.

Ce chinu aşa de mare in sufletu ilu muncesce,
Lăsat-a elu iubita pe ţĕrmul depărtatu?
Sau scie că o mumă ilu plănge ş'ilu doresce
Pecănd elu pleacă'n lume de soartă alungatu?

Pe drumu florile toate la elu privescu cu jale,
Zefirul ilu intreabă şoptindu incetişor,
Ce veste mult dorită, ce dulce intrebare
L'ai tĕi iubiţi voiu ḑice, sermane călătoru?

Drumeţul nu respunde, şi plănge şi se duce.
O flori miloasă blănde, de-aţi sci durerea sa,
V'aţi vesteji de jale, şi tu zefire dulce,
Intr-o furtună rece de groază te-ai schimbà!

Elu numai are mumă, şi numai are frate,
Orfanu cum nu e altul, prin viaţă a trecutu,
Aveà numai o dragă, in ea găseà elu toate,
Şi ănc'odată toate, cu dĕnsa a perdutu.

Elu o iubeà atăta! dar intr'o ḑi de jale,
Al morţii palidu ăngeru zărind'o 'n calea sa,
Aşa frumoasă, blăndă, cuprinsu de incăntare
In ţara fericirei cu grabă o duceà.

Şi elu a remasu singuru, şi făr de măngăere,
Şi fără de speranţă, şi fără Dumneḑeu...
O nu-i şoptì zefire să-ţi spue-a sa durere,
Şi las 'să moară 'n pace. Amaru e drumul sĕu!

Căci nu e chinu mai mare, şi ce nemicu nu stinge,
Decăt acelu, ce poartă in peptu-i arsu de doru,
Elu sci că nime'n lume n'asceaptă, nime plănge,
Şi nime nu doresce, pe tristul călătoru.

AM LUATU O CREANGĂ...

Amu luatu o creangă moartă,
Şi amu pus'o in pămĕntu
„De-oiu avè norocu in lume
Să vĕdu creanga inverḑindu!“

Venì blănda primăvară,
Ochiu-mi in zădar cătà,
Nici o frunḑă căt de mică
Pe ea, nu se arătà.

Trecù vara, şi in toamnă
Frunḑele ingălbeneau,
Şi, disprinse de-a lor ramuri
Pe pămĕntu incet cădeau,

Dar deodată peste noapte
Creanga mic'a infloritu
Că sub raḑa primăverei,
Cănd cu dragu tu mi-ai zimbitu.

SCII TU ŢARĂ...

Scii tu ţara cea frumoasă
Unde spre unu ceru seninu
Să inalţ 'a filomelei
Jalnicu şi duiosu suspinu,

Şi prin văile 'nflorite
Trecu in taină murmurăndu
Dulci isvoare recorease,
Vii cordele de argintu?

Caldu e soarele acolo
Stelele mai blănd lucescu
Şi pe cămpi, pe dealuri zace
Unu surisu Dumneḑeescu.

Acolo vino cu mine
Braţul meu te-a sprijinì
Şi pe drumu a mea iubire
De totu rĕul te-a ferì

Acolo vino cu mine
Ş'intr'o viaţă de amoru
V'omu uità trecutul jalnicu
Ca unu visu ingrozitoru!

Matilda Cugler.

CORESPONDENŢĂ.

D-lui Vul.. Iassi. — Am inţelesu ce-a fostu inteligibil. E cu neputinţă.
D-lui P. G. Imitaţiunea nu a reuşitu.
D-lui C. G. Rĕu. *Red.*

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 7. — Anul IV. Iassi, 1 Iunie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

MIRON ȘI FLORICA.

Căntul IV.

Sfătuitorii.

Ear Neagu'n satu alături cu găndul la pețire
Trecù intreaga noapte in lungă nedormire,
Căci elu era in voie a doadi chiar in doru
Să plece'n satu la Săncu ca măndru pețitoru.
Abie ănteia radă luci la resăritu
Incepe Neagu toate ce trebui de gătitu:
Deschide-unu mare sipetu ce este cu lacată
Și scoate o cămeșă frumos și alb spalată
O'mbracă, apoi brăul incinge lungu și latu,
Intr'ënsul viră punga, cuțitul mănuncheatu,
Pe frunte pălăria apasă cea nouță,
Apoi desleagă murgul și-lu pune la căruță
Ș'intorsul arcu de oisci virtos intepenesce,
A hățului lungime měsoară, potrivesce
Și fěnu pune'n căruță, pe děnsul unu sumanu
Alege-apoi din turmă celu mai frumosu cărlanu
Ce vra in daru a-lu duce; c'așa e obiceiu
Să nu ai mănă goală cănd vii ceva să cei.
Și hățuri și biciușcă apucă și purcede.
Ușoru și sprintenu murgul picioarele răpede
Și fără ca stăpănul să-i facă indemnare
Pe calea cea bătută aleargă'n fuga mare.—
Așa căruța mică cu umbra după ea
La resăritu de soare pe cămpuri alerga.

Ear Săncu și nevasta pe prispa casei lor
Stăndu cu bětrănul Trochin frumospovestitoru
Și cu evlaviosul părintele Arghire,
Truspatru impreună ședeau la sfătuire.
Și măndra vorniceasă la sfaturi pricepută
Acestu feliu își urmează vorbirea incepută:
„Sciutu iți e moșu Trochin, sciutu Sfinției Tale
Că grija pe ori cine intămpină in cale.
Totu satul este marturu ce feliu cu m'am purtatu
Cu mamă și soție și care pilde-am datu
Și crescere copilei; ear anii au trecutu
Ș'acuma fată mare Florica s'a făcutu
Și la părinți venit'a nevoia să găndească
Că-i vreme s'o mărite și s'o gospodărească.
Vrěndu dar norocul nostru ș'a fetei bună parte
S'a arătatu unu mire cu stare și cu carte
Copilul Neagu, fiul părintelui Trifan
Ce are purtări bune și-i vrednicu pămënteanu.
Chiar adi elu a să vie și are să pețească
Cercăndu al fetei cugetu și voea părintească.
Ear fata ca copilă nu prea se invoesce
Căci inima-i in taină pe altu flecău iubesce

Pe-unu rĕu, Miron a Saftei, sermanu ca vai de elu
Ce nici macar nu are o vacă cu vițelu,
Ci scie numai vorbe la fete să șoptească
Și minți neacoapte ăncă viclean să invĕrtească.
Ear Săncu-i de părere că noi nu trebuimu
Să facemu altă treabă decăt s'o sfătuimu,
Ș'apoi copila insași s'aleagă cum a vrè
Pe cine ea va crede și cine-i va plăcè.
Dar eu socotu in găndu-mi că-i treaba părintească
Să cate-a lor copilă să n'o nenorocească,
Căci ce-i o vreme scurtă de plănsu și de jălire,
In cumpănă cu'ntreaga a vieței fericire?
Deaceea a cunoasce, noi am găsitu cu cale
A moșului părere și a Sfinției Tale,
Ce multe sciți din viață și multe ați vĕḑutu,
Ce este mai prielnic și bine de făcutu."
L'aceasta, lunga barbă cu măna neteḑindu
După mai multă vreme in care-ai statu găndindu
Ce sfaturi trebue date, cu astfeliu de vorbire
Ți-ai cuvĕntatu părerea evlaviosu Arghire:
„Cu dreptul ai ḑisu, lele, că des intămpinămu
Nevoi in care-i bine pe alții să'ntrebamu,
Ce multe sciu din viață și multe au vĕḑutu,
Prin sfaturi să ne'nvețe ce este de făcutu.
Dar mai ăntĕi de toate nu trebui să uitămu
Că noi suntemu ca oameni datori să ne'nchinămu
Cu umilire'n sufletu, ca Domnul să ne-ajute
Căci rele numai Domnul le face nevĕḑute.
Deaceea este bine cănd grijă mare ai
Pe sfinții Gheorghie, Petru, Ioan și Neculai
Și sfinții toți de frunte atunci de rugatu
Căci dĕnșii treceri multe la Domnul au aflatu.
Ear cănd te impresoară nevoile mai mici
Atunce te inchină la Sfinții Mucenici
Ce-su patruḑeci la numĕru, și ei voru stărui
La Domnul, de aceste curĕndu a te scuti.
Ear dacă precum trebui la Sfinți v'ați inchinatu
Cu multă cuviință și sufletu-i plecatu
Să scie-a mea părere, atunce ascultați
Cum socotescu in găndu-mi că trebui să urmați:
Nu-i bună sărăcia cu patimele grele
Căci ea pe omu indeamnă la multe fapte rele
Și cugete viclene, și face des pĕcate
Chiar omul bunu cănd poartă nevoie mare'n spate.
In ḑi de serbătoare silitu e să muncească
(Pĕcatu de care Domnul in veci să te ferească!)
Și multe alte rele chiar fără voie bună
Le face și pĕcate mereu, mereu adună.
Ear omul care are, cănd trebue, muncesce
Și'n ḑi de serbătoare elu stă și prăznuesce
Cum este scrisu in lege și făr de pismuire
Spre celu bogatu de-alături indreapt' a sa privire.
Ear clopotul cănd sună in ḑi de serbătoare
Elu poate să aducă colacu și luminare
Să puie la icoane și astfeliu micșorează
Pĕcatele ce'n sufletu ca sarcină-i s'așaḑă.
Deaceea dar părinții, vrĕndu să gospodărească
Pe fii lor, l'aceasta datori sunt să găndească,
Căci dragostea nu ține cănd n'ai cu ce trăi
Și'mpovorați de grije, ca măni se voru urî
Acei care ca astăḑi cu dragu s'au fostu iubitu
Și traiul pentru viață remăne amăritu.—
Miron n'ar fi nevrednicu, dar este pre sermanu;
Deaceea Neagu, fiul părintelui Trifan
S'a nimeritu mai bine: părintele-i omu sfăntu
Elu are oi și vite și pluguri și pămĕntu
Ș'unu singuru fiu, pe Neagu, cu minte și cu carte
Și de avere bună elu a să aibă parte.
Florica măritată mai mult nu va avè
Găndire de copilă și se va măngăiè
Miron, nici elu lungi timpuri n'a fi in supĕrare
Căci aḑi bĕtrăna Safta a dusu o luminare
De ceară la icoană ș'a datu ca să cetescu
Inchinăciuni a scapă de chinul sufletescu."
Spuindu aceste sfaturi sfirșiși a ta vorbire
Făcĕndu o cruce ăncă, evlaviosu Arghire.
Ear Trochin a sa mănă pe bătu-i răzemă
Și cu plecată frunte pe preotu ascultă.
Acum ridicăndu glasul frumospovestitoru
Așa lăsă a curge a vorbelor isvoru:
„Părinte, vorbei tale prielnicrostitoare
Am datu precum se cade adăncă ascultare.
De vreți ăns'a cunoasce ș'acea ce eu găndescu
Să sciți că nu de astăḑi pe lume eu trăescu,
Căci lelea vorniceasa eră o copiliță
Și Săncu eră fragedu ca gingașa mlădiță

Şi tu, părinte sfinte, abie erai flecău
Pe cănd me incujbase sub greul jugu al seu
Amara bĕtrăneţă; chiar cei mai vechi din satu
Ei sciu ca prunci de ţiţă cand ei s'au botezatu.
Deaceea'n viaţa-mi lungă prin multe am trecutu
Şi ce e bunu in lume şi rĕu am cunoscutu.
De doue ori in viaţă am fostu căsătoritu
Şi 'nteia şi a doua soţie mi-au muritu,
Şi din copiii măndri nimicu nu am alesu
Căci nempacata moarte pe toţi mi i-a culesu.
Ş'am fostu, schimbăndu, in vreme sermană şi bogată
Precum voi ursita să'nvĕrte a sa roată.
Şi cănd credeam că vecinic de rele sunt scutitu
De-unu rĕu mai mare ăncă deodat'am fostu lovitu
Şi cănd credeam că rĕul deacum me va sfarmà
Unu bine făr de veste deodată me scăpà.
Ănteia mea nevastă avea părinţi bogaţi
Pe-a doa am luat'o din oameni scăpătaţi
Şi tot acelaşu bine şi tot acelaşu rĕu
Şi'ntei şi mai pe urmă găsii in drumul meu.
Deaceea sciu că neamul, avere şi'nrudire
Nu te'nlesnescu in greaoa a vicţei pribegire
Căci multe sunt in lume necasuri şi nevoi:
Precum lăngă olaltă trage-o părechi de boi
Tot intr'unu jugu virită şi greu inaintează
Şi ţerina uscată o taie ş'o brazdează
Păşindu deopotrivă cu muncă ş'opintire
Aşa de o potrivă cu-aceeaşi infrăţire
Barbatul şi femeea pe-al vieţei drumu mergĕndu
Incet păşescu nainte nevoia impărţindu.
Deaceea ar fi bine aşa să se aleagă
Ca unul şi cu altul in găndu să se'nţeleagă
De-o samă şi potrivă, ca nu la mari nevoi
Vre unul indărătnicu să tragă inapoi
Şi altul inainte, ş'aşa cu amărire
Să-şi inmulţească singuri a rĕului lovire.
Dar cine vre o dată pe altul a pĕtrunsu
Şi cum să inţelegemu ce'n sufletu stă ascunsu?
De micu pe inşi-ne fiul cu dragu l'amu fostu păzitu
Şi cănd vedemu deodată că rĕu ne-am amăgitu,
Se sfarm' al nostru sufletu de jale şi de chinu,
Cum amu putè noi dară să scimu pe celu străinu?
Deacea bĕtrăneţa me'nvaţă a ve spune
Că chibzuiri de-a noastre nu-su rele şi nu-su bune
Şi cănd se ieu aceia ce nu se sciu iubi
Rĕu poate ca să fie şi poate bine-a fi;
Şi cănd acei din lanţuri de dragoste se ieu
Ear poate fi cu bine şi poate fi cu rĕu.
Deci, dacă viitorul privesce pe copii
Lasaţi ca să aleagă precum o dorescu ii
Căci totul tot atărnă de vecinica ursită
Precum de mai inainte odat'a fostu menită,
Şi ticălosu e omul in goala-i chibzuire,
Robitu de a ursitei grozavă hotărire!—"
Aşa vorbì bĕtrănul: părintele Arghire
Şi măndra vorniceasă mirata lor privire
Spre dĕnsul aţintise să vadă de glumesce
Sau dacă anii virstei ilu facu de rătăcesce
Căci nu puteau precepe asemene cuvĕntu.
Ear Săncu ţineà capul plecatu inspre pămĕntu
Acufundatu in gănduri, adănc fiindu uimitu
De vorba inţeleaptă ce Trochin a rostitu.
Aşa mai multă vreme ei toţi au statu tăcĕndu
Arghiru ănsĕ barba cu măna netedindu,
Gateà in a lui minte respunsu cuviinciosu
Ş'acum voeà să 'nceapă cu glasu evlaviosu,
Cănd eată o căruţă peaproape durui
Ş'ajunsă la portiţă deodată se opri.

Din ea băietul Neagu acuma se coboară
Luăndu cu elu cărlanul ce pune subsuoară
Şi naintăndu aşadă peşcheşul la pămĕntu
Şi indreptatu spre dĕnşii le ţine-acestu cuvĕntu:
„Găsire bună, Săncu şi lele vorniceasă
Şi voi ce ospeţia a strinsu in astă casă
Moşu Trochin şi părinte! Ie Săncu istu cărlanu
Celu mai frumosu din turma părintelui Trifan
Ce ţi-am adusu cu mine, şi ce-am să-ţi spunu, ascultă,
Căci găndul meu e netedu şi nu sciu vorbă multă!"
Ear Săncu respunḑĕndu-i acestu feliu a grăitu:
In ospetoasa-mi casă cu bine ai venitu!
Şeḑi Neagule aice pe prispă lăngă noi,
Ş'in mănă ie ulciorul umplutu cu vinu de soiu
Şi gustă lapte, miere nevasta ce-ţi va da'
In vreme ce argatul pe murgu va deshamà.

Ear cănd a calei trudă și foamea s'oru fi dusu
Atunce ne vei spune ce treabă te-au adusu.
  Ear Neagu ĕi respunse cu astă cuvĕntare:
„Nu-mi spune, bade Săncu de vinu și de măncare
Căci trupu-mi verde ăncă, la drumuri lungi deprinsu
Nu scie oboseala, și alte m'au impinsu
Aici in satu la tine: eu vinu ca pețitoru
Adusu de gănduri măndre ș'al sufletului doru.
Mai dulce decăt vinul de soiu și dulcea miere
Voru fi a tale vorbe, cănd ceea ce voiu cere
Cuviințăndu vei dà-o: adesa am vĕḑutu
Pe fiica ta cea blăndă ș'in găndu-mi am creḑutu
Că alta ca Florica nu poate ca să-mi fie
Tovarășă iubită și gingașă soție.
Deaceea drept și verde aice am venitu
Ca să cunoscu de găndu-mi de voi a fi primitu
Căci vreu să fiu de treabă și vrednicu pămĕnteanu
Precum a fostu și tata, părintele Trifan.
Deaceea imi respundeți și de cuviințați.
Atunci și pe Florica cu blănd o intrebați
Și dacă și copila cu mine s'a'nvoì,
(Căci altfeliu o nevastă in veci nu așu primì)
Atunce m'oiu intoarce și măndri vornicei
In casă v'oiu trimete, c'așa e obiceiu.“
Așa flăcăul Neagu la ei a cuvĕntatu
Și toți a lui cuvinte, tăcĕndu au ascultatu.
  Ear inteleptul Săncu acestu feliu a respunsu:
Cu bucurie, Neagu, cuvĕntu-ți m'a pĕtrunsu
Ai fostu in vorbă netedu precum se și cuvine
Căci omului de treabă aceasta șede bine.
Ear dacă vrei acuma respunsul meu a sci,
Cunoasce că cu unul doresca a te primì
Ca ginere in casa-mi, și Maria doresce
Căci astfeliu ca și mine nevasta socotesce.
Dar nu ajunge-atăta: pe fată vomu chemà
Aici la noi să vie ș'apoi vomu intrebà
Cum singură socoate și'n găndul ei găndesce
Căci tatul celu de treabă copila nu-și silesce.
Ș'atunce cătră fată cuvĕntul ți-i grăì
Și ea naintea noastră respunsul va rostì.
Deci, intră tu in casă, nevastă, și o cheamă
Căci despre toate-aceste acum ne vomu da samă.
  Astfeliu a ḑisu și Trohin din capu atunci a datu
Ș'a sa cuviințare astfeliu au aratatu.
Arghire ănsĕ barba cu măna neteḑì
Și nici așa, nici altfeliu nu vru a se rostì.
Ear Maria de dĕnșii se despărțì ciudoasă
Și ascultăndu porunca se indreptă spre casă.

Căntul V.

Ursita.

  O! Musă care'n peptu-mi suflat'ai inspirare
Ușor pănă aice să ducu a mea căntare,
Vestesce-mi cum ursita de oameni neaflată
Acum și-a intorsu roata din calea apucată,
Și cu nestrămutare urmăndu a ei menire
Prin rele a dusu rĕul la bună săvirșire! —

  Tăcĕndu stăteau bĕtrănii pe fată asceptăndu
Ear Neagu simțeà peptul in ferbere sbătĕndu
Și inima cu măna puternic apăsà
Necutezăndu privire in sus a ridicà.
Și eat' acuma ușa se'ntoarce in țiține
Și Maria pe fată cu măna ei o ține
Ș'o duce, ș'inainte ea merge și s'oprescc.
Florica erà albă ca neaoa ce lucesce
Dar stà fără de tremuru și recea ei privire
Spre Neagu ațintise cu plină hotărire.
  Ear inteleptul Săncu atunci așa le-a spusu:
„Nevasta pe copilă din casă au adusu
Și cată-o venită, deci Neagule vorbesce
Cuvintele acele ce mintea-ți socotesce.
Ear tu, Florică, vorbei lui Neagu respunḑĕndu
Cu totul să uiți astăḑi copilărescul găndu,
Ci judecăndu cu minte să spui a ta simțire
Căci vorba ta va face sau chinu, sau fericire!
  Și Neagu ascultăndu-lu acestu feliu a vorbitu:
„Florică, de la mine la voi eu am venitu
Ca să-mi urmezu plecarea ș'al sufletului doru
Cerĕndu-te pe tine ca tĕnĕru pețitoru.
Căci din ăntĕia dată de cănd te-am fostu vĕḑutu
Să fii a mea soție de bine am creḑutu.
Sunt vrednicu și cu minte și fiu de pămĕnteanu
(Sciutu ve este neamul părintelui Trifan!)

Am învĕțatu și carte și am cu ce trăi
Și inima îmi ḑice că mult te voiu iubì
Cu dragoste in viață, deaceea îmi respunde
Și din a ta simțire, nimica nu ascunde!"
Atunci Florica blăndă acestu feliu a respunsu:
„Vreu, Neagule, in sufletu nimicu să n'am ascunsu
Ci'ntregul găndu a-ți spune: ori unde ai peți
Socotu că ori ce fată cu dragu s'ar invoì
A merge după tine, căci chipul teu arată
O minte pricepută ș'o inimă curată.
Dar eu a ta pețire nu potu să o primescu
Că'n inimă mi-e silă pe altul să iubescu:
Mi-e dragu Miron a Saftei, flecău de-aici din satu
Și vecinică credință lui singuru i-am juratu.
Decăt cu altul viața, vreu moartea s'o alegu
Acesta-mi e simțirea și găndul meu intregu."
L'aceste a Floricăi cuvinte hotărite
Cu toți stau in tăcere cu fețe impietrite
Ear Maria privirea ca fulgere arḑĕndu
Inspre copila blăndă cu ură răpeḑĕndu,
Acum voeà asupra-i c'o ploaie de cuvinte
Să deșerteze aprig furtuna ei din minte,
Când eat'unu vuetu mare deodată se lățesce
S'apropie mai tare și vine, se măresce,
Și doi argați cu spaimă spre dĕnșii răpeḑiți
Aleargă in ogradă strigăndu; săriți! săriți!
Sai, vornice, ajută, căci apa groznic vine
Și moara pe dulapuri abie de se mai ține
Cosițele sunt rupte, săriți in ajutoru!"
Neasceptata veste ĕi umple de fioru
Și găndul le preface și alergăndu afară
Apucă preste cămpuri deadreptul cătră moară.
Totu satul intr'acolo flecăi, barbați și fete
Bĕtrăni, copii, neveste cu chipuri spăriete
Gonescu in fuga mare și indărătul lor
A clopotului limbă sunà ingrozitor.
Ear riul numai spume cu urlătu furiosu
Vĕrsà a sale ape pe vadul năsiposu
Grozav! și unde malul erà inaltu și mare
Isbeà cu strășnicie ș'a apelor sapare
Părți late de pămĕnturi pe dedesupt taeà
Ș'aceste despărțite in riu se resipeà.
Și moara'n cua și'n colo mănată crud de valuri
Când se pleca spre-adăncuri, cănd se isbeà de maluri
Și scănduri desfăcute din roata sfărămată
Prin valuri spumegoase s'ascundu și ear s'arată,
Dulapurile grele gemĕndu se despărțescu
Cosițele puternici se rupu și se sdrobescu:
O singură mai ține legată de-unu paru grosu
Ș'aceasta a se rupe se cearcă furios.
Acuma ca s'ajute puterile-adunate
A multor brațe goale cu vinele umflate
Apucă de cosiță și tragu in sus cu greu
Și unii căngi și funii aducu, ș'asvirlu mereu
Să impresoare moara și tragu spre malu in sus
Ear alții drugi puternici pe dedesubt au pusu
Și cearcă s'o ridice și eat' incet, incet
Spre maluri o inalță ș'o au apropietu
Ș'acuma e cu totul din apă ridicată
Și neagră de-umeḑeală pe maluri așeḑată.
Abie toți muncitorii, de truda lor cea mare
Iși ușurează peptul cu-adăncă resuflare
Când eată lăngă dĕnșii unu malu se risipesce
Și sfărămatu al apei lungu clocotu ilu măresce
Cu dĕnsul vai! deodată in apă a căḑutu
Ș'o tĕnĕră copilă și nu s'a mai vĕḑutu
Amar! erà Florica — toți stau incremeniți
Privescu in jos spre apă cu ochii rătăciți
Dar ce cine va scapà-o?.. Unu tĕnĕru se răpede
Din sus orbiș in valuri — nici elu nu se mai vede.
Și doue femei țipă ș'aleargă desperate
Pe malu; smulgĕndu-și pĕrul cu brațele 'ndreptate
Spre oameni și spre ceruri și in genunchi căḑĕndu
Și Maria și Safta gemu lacrime versăndu.
Dar eată doue chipuri prin spume se ivescu
Ce-su strinsu imbrățoșate și ămbele trăescu.
Miron pe-a lui iubită cu brațu virtosu o ține
Ș'inoată și de maluri s'apropie și vine
Și funia cea lungă spre dĕnșii aruncată
De măna-i bărbătească voinic e apucată.
Și-i tragu in sus și eată-i pe maluri ridicați
De apă și de moarte iubiții sunt scapați. —
Miron a lui iubită pe earbă o așaḑă
Pe dĕnșii se coboară usucătoare raḑe
Din soare, și lumina o arde și orbesce

Se pleac'a ei pleoape și capu-i amețesce
Și-lu razimă de peptul acelu măntuitoru.
Miron spre ea privesce cu jale și cu doru
Și chipul ĕi dismeardă și pĕrul ei lipitu
Disface și disprinde de trupul umeḑitu.
Bĕtrăni, barbați, neveste, stăndu toți in jurul lor
Privescu și nu cutează să dee ajutoru.
Și ea ridică capul: viața-i se trezesce
Privirile 'nviete pe dĕnsul le țintesce
Adănc pănă la sufletu, și brațele intinde
Spre elu, ș'a sale umeri apucă și cuprinde
Ș'apas' a sale buze cu dulce sărutare
Pe gura lui iubită in lungă 'mbrățoșare.
Și obscia-i intreagă pĕtrunsă de uimire.
Ear Săncu le grăesce cu astfeliu de vorbire:
„Miron, deși copilei viață eu am datu
Tu aḑi cu-a tale brațe de moarte-o ai scapatu
Și ție-ți datoresce mai mult decăt chiar mie.
Primesce-o dar in viață ca vrednică soție:
Părinții impreună cu dragoste ți-o dămu
Ș'a voastră insoțire o binecuvĕntămu,
Căci Dumneḑeu din ceruri a vrutu să fie-așa
S'o dobăndesci tu singuru prin bărbăția ta!"
Și Maria in lacrimi uimită stă mută
Și uit' a ei măndrie, pe fată o sărută
Cu dulce, ș'o desmeardă ș'intinde a sa mănă
Ș'atrage lăngă dĕnsa pe Safta cea bĕtrănă
Și mamele-amundoue plăngĕndu se'mbrățoșează.
Ear Neagu din mulțime spre dĕnșii naintează
Și mirelui aceste cuvinte le rostesce:
„Miron, Florica astăḑi ne-a spusu că te iubesce,
Că tu-i ești dragu, tu singuru, și eu in găndul meu
Din noi cine-i mai vrednicu, de tu ești, sau de-su eu
Stăm să mĕsoru; acuma cunoscu ce prețuesci
Și vĕdu că tu copila mai mult o vrednicesci.
Intru mulți ani să-ți fie! na! ici in măna mea
Ce-ți dau in cugetu verde, o bate pe a ta
Căci vreu al teu prietenu să fiu neprecurmatu:
Cănd voiu avè nevoie de faptă, ori de sfatu
Me vei vedè la tine, ear cănd al vieței greu
Te-a grămădi v'odată, găndesce-atunci că eu
Avere de la tata destul' oiu mosceni
Ce-su gata la strimtoare cu tine-a impărți.
Totu satul cuviințează vorbirea lui cu minte
Și-lu laudă; de-o parte Vărvara lui Terinte
Păndesce pe sub gene de-aici ce-o să mai easă
Vești restălmăcitoare ce măni din casă'n casă
Va duce ca 'nainte; alături ănsĕ stà
Moșu Trochin care stinga pe bățu-i răzemà
Ear dreapta vestejită o ridicà in sus
Și indreptatu spre dĕnșii aceste vorbe-a spusu:
„Precum de mai nainte ursita v'a menitu,
Miron și tu Florică traiu lungu și fericitu!"

Iacob Negruzzi.

PRIVIGHETOAREA SOCOLEI.

NOVELĂ.

I.

Eleonora erà o fată frumoasă cu ochi negre fărmecători care se furișau pe nesimțite in inimă. Fața ei erà totdeauna veselă și sufletul ei fără grije. Nimene nu scie istoria ei de la inceputu. Unii ḑicu că ea a fostu măritată cu unu negustoru bĕtrănu și gelosu intr'unu fundu de provincie oare care unde ne mai putĕndu trăì cu nesuferitul ei Cerber, ilu lăsà intr'o bună dimineață singuru cu gelosia sa, și resărì deodată in mijlocul Iașului — ca ghiocelul in cămpie. — Alții susținu că de mică copilă ea fù aruncată intr'o monăstire unde crescù evlavioasă intr'o atmosferă de rugăciuni și de tămăe, dar că in momentul cănd erà să primească darul călugăriei, unu spiritu reu ĕi șoptì doue vorbe la ureche, și ea dispărù din monăstire ca prin minune, lăsăndu să creadă pe cuvioasele sale surori că Dumneḑeu a ridicat'o in ceruri cu trupu cu totu. — Astfeliu de vorbe circulau pe sama ei. — E rĕu cănd nu se

scie originea cuiva, mai cu samă a fetelor frumoase. In lume sunt multe limbi rele dispuse a cărti și puține urechi dispuse a nu le crede. Tot ce scimu noi este că Eleonora erà cea mai drăgălașă ființă ce a pututu se vadă Iașul in zidurile sale. Dioa ca lucrà la o modistă pe stada mare și noaptea se retrăgeà la dēnsa a casă, o căsuță mică pe strada Socolei unde făceà deliciile mahalalei. Ea iși petreceà viața ca păserile; se culcà căntăndu, se sculà căntăndu, și voacea ei argintie resunăndu prin giamurile ferestrelor, trezeà adese ori vecinatatea din somnu, astfeliu incăt babele reutăcioase o numiau tricoliciul de noapte, car băeții privighetoarea Socolei.

Eleonora erà o ființă curioasă și plină de contradicțiuni. In ochiul ei deși ar fi pututu cetì cineva o inimă nestricată și unu fondu de multă bunatate, totuși aceste precioase tesaure se ascundeau sub unu esterioru de neertată ușuratate. Astfeliu ea nu depărtà de la sine nici pe unul din junci eleganți ce-și făceau o glorie de a o compromite; unuia aruncà o ochire, altuea unu zimbetu, celueilaltu o strînsĕtură de mănă, și risipitoare ca copilul celu darnicu, ea impărțeà la toți căte ceva din grațiele sale, numai inima ei nu luà parte la acestu jocu nebunaticu a tinereților sale.

Eleonora, aceasta păsăruică, căntăndu și cochetăndu ajunse in scurtu timpu a fi copila de modă a Iașului. Ea părăsì lucrul de la modistă și se mută in centrul tărgului. Modesta ei cameră unde odinioară cea mai precioasă mobilă erà o mică oglingioară dinaintea căreia surideà malicios cănd iși peptĕnà pĕrul seu lungu și negru, se prefăcu acum intr'unu buduaru elegantu plinu de obiecte de artă, ce erau atătea daruri primite de la atătea inimi suspinănde. Și cu toate aceste Eleonora nu părea a fi mai fericită decăt mai inainte.

Ar fi luat'o cineva drept o femee sătulă de toate rafineriile vieței sau drept unu copilu nesciutoru de osebirea ce este intre lipsă și avere. Ea singură nu-și putè da samă de ce se petreceà in sine. Cu căt inaintà mai multu pe aceasta cale de plăceri cu atăt inima ei se inchideà mai tare. Adese ori cănd, amețită de vuetul vieței, ea se uità in jurul ei la turma de curtisani ce stăteau gata să depue la picioarele ei și punga și amorul lor, ea se simțeà singură, și par'că ar fi regretatu atunci vesela ei sărăcie, pe cănd nu aveà altu lingușitoru decăt oglingioara cea mică care o ingănà dimineața așa de gracios.

Eleonora asistà uneori la prănḍuri și supele, și amesteca căntecul ei cu clinchetele paharelor. Fumul șampaniei o ridicà la entusiasmu. Atunci ea scoteá din peptu note necunoscute ce imbatau auḍul și ochii ei se aprindeau ca nisce diamanți. Cănd Eleonora erà tristă, ea sĕmĕnà ca o floare ce se pleacă sub povoara picăturelor de rouă, ănsĕ astfeliu de momente erau rari și treceau răpede cum trecu norii sburători pe unu ceri vecinic seninu. Intre inima și simțurile ei nici o legătură nu esistà; ea cheltueà pe cele din urmă, fără să scie că posedă pe cea de'ntĕi, și numai căntecul ĕi revelà une ori că este ceva in peptul ei mai presus de simțiri care n'a vorbitu, și atunci Eleonora deveneà tristă.

Eleonora erà generoasă. Cănd vre unul

dintre amicei sei care compuneau obicinuit cercul ei de petrecere, erà in lipsă, sau bolnavu, nu erà mănă mai darnică decăt a ei nici păzitoare mai neobosită lăngă căpĕtăiul lui. — Ce-i pasă ei de lume! Ea rideà de lumea care rideà de dĕnsa. Natura o făcuse să cănte și să ridă și ea iși indeplineà destinul ei.

Cănd Eleonora se preumblă pe jos in costumu scurtu care lasà să se vaḑă nisce piciorușe mici și sprintene ce abie atingeau pămĕntul, nu erà trecĕtoru care să nu-și intoarcă capul după ea; ear cănd erà in trăsură gătită cum scia ea să se gătească, nu erà regină care ar fi pututu să i se pue alăturea. Cochetă și naivă ușoară și nepăsătoare și totdeauna veselă, eată Eleonora. Erà unu flutur atrasu de ori ce mirosu, unu capriciu leganatu de toți zefirii.

Doi ani trecurĕ și Eleonora nu perdù roșața din față, nici veselia din ochi. S'ar fi ḑisu că in fiecare diminecață ea reintineresce. Peptul ei nu cunosceà suspinul. Ea pluteà in viață cum plutesce scoica fragedă pe mare a cărei valuri o mănă ori și unde dar nu o cufundă. Ea intrase pe poarta cea mare a lumei pe unde atăța intră și atăța se perdu, pe dĕnsa ănsĕ o intămpinase la pragu plăcerea și o luase drept fiică, frumuseța și-o luase drept soră, norocul și-o luase dreptu stăpănă. Negreșitu că unu moralistu cu fruntea posomorită ar fi avutu ce bănuì contra nebuniilor Eleonorei; cu toate aceste ea nu aveà consciință că face vre unu rĕu. Ea trăeà, și credeà că astfeliu se trăesce. Ea nu scià că virtutea incepe acolo unde se sfirșescu plăcerile și că morala e unu cămpu pustiiu unde nu cresce earbă verde. Ea se vĕḑù incunjurată de toate plăcerile ce imbată vrăsta de doueḑeci ani, și le sorbeà pe toate plătindu-le cu tinereța și ochii sei frumoși. Eleonora făceà răul ce face parfumul rosei care se perde fiindcă toți ilu aspiră.

II.

Eleonora era incunjurată de tinerimea elegantă a Iașului. Erà in cerințele timpului de a fi priimitu in salonul ei, și o obligațiune de a-i face curte. Dar dintre toți celu mai indărătnicu curtisanu și mai fără norocu era Iancu, unu tĕnĕru naltu și uscăciosu cu pĕrul linsu, cu ochelari pe nasu, foarte sentimentalu in vorbe și foarte afectatu in imbrăcăminte. Dacă fiecare dintre amicii Eleonorei isbutirĕ a căpĕtà ceva din favorile sale, elu ănsĕ nu isbutì la nimicu și invidia ilu frămănta adănc in inimă. Elu ureà pe toți amicii Eleonorei, ear pe dĕnsa o ureà și mai mult, căci erà omu rĕu și pasiunea lui nu porneà dintr'unu isvoru curatu. Nimicu ănsĕ din cele ce se petreceau in interiorul lui nu se reflectà pe față-i. Elu aveà una din acele figure de ceară cărora imprejurările sciu totdeauna să le dee espresiunea ce trebue. Lăngă Eleonora erà amorezu pănă la culme, lăngă tovarășei sei amicu pănă la moarte.

— Eleonoro! ḑise elu, intru una din ḑile găsind'o singură și luăndu-i măna să o serute, pentru ce această mănă se intinde așa de ușor la alții.

— Ți se pare, respunse ea.

— O! Eu nu mĕ inșalu; eu vĕdu pre bine că sunt celu din urmă alesu al inimei tale și cănd ai sci căt me face săsufĕru această ne-

dreptate. — Eleonoro! de ce nu me iubesci? . . . . eu te-așu face așa de fericită cum . . . . .

— Ha! ha! ha! ilu intrerupse Eleonora cu unu lungu hohotu de risu. Ear ai venitu la mine posomoritu ca vremea cea rea. Nu scii tu că inima mea este inchisă la iubire? . . . . Eu din amoru culegu numai plăcerea acolo unde credu că o găsescu, ear suferința, dorul, chinul etc. le lasu pentru nisce nebuni ca tine. Socotesci tu că paserea intră de bună voie in cuşcă?

— Dar ce să facu să potu atrage și eu macar una din privirile tale?

—Să-mi vorbesci mai puțin de amoru și să nu fii așa gelosu.—Ea ănsĕ nu scia căt veninu ingrămădeau vorbele ei nepăsătoare in inima celui ce-i vorbeà de amoru.

In acelu momentu s'audì sunăndu clopoțelul și camariera Marița, anunță pe junele Iorgu intovărășitu de unu altu june necunoscutu.

— Buna ḑioa, Eleonoro! strigâ Iorgu care intrăndu in odae depuse o sărutare cu sgomotu pe fruntea ei, dă-mi voe să-ți presintu pe vĕrul meu Petru, unu june provincialu și rușinosu ca o fată mare. Elu a eșitu din cărți ca să intre in lume; te rogu să-lu numeri intre amicii tei. Poate vei isbutì să faci ceva dintrĕ'nsul. — Această presentațiune originală puse pe junele Petru in o mare confusiune. Ănsĕ Eleonora veselă că se vedeà acum scapată de tristul ei companionu care nu-i vorbeâ decăt de banii lui și de inima lui, ponegrindu pe toți ceilalți, intinse măna noului venitu cu aceeași familiaritate ca și când l'ar fi cunoscutu de o sută de ani, și-i ḑise cu celu mai graciosu surisu;

— Imi pare bine de cunoscința d-tale Domnul meu, și pentru ca să o intărimu mai bine imi vei da brațul să mergemu la preumblare; mĕ inădușu in casă. — Iorgule așa-i că o să mă intovărășesci . . . Dar tu Iancule, ce te faci?

— Eu, ḑise elu . . . . . Eu foarte mulțămescu; am o intălnire tocmai acum pentru o afacere oarecare și după ce făcù douĕ, trei inchinăciuni foarte adănci eșì din casă urmatu de ceilalți.

— Eleonora și Petru mergeau inainte, ear Iorgu distrasu cum erà șuerăndu intre dinți o o arie dintr'o operă, mergeà mai incet oprindu-se la fiecare fereastă prin care zăreà vre o fată frumușică, și astfeliu nu puteà să audă convorbirea tovareșilor sei.

Brațul Eleonorei care se vedeà rotundu și trandafiriu prin horbota transparentă a hainei sale se răzemà cu voluptate pe brațul lui Petru, ear acesta cu săngele ferbinte cum e omul la vrăsta de 22 ani nu scia ce se găndească de această ființă care aveà atăta libertate in vorbă și atăta lumină in ochi.— Ei vorbirĕ multe de toate. — Incepurĕ cu lucruri indiferente cum se incepe totdeauna, trecură apoi la frumusețele de țară in mijlocul cărora Petru iși petrecuse anii copilăriei, și sfărșirĕ cu amorul. Cine nu scie căt de nesĕcatu este și unde te duce acestu isvoru nesfirșitu de convorbire. — Amorul ḑice lumea e o costișă inflorită pe care luneci răpede, căci la fiecare pasu intălnesci căte o minune. — Eleonora deprinsă a ascultà limbagiul afectatu și fanfaronu al tinerilor Iașani fù surprinsă să găsească in acestu june nou venitu simțiri frumoase și o inimă curată. Ear Petru electrisatu de ochii Eleonorei vorbeà vorbe inspirate ce resunau ca o musică in urechea ei.

— Este ea oare unu ăngeru sau unu diavolu? găndeà Petru.

— Este elu oare visul ce am visatu? găndeà Eleonora; şi de frică să nu-şi tradee secretul găndurilor lor, ei nu indrăsneau să se uite unul la altul. Cănd ănsĕ impinşi de o putere iresistibilă, ei se priveau unu momentu ochi in ochi, o! atunci nu sciu ce fiori simţeau prin inimă, dar erau dulci nespuşi acei fiori.

Ei se preumblarĕ pănă in noapte şi s'aru fi preumblatu mult ăncă dacă voacea ironică a lui Iorgu nu i-ar fi chematu la realitate.

— He! tinerilor, strigâ elu, am obositu alergăndu după voi. E vreme să ne ducemu pe a casă. Nu te credeam Petrule aşa bunu de gură.

Eleonora tăceà: aceste glume ĕi păreau de rĕu gustu, ear cănd venì momentul despărţirei mănele lor se strinserĕ fără voie şi prin inima lor trecurĕ fiori şi mai ferbinţi şi mai nespuşi, incăt şi unul şi altul avù in acea noapte somnul agitatu. Petru se sculâ la mieḑul nopţii, deschise fereasta de la odae, unde i se părù că se inăduşă, şi privì mult la stelele ce sclipeau pe ceru — stele aşa misterioase elu numai privise. Ear Eleonora avù visuri curioase; i se părù că se află intr'o grădină incăntată plină de pomi roditori şi de păseri căntătoare, ănsĕ fiecare pomu ce se legănà, fiecare pasere ce sburà, luà incetinel feliurite forme fantastice pănă se prefăceà in nisce ochi mari şi lucitori ce sĕmĕnau a fi ochii lui Petru.

Adoa ḑi cănd lumina ḑilei o desceptâ, ea se sculà mai tristă, şi-i păru rĕu după visul de noapte. — Ce se petreceà oare cu Eleonora?..

Pentru prima oară ea se uità cu infiorare in jurul ei. Statue de bronzu, şaluri de Persia, porcelane de China, toate aceste producte ale momentelor ei de uitare ĕi făcurĕ groază. I se păru că ele se uită cu dispreţu in trecutul ei şi de furie ea sfărmâ unu vasu elegantu ce sta pe masă marturu de greşelele ei. — Ce-mi sunteţi voi bune, strigâ ea, dacă nu mĕ puteţi face fericită!... Ea simţeà in inima ei că se resculà o lume nouă plină de parfumu şi de visuri ce o imbătau, dinaintea cărora trecutul păreà negru ca o noapte fără somnu.

A doua ḑi cănd Petru venì la dĕnsa o găsì palidă, ear elu numai aveà focul de ieri, glasul seu tremurà, privirea sa erà sfiicioasă.

III.

Frumoasă a fostu odinioară grădina Socolei, dar mai frumoase sunt astăḑi ruinele frumuseţei sale. Părăsită cum este, ea ne infăţoşaḑe indoitul misteru al decăderei omenesci şi al naturei eterne.

Chioscurile sale căḑute, sfinxii sei scirbaţi de vĕnturi ne desceaptă splendoarea unei domnii trecute pe cănd aleele sale intunecoase şi paraginite ne vorbescu de pustiul codrului. Erà o sară frumoasă. — Luna plină zimbeà de sus pintre nourii creţi şi argintii şi respăndeà pe earbă brazde de lumină.

Dar ce sgomotu se aude colo sub celu teiu frumosu? E o masă intinsă impodobită cu argintu şi cu cristaluri, in jurul căreia se vede şeḑĕndu toată junimea aleasă a Iaşului şi in capul ei Eleonora. Eleonora astă dată nu aveà pe dĕnsa nici catefea, nici mătăsuri, ci o simplă rochie de citu care lăsà să se vadă

frumoasele forme a brațelor și a umerelor ei, ear pe brațe și la gâtu nici o podoabă, nici unu diamantu. Ea redevenise cum erà, pe când o numeà lumea privighetoarea Socolei; căci amorul nu iubesce podoabele lumesci.

Lumea ănsĕ care nu crede in bine tălmăcea in rĕu această schimbare a Elionorei.

— A inceputu să ne placă florile de câmpu, ḑiccà unu june la urechia vecinului seu, vroindu să facă spiritu.

— Farmecul noutății, respundeà celaltu. Astăḑi Petru, măne altul.

— Dar rândul meu când va fi oare? gândeà cu o invidie concentrată Iancu care vorbeà puțin dar observà mult.

— Unu cântecu ne trebue, Eleonoro, ca să inveselimu această masă, ḑise Iorgu, cântecul inimei tale, și acestu paharu ilu voiu deșartà intregu in sanatatea ta.

— Bravo!... strigarĕ toți, cântecul inimei tale vremu să-lu audimu!

Eleonora nu asceptâ să fie mult rugată. Aerul recorosu, luna plină, misterul nopții, toate aceste inălțaserĕ simțirile ei, și voacea ei incepuse să sune pintre frunḑe. Dar cine poate spune ce cântecu a cântatu Elionora? Erà unu cântecu neauḑitu spusu cu cuvinte de focu și cântatu cu o voace de ăngeru. Ea se urcâ până la acele note delirante ce numai amorul și durerea le cunoasce și răpită cum erà in torentul melodiei, ea iși ațintì ochii in ochii lui Petru care vĕḑù in această privire totu sufletul ei. Eleonora iubeà. Luna privì de sus acestu amoru născutu sub aripa ei de lumină, și părù că-lu binecuvintează. E unu vĕntu care va trece, ḑiceau unii necreḑĕtori, dar ei se inșălau căci vĕntul erà furtună.

Din acea ḑi ea inchise ușa nebuniilor lumei, lăsăndu pe pragu unu trecutu plinu de vuetu și de plăceri, care dispărù răpede, căci elu nu luà cu sine nici o parte din inima ei. Ea se aruncâ in această pasiune cu toată speranța și increderea unui sufletu feciorescu, și nesciutoare cum erà de fericirile ce cuprinde in sine ăntĕiul amoru, ea le sorbeà pe toate, și se mirà cum mai incăpeau in inima ei.

Unu anu intregu ei duserĕ impreună o viață de uitare, și ḑilele loru treceau răpede cum trecu ḑilele fericiților. Intr'o ḑi ănsĕ Petru venì la Eleonora cam tristu.

— Ce ai, iubite? ḑise ea cu celu mai dulce glasu.

— Eu, respunse elu după o pausă, eu... n'am nimicu. Am atăta numai că mĕ tem să nu te potu face destul de fericită.

— Ha! ḑise ea imprejurăndu-i grumazul cu brațele sele, potu eu să fiu mai fericită decât așa?

— Visul e frumosu, desceptarea e amară!

— Ce vrei să ḑici, Petru? vorbele tale mĕ inghiață, niciodată nu te-am vĕḑutu așa.

— Voiu să ḑicu că amorul e unu copilu dulce dar schimbăciosu; măne poate tu nu vei mai găsì in mine acelu omu pe care astăḑi ilu iubesci. Lumea cu plăcerile ei te rechiamă neincetatu; putè-voiu eu să-i ținu totdeauna locul in inima ta?

— Alungă aceste gânduri iubite, și'nseninează-ți privirea. Nu veḑi tu in ochii mei că eu nu te potu uità. Pentruce această necredință in fericirea noastră?

Petru vedeà in adevĕru strălucindu in ochii ei amorul celu mai adăncu, dar aceasta nu-lu inseninâ, căci sufletul seu nu erà seninu.

— Soarta! soarta! esclamâ elu, multe poate să destrugă. Nu veḑi tu afară aeru, spaciu,

libertate, lumea care se mişcă cu inmiitele ei comori de plăceri, şi fericiri; toate aceste pe care tu le-ai părăsitu pentru mine, conspiră acum contra noastră, căci multe legături te leagă ăncă de lume, Eleonoro!

— Voiu rupea cele legături respunse Eleonora, am pentru mine amorul, şi elu care imi dă fericirea imi va da şi puterea. Lumea, dici tu, conspiră contra noastră. Ce-mi pasă mie de dĕnsa? Am eu oare să-i ceru ceva? Căt am fostu in lume, ea me-a datu totul, şi am fost săracă; astădi cănd m'am retrasu de dĕnsa, sunt bogată, căci te am pe tine, şi am totul. O! Dar tu ai dreptate să te indoesci de mine. Trecutul meu este unu marturu greu incontra virtuţii mele. Am greşitu mult in adevĕru, dar in dioa in care te-am iubitu pe tine, am primitu unu nou botezu care m'a spalatu de toate. Petru! crede-mĕ, crede-mĕ; mai curĕndu va incetà să-mi bată inima in peptu decăt să incetezu eu de a te iubì.

Aceste cuvinte rostite cu accentul durerei induioşarĕ pe Petru, elu o cuprinse in braţe şi pacea fù incheetă prin unu sărutatu.

Cu toate aceste vorbele lui Petru deşi puteau fi dise fără intenţiune in nisce momente de tristeţă care ades nascu fără cause in mijlocul celei mai mari fericiri, totuşi fĕcură impresiune asupra Eleonorei. O nelinisce ĕi remase in sufletu. De atunci i se părea necontenitu că Petru e tristu şi gănditoru. Erà această parere sau realitate? nu sciu. Ea ănsĕ se puse a-lu esaminà pe furiş; fiecare mişcare, fiecare vorbă a lui Petru căutà să o esplice, ănsĕ de ce observà mai mult de ce mai mult se rătăceà in cugetări. Nu cumva oare imi ascunde elu ceva?.... găndeà ea in sine; şi ideea că legăturele lumei potu să-lu despartă odată de dĕnsa ĕi stringeà inima grozav.

Ah! ba! diceà ea, invingĕndu-şi temerea, Petru nu mĕ va lăsà! elu e bunu, ş'apoi găsì-va elu alta să-lu iubească ca mine?

Dar vai! In zadar Eleonora căutà să alunge găndurile ce o impresurau. Indoiala intrase in inima ei şi-i alungase somnul de la ochi şi surisul de pe buze. Ea incepeà acum se cunoască partea cea amară a iubirei, durerea!

Intr'unul din acele momente de tristeţă cameriera Mariţa ĕi anunţă pe Iancu.—Să intre dise ea.—Iancu nu fusese la dĕnsa de multă vreme şi de şi visita acestui omu ĕi erà foarte displăcută totuşi ea simţeà acum trebuinţa să comunice cu cineva; singurătatea o apăsà.

—Mĕ iertaţi, domnişoară că vĕ supĕru cu presenţa mea, dise Iancu cu unu aeru foarte ceremoniosu. Dorinţa de a vĕ revedè după unu timpu aşa de indelungatu, a fostu mai puternică in mine decăt teama de a vĕ importunà.

— Imi pare bine domnule să te revĕdu earăşi la mine; ce intămplare te aduce aşa pe neasceptate? să fie oare numai dorinţa de a sci dacă trăescu, sau am muritu?

— Dar ce alta? Nu scii tu că eu sunt vechiul tĕu amicu?... dise elu reluăndu-şi tonul de familiaritate obicinuitu. Dar ce schimbare vĕdu in tine, Eleonoro? Mi se pare că eşti cam palidă.

— Ah! nu e nimicu. O mică indisposiţiune care a trecutu.

— Hum!.... aşu pune prinsoare că ai avutu o neinţelegere cu Petru.

— Ce idee!

— O, numai fi şireată cu mine. Eu am

ochiul deprinsu la aceste. Veḑi dragă, tinerii de astăḑi sunt cam poznași; acum creḑi că moru după tine, și peste o oară aleargă după alta. Amorul la dĕnșii e o ocupațiune de toate ḑilele intocmai ca preumblarea la Copou. Ce le pasă lor că se voru ingălbenì nisce obraji rumeni și frumoși ca ai tĕi.

— De cănd te-ai făcutu așa cunoscĕtoru de inima oamenilor, d-le Iancu?

— De cănd am vĕḑutu multe petrecĕnduse sub ochii mei. Eaca tu, de esemplu, care ai făcutu atătea sacrificiĭ pentru iubitul tĕu, ești tu sigură că in momentul acesta Petru nu....... dar ce vorbescu eu?..... Aceste sunt mici bagateluri care nu trebue să strice o armonie frumoasă ca a voastră.

— Faci rĕu domnul meu că mĕ iei tot pe mine de esemplu. Eu n'am a mĕ plănge de Petru, ilu iubescu, și toate vorbele dumitale potu să fie adevĕrate, dar nu se potrivescu mie.

— Bine faci Eleonoro că ilu iubesci, dar nu e rĕu să ai și ochiul desceptu. Numai suntemu in timpurile cele bune pe când puteamu avè incredere oarbă. Amorul căt de mare nu esclude puțină priveghere.

— Nu ințelegu pentru ce imi dai asemene sfaturi, ḑise ea, afectăndu cea mai mare linisce, deși vorbele insinuante a lui Iancu se infiltrau ca veninul in inima ei.

— Pentru ce? — — Eată pentru ce! — Scii tu unde s'a dusu Petru?

— Nu.

— Bravo! unu amorezu care nu spune iubitei sale unde se duce.

— Eu nu-i ceru niciodată samă de astfeliu de lucruri, esclamâ ea cu măndrie, aceasta ar fi injositor pentru mine și pentru dĕnsul.

— Pre bine ḑisu. Ănsĕ când cineva face lucruri neobicnuite, se duce de esemplu afară din orașu, pentru trebi importante și foarte importante, ce ḑici?

— Ḑicu, că nu-i nimicu.

— Dar! . . nimicu — — In adevĕru poate să nu fie nici unu rĕu; ănsĕ eu credu că ar fi mai cu cale să scie ceva despre asemene trebi, și acea ființă a cărei soartă e legată de a lui, și care singură in odăița sa, asceaptă cu dorul in inimă intoarcerea amoresatei ei. Aceste mici detailuri se datorescu totdeauna unul altuea . . . . când esistă iubire! — — O! me ferească Dumneḑeu să aducu cea mai mică bănueală in contra lui Petru. Eu sunt amicul lui și al tĕu și doresc ca fericirea voastră să se prelungească căt de mult. Ănsĕ pentru aceasta crede-me, e bine să ai ochiul desceptu.

— Eu nu m'am indoitu niciodată de Petru.

— Ah! ah! Nu-i inimă care iubesce in care șerpele indoelei să nu fi mușcatu căte odată. Dacă ai fi tu sinceră, căte n'ai putè să ne spui, despre suferințele ce te-au muncitu in oarele de singurătate, despre lacrimile ce ai vĕrsatu pe furiș când ți se părcà că Petru e gănditoru, distrasu, rece sau nerăbdătoru, căci dragă așa-i amorul; elu ține in mănă doue cupe, cu una dă fericirea, cu ceealaltă durerea, dar această din urmă se ḑice că e mai mare.

— N'am gustatu pe această din urmă — respunse Eleonora cu glasu răstitu, vroindu să curme o convorbire care ĕi făceà rĕu.

— Ochișorii tĕi imi spunu contrarul!

— Ar fi bine să vorbimu altă ceva, ilu intrerupse ea; săngele incepù să i se sue in faţă.

— Nu te suparà, dragă, eu n'am venitu aice să-ţi tulburu liniscea. Din contra voiu să ţi-o asiguru. Eu iţi arătu rĕul, ca să te poţi ferì de elu, după cum credi mai bine. Aşa de esemplu Petru s'a dusu. Scii tu unde s'a dusu? Scii tu pentruce s'a dusu? .... Nu! — — Scii tu când are să se intoarcă?.. Nu! ..... Ei bine rĕul este ca eu le sciu toate aceste, şi tu nu . .

— A! D-ta scii! . . .

— Se inţelege că sciu. Totu tărgul vorbesce despre aceasta.

— Ce este? . . . intrebâ Eleonora acărei inimă se bătea tare.

— O! nimicuri! . . . . lucru ce se intâmplă in toate dilele . . . . Cănd unu focu se stinge cată să aprindemu altul . . . . Şi dacă n'aşu sci, adause elu cu o voace induioşată, cătu amoru, cătă statornicie ai avutu pentru dĕnsul! Ah! crudu trebue să fie cineva pentru ca să resădească durerea intr'unu sufletu ca al tĕu, şi apoi să te lase pradă ei, intorcĕndu-şi faţa de la tine cu dispreţul ce insuflă isbănda. Da! Da! . . . In lume e numai rĕutate. Tu erai o floare, şi măna lui n'a sciutu decăt s'o rumpă.

— Domnule! Ce spui d-ta este grozav. Eu nu credu nimic, nimic, me inţelegi? Ce te indrituesce să-mi vorbesci astfeliu de Petru? . . . Ce probe ai? . . . Spune indată, ori de nu, te voiu socotì ca unu intrigantu care imprăscie in jurul sĕu ură şi veninu.

— Eată dreptatea femeească! Sunt intrigantu pentrucă spunu adevĕrul; pentrucă nu adaogu inşălăciune peste inşălăciune. Probe vrai? . . . Ei bine . . . Cetesce!

Elu băgâ măna in buzunaru, scoase o hărtie indoită in mai multe pături, o desfăcù incetişor şi apoi o remise Eleonorei cu o satisfacţiune internă visibilă.

Eleonora se ingălbinì ca ceara; ea recunoscù scrisoarea lui Petru. Eată ce conţineà acea epistolă:

„Iubite tată!

„Nu potu să nu ascultu consiliile tale binevoitoare. Cunoscu pe domnişoara despre „care imi vorbesci; ea intrunesce in adevĕru „toate calităţile pentru a me face fericitu. „In curĕndu me voiu duce in persoană la „moşia unde locuesce ea cu familia, spre a „me inţelege definitiv asupra viitoarei mele „căsătorii. Speru că totul se va sfirşì precum dorimu amundoi. Te imbrăţoşezu, iubite tată.

Petru.

Iancu observâ toate mişcările figurei ei, dar ce slabă oglinbă e figura, cănd e vorba să reproducă o durere aşa de mare. Faţa rămăne inmărmurită, ochii stinşi, voacea amorţită, şi numai celu ce sufere scie căt de neflrşită e suferinţa sa, dar nu o poate spune, nici arată.

— Lase-me singură domnule, dise ea, am trebuinţă de linisce.

— Eartă-me Eleonoro că ţi-am causatu această durere. Datoria mea de amicu şi omu onestu m'a făcutu să nu te lasu mai mult victimă unei inşelăciuni. Măni va trece supararea ta cum trecu toate in lume, şi imi vei fi recunoscĕtoare. La revedere!

IV.

Eleonora remase impietrită. Multă vreme ea nu putù să-şi reculeagă ideile, stăndu intr'o stare complectă de amorţire, ca şi cănd ar fi părăsit'o chiar puterea de a suferì. Ea cetì şi recetì de o sută de ori scrisoarea teribilă care ĕi desfăşurà adevĕrul, pănă cănd vederea i se intunecâ şi schima cuvintelor i se perdù in minte. Deodată ea tresărì; se duse cu paşi răpeḑi la biurou şi incepù să scrie. De mult ănsĕ ce erà grăbită măna-i tremurà. Intr'o jumătate de oară ea scrise vr'o ḑece mici epistole. Apoi sunâ, şi cameriera Mariţa se presentâ inaintea ei.

— Trimite indată pe unu omu cu aceste scrisori se le ducă la adresa lor, şi tu vino indărătu căci am trebuinţă de tine.

Intr'o clipă Mariţa indeplinì ordinele stăpĕnei sale.

— Acuma, vino să-mi pepteni pĕrul cum scii tu mai bine. Vreu să fiu frumoasă, inţelegi tu, frumoasă

— O! n'am trebuinţă să-mi dau multă osteneală pentru aceasta.

— Să-mi pregătesci apoi rochia cea albă cu flori de auru, şi pe capu să-mi pui unu vĕlu de gazu prinsu in ghirlandă de lăcrămioare.

Mariţa deschise nisce ochi mari plini de mirare.

— Ce me privesci aşa!... Nu inţelegi ce este?

— Drept să ve spunu, nu inţelegu.

— Ei bine! află că astăḑi mĕ măritu!

— Domnişoara se mărită!!... strigă Mariţa ai cărei obraji s'incolorase de bucurie. Domnişoara se mărită... O! ce bine-mi pare!... Degrabă, degrabă, la oglindă, am să ve facu frumoasă cum n'a mai fostu mireasă in Iaşi. Bine-mi spuneà mie găndul, că v'a venitu ursita... Dar am să vĕ facu şi eu o rugăminte.

— Spune.

— Dacă ve veţi mărità, ve rogu să nu me părăsiţi. Eu nu vreu să me despartu de buna me stăpănă. Vrau se vĕ vĕdu in casa voastră deplin fericită şi eu să ve slujescu căt voiu trăì.

—Naibi nici o grijă, Mariţă. Eu am gănditu la tine. Tu vei avè partea cea mai mare a fericirei. Eată aceste diamante, ḑise ea arătăndu-i o casetă plină de odoare, ţi le dau ţie. Ele iţi voru asigurà traiul pentru totdeauna, şi dacă vei voì să te măriţi, ele iţi voru fi zestrea. Noi ănsĕ vomu trebuì să ne despărţimu, căci aşa cere soarta. Eu trecu deacum in altă viaţă, unde tu nu me poţi urmà.

— Mariţa se uità la caseta cu odoare şi i se luarĕ ochii; ea nu puteà să creadă că atăta bogăţie este a ei. Ameţită, ea se aruncâ la picioarele Eleonorei, articulăndu cuvinte neinţelese de mulţămire.

— Destul, Mariţo, ĕi ḑise Eleonora; eu trebue să me imbracu mai curĕndu; vremea trece, şi oaspeţii me acseaptă la nuntă. Grăbesce. Mariţa incepù să-i impletească pĕrul celu de abanosu. Ce schimbare in biata Eleonora! Ea se uità in oglindă şi nu se mai cunosceà. Faţa erà imbĕtrănită. Ea plătì scump greşelele tinereţelor sale, căci le plătì cu preţul fericirei. Amorul care ei puse in inimă comorile virtuţii, ĕi puse tot odată pe capu cununa de martiru.

— Domnişoară! şi unde faceţi nunta o intrebâ Mariţa cu sfială.

— Intr'o biserică mare şi veselă ca raiul, inmpodobită cu flori ce imbată, şi luminată

cu făclii ce nu se stingu. Vreu ca nunta mea să fie așa de frumoasă, că lumea să se mire, și vestea sĕ-i meargă in nemurire.

— Aveți dreptate, domnișoară; și euințelegu ca D-voastre. Nunta trebue să fie nuntă. Dar mirele vostru, așa-i că e domnul Petru? Cine altul ar putè să iee o mireasă așa de bună și frumoasă ca voi.

— Mirele meu e Petru, ḑici tu?... Și tot săngele i se ingrămăd in inimà. Dar e Petru, lui vreu să-i inchinu sufletul meu pentru vecie. Me insoțescu cu dĕnsul pe viață și dincolo de viață pentru ca totdeauna să potu fi lăngă elu, și nici o putere omenească să nu me mai poată depărtà. Vrau să-lu apăru de rele; să-i alinu necasurile de ḑi, să-i indulcescu visurile de noapte, și elu să nu scie de unde-i vine binele, și să scie numai căt l'am iubitu. Vreu ca sufletul meu revĕrsatu in sufletul lui să plutească in fericire ca doi luceferi in ḑiori, și lumea pe care o blastemu să se uite cu invidie la noi.

— Și eu să nu fiu să vĕ vĕdu!... ḑise Marița a cărei ochi nu se intorceau de la casetă.

Eleonora erà acum gata... Ea aveà toate podoabele de mireasă. Haine albe, lăcrimioare pe capu și lacrimi in ochi!... Dar unde se duceà Eleonora? Ce gănduri aveà ea?

Ear se indreptâ ca grăbire spre ușă, ănsĕ ajunsă pe pragu, ea se se oprì și chemâ pe Marița.

— Vino să te sărutu Màrițo, ḑise ea depuindu o sărutare pe fruntea-i. Cănd vei fi fericită să-ți aduci aminte de stăpănă-ta care și-a adusu aminte de tine.

Apoi ea eșì, se aruncâ in trăsura care o asceptà afară și plecâ la Socola. Acolo o masă mare bogată intinsă sub acelașu teiu unde cu unu anu mai inainte, ea iși căntase căntecul inimei sale. Aceeași tineri care fusese atunci erau și acum invitați, afară de Petru care lipseà din orașu.

La sosirea ei unu ura sgomotosu făcù să clocotească văile de prinprejuru.

— Privighetoarea Socolei! Tu nu erai menită să tanjesci la umbră, strigarĕ cu toții. Bine ai venitu earăși intre noi!!..

— Am venitu intre voi, că-mi erà doru să va vĕdu. Int'unu anu multe s'au petrecutu. V'am chematu pe voi care me sciți cum eram, să me vedeți cum sunt. Unu căntecu m'au dusu dintre voi acum unu anu, unu căntecu me readuce, dar acesta e celu mai frumosu și celu din urmă.

— Eleonoro! Ce vorbe vorbesci tu? ḑiserĕ unii.

— Eleonoro! ce haine porți tu? ḑiserĕ alții.

— Sunt mireasă, nu me vedeți? O să-mi jucați astăḑi la nuntă, sub acestu teiu care a umbritu ăntĕiul meu amoru . . . Dar acum iubescu pe unu altul. Acesta e mirele meu. O! cănd ați scì căt e de frumosu! . . Ochii lui sunt adănci ca albastrul cerului, și sărutul lui dulce ca sărutul lui Dumneḑeu. Așa-i că cine iubesce e fericitu? . . .

Și unu grozavu surisu increțì buzele ei. Ea vĕrsâ apoi șampanie in paharul fiecăruia, dar in paharul ei aruncâ unu prafu pe furiș.

— Voi care ați incunjuratu tinerețele mele, nu ve puteam lăsà fără să-mi ieu ḑioa bună de la voi.

— Ce feliu ḑioa bună? strigarĕ cu toții.

— Dar! ḑioa bună, căci acestu paharu ilu beu in sănătatea mirelui meu.

Eleonora erà palidă ca ceara. Ea ciocnì paharul cu amicii ei, apoi ilu sorbì fără să se resufle.

— In sfirșitu! ḑise ea, nu e greu de a trece pragul vieței, când nefericirea te duce de mănă. Acum lăsați să-mi căntu ăncă odată căntecul inimei mele.

Toți tăcurĕ, și ea incepù să cănte; dar astă dată căntecul ei erà infricoșatu, stridentu, erà căntecul desperărei. Fiecare notă erà unu blăstĕmu ce aruncà lumei pe care o părăseà. Căntăndu, ea intrevĕḑu prin minte toate fasele tinereței sale plină de rătăciri și de căințe de amoru și de durere, și toate aceste se risipeau acum ca unu visu al dimineței. Ce momente trebue să fie acele, in care omul conservăndu-și ăncă simțirile sale, sale, numĕră de căte ori i se va bate pulsul până ce-va ḑice vieții remasu bunu!

Când Eleonora sfirșì de căntatu, ea căḑù obosită pe scaunu. Ochii ei stecleau de unu focu sinistru. Toți remaserĕ in uimire.

— L'am iubitu, ḑise ea cu o voace intreruptă, și am fostu fericită . . . . Ce-mi trebue mai mult? . . . Nu mi-a fostu scrisu să fiu stăpănă pe soarta lui. Elu nu-i ca mine orfanu in lume, elu are tată și mamă și o logodnică care-lu chiamă și-i suride; ear eu n'aveam dreptul să-lu răpescu din brațele lor și să me punu umbră soarelui ce-i strălucesce in viitoru . . . Ah! simtu că me arde aice, ḑise ea puindu măna pe peptu, și capul mi se invĕrtesce.

— Eleonoro! ce este? . . . ḑiserĕ amicii ei incunjurăndu-o. Tu suferi; mănele tale sunt reci, buzele tale vinete?

— Nu-i nimicu, respunse ea. Sunt foarte bine. Ia vedeți colo, arătâ ea spre resăritu, căt e de frumos! Acolo mi se deschide lumea unde e totdeauna primavară. Acolo am se fiu mireasa lui.

Ochii Eleonorei se acoperiserĕ de o ceață; voacea incepù să i se stingă.

— Remăneți sănătoși, voi care m'ați invĕțatu să ridu! . . . ḑise ea uităndu-se la amicii ei. Acuma sciu să și plăngu. Remăi sănătoasă, tu viață in care am gustatu multu dulce și multu amaru! . . . și voi ape limpeḑi a Socolei, copaci, verdeață, remăneți sănătoși! de acum inainte, veți desfatà ochi mai fericiți decăt ai mei . . . Ear tu Petrule, tu care incurĕndu vei merge inaintea altarului te ertu și te bineeuvĕntezu.

La aceste de pe urmă cuvinte Eleonora murì.

Lacrimi curgeau din toți ochii la vederea acestei nenorocite fiinṭe ce trecuse prin lume răpede cum trecu stelele ce cadu din ceru; numai singuru Iancu stà rece, cu fața de marmură, și cu sufletu de ghiață.

N. Gane.

NOTIȚE BIBLIOGRAFICE.

Foaea Societății „Romănismul".

Pe lăngă *„Societatea pentru invĕțătura poporului Romănu"*, publicațiune despre care am relatatu in Nr. 5 al Convorbirilor din 1 Mai an. cur., a mai apărutu in Bucuresci ăncă o foaie literară sub titlul *„Foaea Societății Romănismul"* in formă de broșură. Nr. 1, deși se ḑice că e din Aprilie 1870, ne-a venitu abie in luna Mai. Fața ănteia ne spune că comisiunea de redacțiune și administrare a foei se compune din următorii domni: *B. P. Hăjdeu*; *N. V. Scurtescu*; *T. P. Rădulescu. G. D. Theodorescu; Gr. G. Tocilescu*; *C. D. Vucici.* Afară de B. P. Hăjdeu, toate celelalte nume ne sunt necunoscute. N'amu vĕḑutu nici o publicațiune subscmnată de d-lor și asceptămu a vedè meritul acestor noi autori din publicațiunile ce voru urmà.

Prospectul cu care incepe foaea spune că *„literatura este politica cea mai puternică, mai solidă și mai sănătoasă sau mai bine ḑecĕndu singu-*

ra politică universală"... Această confusiune de idei o esplică prospectul singuru mai jos, arătăndu că colaboratorii sunt „*o societate de juni, copii de ieri și barbați de măne și că sunt o forță în fașe*"... Tot din această causă se mai esplică și următoarea confusiune: „*Sunt doue căi pentru a reeși intr'unu asemene studiu, fără care ori ce națiune devine unu stupidu misantropu, ce nu iubesce nici chiar pe sine insu-și căutăndu peirca sub o lovitură străină sau din propria sa mănă. Aprofundați trecutul poporului-istorie; străbateți presintele seu—poesie.* — Că prin cuvĕntul *poesie* se ințelege presentul unui poporu este in adevĕru o idee nouă, dar puțin clară. In urma prospectului vinu statutele societății Romănismul, după usul publicațiunilor Bucurescene, cu aratarea tuturor președinților, vice președinților etc. lucru ce nu interesează pe cetitori și n'are a face cu literatura și sfirșindu-se statutele urmează (ear după usul Bucurescenu) discursul de inaugurare ținutu astă dată de D. Theodorescu, cu declamațiunea patriotică stereotypă și cu multe citate române, franceze și latine pentru a dovedi că Societatea Romănismul va inalță națiunea noastră prin arte, litere și sciință cu o inălțime foarte măreață! Articulul „Nunta la poporul Romănu" de D. Ion C. Tacitu nu se sfirșesce in acestu numeru și e urmatu de mai multe poesii. Mai ăntei trei sonete de D. N. V. Scurtescu: *Gregorie Ghica,* — *Horea, Crișanu, Cloșca,* — *Tudor Vladimirescu,* declamațiuni patriotice consacrate prin usul acestei specii de poeți, dar fără nici o valoare poetică; apoi o poesie de D. G. D. Theodorescu: *Monumentele străbune.* Ca să se judece meritul poeticu, citămu din ḑece strofe de aceeași valoare, numai doue:

Dorescu să vĕdu albindu vălceaoa
Ca și neaoa
Floarea iernei; eară steaoa
Din ceru să verse raḑe mii
Peste frunḑele pălite
Presărite,
Peste florile 'nflorite
L'ale nopții poesii.

Căci pe la cruci găsimu a nume
Căte 'n lume
Romănii fapte de renume
Făceau odată; eară 'n flori
Unu profumu de dimineață:
A lor viață
Transformată in dulceață
Sau in foile surori. etc.

In prosă: Dorescu să vĕdu valea albindu ca omătul (floarea iernei), ear steaoa să verse o mie de raḑe din ceru peste frunḑele pălite care sunt presărite peste florile in floare la poesiile nopții. Căci pe cruci găsimu *(a nume)* căte fapte de renume făceau Romănii odată, ear in flori, care sunt parfumul dimineței, găsimu viața Romănilor transformată in dulceața sau in foile care sunt surorite dulceței. — Ferice inteligența care precepe ce a vrutu să ḑică autorul! Lăsăndu la o parte metrul veselu și nepotrivitu cu starea contemplativă in care trebue să se fi aflatu sufletul autorului, ne intrebămu cum a să albească valea ca omătul? după lumina lunei pline? Dacă e așa, cum vede totodată steaoa care varsă raḑele sale peste cămpu, când stelele disparu la lumina lunei; sau poate sub *stea* se ințelege *luna* confundăndu-se corpurile ceresci? Apoi când vra autorul să vadă frunḑele pălite *peste flori?* De sigur când cadu frunḑele adecă in Octomvrie? Ănsĕ atunci cu greu se voru mai găsi *flori inflorite* pe cămpu. In sfirșitu, de se lasă luna, stelele și florile de pe cămpu la o parte, care sunt *poesiile nopții?* Poate autorul a gănditu la crucile de care vorbesce in strofă ce urmează de vreme ce incepe cu „căci pe cămpu" fără ca acela *căci* să aibă vre o legătură ca cecea ce precede. — Cuvintele din urmă nu le-amu pututu nici de cum ințelege: „ear in flori, unu profumu de dimineață, a lor viață transformată in dulceață sau in foile surori. — Cu asemene poesii ne ridică d-lor arta română! — Urmează trei doine de *D. Olănescu.* Aceste au unu suflu de poesii populară, in formă și in idee, care trebue să fie luată după doine de ale poporului. Ănsĕ nu in totul, căci poporul nu are versuri ca acesta:

Și trupu, sufletu ți-a 'nghețatu.

Ți-a 'nghețatu nu ḑice Romănul.

Mai sunt apoi căteva poesii populare culese care au meritul tuturor poesiilor populare și mai pe urmă „*documente istorice inedite*" de soiul celor ce a tot publicatu D. B. P. Hăjdeu in foile sale „Traian" și „Columna lui Traian" pe pagina a patra și căte odată, când puținele interese ale ḑilei permiteau de a face foaea și mai interesantă și pe a treia.

Acesta este cuprinsul broșurei ăntei a foei societății „Romănismul" care după cum ne spune ultima față apare o dată pe lună și costă 20 lei noi pe anu, 12 pe șese luni și 7 pe trimestru. Ănsĕ abonamentele se facu in Bucuresci, la cancelaria comisiunei de redacțiune strada Mogoșoaiei Nr. 81—in fundu.

BALADE POPULARE ROMÂNE

adunate de

D. MIRON POMPILIU.

In „Convorbiri Literare", anul III pag. 301 s'a publicatu o scrisoare către redactorul acestei foi, in care D. Pompiliu arată că a culesu mai multe balade, căntece, hore etc. populare și presentă doue din balade *Feciorul și pedepsirea Maică-sa;* și *Drăguța inșelată,* drept probă a culegerei sale.

Acea scrisoare ne mai anunță că societatea Ju-

nimea din Iași a hotăritu a publicà și edità poesiile culese mai cu samă din poporul de pe valea Crișului negru, la poalele muntelui Bihoru și in impregiururile Săbiului. Broșura anunțată a apărutu de căteva ḑile; ea este intitulată „Balade Populare Române". Felicitămu pe D. Pompiliu, precum și pe toți acei care s'au ocupatu cu adunarea poesiilor populare Române, acestei bogății a națiunei noastre. Alexandri a făcutu strălucitul inceputu și esemplul seu a indemnatu din ce in ce pe mai mulți de a-lu imità.

Eată ce ḑice insuși D. M. Pompiliu in prefața sa pag. 37: „Mulțămită geniului poporului Românu, nobila inițiativa a D. Alexandri, este imbrățoșată de unu timpu incoace de o mare parte de tineri din toate provinciele Daciei. Acestu faptu mărețu nu poate să nu umple de bucurie și de aspirații fericite sufletul fiecărui Românu. Pe piedestalul acestor colecții abundante in izvoare nesecate de idei mari, imagini incăntătoare și de poesie adevĕrată, literatura noastră cultă va străluci odată cu o eternă lumină și genii sei nemuritori voru reflectà prin seculi mărirea și lauda ei."

Să citămu una din cele ăntei balade culese și publicate de D. M. Pompiliu ce ne va cădè sub ochi pentru a arată adevĕrul celor ḑise mai sus. La pag. 41 este balada *Giurgiu*, pe care o reproducemu cu notele D. M. Pompiliu, căci și aceste poesii sunt insoțite cu note după esemplul datu de Alexandri. Asemene D. M. Pompiliu a pastratu in totul dialectul locului de unde căntecele sunt culese și intămpinămu căte odată espresiuni necunoscute noue, dar interesante. Eată balada:

GIURGIU.

Frunḑă verde de urzică,—
Strigă Doamne cine strigă,
Strigă Giurgiu dintre lunci
De la boi și de la junci.
Nime'n lume nu aude
Strigătele sale crude,
Numai sacă maică-sa
Din grădină soro-sa,
Ea tare se ingrozeà
Păn' la dĕnsul se duceà
Și din graiu așa grăeà:
„—Ce ț'i ție Giurgiu meu?
Ce-au ajunsu pe capul teu?
Doar merindea ț'ai sfirșitu,
Ori banii ț'ai cheltuitu?
Doar' opinci de feru ai ruptu,
Ori juncanii ț-ai perdutu?
„—Nici merindea n'am sfărșitu,
Nici banii n'am cheltuitu,
Nici opinci de feru n'am ruptu,
Nici juncanii n'am perdutu;
Somnul m'o ademenitu
Și pe iarb'am adormitu,
Sub pomu verde infloritu,
Ș'unu vĕntu caldu ce mi-o bătutu
Florile au oboritu,
Și mi-o căstu șerpe bălauru,
Maică, cu coarne de auru.
Na maică naframa mea,
Invĕlesce măna 'n ea
Și o bagă 'n sinul meu,
Scoate șerpele celu reu!
„—Ba io, puiu, n'oiu invĕli,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi,
Că de-a trăi taică-teu
Face altu'n locul teu.
Strigă Giurgiu, strigă cară
De la junci dintre hotarĕ
Nime'n lume nu aude
Vaetele sale crude,
Numai drăguțu taică-sĕu
Din pragul vecinu-sĕu:
„—Giurgiu taicăi celu iubitu,
Spune'mi, spune ce-ai pățitu?
„—Taică, taică, dragul meu,
Am pățit'o foarte rĕu,
Că pe earb'am adormitu
Și din pomu s'o coboritu,
Vai, unu șerpe gălbănuțu
Și mi-a intratu in sinuțu,
Na, taică, năframa mea
Invĕlesce măna'n ea,
Scoate'mi șerpele din sinu
Că me umple de veninu.
„—Ba io ḑeu n'oiu invĕli,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi,
Că de-a trăi maică-ta
Noi altul vomu sĕmĕna.
Strigă Giurgiu-a treia-oară
Cătu găndesci că stă să moară;
Dar nime nu'lu asculta
Numai dalbă soro-sa,
Din pragul vecină-sa.
„—Ce'i Giurgiule, frățioare?
Așa tare ce te doare?
Fiare din munți s'au sculatu
Și pe tine au urlatu?
Ori tălharii te-au legatu
Și toți juncii ț'au mănatu!
„—Fiare din munți n'au urlatu,
Nici tălhari nu m'au legatu,
Ce somnul m'o 'nceluitu,
Sub unu pomu am adormitu
Și vĕntu caldu au legănatu
Pomul cu flori incărcatu,
Ș'au căḑutu unu șerpe reu,
Ș'au intratu in sinul meu,
Șerpe lauru, bălauru,
Cu coarnele de auru,
Elu cu coarnele me'mpunge
Cu limbile me străpunge.
Ie, soră, năframa mea,

Şi'ţi invĕi măna cu ea!
Şerpele din sinu imi scoate
Şi me scapă de la moarte!
„—Ba nu, nu, fratele meu,
Aceia n'oiu face-o eu,
Fără mănă nu potu fi,
Fără tine potu trăi!
Giurgiu iar prins'a strigă,
Dar nime nu'lu audeà
Numai ibovnica sa,
Din pragul suroară-sa
„—Giurgiule, sufletul meu,
Ce rĕndu'i pe capul tău
De te vaeţi aşa reu?!
Doar in cale ţ'a eşitu
Pricoliciu afurisitu,
Şi vre turma să ţ'o strice
Şi capul teu să'lu mănănce?
Ori tu zaci de-o boală grea
Şi nu'i nime p'acolea,
Să'ţi dea apă din isvoru,
Şi să'ţi facă după doru?!
„—Ba, nu puiculiţa mea,
Nici nu zacu de boală grea,
Nici in cale'mi n'o eşitu
Pricoliciu afurisitu,
Dar somnul m'o 'ncelnitu
Sub unu pomu am adormitu,
Şi mi-o fostu pomu'nfloritu,
Ş'unu vĕntu caldu, ce-o aburitu,
Florile le-au oboritu,
Ş'au cădutu cu ele josu
Şerpe lauru, veninosu,
Şi s'au trasu la mine'n sinu;
Vai măndriţă peru de chinu,
Că cu coarnele me'npunge
Cu limbile me străpunge.
Na, dragă, năframa mea
Invelesce măna'n ea,
Şi o bagă'n sinul meu,
Scoate şerpele celu reu!
Mĕndruliţa'lu ascultă
Năframa nici că luă,
Măna goală ş'o 'ntindeà
Şi şerpele mi'lu scoteà,
Dar n'au fostu şerpe bălauru,
Ci unu măndru brău de auru.
„—Măndra mea, cruciţa mea,
Poartă-milu Duminica
In ciudă la soro-mea,
Si'lu poartă şi Sămbăta
In ciudă la maica-mea.

NOTIŢĂ.

Cetimu in o foaie din Bucuresci „Columna lui Train" următoarele comentarii asupra poesiei lui Alexandri „Baraganul", cunoscută lectorilor noştri din numerul din urmă al Convorbirilor:

„De la 1866 şi pănă astădi, singura acţiune a „dinastiei asupra literaturei naţionale a fostu de „a deprinde pe v'o căţiva scriitori de ultima spe„cie a se gudură pe lăngă stăpănu. Ne pare rĕu „de a vedè pănă şi pe nemuritorul nostru Ale„xandri ambiţionăndu o asemene atitudine.

(Aici urmează cele optu ăntĕi strofe a poesiei.)

„Pănă aice e sublimu; dar d. Alexandri voesce „cu ori ce preţu să sfirşească printr'o profundă „plecăciune la adresa Tronului, şi eată cum o „scrintesce:

Ah! dulce, glorioasă şi mult strălucitoare
Va fi dioa de viaţă cănd pe sub măndrul soare
Trecĕndu cu răpejune *unu Zmeu* cu-aripi de focu
Goni-va trista moarte ce zace'n acestu locu

Mult veselu va fi cămpul, cănd vecinica-i tăcere
Va dispărè deodată la *glasul de'nviere*
Ce scoate Zmeul falnicu din gura lui de feru
Vestindu noua răpire a focului din ceru.

„Slabu ca formă şi slabu ca idee! Ipocrisia „ucide inspiraţiunea. Ş'apoi in dilele noastre numai „doară copiii in Romănia se mai joacă cu smei, „ridicăndu-i pe *o sforă in modu astificialu* şi *trăn„tindu-i cu furie jos, de'ndată ce incetează „vĕntul...*"

Nu ne ocupămu de modul cu care redactorii Columnii lui Traian lovescu in persoanele cele mai onorabile; făcĕndu aceasta ei işi implinescu misiunea ce au, şi plecarea lor sufletească. Asemene oameni au fostu in toate timpurile şi in toate ţerele, ănsĕ in alte ţeri şi timpuri aveau cel puţin mai multă pĕtrundere de spiritu. Ce să dicemu ănsĕ de inteliginţa redactorilor Columnii lui Traian cănd, după cum resultă din cuvintele sus menţionate, ei au inţelesu că d. Alexandri *prin zmeul cu aripi de focu* şi *gura de feru* a făcutu alusiune la persoana Domnitorului?

Unu copilu ar fi pĕtrunsu indată că poetul a gănditu la drumul de feru.

Asemene inteligenţe critică pe Alexandri!!

ANUNCIU.

In curĕndu idila „Miron şi Florica" publicată in ultimele trei numere ale Convorbirilor va apărè in broşure separate.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 8. — Anul IV. Iassi, 15 Iunie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Sviţera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu, in Iassi la Tipografia Societăţii Junimea și la libraria Junimea, in Bucuresci la libraria Soccec & Comp.

SUMARIU:

Studii asupra stării noastre actuale.

II *).

Raportul nostru cu Romanii **).

Dacă vre odată a avutu amintirea o puternică inriurire asupra vieţei unui poporu, apoi de sigur că aceasta s'a intâmplatu la noi care datorimu renascerea noastră acestui fenomenu psichologicu. Din fundul unui sufletu amăritu de chinuri, amintirea originei noastre se inălţă de odată cu putere insemnată — și dacă astăḑi ne putemu măguli cu speranţe de viitoru, apoi existenţa lor e datorită mai cu samă acelei idei care, in momentul celu mai criticu al vieţei noastre, dar totodată acela in care unu avêntu erà cu putinţă, impinse cu energie sufletele mai bune spre inălţarea naţiunei din decăderea in care zăceà. Ideea aceasta ănsĕ erà că suntemu de viţă Romană.

Fusese odată pe pămĕntul Europei unu mare poporu care adause o parte insemnată la tesaurul ce-lu moscenescu generaţiunile omenesci, unu poporu ce strălucise atât prin fala armelor sale cât mai mult ăncă prin unele insușiri nepreţuite a sufletului seu prin putere, energie și iubirea de libertate, nu selbatice și fără de frĕu, ci ţinute in cumpĕtul și mĕsura cea mai potrivită pentru a contribui pe acea treaptă a desvoltărei la realizarea fericirei omenesci. Acelu poporu era originea poporului nostru insuși!.. Și toate momentele păreau că se unescu pentru a mări puterea acestei amintiri: chipul măreţu a lui Traian, care părù că readuce pentru unu momentu in Romanii decăḑuţi ai timpului seu, sufletul epocei pe libertate, energia poporului invinsu, luptele crâncene cu multele episode, isvoare de vecinică poesie, in genere intregul acelu farmecu al puterei și virtutei pe care popoarele iubescu a-lu avè la inceputul vieţei lor pentru a suge apoi din amintirea lui tăria necesară pentru indeplinirea

*) Veḑi Conv. lit. An. IV. No. 1.

**) Discursul ţinutu in una din ședinţele societăţii romăne „Familia“ din Berlin.

scopurilor mai nalte — toate aceste ḑicu se grămădeau in sufletu pe lăngă ideea originei noastre, o incunjură cu unu farmecu nespusu, şi atrăgĕndu toată activitatea sufletului in serviciul ei, ĭi dădurĕ in totul o putere care avù celu puţin de resultatu posibilitatea unei desvoltări, pe care acuma e treaba generaţiunei presente şi a celor viitoare de a o duce mai departe.

Astfeliu datorimu renascerea noastră ideei că suntemu de viţă Romană. Această idee, atăt de importantă in viaţa noastră, voeamu a o supune unei cercetări, a vedè care este inţelesul ce i se dă in timpul de astăḑi, care suntu tendinţele şi urmările ce se leagă de dĕnsa.

Binele şi adevĕrul stau in strinsă legătură unul cu altul. Mĕsura ce-i mĕsoară pe amĕndoue este aceeaşi. O idee adevĕrată are urmări bune, una falsă urmări rele, şi această legătură e uşor de inţelesu. Lumea, cum este ea, e supusă unui complexu de lege după care se petrecù fenomenele ei. Adevĕrul pentru mintea omenească constă in recunoascerea acestor legi nestrămutabile, in apropierea de ele direct sau indirect; neadevĕrul este indepărtarea de dĕnsele. Binele ănsĕ nu poate să esiste decăt in armonia cu legile lumei, ear lucrarea in contra lor e isvorul rĕului şi al nenorocirei. Omul, căruia e dată cunoscinţa, are datoria de a-şi indreptà mintea spre recunoascerea adevĕrului şi voinţa spre indeplinirea lui; astfeliu este elu insuşi făptuitorul fericirei sau a nefericirei sale şi a asemenilor sei. — Dacă binele şi adevĕrul stau in strinsă legătură, urmează ca ori-ce idee va produce bine numai intrucăt va fi adevĕrată; şi dacă mĕsura libertăţii omenesci constă in facultatea ce o are omul prin cunoscinţa şi urmarea legilor lumei de a fi elu insuşi făptuitorul fericirei, sau prin necunoascerea şi neurmarea lor acelu al nefericirei sale şi al neamului seu, atunci urmează ca cea mai naltă datorie morală căutarea adevĕrului şi respăndirea lui. E deci de cea mai mare insemnătate şi de cea mai sfăntă datorie de a-şi da sama de ori-ce idee care are inriurire asupra vieţei, de a căutà a-i recunoasce exact marginile pănă unde este adevĕrată, adecă pănă intrucăt este conformă cu legile lumei, pentru a nu-i da o valoare mai mare de cum o are, pentru a nu crede de adevĕrată şi partea prin care trecĕndu peste sfera ei, ea ajunge in contraḑicerea cu legile lumei şi devine unu isvoru de rele şi nenorociri.

Această critică serioasă a ori cărei idei insemnate este cu atăta mai necesară, cu căt la ele se manifestează cu deosebire urmările neajunsului inteligenţei noastră de a nu putè privì de odată in intregimea ei ideea şi legăturile ei. Cu căt o idee este mai insemnată cu atăt ea răpesce mai tare spiritul in care se produce, cu atăta ea se manifestează mai tare cu pretenţiunea de a conţinè adevĕrul intregu şi absolutu. Mărgini nu voesce a recunoasce. Centrul micu al universului minţei omenesci crede că corespunde cu centrul universului mare in care suntemu aruncaţi, şi că toate raḑele ce pornescu din elu se contopescu cu raḑele acestuia; nu găndesce că omului, popoarelor, perioadelor istorice insele nu le este datu a aduce la lumină decăt căte o parte din nesfirşitul adevĕru ce plutesce necunoscutu asupra omenirei şi că intreaga revelaţiune a acestuia stă la capĕtul istoriei

omenesci. Această esclusivitate nu este ănsĕ numai decăt unu rĕu — din contra e ceva absolutu necesaru. Ea poate ănsĕ devenì periculoasă căndu trece peste sfera in care este indreptăţită să se manifesteze. In adevĕru ori ce idee nouă cănd vine la lumină intălnesce unu complexu de idei esistente adevĕrate sau nu, care i se opunu. Pe cele neadevĕrate trebue să le invingă, cu cele adevĕrate să se pună in armonie; de aici urmează ca o luptă proporţionată cu importanţa ideei este oare cum taxa intrărei ei in suma adevĕrurilor ce posedămu. Pentru astfeliu de luptă ea trebuesce să fie pregătită şi armele ei consistu tocmai in esagerarea ei, in esclusivitatea cu care pretinde la adevĕru. Dacă nu amu avè neinvinsă convingere sau oarbă credinţă nu amu avè neobosită energie. Numai nestrămutata incredere că singuri si in totul posedămu adevĕrul dă spiritului puterea de a-lu aduce la lumină. De aceea geniile cele mai mari sunt cele mai esclusive, şi mai esclusive ăncă sunt spiritele popoarelor. De aice contradicerile in aparenţă radicale intre sistemele filosofice, intre privirea teologică, sciinţifică şi poetică a lumei, de aice ura intre rase şi popoare.

Dacă această esclusivitate a ideilor insemnate e naturală şi necesară la inceputul formărei lor, nu urmează că ea este indreptăţită pentru totdeauna. Toată energia e de nevoe la inceputu căt timpu misiunea idcii este de a scoate la lumină o nouă faţă a adevĕrului şi de a atrage cu sila asupra acesteia luarea aminte a omenirei. Odată ce aceasta s'a făcutu, esclusivitatea ideii nu mai are nici unu sensu; ba atunci ea incepe a devenì periculoasă pentru că neconţinĕndu decăt o parte de adevĕru, dar pretindĕndu la o sferă mult mai intinsă decăt aceea ce o are in realitate, devine după cum amu arătat'o unu isvoru de rele şi de rătăciri. Atunci ea trebuesce oprita, supusă cercetărei, readusă la adevĕrata ei mĕsură pentru ca să poată urma inainte cu producerea binelui ce mai e in stare a produce. A recunoasce aceasta, a limità marginile adevĕrului ideilor este treaba eminentă a istoriei

Recapitulămu cele spuse pe scurtu inainte de a merge mai departe:

O idee are urmări bune numai intru căt e adevĕrată. Ideile insemnate aparu ănsĕ la lumină cu unu caracteru esclusivu; ele pretindu a conţinè in totul adevĕrul. Aceasta esclusivitate e necesară la inceputu pentru ca noul adevĕru să ajungă a ocupà atenţiunea. Mai incolo ănsĕ ea tinde a devenì periculoasă, căci ideea pretindĕndu la o sferă de adevĕru mai intinsă decăt aceea ce conţine in realitate, vine in conflictu cu legile lumei şi devine unu isvoru de rele din unul de bunuri ce fusese pănă atunci. De aceea in unu momentu oare care ideile cele mai importante din viaţa unui poporu trebue supuse unei critici serioase şi reduse la mĕsura de adevĕru ce conţinu. Momentul acela — putemu adăogì — ni-lu indică chiar simtomele reului, adecă urmările rele a unei idei bune.

Unei asemene critice voimu a supune ideea originei noastre care ne pare că a ajunsu in acelu stadiu unde trecĕndu peste sfera ei naturală incepe a devenì periculoasă. Mai nainte ănsĕ voimu a demonstrà prin căteva esemple insemnate adevĕrul principiilor infăţoşate mai sus.

Unul din cele mai cunoscute este antago-

nismul ce esistă acuma de secule intregi intre spiritualismu și materialismu. De siguru că esistența unei părți specifice in ființa omenească, unei părți diferite de lumea incunjurătoare, unei oglindi deosebite de obiectele ce se reflectă in ea, conține in sine unu adevĕru, și efectele bune ale acestei idei nu au nevoe de a mai fi enumerate. Totuși esagerarea acestei idei adeverate in sine a mersu până la negarea totală a realităței lumei esterioare, sau in altu sensu la desprețuirea intregului progresu materialu al omenirei. — De asemene cu materialismul: Nimicu mai naturalu decât de a susținè și importanța corpului, a materiei in ființa omenească, de a considerà și pe omu ca o parte din universu și deci supusu legilor sale. Această idee earăși trecĕndu peste sfera de adevĕru ce conține a cercatu să esplice toate fenomenele până și acele sufletesci prin teorii chimice sau mecanice, a negatu cu totul esistența unei părți specifice in ființa omenească cu legile sale proprii și diferite de acele a lumei incunjurătoare. Astfelu vedemu doue idei, in sine adevĕrate, in locu de a remănè in sfera lor, trecĕndu departe peste ea și producĕndu o mulțime de rele morale si materiale, până când Kant prin „critica rațiunei" vine de face partea sufletului și partea lumei esterioare in construirea lumei interioare și readuce astfeliu aceste doue sfere de idei la o mĕsură mai potrivită.

Unu altu esemplu foarte importantu se petrece in sfera socială. De sigur că ideea unei impărțiri mai drepte a puterei și bogățiilor intre membrii societății are pentru sine adevĕrul, și aceasta idee, pentru a putè fi adusă la consciința omenirei, trebueà să se presinte sub caracterul celu mai esclusivu, sub paradoxii cum le a susținutu Proudhon că „proprietatea e unu furtu" și altele asemene. Dar această idee a avutu urmări fericite, a datu nascere unor sisteme economice ca acele a lui List, Carey, Dühring care nu caută să baseze nedreptatea și jefuirea in modu sciințificu ca Malthus și Ricardo, ci recunoscĕndu dreptatea cererei omenirei caută să descopere legile ce predomnescu in armonia universului pentru a deduce din ele mijloacele de indreptare. Pe de altă parte însĕ esagerarea ideii tinde de a devenì perdĕtoare pentru intreaga civilisațiune dăndu nascere unor monstri ca socialismul și forma lui cea mai violentă, comunismul. Și aice sciința are datorie de a lucrà cu energie pentru a mărginì ideea in sfera până unde este adevĕrată.

Unu ultimu esemplu cu totul cunoscutu ne-lu ofere Creștinismul. Despre binele ce l'a făcutu nu voimu a mai vorbì; e unu câmpu pre intinsu pentru a-lu insemnà in câteva cuvinte; și totuși nimene nu va negà că tot din ideea creștinismului, s'ințelege că esagerată, s'a produsu inquisițiunea, călugării, Iesuiții, direcțiuni nebune ca acele ale Stilparilor și ale Anabaptiștilor, lucruri dispărute acuma, și altele care încă se petrecu sub ochii noștri precum starea lucrurilor in Roma.

Să vedemu acuma ce se intâmplă la noi cu ideea că suntemu de origine Romană, cu acea idee care, cu jumătate de seculu inainte, produse resultate atât de priitoare pentru desvoltarea poporului Românu.

Când ideea aceasta au inceputu a se manifestà cu putere in sufletul poporului nostru, ea luâ unu caracteru esclusivu, după cum și

trebueà să se'ntămple. Dacă nu s'ar fi pretinsu că suntemu curatu Romani, că toţi Dacii a fostu stirpiţi, că elementele străine cu care apoi amu venitu in contactu au fostu numai unu rĕu de a căruia urmări trebue să căutamu a ne curăţi, ear nu unu fenomenu istoricu naturalu — dacă ḑicu nu s'ar fi pretinsu astfeliu de lucruri cu consequenţă şi energie, atunci ideea că suntemu o *naţionalitate de viţă latină* ear nu unu *amestecu de oameni fără legătură naturală* nu ar mai fi ajunsu a fi unu adevĕru recunoscutu. Prin această infăţoşare esclusivă a ideii, noul adevĕru atrase asupră-şi atenţiunea. Până aice esclusivitatea erà la locul ei şi trebue justificată*).

(Dacă esclusivităţii ideilor noue espusă mai sus nu ne pare a fi absolut adevĕrată, mai puţin ăncă ne unimu cu esplicaţiunea ci la casul specialu despre care vorbesce autorul aice. — Nota Redacţiunei.)

Acuma stau lucrurile cu totul altmintrele. Nu mai avemu de adusu la lumină adevĕrul *că suntemu* de viţă latină, ci de a-lu basà mai adănc, de a recunoasce *până intru căt* aceasta e adevĕrat şi de a trage din ideea, astfeliu limitată, consequenţele pentru viaţa noastră, dacă această idee nu este o idee moartă.

In locu de a face astfeliu, se persistá in mănţinerea esclusivă a ideei, tot atăt, ba poate mai mult ăncă decăt in timpul cănd aceasta erà necesar. Nu se susţine numai că elementul predomnitoru care a contribuitu la formarea naţionalităţii noastre a fostu celu Romanu, ci se susţine fără cea mai mică indoeală că suntemu Romani curaţi; că elementele străine care au jucatu şi ele unu rolu in formarea spiritului poporului nostru, sunt numai o calamitate de acăreia urmări trebue să căutămu a ne desbarà; se pretinde tot cu aşa energie — ca şi in timpul cănd asemene pretenţiuni erau la locul lor — că toţi Dacii a fostu ucişi; se uită că imperiul Romano-Bulgaru a avutu o durată de mai multe secule, periodă plină de crăncene lupte, de dureri şi fericiri gustate impreună; se consideră tot atăta de străbunii noştri, numai mai bĕtrăni se'nţelege, contimpuranii lui Fabiu şi Cincinatu ca şi acei ai lui Radu şi Dragoşu; se admite o continuitate de desvoltare, ca şi cum istoria noastră n'ar fi decăt urmarea istoriei poporului Romanu; se invaţă până prin scoli că Livius şi Cicero sunt autorii noştri, şi aşa mai departe — in unu cuvĕntu nu se pretinde nimic mai puţin decăt că suntemu urmaşii, strănopoţii Romanilor şi că deci şirul seculelor ce apasă atăt de greu asupra istoriei noastre nu a avutu altu efectu decăt de a inmuià puţin sunetul unei litere in numele comunu ce-lu avemu cu vechii Romani.

Că acestu tablou nu este esageratu o va mărturisì ori şi cine*). Cei mai mulţi ăncă

*) Din punctul acestu de vedere trebue judecatu Petru Maior şi nu din acelu sciinţificu.

*) Până şi străinii: In unu discursu a profesorului de istorie din Heidelberg D-nu Wattenbach aflămu următoarele asupra Romănilor din Transilvania: „Eigenthümlich ist es mit welcher Ernsthaftigkeit sie sich als Nachkommen und Rechtsnachfolger nicht romanisirter dacischen Bauern, sondern der wahren alten Römern darzustellen lieben, *und deren Thaten und Grösse für sich in Anspruch nehmen. Man lehrt das in den Schulen; Livius und Cicero betrachten sie als ihre Schriftsteller*, und die natürliche Folgerung ist, dass Siebenbürgen, Kraft der traianischen Eroberung, ihr Eigenthum sei." (Die Siebenbürger Sachsen, ein Vortrag von Dr. Wattenbach.

Cuvintele de pe urmă ni arată de sigur cu ce tendinţă amintesce D-nu Wattenbach factul ce ne interesează; ar dori să fie Transilvania proprietatea Saxonilor(!) Dar faptul e aşa... şi e tristu că Romănii cantă să baseze drepturile lor pe astfeliu de teorii şi nu pe altele mai serioase şi mai fără teamă de a fi resturnate.

de sigur se vor mirà că noi amu considerà o astfeliu de stare de lucruri ca ceva rěu, când din contra s'ar părè că amu trebui să fimu cei mai fericiţi când toţii amu avè asemenea credinţe şi când aceste aru fi adevěrate. Cercetarea va căută să demonstre ănsě contrarul.

Să presupunemu unu momentu că aceste pretenţiuni ar fi adevěrate, că amu fi deci Romani curaţi, urmaşi şi strănepoţi ai acelui poporu, eară nu unu poporu cu totul nou, şi să căutămu din punctul de vedere sciinţificu care ar fi urmările unei asemene stări de lucreri.

Dacă privimu in universu la toate fiinţele ce conţine şi dacă rechemămu in mintea noastră amintirea celor ce au dispărutu, recunoascemu o lege generală de care ascultă toate fără esceptiune: *Ori ce fiinţă mare sau mică are unu inceputu, o crescere şi unu infinitu;* această lege a esistenţilor finite in mijlocul universului infinitu se impune in modu absolutu spiritului omenescu. Piatra se desface prin acţiunea timpului şi a fluidelor şi se preface in lutu; plănta ese din sěměnţă, cresce, se desvoltă, infloresce şi rodesce pentru a dispăre apoi lăsându in locu-i o fiinţă analoagă, dară alta decât dênsa. Animalale de asemene se urmărescu după perioade anumite de viaţă, perpetuindu-şi genu, prin fiinţe altele decât cele ce au dispărutu. Cum că obiectele asupra cărora se indreaptă atenţiunea noastră sunt mai insemnate, cu atăta vedemu legea manifestându-se in modu mai lămuritu. Câte familii de plănte, câte rase de animale nu s'au urmăritu pe coaja păměntului, lăsându-şi urmele implăntate in stăncele lui! Ele au venitu in timpuri şi imprejurări anumite pentru a impodobì şi a impoporà pămĕntul, şi apoi au dispărutu pentru totdeauna, lăsându locul liberu altor formaţiuni.

O a doua parte a legei espuse mai sus este că *ori ce fiinţă nouă este alta decât cea dispărută şi cu atăta mai deosebită de dênsa cu cât treapta ce ocupă in şirul esistenţilor este mai inaltă.* Puţină deosebire este intre piatră şi formaţiunile eşite din ea; mai mare intre plănta mumă şi cea produsă din sěmĕnţa ei; şi mai mare intre animale — şi această deosebire earăşi apare in toată puterea ei când considerămu familiile şi rasele in locu de indiviḑi, in plănte şi animale. Căte deosebire intre ferigele*) cele inalte ca braḑii ce se găsescu intre păturile geologice şi acele ce se tărăe astăḑi pintre arborii pădurilor noastre, intre Mastodonţi şi Elefanţii urmaşii lor, intre şopirlele noastre şi colosalul Ichtyosaurus . . . Cu cât fiinţa e mai inaltă cu atăta individualitetea e mai tare desvoltată; prin urmare intre forma ce dispare şi aceea care o inlocuesce va fi mai mare deosebire. *Fiinţa nouă conţine mai mul'u elementu nou decât elementu comunu cu fiinţa ce inlocuesce.*

Aceste legi generale remănu adevěrate şi când le aplicămu la omu; ba aice ele devinu ăncă şi mai clare, căci avemu a face cu o fiinţă şi mai inaltă decât cele considerate până acuma. Indiviḑii se nascu, crescu şi moru — şi fie ce individu e cu totul deosebitu de acei din care s'a produsu.

Oare această lege să nu fie aplicabilă şi la popoare, la aceste fiinţi şi mai inalte de-

*) Fougère, Farnkraut.

căt omul individualu in şirul esistenţelor universului?

Unu poporu este o esistenţă tot atăt de bine determinată ca şi acea a unui individu singuraticu. Deşi elu nu apare in modu aşa plasticu ochilor noştri nefiindu incorporatu in o singură formă esterioară, ci in o grupă de indivi̦ḑi in aparenţă neatărnaţi unii de alţii, totuşi elu formează o fiinţă una şi aceeaşi care işi are rădĕcinile in sufletele acelor indivi̦ḑi determinaţi de natură pentru o conlucrare mai strinsă spre scopul comunu al omenirei. In legătura interioară stabilită prin forme identice a găndirei, simţirei şi a esprimărei acestora nu esistă mai putină putere decăt in legătura esterioară a membrilor unui corpu. Aceste fiinţe au şi ele ca toate celelalte o nascere, o crescere şi unu sfirşitu Ele se urmărescu in şirul seculelor dăndu nascere istoriei omenesci, aparu in timpuri şi sub impregiurări anumite, desvoltă tot ce sufletul lor conţine, precum desvălesce floarea coloarea ei până i se zăresce inima, apoi puterile le slăbescu, elementele li se desfacu ca frun̦ḑele ce se perdu in vĕntu.

Omenirea in masa ei nu pare a se schimba in modu insemnatu; o cătime de indivi̦ḑi se află in ori ce timpu pe suprafaţa pămĕntului; numai sferele sufletesci represintate prin popoare se schimbă necontenitu. Ori şi când privimu omenirea o vedemu impărţită in diverse popoare ajunse fie-care in unu punctu a esistenţei sale: unele in timpul copiilăriei lor, altele in floarea desvoltărei, altele earăşi reţinute prin pedici esterioare pe care trebue să caute a le invinge inainte de merge mai departe in producerea interiorului lor, şi in fine altele cărora veacul li s'a implinitu, sau dispărĕndu cu totul de pe faţa lumei, sau tărindu o esistenţă mai multu vegetivă până să-i sune momentul nimicirei. Din câmpii Mesopotamiei şi de malurile Nilului vedemu cum să strămută culmea geniului omenescu in Grecia şi Italia, cum apoi peste Persia şi Egiptu se'ntindu spiritul ce a datu Califilor. Grecia şi Roma disparu la rĕndul lor, şi pe aceleaşi câmpii, sub acelaşu ceru, alte neamuri, alte geniuri vinu să reverse comoarele sufletului lor. Se nascu popoarele moderne din combinarea elementelor lumei vechi cu acele ale lumei barbare, popoare ce unescu esistenţa lor din capĕtu, cu perioda copilăriei, cu cânturi şi epopee ca Elinii cu Omeru. Aceste popoare se desvoltă unele mai grabnicu, altele mai incetu, unele liberu altele muncite prin felurite apăsări şi infăţoşăndu o desvoltare intreruptă *). In partea de răsăritu a lumei noastre -- celei vechi— vedemu poporul chinezu care a produsu tot ce putea produce şi astăḑi duce o esistenţă monotonă fară progresu, fără viitoru. Peste totu locul vedemu manifestăndu-se legea generală, căreia de siguru e supusu şi insuşi neamul omenescu şi -- mergĕndu cu spiritul mai departe — insuşi universul soarelui nostru in sinul universului nesfirştu a corpurilor ceresci.

Popoarele deci se nascu, se desvoltă şi apoi disparu pentru totdeauna. Ele revarsă in lume conţinutul sufletului lor, aducu la lumină şi lasă in memoria omenirii ideile şi simţimentele care după natura lor specifică erau destinate a produce şi apoi incetă . . . Până când unu poporu a fostu reţinutu in

*) Italienii, Spaniolii şi Românii.

desvoltarea sa prin cause esterioare, până când această desvoltare nu a fostu completă, elu are totdeauna posibilitatea de a urmà mai nainte desvoltarea intreruptă. E numai leşinu, nu e moarte*). Când ănsĕ unu poporu a terminatu desvoltarea sa, atunci chiar de ar esistà fisicesce, e mortu sufletesce, puteri producĕtoare nu mai sunt in elu; va duce o viaţă cărcită, incapabilă de progresu până să vină o causă care să stirpească din lume o formă de spiritu a căruia miedu a despărutu. Esempiul ilu avemu in poporul Chinezu.

Deci ori ce poporu care poate să aibă incredere in viitorul sĕu trebue să fie unu poporu nou cu putere productivă in sine, unu poporu care simte in elu o comoară ce are de datorie a o lăsà geniului omenescu . . . . In zădar ar mai ţintì ochiul spre viitoru bĕtrânul ce s'apropie de groapă — in zădar poporul ce odată a trăitu.

Acuma să reluămu presupunerea că suntemu Romani curaţi — sau chiar *puţin* influenţaţi de alte elemente după cum unii voru acordà poate — şi nu unu poporu cu totul nou, tot atăt de nou ca Francejii, Italianii, care lucru curiosu, nu pretindu numai decât a fi Romani curaţi. Ce va fi atunci urmarea necesară? Poporul Romanu s'a desvoltatu odată şi s'a desvoltatu atăt de completu cum poate nu s'a mai desvoltatu altul; elu a peritu prin insuşi mărimea lui; *tot ce conţine sufletul seu, a produsu,* apoi a cădutu, in aparenţă sub năvălirea barbarilor, in faptă ănsĕ pentrucă putredise in lăuntrul sĕu. Dacă e aşa, ce mai căutămu noi atuncea? Dacă suntemu Romani curaţi, dacă elementele cu care amu venitu in contactu nu ne au influenţatu mai de locu, dacă toţi Dacii au fostu stirpiţi — apoi atunci ce mai asceptămu de la istorie, de la viitoru? — Numai atăta poate să mai fie ambiţiunea noastră de a represintà paralela Chinejilor pe pămĕntul Europei.

Toată intrebarea viitorului nostru stă aci: dacă suntemu Romani — degeneraţi — sau unu poporu cu totul nou, Românii*). A crede că suntemu Romani curaţi şi că totuşi amu putè să ne mai desvoltămu odată poate fi o idee foarte măgulitoare pentru cei ce o au, dar pentru a fi adevĕrată ar trebuì ca natura să ne fi datu privilegiul de a ne subtrage de la legile ei. Deosebirea ănsĕ intre legile naturei şi acele omenesci constă tocmai in aceea că cele d'ăntĕi nu cunoscu asemene privilegiuri. *Condiţiunea esenţială a desvoltărei noastre fiindu ecsistenţa unei diferenţi intre spiritul nostru şi spiritul Romanu* ar trebui să incetămu odată pentru totdeauna cu nisce pretenţiuni tot atăt de absurde pe cât şi ridicule.

Noi, care credemu in viitoru, nu avemu astfeliu de pretenţii şi avemu convingerea că suntemu unu poporu nou — la a căruia formare a conlucratu multe elemente — cară nu Romani degeneraţi. Avemu această convingere pentrucă cucerirea Romană in Dacia nu a pututu avè unu efectu cu totul altul decât cuceririle aceluiaşi poporu in Spania sau Franţia, anume de a introduce o dosă puternică de spiritu Romanu in acelu al poporului invinsu prin amestecarea cu dĕnsul; — pentru că schimbarea de climă are o in-

*) In această lege stă esplicarea unor reinceperi ca acele a Spaniei, Italiei şi a noastre.

*) Aceeaşi intrebare hotărcsce şi viitorul Greciei moderne... Sau sunt Elini — degeneraţi, sau unu poporu nou.

riurire nemĕsurată asupra spiritului unui poporu, şi că unei asemene inriuriri a fostu supusu acelu al coloniştiloru Romani strămutaţi in Dacia; — pentrucă in decursul lungei perioade a invasiunei amu fostu in contactu cu sumă de popoare care au modificatu puternic spiritul poporului năvălitu şi că in genere in urma acelei perioade poporul nostru apare ca constituitu, ecsistă ca naţionalitate. Avemu acea convingere din considerarea caracterului limbei noastre, care dacă elementul latinu predomnesce in ea după cum ne o demonstră fără indoeală flexiunile şi construcţiunea sintactică, este totuşi departe de a fi limba latină insăşi, in care voescu a o preface filologii noştri; — din considerarea moravurilor noastre intru căt esistă, şi mai alesu din faptul celu mare că pe când Romanii a fostu singurul poporu aricu (indogermanu) din Europa ce n'a avutu poesie populară, şi noi din contra avemu o asemene poesie şi anume una de care cu dreptu cuvĕntu putemu să ne măndrimu. Aceasta e de mare insemnătate pentru celu ce inţelege, căci unu poporu care are poesie arată prin aceasta cu totul alte dispoziţiuni sufletesci decăt unul care nu are o asemene — arată că poate avè filosofie, sciinţă şi arte, ceea ce Romanii nu au avutu.

Ideea deci de care ne ocupămu redusă la adevĕrata ei mĕsură este: *că noi Romănii suntemu unu poporu de viţă latină, adecă: elementul care a jucatu rolul principalu in formarea naţionalităţii noastre a fostu celu latinu, dar că suntemu departe de a fi Romani curaţi, ci că multe alte elemente, a căror natură şi gradu de influenţă sciinţa ar trebuì să caute a le stabili, au conlucratu la formarea spiritului poporului nostru — spiritu nou, deosebitu de acelu al Romanilor, şi deci in dreptu de a sperà in viitoru.*

Ne mai remăne de arătatu că această idee a originei noastre ajunsese in momentul când reducerea la adevĕrata ei mĕsură devenise necesară. Acestu momentu este, după cum am arătatu mai sus, acela in care din o idee bună se nascu urmări rele, semnu că ideea pretinde la o sferă mult mai intinsă de adevĕru decăt acea ce o posede in realitate. Resultatele rele produse pănă acuma sunt următoarele:

1) *Stricarea limbei**). — Ideea că suntemu puri Romani are de urmare necesară că trebue să avemu o limbă pe căt se poate de latină, că ea trebue curăţită de toate elementele aşa numite străine ce conţine. — Această procedare are de urmare pe de o parte de a sărăcì limba de toate espresiunile sub care poporul nostru şi-a esprimatu in timpu de secule găndirile şi simţimentele sale, pe de alta de a falsificà espresiunea insăşi a acelor găndiri şi simţimente, imbrăcăndu-le sub forme noue imprumutate de la Romani — străbunii noştri, sau de la Franceji — fraţii noştri, forme care nu se potrivescu cu conţinutul ce voimu a pune in ele şi deci nici că sunt in stare a-lu reproduce. Dar la aceasta nu mai precugetă inchinătorii ideei că suntemu curat Romani; nu găndescu că jertfescu unei năluciri periculoase intreaga comoară poetică a poporului Romănu!

2) *Idei necoapte republicane.* — Suntemu Romani: prin urmare trebue pe căt se poate să luămu de modelu pe străbunii noştri şi

*) Cu care stă in legătură incurcala ortografiei.

precum le copiemu limba să le copiemu și instituțiunile. Timpul celu mai frumosu al vieței Romane a fostu ănsĕ republica. Se crede acuma că e destul de a copià acelu timpu și nu altul pentru a resădì și in sufletul nostru frumoasa floare a libertății și puterea morală fără de care libertatea e unu abusu... Aru trebuì să-și aducă ănsĕ aminte aspiranții la „consulatu“ sau „tribunatu“ că republica Romană ea însăși au avutu unu sfirșitu, și că acestu sfirșitu a fostu adusu prin o stare a spiritului poporului asemene celeia in care ne aflămu noi astădi care amu dori să fundămu republica! Nu se indreaptă spiritul unui poporu prin schimbarea formei de guvernu, ci forma de guvernu prin spiritul poporului*).

3) *O ingămfare cu meritele altora* care intrece până și marginile bunei cuviinți.— Sunt cunoscute pretențiunile ridicate de unii —la care mulți voru fi aderatu in tăcere—că noi amu fi datu semnalul revoluțiunii franceze, unirei Germaniei, acelei a Italiei, schimbărei regimului in Franția etc.; se cetescu apoi pe fie-care di atătea laude despre poporul nostru in diare, broșure; se audu de aceste in discursuri publice—incăt până și urmele modestiei paru a se fi șterșu din sufletul nostru. Toată această orbire asupra unei stări de lucruri spre indreptarea căreia ar trebuì să aplecămu toate puterile noastre in locu de a le perde in măguliri otrăvitoare—toată această orbire dicu se esplică ușor cănd ne amintimu că suntemu Romani, că putemu numerà intre străbunii noștri o serie de caractere ca acele ale republicei Romane, că ne putemu considerà ca urmașii nemediați a poporului ce odată prin insușirile sufletului seu introduse in spiritul mai intregii lumi cunoscute pe atunci formele de viață proprie șie. Cum să nu uitămu micimea actuală, naintea unui trecutu atăt de gloriosu! Dar se mai uită unu lucru care este ultimul puntu ce mai voimu a atinge; se uită că prin pretinderea unei continuității de desvoltare (probă modul cum se predă istoria noastră in scoli și cărți).

4) *Micșurămu noi inșine valoarea trecutului nostru propriu*, punĕndu-lu in o asemenare necesară cu unu altul ce-lu sfarmă prin mărimea sa. Se injosesce istoria noastră la rolul unei continuări mici a unei perioade insemnate, la unu părău ce ese din unu riu pentru a secà in pustii, in locu de a-i lăsà acela a unui inceputu de desvoltare, care totdeauna trebue să fie micu dar poate să devină mare.

Atătea avemu de spusu despre ideea originei noastre, despre frumoasele ei resultate in timpul renascerei noastre, despre caracterul sub care se presinta ea astădi și relele ce se leagă de ea.

Dacă voacea adevĕrului mai are resunetu la noi, apoi poate că aceasta cercetare va contribuì intru căt-va la intărirea unei direcțiuni care caută a-și da samă de starea in care ne aflămu. Dacă ănsĕ sistemul urmatu până acuma de a nu luà nici macar

*) Atăt consequențele in privirea limbei—de și numai in parte—căt și acelea in privirea instituțiunilor a fostu criticate in modu eminentu de d-nul Maiorescu (*scrierea limbei Romăne* și *critica scoalei Bărnuțu*, apărute in broșuri separate, și in „Convorbiri Literare“ anul I) dar până nu se va tăe rĕul pană la rădăcină nu se va ascultà nici odată voacea rațiunei. Măcar să totu demonstrămu că ortografia d-lui Ciparu, sau teoriile d-lui Barnuțu sunt imposibile... ni se respunde: Nu suntem oare Romani? și cu aceasta, victoria e sigură.

in bagare de samă ori ce idee care nu vine imbrăcată sub formele măgulirei, va persistă neinvinsu, atunci convingerea noastră că nu suntemu Romani curaţi va fi foarte slăbită.

Vemu incepe a crede şi noi — in feliul nostru — că suntemu Romani curaţi; dar gândindu la anul 106 după Christu ne vomu aminti că suntem Romani din timpul impèraţilor, Romani din timpul decadenţii!

A. D. Xenopolu.

DIN CABALĂ ŞI AMORU.

De Schiller.

Tradusă de D. Iacob Negruzzi.

Scena IV.

In casa lui Miller.
Miller, Doamna Miller, Lucia.

Miller, (intrându iute).

N'am spus'o eu?

Luisa, (cu spaimă),

Ce? tată, ce?

Miller, (alergându prin casă).

Hai! Straiul celu nou — iute — trebue să-lu previnu — şi o cămeşă curată! Tocmai cum gândisem!

Luisa.

Ce-i, pentru Dumnedeu?

Femeea.

Dar ce este, ce este?

Miller, (aruncându-şi peruca la pămêntu).

Pe locu la friseru! — Ce este? — Şi nici barba nu-mi e rasă? — Ce să fie, hido? — Dracul a să te iee!

Femeea.

Eau priviţi, me rogu! Totul cade pe mine!

Miller.

Pe tine? dar pe cine, limbă afurisită? Adi dimineaţă cu cuconaşul teu, firear!.... Nu ţi-am spus'o indată? — La urmă a păritu totu!

Femeea.

Vorbă să fie! De unde scii tu?

Miller.

De unde sciu eu? — Ia colò la poartă e unu omu a ministrului şi caută pe musicantu.

Luisa.

Sunt perdută!

Miller.

Dar şi tu cu ochii tei cei galişi! (ridêndu amar) Drept dice proverbul: când dracul a clocitu oue vii in casa cuiva, se nasce o fată frumoasă — Acum o sciu.

Femeea.

Dar de unde scii că-i vorba de Luisa? Te-a fi recomendatu cineva ducăi. Poate că vra să te pue in orchestră.

Miller.

Ploae peste tine focul Sodomei! Orchestră! — Dar, orchestra in care tu mijlocitoare vei cântă Soprano bocindu-te, şi spetele mele vinete voru servi de contrabasu. (aruncându-se pe unu scaunu) Doamne Dumnedeule!

Luisa, (puindu-se pe unu scaunu palidă şi aproape să leşine).

Mamă! Tată! Ce groază m'a apucatu deodată?

Miller, (sărindu de pe scaunu).

Doar mi-a pică v'odată cenuşerul in mâni! — Doar mi-a pica v'odată! Fie pe lumea asta ori pe ceea lume. — De nu l'oiu face piseliţă cu trupu şi cu sufletu, de nu-i voiu scrie pe pele cele dece porunci, cele şepte rugăciuni din tatăl nostru, toate cărţile lui Moise şi a prorocilor să se vadă vănătăile in dioa invierei morţilor....

Femeea.

Strigă tu şi răcnesce! Nu te-a scapă de dracul! Sfinte Dumnedeule, ajută-ne! Ce să facemu? Cum să scăpămu? Miller, spune, dă unu sfatu! (aleargă prin casă plângêndu tare).

Miller.

Pe locu me ducu la ministru! Eu am să-mi deschidu celu ânteiu pliscul — eu singuru am să spunu totu! Tu ai sciut'o inaintea mea! Ai fi pututu să-mi dai de scire. Amu fi făcutu pe fată să inţeleagă. Atunci eră încă timpu. — Dar unde? — Iţi trebueà ceva de dărdăitu... de şoptitu... şi chiar tu ai aţiţatu focul. Acum caută-ţi de pelea ta. Mănâncă-ţi supa ce ţi-ai fertu! Eu imi ieu fata de mână şi pe ici mi-e drumul peste hotaru.

Scena V.

Ferdinand de Walter se repede spărietu şi găfăindu in casă. *Cei din ainte.*

Ferdinand.

(Luisa, Femeea, Miller vorbindu impreună).

Luisa, (tresărindu).

Tatăl seu! Mare Dumnedeule!

Femeea, (frângêndu-și mânele).

Presidentul! Suntemu perduți!

Miller, (rițêndu amar).

Mărire Domnului! Eată treaba gata!

Ferdinand, (răpeținda-se spre Luisa și imbrățoșând'o cu furie).

Ești *a mea!* de s'ar pune chiar cerul și iadul intre noi!

Luisa.

Moartea mi-e sigură — urmează — ai rostitu unu nume grozavu — tatăl teu?

Ferdinand.

Nimicu! Nimicu! S'a trecutu. Te am eară! Me ai eară! O lasă-me să me resuflu la sinul teu! A fostu o oară grozavă!

Luisa.

Care oară? — Me uciți!

Ferdinand, (dându unu pasu inapoi și uitându-se gravu la ea).

O oară, Luisă, in care se aruncă intre tine și inima mea o figură străină — in care amorul meu ingălbeni inaintea consciinței mele — in care Luisa incetă de a fi *totul* pentru Ferdinand. (Luisa cade pe scaunu acoperindu-și fața. Ferdinand inaintează iute spre dênsa se opresce dinaintea ei mutu și privindu la ea cu ochi rătăciți; deodată se depărtează in cea mai mare agitațiune). Nu! Niciodată! Cu neputință, Lady! Tu cei pre mult! Nu-ți potu sacrifică această inocență. — Nu! Pe eternul Țeu! Nu-mi potu calcă jurământul, care me mustră din ochirea-i stinsă mai tare decât tunetul cerului — Lady, privesce! — privesce! părinte barbaru — să zugrumu eu pe acestu ângeru? Să vêrsu torturele iadului in acestu sênu cerescu? (inaintându spre dênsa hotăritu). Am s'o ducu inaintea tronului judecătorului supremu și elu va hotări dacă amorul meu e o crimă! (o ie de mână și o ridică de pe scaunu). Curagiu! iubita mea! — Ai triumfatu! Me intorcu la tine invingêtoru din lupta cea mai periculoasă.

Luisa.

Nu! Nu! Nu-mi ascunde nimicu. Pronunță sentența cumplită! Ai numitu pe tatul teu? Ai vorbitu de Lady Milford? — Fiorii morței me cuprindu — se țice că se mărită.

Ferdinand, (aruncându-se la picioarele ei).

Cu mine, nefericito!

Luisa, după o pausă cu voacea tremurândă, ânsĕ cu linisce infricoșată).

Ei bine — de ce me spáriu? — Bĕtrânul cela mi-a spus'o de atâtea ori — n'am vrutu să-lu credu. (Pausă. Pe urmă să aruncă in brațele tatului seu, plângêndu tare). Tată! ie-ți fata inapoi. — Eartă-me, tată! — Nu e vina copilei tale, dacă visul eră atâta de frumosu și atât de crudă desceptare.

Miller.

Luisă! Luisă! — Dumneţeule iși perde mintea. Fata mea, copilul meu — blăstĕmu asupra inșălătorului? blăstĕmu asupra muierei care a mijlocitu!

Femeea, (aruncându-se spre Luisa suspinându).

Meritu eu acestu blăstemu, fata mea? Dumnețeu să te erte, Domnule baronu! — Ce ți-a făcutu acestu mielu ca să-lu zugrumi?

Ferdinand, (răpețindu-se spre dênșii cu hotărire).

Ânsĕ voiu resturnà cabalele — voiu sfarmă toate lanțurile prejudețelor. Liberu ca omu, am să alegu, incât sufletele lor de verme se voru inspăimântà de opera uriesă a amorului meu. (vra să easă).

Luisa, (se ridică tremurându de pe scaunu și-lu urmează).

Stăi! Stăi! Unde vrei să mergi? — Tată — mamă — ne părăsesce in momentul acestu cumplitu.

Femeea (alergă după dênsul și-lu opresce).

Presidentul are să vie aici — are să vie să ne batjocurească copila — are să ne batjocurească pe toți — — și dumneata, domnule de Walter, ne lași?

Miller, (rițêndu furiosu).

Ne lasă! Firesce! Și de ce nu? Fata i-a datu totul! (apucându cu o mână pe majoru, cu ceealaltă pe fată). Incet, domnișorule! De vrei să eși trebue ântei să calci pe deasupra ei. — — Asceaptă aici pe tatul teu, de nu ești unu ticălosu. Spune-i cum i-ai surprinsu inima, inșălătorule — sau, pe Dumnețeu! (aruncându-i fata cu iuțală și sălbătăciune), vei sdrobi ântei acestu verme, pe care amorul teu l'a tăvălitu in rușine.

Ferdinand, (se intoarce și se primblă in cugetări adânci).

Puterea Presidentului e mare — dreptul părintelui să intinde departe — poate să se intindă chiar pân la violență — poate merge departe — foarte departe! — Ânsĕ până la estremu merge numai amorul — Luisă! dă-mi mâna! (o apucă) Dumnețeu să me părăsească la celu de pe urmă resuflu — dacă momentul care va despărți aceste

doue mâne, nu va rupe și firul care me leagă de viață!

Luisa.

Me infiori! Nu te uită la mine! Buzele iți tremură! Căutarea iți e infricoșată!

Ferdinand.

Nu! Luisa! Nu tremuru! Din mine nu vorbesce rătăcirea! Este inima mea apasată care in acestu momentu hotăritoru se resuflă prin darul sublimu al cerului, hotărirea nestrămutată! — Te iubescŭ, Luisa și vei fi a mea. — Acum alergu la tatăl meu!

(vra să easă și dă peste presidentu).

Scena VI.

Presidentul urmatu de servitori. *Cei de 'nainte.*

Presidentul (intrăndu).

Eată-lu! (Toți inspăimântați).

Ferdinand (dăndu căți-va pași inapoi.)

In locașul inocenței.

Presidentul.

Unde fiul invață s'asculte pe tatul seu.

Ferdinand.

Dă-mi voe să....

Presidentul (curmăndu-lu, cătră Miller).

Tu ești tată?

Miller.

Musicantul Miller.

Presidentul (cătră mamă).

Dumneata mamă?

Femeea (plăngĕndu).

Ah! dar, mama.

Ferdinand (cătră Miller).

Depărtează-ți fata, are să-i fie reu.

Presidentul.

De prisosu. Voiu tămădui-o eu (cătră Luisa) De când cunosci pe fiul presidentului?

Luisa.

Pe acela nu-lu cunoscu. Ferdinand de Walter vine la noi din luna lui Noemvrie.

Ferdinand.

Spune că te adoară.

Presidentul.

Ți-a juruitu ceva?

Ferdinand.

Dinioarea ăncă juramintele cele mai solemne in fața lui Dumnedeu.

Presidentul (măniosu cătră fiul seu).

Cănd va fi timpu să-ți mărturisescu neghiobiile *tale*, ți se va da de scire. (Luisei) Asceaptă respunsu.

Luisa.

Imi jură unu amoru eternu.

Ferdinand.

Și iți va ține jurămĕntul.

Presidentul.

Trebue să-ți ordonu să taci! — Primitu-ai jurămĕntul?

Luisa (cu induioșare).

Am juratu ca și dĕnsul.

Ferdinand (hotăritu).

Pactul e inchietu.

Presidentul.

Am să dau eco afară. (cu reutate cătră Luisa) Dar cu toate aceste te-a plătitu totdeauna peșinu?

Luisa (cu luare aminte).

Nu înțelegu bine astă intrebare.

Presidentul (cu unu surisu răutăciosu).

Nu'nțelegi? — Voeam să spunu — fiecare meserie iși are căștigul — și dumneata nu-ți vei fi dăruitu favorile gratis — ori te-ai mulțămitu numai cu.... ha?

Ferdinand, (tresărindu ca unu turbatu).

Iadule! Ce am auditu?

Luisa, (cătră Majoru cu demnitate și desprețu).

Domnule de Walter, acuma ești liberu.

Ferdinand.

Tată! Virtutea trebue respectată și in sdrențele miseriei.

Presidentul, (ridĕndu tare).

Poznașă pretențiune! Tatul să respecteze pe țiitoarea fiului seu.

Luisa (cădĕndu leșinată).

O! Dumnedeule induratoru!

Ferdinand (impreună cu Luisa inaintează spre Presidentu scoate spada din teacă, ănsĕ lasă indată măna să cadă).

Tată! — Iți datorescu viața — nu am plătitu datoria. (viră spada in teacă) Recunoscința de fiu s'a măntuitu.

Miller, (care pănă acum stătuse intr'o parte inspăimăntatu, inaintează in mare mișcare, când crășnindu cu dinții cu furie, când clănțănindu cu dinții de frică).

Excelența voastră. — Copilul e proprietatea părintelui — me rogu să nu bănuiți — Celu ce dice copilei țiitoare, dă o palmă părintelui, și la palme respundemu cu palme, așa-i pe la noi ve rogu să nu bănuiți!

Femeea.

Ajută-ne, Doamne Dumnedeule! Eaca și bĕtrănul iși perde mintea — pe capul nostru are să se spargă furtuna!

Presidentul (care a auḑitu numai pe jumĕtate).

Și mijlocitorul s'amestecă? Acuș ne-omu vorbi, mijlociturele!

Miller.

Me rogu să nu bănuiți! Me numescu Miller, de voesci s'auḑi unu adagio — ănsĕ n'am meseria de care vorbesci Când se ocupă curtea cu această meserie, nu e treaba noastră bieți burgheji! Me rogu să nu bănuiți!

Femeea.

Pentru Dumneḑeu, moșnege, iți perḑi femeea și copila.

Ferdinand.

Joci unu rolu tată, unde cel puțin n'ai fi avutu nevoe de marturi.

Miller, (apropiindu-se cu coragiu).

Curată vorbă! — Me rogu să nu bănuiți — Excelența voastră poate porunci și ordonà in țară ce-i va plăcè. Aici e casa *mea.* — Servitorul dumitale, când voiu avè vo socoteală să-ți aducu, ănsĕ — — pe unu oaspete grosolanu, ilu dau afară, — me rogu să nu bănuiți.

Presidentul, (palidu de furie).

Ha! Ce? (s'apropie).

Miller, (dându incet inapoi)

Asta erà părerea mea — Me rogu să nu bănuiți.

Presidentul, (de totu furiosu).

Ha! ticălosule! In temniță vei spune părerea ta. — Hai să chemc gendarmi! (căți-va servitori esu, presidentul se primblă furiosu prin casă). Tatul in temniță — muma și hida de fată la carcanu! — Dreptatea va imprumutà brațul ei măniei mele! Voiu luà grozava satisfacere pentru astă insultă — canalii ca acestea să-mi restoarne projectele și să'ntărte nepedepsiți pe fiu asupra tatului? — Ha, blăstĕmaților! Am să-mi adăpu ura cu peirea voastră. Totu cuibul tată, mamă și fată, pe toți am să-i jertfescu neimpacatei mele resbunări.

Ferdinand, (inaintându intre ei cu moderațiune, ănsĕ energie).

O! Nu ve temeți. Fiți liniseiți! Sunt lăngă voi. (către Presidentu cu respectu) Nu te pripi, tată! — De te respectezi insuși nu intrebuință violență! — Este unu locu in inima mea păn la care cuvĕntul „tată“ niciodată n'a pĕtrunsu. Nu inaintà păn acolo!

Presidentul.

Nedemnule! Taci! Nu-mi intartà furia.

Miller, (reviindu dintr'o amețeală adăncă).

Ie sama la fată, femee! Eu me ducu la duca! — Croitorul prințului — Dumneḑeu mi-o a insuflatu astă ideă, invață flautul la mine. — Așa voiu putè ajunge pănă la duca.

Presidentul.

La duca, spui? — Uitatu-ai că eu sunt pragul ușei, peste care trebue să pășesci, ori de care te impedici și-ți spargi capul? — La duca, prostule? — Hai! du-te, de vrei să fii ingropatu de viu intr'o inchisoare de ḑece stănjăni sub pămĕntu in care noaptea desmeardă iadul, unde nu pĕtrunde nici vuetul lumei, nici lumina ḑilei. Sgudue-ți atunci ferele și geme: Vai! pre mult! pre mult!

Scena VII.

Gendarmii. Cei de'nainte.

Ferdinand, (alergăndu spre Luisa, care-i cade in brațe jumĕtate moartă).

Luisa! Ajutați-o! Spaima o ucide!

(Miller iși iea bastonul in mână, pune pălăria pe capu și se pregătesce la luptă. Femeea cade in genunchi inaintea Presidentului).

Presidentul, (către gendarmi arătându-le steaoa de la peptu).

Puneți mâna, in numele ducăi! — Băiete, lasăți țiitoarea! — Leșinată sau nu, când va avè o sgardă de feru la gâtu, oru trezi-o cu petre.

Femeea.

Indurare! Excelența voastră! Indurare! Indurare!

Miller, (ridicându cu violență pe femeea lui).

Ingenunchiază inaintea lui Dumneḑeu, bocitoare bĕtrână, și nu inaintea unor blăstemați, dacă tot am să me ducu la temniță.

Presidentul, (mușcându-și buzele).

Ai putè să te'nșeli, ticălosule, mai sunt și spânzurători neocupate (către gendarmi) N'ați auḑitu ce v'am spusu? (gendarmii inaintează spre Luisa).

Ferdinand, (s'aruncă spre ea și se pune intre dĕnsa și gendarmii).

Cine indrăznesce? (iși ie spada cu teacă cu totu și-i amenință cu mănunchiul). Celu ce a indrăzni să pue mâna pe dĕnsa, ĕi sfărmu capul. (Presidentului) Cruță-te insuși, tată Nu me aduce la estremitate!

Presidentul, (amenințăndu gendarmii).

De nu voiți să ve perdeți postul mișeilor — (gendarmii inainteazā din nou).

Ferdinand.

Blăstĕmu! Inapoi, ḑicu ăncă odată! Fie-ți milă

de dumneata insuşi, tată; nu me aduce la estremitate!

Presidentul, (măniosu cătră gendarmi).

Astfeliu ve căutaţi de treabă, ticăloşilor! (gendarmii atacă mai tare).

Ferdinand.

Ei dacă nu se poate altfeliu (scoate spada şi rănesce căţi-va gendarmi). Iartă-me, eternă dreptate!

Presidentul, (furiosu).

Ean să vedemu dacă acestu feru m'a atinge şi pe mine! (ie pe Luisa, o ridică şi o dă unui gendarmu).

Ferdinand, (ridêndu amar).

Tată, tată! Faci o epigramă minunată asupra Dumnedeirii, care s'a amăgitu făcêndu dintr'unu bunu calău unu reu ministru!

Presidentul, (cătră ceilalţi).

Hai, ridicaţi-o!

Ferdinand.

Tata, va sta la carcanu impreună cu majorul, fiul presidentului. — —

Presidentul.

Spectacolul va fi cu atâta mai poznaşu — eşiţi!

Ferdinand.

Tată, aruncă asupra fetei spada mea de oficeru!

Presidentul.

Spada ta e deprinsă a fi lângă camera care stau la carcanu! — Eşiţi ănsĕ sciţi ordinul!

Ferdinand, (smulcesce cu o mână pe Luisa din braţele unui gendarmu şi cu cealaltă indreaptă spada spre sinul ei).

Tată! Mai degrabă decât voiu suferi sa-mi insulţi mireasa — o străpungu. —

Presidentul.

Străpunge dacă-ţi e spada destul de ascuţită.

Ferdinand, (lasă pe Luisa să se uite la ceru).

Dumnedeule a totu puternicu! Tu eşti n'ar tura! Am incercatu toate mijloacele omenesci — trebue să intrebuinţezu unu mijlocu infernalu. Voi o duceţi la caracanu, pân atunci (strigându in urechia Presidentului) povestescu eu oraşului intregu — cum ajunge cineva presidentu! (ese).

Presidentul, (ca lovitu de fulgeru).

Ce-a fostu asta? — Ferdinand! — Lasaţi-o liberă! (aleargă după majoru).

(Cortina cade)

POESII.

* * *

Amoru, plăcere
Chinu şi durere
Peste-al meu sufletu ai revarsatu,
Şi fericire,
Nenorocire,
Toate in lume tu mi le-ai datu.

Timpuri divine,
De visuri pline!
Ca meteora v'aţi prăpăditu
Ca steaua care
Pică, dispare
Din firmanentul unde-a lucitu.

Ah! niciodată
Mult adorată
N'am să te uitu eu pe-acestu pămêntu!
Ş'o suvenire
De-a ta iubire
Mĕ va petrece până'n mormêntu!

---

* * *

Nu vedi floarea lângă floare
Cum se'ndeasă cu amoru?
Nu vedi globuri după soare
Cum se'ntorcu in vecinicu sboru?

Luna nu'i inamorată
De pămêntul istu frumosu?
Ca tot umblă intristată
Palidă cu'n chipu duiosu?

Dorile nu'nbrăţoşază
Cu amoru acestu pămêntu?
Şi pe elu nu lăcrămează
Norul purtatu de vêntu?

---

* * *

Erà lună, lună frumoasă,
Privighitoarea dulce cântà,
Voacea sa blândă şi misterioasă
Din triste visuri mĕ desceptà!

Găndeam la tine, la vremi trecute,
Cănd al meu sufletu pe-al teu iubì,
La mele visuri, speranți perdute,
La tot ce omul poate dorì.

Chipuri iubite și suvenire
In rada lunei se legănau,
Și cu-a lor zimbetu de fericire
Dile frumoase imi aminteau.

* * *

Mĕ ducu, te lasu iubită și gemete, suspine,
Voru resună d'acuma in calea-mi ne'ncetatu,
Mĕ ducu, te lasu iubită și simtu că fără tine
Nu am in astă lume nemica de speratu.

Precum o melodie gemĕndu se departează
De harpa plăngĕtoare ce-a fostu al ei isvoru,
Tot astfeliu al meu sufletu suspină, lăcrămează,
Cănd trebui de la tine să'ntoarcă al seu sboru.

Spre tine, tot spre tine aspir' a me ființă!
Și ori ce departare zadarnică va fi,
N'am alta deitate, tu ești a me credință,
Am sufletu pentru tine și pentru-a te iubì.

Și oare unde soarta indreaptă a mele pasuri,
Spre glorie? avere? eu nu le prețuescu,
Și cum pot lăngă tine s'ascultu acele glasuri,
Ce'n inimile noastre simțirea amorțescu.

Mĕ ducu, te lasu iubită și gemete, suspine
Voru resuna d'acuma in calea-mi nencetatu,
Mĕ ducu, te lasu iubită și simtu că fără tine
Nu am in astă lume nimica de speratu.

POATE.

Să nu'ți fie de mirare
Ca in versuri eu iți scriu,
Deși nu'su unu poetu mare
Poate unul am să fiu.

Poate toți să se smintească,
Precum timpul este greu,
Și atunci să nu slăvească
Decăt numai versul meu.

Noi trăimu din *poate 'n poate*,
De la leagănu, la mormĕntu,
Că nesigure sunt toate,
Ca și vĕntul pe pămĕntu.

Căte visuri de plăcere,
Și ilusii de amoru,
Și ce multă măngăere,
Dicĕndu „*Poate*“ ai ușor.

Eu speranța am in *Poate*,
Că elu scie a vorbì,
De aceea credu in toate
Și că *poate* me-i iubì.

NEMICU.

Cănd drăguța me tradase,
Cănd pe altul a iubitu,
Are aeru că nu'i pasă,
„Nu'i nemica“ mi-a șoptitu.

Și cănd lumea neferice,
Are-atăți nenorociți,
Providența lor le dice:
„Nu'i nimica“ suferiți!

Și cănd sufletul se sfarmă,
Cănd in lume stai gemĕndu,
Cănd speranța ta se darmă,
„Nu'i nimicu“ dici lăcrămăndu.

Sunt nemicuri toate'n lume,
Toate la neantu conducu,
Ori ce faptă, ori ce nume
La nimica se reducu!

Și gonitu din visu in visuri,
Omul trece pe pămĕntu
Din nimica in nimica,
Pănă cade in mormĕntu.

N. Schellitti.

CORESPONDENȚĂ.

D-lui Fl. — Primitu. Mulțămiri. Respunsul va urma in curĕndu.
D-lui C. Scr. Tipărindu in ortografia noastră, după cum ne autorisați, acrostihul ar sună: Casoca. Cum vĕ pare?
Y. Z. Meritul poeticu e incontestabilu, chiar cănd nu ne-amu uni cu totul in idei. Mulțămiri sincere.
D-lui Fr. in Folt. Interesul ce ne arătați ne măgulesce foarte mult.
D-lui G. B. Adio!

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societății Junimea.

No. 9. Anul IV. Iassi, 1 Iulie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu, pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.
Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucurescí la libraria Soccec & Comp.

SUMARIU:

COPII DE PE NATURĂ.

CRISTACHI VĂICĂRESCU.

Fă-mi o groapă la recoare
Că inima rĕu me doare.
Cântecu vechiu

Christachi Văicărescu fosese camaradul meu in școală. Ca copilu simțeà o adâncă antipatie pentru carte. Elu urcà limbele clasice mai tot atât de mult cât și pe cele moderne; nu-i plăceau matematica, geometria și istoria naturală, nu aflà nici o mulțămire in studiul geografiei, nu pre aveà plecare pentru literatură și din istorie sciă numai că: Grecii se adunau la jocurile Olimpice ca să se trântească și să cânte; că Românii iși puneau câte odată măna in focu ca să scape Roma, și că se imbrănceau din când in când pe stânca Tarpee și că in evul de mijlocu cavalerii rătăceau prin păduri ca să măntuească princesele de paza urieșilor și a balaurilor. La jocu ănsĕ și la masă erà celu ănteiu. Elu alergà mai tare și bătea mingea mai ghibaciu decât toți. Ear la măncare, deși inghițeà cantități nemĕsurate, acestea nu-i potoleau niciodată apetitul pe deplin. Tatăl sĕu, ca omu preceputu, țiindu samă de aceste disposițiuni ale sale, ilu scoase din școală și-lu luá la țară pe lăngă dĕnsul. - Deatunci nu l'am mai vĕḑutu. —

Mai dăunăḑi unu domnu cu fața rotundă și barba plină, me intâmpină și lovindu-me pe umĕru me intreabă de lu mai cunoscu. Vĕḑĕndu că stam la indoeală - Eu sunt Christachi Văicărescu, imi ḑise elu.

Cum se poate? Niciodată n'așu fi creḑutu, ai o barbă grozavă și arăți voinicu și sdravĕnu . . .

„Ah! Aparența e inșălătoare, suspină elu.

-- Ce mai faci, unde trăesci, ești insuratu?

„Sunt insuratu -- sunt foarte nenorocitu.

— N'ai nimerit'o? Imi pare foarte rĕu.

„Nu sunt nenorocitu in căsătorie. Am o femee foarte bună, sermana, ănsĕ . . .

- Interesele poate nu-ți mergu bine.

„Ba, nu me potu plănge; mergu destul de bine, ănsĕ . . .

— Ei bine ce-ți lipsesce?

„Ah! Sunt bolnavu, sunt foarte bolnavu.

— Glumesci, tu bolnavu? Arăți tare și voinicu cât unu ursu.

„Asta me nenorocesce, strigâ elu, nime nu vra să me creadă. Toți iși inchipuescu că glumescu, sau că sunt nebunu. O! Doamne, Doamne! Rea e lumea asta! Ce am făcutu eu de nu meritu credare, nici macar de la tine cu care am fostu amicu odată? Ce am greșitu eu oamenilor, de me ieu in risu când le spunu durerile mele? spune, esplică-mi . . .

— Nu te burzuluì, Christachi, nu voeam să te supĕru; te vedeam rumĕnu și sdravĕnu și gândeam . . judecându după aparență . . dar ce-ți este, ce boală ai?

„Ce boală — *boală* in singular — intreabă-me ce *boale* am, și lasă multu să me gândescu ca s'adunu numerul lor, căci cifra e ingrozitoare. Ear zimbesci? Me nenoriciți cu zimbetul vostru. Când ți-oiu spune boalele mele ai să rịdi. Dă-mi parolă că nu-i ride și ți-le spunu.

— N'oiu ride.

„Pătimescu mai ântĕi — e ridicul a spune — pătimescu de inimă.

— De inimă? D'o durere ascunsă, vr'unu amoru nenorocitu . . .

„Ce vorbesci copilării? Gândescu eu la aceste? potu eu gândì la aceste? Așu vra să am asemene suferinți dar nu. O! nu. Pătimescu de inima materială, de astă bucată de carne care stă ici la mijlocu și-i cam plecată spre stinga. Am bataie de inimă.

— Bataie de inimă? Ai avutu v'o supĕrare, vre o grijă mare . . .

„Ba nu; asta-i mai a dracului: n'am avutu nici o supĕrare, mi-a venitu dintr'o friptură de curcanu.

Ne mai putĕndu-me oprì, lăsai risului meu cursul celu mai liberu. Christachi ănsĕ vĕdĕndu așa imi intoarse spatele și voì să se depărteze fără a mai perde o vorbă cu mine. Abie ilu putui oprì ținndu-lu de brațu.

„Nu te superà, Christachi, mărturisesce singuru că pare foarte curios de a suferì de inimă dintr'o friptură de curcanu.

— O! Cei feriçiți nu credu niciodată in suferințele altora! esclamâ elu. Și nu mi-ar fi ciudă dacă ar spune-o unu omu specialu, dar voi mirenii in doftorie, pentru ce ve amestecați unde nu ve precepeți? Am să-ți esplicu totul ca să ințelegi și tu, pentru ca dacă vei suferì v'odată de ceva să scii causa și imprejurările.

„Esplică, am respunsu.

Christachi Văicărescu tușì și incepù a-mi ținè următoarea cuvĕntare:

„Vedi, ici in dreapta și in stinga sunt plămăiele *(pulmones)*; aceste sunt ca doi băieți care se stringu și se intindu după cum intră sau ese aerul. In mijlocu intre dĕnsele este inima *(cor)* impărțită in doue chilii. Neincetatu sângele intră și ese și in totdeauna se inchide și se deschide unu căpăcelu, a cărui mișcare o numimu bataia inimei. Această parte superioară a trunchiului este dispărțită de partea inferioară printr'o pele groasă *(diaphragma)*. In partea aceasta se află ca organe principale stomahul *(vantriculus, stomachus)*, și maiul *(hepar, jecur)*. Stomahul este unu feliu de sacu elasticu. După măncare se intinde, apoi după mistuire se stringe la locu și intră in starea sa normală. Elu joacă

rolul cel mai importantu in toată mașina aceasta ce ducemu unu șiru de ani pe pămĕntu. Căci elu iți produce mulțămirea cea mai mare când mănânci cu apetitu, și cea mai mare nemulțămire când suferi de dânsul. Ți-e bolnavu stomachul, ești unu omu perdutu. Capul nu mai este limpede, coloarea feței se perde, puterile slăbescu, șelele te doru, picioarele nu mai au putere, somnul te părăsesce, și veselia iți dice pentru totdeuuna dioa bună.

„Tu mi-ai spusu că pătimesci de inimă, ilu urmăi eu.

— Aibi puțină răbdare pentru Dumnedeu, me rugâ Christachi.

„Acum vedi ce mi s'a intâmplatu. Friptura cea de curcanu a făcutu să-și peardă stomachul meu elasticitatea și când mănâncu ceva, ce-a fi, macar o lingură de ciorbă, se intinde grozav, ia așa, (aici intinse amundoue brațele inaintea lui), in cât apasă pe diaphragma care la rĕndul sĕu apasă pe plămăi și pe inimă. Plămăile ne mai avĕndu destul spaciu, nu mai lucrează libere incât suferu de inădușală, ear inima apăsată nu mai are locu destul pentru sângele ce se grămădesce in ea și bate și ferbe ingrozitor. — Deaceea sufĕru, din causa fripturei celei de curcanu, de stomachu, de peptu, de inimă fără a mai pomenì celelalte organe care sufĕru și ele se'nțelege de vreme ce sunt toate in cea mai strinsă armonie. Nervele imi sunt totdeauna iritate; capul imi e totdeauna greu; gâtlejul aprinsu. Imi e totdeauna foame, și de mănâncu vai ș'amaru! sunt omul celu mai nenorocitu, de nu mănâncu cadu de osteneală. Ah! ce viață teribilă și ticăloasă!

— Și n'ai cercatu nimica ca să te indrepți!

„Eu n'am cercatu nimica?—Am făcutu toate curele cunoscute până astădi. Am luatu doftorii cu oca; m'am căutatu cu alopații, cu omeopații, cu hidropații și băbesce. Câte o-dată me căutam totodată cu medici alopați și omeopați, luându medicamentele și a unora și a altora, fără ca unii să scie cu alții. Incepându cu lingure la fie-care oară, picături, hapuri și pravuri, am ajunsu la șipuri mari de doftorie pe care toate le-am inghițitu; am luatu tot soiul de ape minerale; am făcutu di și noapte comprese reci și calde; am făcutu tot feliul de băi cunoscute; m'am adăpatu cu apă rece păn' ce n'am mai pututu. Am intrebuințatu toate mijloacele așa numite universale: hapuri de Morizon am inghițitu multă vreme, incepĕndu câte cu trei pe di și ajungĕndu *crescendo* păn' la trei-deci și noue; am bĕutu siropul Pagliano; am făcutu totu ce prescriu Holoway, Raspeil și Baumscheidt. Vĕdĕndu că aceste mijloace universale bune pentru toți, mie nu-mi foloseau, m'am intorsu la curele noastre naționale, m'am supusu la salcie și fumuri; am făcutu descântece cu legătură de ceapă și spuză, am arsu petică, am stinsu cărbune, am inghițitu inimi de porumbu și rânză de găină neagră; in sfirșitu am chematu o babă țigancă vestită in descântece, ca să me caute, și trebue s'o mărturisescu, am datu să cetească rugăciuni de către unu popă dintr'o monăstire mică de la munte, despre care audiamu că face minuni.

— Cristachi, pentru Dumnedeu!

„Nu ride, nu scii ce vra să dică boala: din barbatu verde, devii babă bĕtrână. Am făcutu ca barbații și am făcutu ca babele: nu este doftorie, nu este medicu, nu este babă ce n'așu fi consultatu, dar vai! toate

in zadar! In zadar! Sunt bolnavu prăpăditu și singura mea dorință este să sfirșescu căt mai curĕndu, singura mea speranță sapa și lopata. (Aici își scoase portosigarul și-mi oferì o sigaretă). Nu fumezi! Tutunul meu e foarte bunu.

— Cristachi, prănzesci ađi cu mine?

„Bucuros. Adică vorba vine, căci eu trăescu acum mai mult din aeru, Nu sciu cum de me mai ținu. La căte oare?

— La cinci. La revedere. Caută de fii mai veselu.

„Eu, mai veselu? Ah! — La revedere!

Ne despărțiremu. Infățoșarea lui Christachi Văicărescu me preocupà. Intălnisemu mulți oameni estraordinari in viața mea, dar nu dădusemu ăncă de unu ipohondru straniu ca acesta. Vorba lui răpede, ochii lui aprinși, infățoșarea sa sănătoasă și fisionomia sa tristă și veselă totodată formau unu curiosu amestecu de contrađiceri. Me dusei la unu amicu al meu, unu tĕnĕru medicu, doctorul Franzolă, și povestindu-i intălnirea ce avusem ilu indemnăi să vie și elu la mine la prănzu. Cănd me intorsei cu Franzolă a casă, Christachi me asceptà. Vĕđĕndu in biblioteca unu dicționaru de conversațiune, elu ilu deschise și cetì la cuvĕntul „inima“ și figura lui părcà foarte ingrijită.

„D. Văicărescu proprietaru — doctorul Franzolă, presentăi eu.

„ — A! D-lui este doctorul Franzolă de care mi s'a spusu atăta. Imi pare foarte bine de cunoscința D-voastră. Sunt unu omu bolnavu prăpăditu. De mi-ți da voie ve voiu consultà și pe D-voastră, deși am inceputu a desperà, că boala nu ar fi curabilă.

„Cănd veți binevoì, respunse doctorul, e cel mai nimeritu me găsiți dimineața pănă la oarele . . . .

— Dar, fiindcă am mulțămirea a ve vedè acum, ilu curmâ Văicărescu, socotescu că nu v'ar supĕrà de m'ați supune chiar la momentu unei cercetări amănunte.

Fără a mai asceptà respunsu, Christachi incepuse a-și scoate surtucul, lăsăndu a se vedè unu peptu latu și voinicu, cănd feciorul ne intrerupse invităndu-ne la masă.

„Lasă pe mai pe urmă, Christachi, ĕi spusei, ai timpu destulu.

Văicărescu increțì sprincenele și se supuse cu mulțămire.

Doctorul Franzolă erà unu omu veselu, ĕi plăceà să mănănce și se bee bine și mai mult ăncă găseà plăcere intr'o convorbire viu intreținută.

Șeđĕndu la masă Franzolă incepù a povestì din vremea studiilor despre nebunii făcute. Văicărescu ilu ascultà cu melancolie.

„Ah! suspinâ elu — fericiți acei pe care nenorocirile presente nu-i preocupă intr'atăta, incăt să le șteargă din minte amintirile trecutului! Eu nu mai amu nici trecutu, nici viitoru; presentul e totul pentru mine. Acesta e singurul meu găndu, singura mea preocupare: unu chinu grozavu care me sfășie și me arde. Căt sunteți de fericiți și demni de invidie! — Intrerumpĕndu-se deodată me apucâ de brațu și-mi đise cu glasu repede: „Nu inghițì ciorba ferbinte, pentru Dumneđeu! că are să ți se diliteaze stomahul. Căldura produce extensiunea tuturor corpurilor. Nu-i așa doctore? — Franzolă zimbì, ear mie imi căđù lingura din mănă spărietu.

„Precum ve spunu, urmâ Christachi, eu amu numai unu singuru găndu, acelu al boa-

lei, sau mai bine dicĕndu, al *boalelor* mele, căci nu este organu in totu trupul meu de la crescetu și până la talpă de care să nu sufĕru. Adese ori me'ntrebu dacă nu sunt nebunu. Me culcu cu gândul meu, me trezescu cu dĕnsul, trăescu cu dĕnsul · astĕm pĕru nu mai am. De-mi trece prin capu a me porni, punu caii la trăsură și me ducu Ca să am și altă ocupațiune decat agricultura, m'am alesu primaru cu gându de a me interesà și de a face să inflorească comuna mea. In zadar! n'am ținutu doue septemâni și m'am demisionatu cu desgustu. Am mai putu atunci a me ocupà de cai, audindu că aceasta produce emoțiune și ți atrage gândurile. In zadar! puteau să piară toți caii ăți ĕi aveam, imi erà indiferentu; m'am desfăcutu de dĕnșii. Atunci mi-a venitu gândul să me aruncu in politică și să me alegu deputatu; ănsĕ audindu că in capitala trăesci intr'o climă bolnăvicioasă, că apa e rea și mai cu samă spunindu-mi unu amicu că discuțiunile parlamentare producu bataie de inimă, gândii la starea sănătății mele me apucarĕ fiori, mi se rédicâ pĕrul de groază și părăsii această ideе."

Aici vĕdĕndu că ciorba i se recise o inghiți cu o grabă cum nu mai vĕdusem. Dupa aceasta urmâ:

„Odată cum eram la țară, mi se spuse că a venitu in satu unu medicu trimesu de administrațiune ca să vaccineze copii din satu și că trăsese in gazdă la primaru. Indata ilu invităi la curte, speranda că acesta imi va da vre unu bunu consiliu. Dar de unde? Erà unu ignorantu care avea mai puține cunoscințe medicale decât mine. Unu șarlatanu care-mi spunea cai verdi pe păreți: susținea că sunt sănătosu și că boala mea ar fi numai ipohondrie! Audi Dumneata?

— Unu paharu de vinu, Christachi, ilu intrerupsei.

„De vinu, de vinu curatu, eu? Vrei să me nenorocesci să inghitu cu alcool? esclamâ elu. Pune-mi doue picături in apă.

Christachi inghițeà cantități enorme de bucate tot susțiindu că nu are apetitu. Franzolă ilu observase câtva timpu, după aceea incingându-se o convorbire de călătorii, se lăsă cu totul avĕntului vorbei și tot spuneà. Infierbintatu in vorbă beà in fiecare momentu câte unu paharu tot lăudându vinul și devineà din ce in ce mai veselu

„Mi-a venitu o idee, imi șopti Văicărescu la urechie.

— Care?

„Am să consultu pe Franzolă indată după masă. A băutu cam multu și socotescu că mi-a spune adevĕrul, scii „in vino veritas"

Bine.

„Și D-voastră veți fi călătoritu mult, Domnule Văicărescu, urmâ Franzolă

Dar, ca să me cautu am fostu prin Germania, Francia, Anglia, Belgia, Italia și Svițera, respunse Christachi.

„Și unde v'a placutu mai mult?

Mai remâne indoială? In Francia. Acolo dicu și eu că oamenii sciu trăi. Bucatele sunt ușor de mistuitnitu și reci, pe când Nemții sunt foarte rei bucatari, ear Englejii sunt grozavi: iți dau carne crudă, indată cu sânge, incât te miri de scapi cu viața.

„Dar Italia, frumoasa Italie, patria artelor?

Nici acolo nu mi-a pre plăcutu. Italienii au unu feliu de bucătărie cosmopolită,

incăt nu scii de ce să te ţii. Poamele lor sunt bune, ănsĕ au inconvenientul de a te indemnà să mănănci pre multe şi-ţi produci colice. Apoi clima fiindu foarte caldă, eşti silitu să tot bei. Poţi dar să-ţi inchipuesci ce ḑice stomachul, acestu organu iritatu, esenţialu.

Feciorul ne aduse friptura.

„Friptură de curcanu! ţipâ Văicărescu inspăimăntatu. Vrei să me uciḑi?

— Nu-i vina mea, iţi juru că nu sciam.

„Am să ieu o bucată de peptu, urmâ Christachi imblănḑindu-se.

Văicărescu măncase căt optu. Cănd ne scularĕmu de la masă elu nu puteà. Doctorul de altă parte bĕuse unu şiru de păhăruţe şi erà foarte vesel.

„După masă imi place s'audu musică, ḑise Franzolă, v'o melodie jalnico-melancolică; sau dacă nu se poate s'audu cel puţin cetindu-se versuri. Cadenţa vesurilor face asupra mea efectul musicei, imi imbată crierii şi me aduce intr'o stare de nesimţire foarte plăcută.

— Ce musică şi poesie! respunse Văicărescu, musica şi poesia vieţei stă in stomachu. Cănd acesta funcţionează bine, viaţa-i poetică, cănd stomachul sufere viaţa-i cea mai grozavă prosă. Me rogu să nu cetimu nimica căci monotonia versurilor me face nervosu şi-mi infăţoşază boalele mele cu colorile cele mai negre. Mai bine, vino doctore, de me cercetează. — Acuma trebue să-mi spue adevĕrul, imi şoptì la urechie.

„N'am putè lasà cercetarea pe măne? intimpinâ Franzolă.“

— Acum sau niciodată, rugâ Văicărescu.

„Desceaptă-te, Franzolă! adăosei eu.

Pacientul şi medicul trecurĕ intr'o altă cameră.

După o patrime de oară revenindu amĕndoi vezui pe Franzolă zimbindu, ear Christachi aratà foarte tristu.

„Ei . ? . —

Franzolă ridicâ umerile, ear Văicărescu clătinâ din capu cu melancolie. Apoi adresăndu-se cătră mine imi ḑise incetu:

„Minte am eu să intrebu pe unu omu cănd nebunia vinului ĕi ineacă crierii! Mi-a spusu cuvinte fără normă, susţineà că toate organele mele sunt in starea cea mai bună, că nu potu să sufĕru de nimica şi că totul este inchipuire, ipohondrie. Am să me ducu să-lu vĕdu măni dimineaţă cănd va fi desceptu şi va vedè elu singuru cum s'a inşălatu astăḑi.

Cănd me dusei a doua ḑi să vĕdu pe Christachi Văicărescu la otelul unde şedeà, ilu găsii făcĕndu-şi pachetul şi gătindu-se de plecare.

„Cum Christachi, te şi duci, ne laşi?

— Socoţi că voiu mai stà unu singuru momentu in oraşul vostru? Eram să moru astă noapte.

„Ce feliu?

— Simţeam pe braţul stăngu o măncărime grozavă şi m'am spărietu socotindu că sunt bolnavu de vĕrsatu *(varcilac)*.

„Să vedemu — te-a pişcatu unu ţinţaru.

— Asta mi-a spusu şi doctorul, dar presupuindu că aveţi dreptate, frica nu e de ajunsu? Nu, nu mai stau nici unu momentu.

„Aşa dar ai vĕḑutu pe Franzolă astăḑi dimineaţă?

— L'am vĕḑutu. Nu scie nimica. Inchipuesce-ţi că astăḑi fiindu in toate minţile, mi-a repetatu tot aceea ce-mi spusese şi ieri. Toţi medicii nu sciu nimica, toţi sunt nisce ignoranţi!

„Nu te măniè pe nime Christachi, dacă ți-o spune, ănsĕ tu suferi numai de ipohondrie.

— Ah! și tu, și tu! Nime nu me crede. Am să moru intr'o ḑi și atunci numai aveți să ve convingeți că am avutu dreptate și veți ḑice intristați: „Pre tărḑiu vedemu că căt avè dreptate bietul omu sermanul, noi nu-lu credeamu și eată că a muritu“ și aveți să me jaliți și să-mi plăngeți de milă!

Vĕḑĕndu că zimbescu eară, Christachi Văicărescu imi ḑise ḑioa bună și pornì furiosu.

Iacob. Negruzzi.

Despre originea artei dramatice la Greci și istoria ei până la Pericles*).

Sumariu. I. Impărțirea poesiei in trei genuri. II. Amestecarea acestor genuri in timpurile primitive. Cum se născù arta dramatică? III. Trei genuri dramatice, eșite tustrele din serbătorile in onoarea lui Dionisos. Inceputul tragedei. IV. Necesitatea corului in tragedia greacă. Importanța tragediei la Greci. V. Tespis și Frinicus. VI. Inceputul dramei satirice și istoria ei. VII. Comedia și originea ei. Susarion. VIII. Comedia ateniană și comedia siciliană. Epicarmu. IX. Cratinus și Eupolis. Progresele comediei ateniene și caracterul ei. X. Concursuri dramatice.

I.

S'a ḑisu adeseori, și cu dreptu cuvĕntu, că poesia este leagănul omenirei. Ea e forma naturală și spontaneă, sub care omul 'și a manifestatu impresiunile sale, față cu mărețul spectacul alu lumei esterioare. Cea din-tăi vorbă a lui a trebuitu să fie unu imnu de admirare pentru minunele de tot feliul ce se desfășurau sub ochii sei, pentru nemărginita varietate de lucruri și de vietăți cu care erà incungiuratu.

Fără a'și putea da socoteală de originea lor, fără a se preocupà căt de puțin de unde vine, și cum s'a produsu această armonie admirabilă, elu a simțitu că mai pre sus de dĕnsul se află o ființă de o natură superioară. Ori care a fostu forma și trăsăturile cu care imaginațiunea sa a imbrăcatu această ființă, omul i a adresatu intăile sale sonuri, intăile sale căntări de mulțumire și de recunoscință.

Astfeliu omul cel d'ăntăiu a fostu și cel intăiu poetu. Tineru, plinu de viață și de entusiasmu, cu o cugetare vioae și infocată, rugăciunea a fostu toată religiunea sa, oda, toată poesia sa. Aceasta e copilăria omenirei.

Puțin căte puțin omul cresce și se desvoaltă; societățile se formeaḑă; familiile primitive se unescu in seminții, semințiile in popoare. Instinctul nomadu dispare. Dorința de a se statornicì intr'unu locu, de a'și alege o patrie și o locuință ficsă, devine din ce in ce mai generală. Cu modul acesta se nascu micele state, a cărora capi sunt ăncă totu păstori, ănsĕ păstori de popoare. Religiunea ia o formă mai puțin vagă. Comunitatea patriarcală dă locu societății teocratice.

In curĕndu ănsĕ inmulțirea statelor aduce neințelegeri intre oameni. Pămĕntul părĕndu-

*) Patin, *Etudes sur les tragiques grecs—Histoire de la tragédie grecque, t. I.*—Pierron, *Histoire de la littérature grecque.* Burnouf—*Histoire de la littérature grecque 2. vol.*—Barthélemy, *Voyage du jeune Anacharsis en Grèce.* — Magnin, *Les origines du théâtre antique et du théâtre moderne.* — Schlegel, *Cours de littérature dramatique,* traduit de l'Allemand. 3 vol. — Egger, *Essai sur l'histoire de la critique chez les Grecs* 1. vol. — Victor Hugo, *Préface de Cromwell.*—Otfried Müller, *Histoire de la littérature grecque,* traduite de l'Allemand 3 vol. — Aristotel, *Poetica.*

li-se prea strimtu, ei incepu a năvălì unii peste alţii. De aice vinu resbelele: cei mai tari batu şi supunu pe cei slabi. Unele societăţi disparu, alte noue se formeadă pe ruinele lor.

Această schimbare se resimte şi in poesie. In locu de a esprimà mişcările sufletului de a celebrà impresiunile personale, sentimentele de admirare şi de amoru pentru fiinţa supremă, entusiasmul religiosu, durerea, bucuria, beţia plăcerilor, ea se uită in trecutu şi'lu reinviază, ea ne represeută evenimentele norocite sau nenorocite petrecute in alte timpuri; ea căntă seculile, popoarele, imperiile. Cu unu cuvĕntu, din *lirică*, poesia devine *epică*.*)

Mai tărḑiu, cu progresul cunoscinţelor omenesci, aceste doue feluri de poesie perdurĕ mult din insemnătatea lor primitivă. Aflarea scrierei şi descoperirea prosei dădurĕ nascere istoriei, şi făcurĕ mai puţin necesară esistenţa poesiei lirice şi a poesiei epice. Din acestu momentu poesia incepù a fi privită ca unu mijlocu de petrecere şi de plăcere morală. Ea luâ o formă nouă, care fù ca o combinare acelor douĕ forme anterioare**) Astfeliu se născù *poesia dramatică*.

Aceste sunt cele trei forme principale sub care apare poesia la unu poporu. Ănsĕ această deosebire nu e absoluta: poesia epică, lirică şi dramatică nu se află totdeauna bine deslipite unele de altele. Din contra ele potu fi amestecate, combinate intre sine; una poate luà o mai mare desvoltare decăt alta. La unele popoare ele potu inflorì impreună; la altele, una cedează pasul surorilor sale. Toate

*) Victoru Hugo, Préface de *Cromwell*.
**) Oraţiu, ad Pisones, 405.

ănsĕ provinu din acelaşi isvoru, care e imaginaţiunea, adecă puterea de a primì, de a amintì, de a unì, de a mărì impresiunile primite*).

II.

Tustrele aceste genuri furĕ de o potrivă cultivate la Greci. In timpurile fabuloase poesia lirică şi epică au lasatu mai multe nume celebre: Orfeu, Museu, Linus şi alţii. In vrăstele posterioare, ele au produsu pe Omeru, pe Esiodu şi toată pleiada poeţilor lirici din seculii următori. Poesia dramatică ănsĕ nu se ivesce ca genu a parte decăt mai tărḑiu.

Ceea ce amu ḑisu mai sus că poesia epică, lirică şi dramatică nu sunt totdeauna bine despărţite unele de altele, se poate aplicà cu deosebire la epocele incepĕtoare, a cărora caracteru propriu e de a amesteca toate facultăţile poetice, de a presentâ toate elementele unite şi confundate. De acolo vine greutatea de a isolà unu genu de cele vecine, cănd studiază cineva inceputul literaturei unui poporu. Dacă poesia dramatică nu se arată ca genu separatu in Grecia, decăt numai prin seculul alu VI inaintea erei noastre, causa nu e lipsa instinctului mimicu, ce formează temelia dramei: elu se găsesce la toate popoarele, pentru că stă in insuşi esenţa naturei ominesci**). Drama se află şi mai inainte la Greci, ănsĕ ea erà, pentru a ḑice aşa, pe jumĕtate imbrăcată in haina poesiei epice şi a poesiei lirice. Nu găsimu oare in Omeru o acţiune simplă, supusă la toate legile unităţii? Nu găsimu moravuri, pasiuni,

*) Magnin. Les origines du théâtre antique et du théâtre moderne p. 6.
**) Τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί... Arist. Poetica Cap. IV.

caractere desvĕlite prin situaţiuni şi contraste, toate afecţiunile inimei ominesci, esprimate cu o elocenţă naivă şi naturală, fără nici o pompă, in discursuri pline de focu şi de energie, in dialoguri rapiḍi şi vii? De multe ori poetul dispare din opera sa, şi lasă faţă in faţă persoanele sale, care arată ele insuşi pasiunile, sentimentele, mişcările inimei lor. Ce sunt toate aceste, de nu elementele ce constitue *o dramă*? Drama, precum numele insuşi arată*), e o faptă, unu evenimentu ce nu e numai povestitu, ca in poesia epică, ci pare a se petrece chiar sub ochii spectatorului**). Poetul dramaticu sterge cu totul personalitatea sa, şi face să vorbească şi să lucreze actorii in numele unor persoane inchipuite sau istorice, cu scopu de a aţiţa curiositatea şi simpatia auḍitorului, de a'i produce o tristeţă sau o bucurie nemijlocită. Elu se adresază la toate emoţiunile ce desceaptă in noi interesu pentru soarta semenilor nostri, la vederea faptelor reale şi adeverate, ne presentă o icoană fidelă a vieţei, se decide in favoarea uneia din principalele feţe sub care se arată menirea omului, şi silesce pe spectatoru a face ca şi dĕnsul.

Drama se aflà dar intreagă in Iliadă şi in Odisee. Trebuia numai ca ea să fie deslipită din aceste poeme, desbracată de forma unei povestiri, şi pusă pe scenă: ceea ce nu intărḍià a se face.

Se scie că poesiile lui Omeru erau căntate de *rapsoḍi* (*ῥαψῳδοί*), oameni cari nu aveau altă meserie decăt acea de a păstrà memoria versurilor omerice. Pentru acestu scopu erau instituite concursuri publice, şi acelu ce se deosebeà prin dibăcia lui, primea unu premiu, şi numele lui era cunoscutu in toată Grecia*). Numeroase mărturii vechi constată esistenţa acestor recitări a poemelor omerice, ce aveau locu mai cu samă la serbători mari**). Erodotu ne spune că Clistenes, tiranul Sicionei, fiind in resbelu cu Argienii, desfiinţâ concursul intre rapsoḍi, pentrucă in poemele lui Omeru Argienii şi politia lor Argos, erau celebraţi mai mult decăt toţi ceilalţi Greci***). Pindaru citează pe Omeriḍi ca unu feliu de căntăreţi, supuşi in timpul seu, la oare-care formule particulare †) Platonu pune pe rapsoḍi in numĕrul ministrilor sau servitorilor lui Omer şi a celorlalţi poeţi ††).

Astfeliu epopea, in această epocă primitivă, se apropià de poesia lirică prin căntecu şi de poesia dramatică prin inflecţiunile voacei şi prin gesturi. Numele de *representatori ai poesiilor lui Omeru* (*οἱ τὰ Ὁμήρου ὑποκρινόμενοι*) ce se dădeà adese Omeriḍilor, probează că rapsoḍii nu declamau numai, ci se serveau şi de oare-care mijloace materiale spre a atrage luarea aminte a spectatorilor †††). Fără indoeală că ei nu representau astfeliu unu poemu intregu, ci bucăţile cele mai insemnate şi mai proprii a desceptà curiositatea şi interesul. Prin voacea, prin gesturile, prin mişcările sale rapsodul puneà in evidenţă caracterul eroului ce infăţoşà.

*) Cuvĕntul *Δρᾶμα*, vine de la verbul *δρᾶν*—a face, a lucra.

**) Otfried Müller, t. II. p. 341.

*) Rapsoḍii ce recitau pe Omeru se numeau in speci Omeriḍi, (*ὁμηρίδαι*), spre a se deosebi de cei ce căntau versurile lui Esiodu şi altor poeţi vechi.

**) Platon, in dialog. *Ion*.

***) *Ὅτι Ἀργεῖοί τε καὶ Ἄργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέαται* L. V. 67.

†) *Nem.* od. II. 1-3.

††) Platon. *Respublica* II.

†††) Platon.— *Ion*.

Aceste representări semi-dramatice esistă şi până astădi in Orientu. Toţi călătorii istorisescu că in Turcia şi in Egipetu oameni de profesiune recitează in stabilimente publice sau sub ceru liberu, feliurite povesti, in versuri sau in prosă, şi producu emoţiuni ca şi scenice in imaginaţiunea vie şi aprinsă a locuitorilor din aceste ţeri. O singură persoană poate astfeliu representà mai multe roluri. Căte odată chiar şi dialogul se amestecă in aceste povestiri, spre a produce unu interesu mai viu şi mai nemijlocitu*).

III.

Trecerea de la poesia epică la acea dramatică, propriu ḍisă, se efectuâ prin intermediul poesiei lirice a corurilor, din care eşirĕ *tragedia*, *drama satirică* şi *comedia*. Şi lucru curiosu, tustrele aceste genuri dramatice, datorescu originea lor serbărilor in onoarea divinităţii vinului ce se numeà *Dionisos* (*Διόνυσος*) la Greci, *Bacus* (Bacchus) la Romani.

Diferitele jocuri ce esistau la Greci, erau ca unu felu de serbători publice, amintindu diverse intâmplări care se raportau la istoria naţională. Aceste jocuri erau in general circulare, şi inceputul lor datà din epoca in care Pelasgii, vechii locuitori ai Greciei, erau nisce adevĕraţi selbatici. Ele se celebrau prin sacrificarea de victime ominesci, in onoarea ḍeilor, şi mai cu samă a lui Apolon şi a Artemidei**). Cu timpul ănsĕ moravurile se imblănḍirĕ. Sacrificiul de animale inlocuì pe acelu de oameni. Cultul tuturor divinităţilor Grece devenì mai umanu, afară de acelu a lui

*) Michaud, *Correspondance d'Orient*, t. 5. p. 251.

**) Suidas, la cuvĕntul *Θαργήλια*.

Dionisos, care venitu din Orientu*), conservà ăncă furia şi violenţa sa originară. Căntecul in onoarea lui se numeà *ditirambu* (*διθύραμβος*), de la unu supranume alu seu. Pentru a compune şi a esecutà acestu căntecu, trebuea să fie cineva intr'unu felu de beţie şi de deliru. Imnele ditirambice erau totdeauna insoţite de jocuri circulare. După Erodotu**), Arion de Metimna compuse cel intăiu ditirambu.

Ceea ce caracerisà mai cu deosebire serbătorile lui Dionisos, e că ele se compuneau din doue părţi: una erà gravă, şi predomnià in ceremoniile de carnă numite *Lencene* (*τὰ λήναια*); ceelaltă şagalnică şi grotească, se vedeà mai cu samă la serbarea numită *marile Dionisii* (*τὰ μεγάλα Διόνυσια*), ce se celebrau pe timpul culesului viilor. Din corurile serioase eşì tragedia şi drama satirică, din cele comice eşì comedia***).

La aceste serbători spiritele spectatorilor erau aşa de agitate, aşa de supuse unui feliu de deliru şi de estasu religiosu, incăt ei 'şi inchipueau că vĕdu in fenomenele naturei, in cursul ano-timpurilor, pe ḍeu in persoană, atacatu, biruitu, ucisu, fugaru, măntuitu, invietu, şi intorsu in patrie biruitoru. Ănsĕ cu timpul, mulţemită progresului ideilor, aceste ficţiuni naive dispărurĕ. Dionisos devenì o fiinţă personală, unu omu mai, fără ănsĕ să

*) Erodotu, II. 49.

**) *Ἀρίονα τόν Μηθυμναῖον .... διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.* II. 49.

***) Comaedia fere vetus, ut ipsa quoque olim tragaedia simplex *carmen* fuit, quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatus, nunc consistens, nunc revolvens gyros cum tibicine concinebat.—Evanthii *brevis dissertatio de tragoedia et comaedia*—Cap. II.

se fi perdutu ceva din interesul puternicu ce desceptà in poporu intămplările sale fabuloase.

Ditirambul ce produse tragedia căntà suferințele lui Dionisos, aventurile sale nenorocite, luptele, faptele sale eroice, căci inainte de a fi unu ḑeu, elu fusese unu simplu muritoru, și nu căpătâ dreptul de a face parte din adunarea Olimpului, decăt prin curajul, eroismul și calitățile sale.

Corul, compusu din satire, erà impărțitu in *corifei* sau capi ai corului (*κορυφαῖοι*) și in *coriști*. Unu jocu special 'i erà reservatu sub numele de *emmelia* (*ἐμμέλεια*)*). — In aceste căntece care cuprindeau dejà unu elementu dramaticu, fără a merità ăncă numele de dramă, se intercalarĕ mai tărḑiu povestiri ce se raportau tot la Dionisos, dar care cu incetul incepurĕ a'i fi cu totul streine. Erodotu ne spune că la Siciona, sub tiranul Clistenes, se produseră coruri care, in locu de Dionisos, căntau suferințele eroului Adrastu**). Dorienii, și in particular Sicionienii, pretindeau că ei instituiserĕ intăi coruri eroice, ce se numirĕ tragice, pentru că unu *țapu* (*τράγος*) erà sacrificatu pe altarul lui Dionisos, numitu *Timele* (*Θυμέλη*). De aice și vine numele de *tragedie* ce insamnă *căntecul țapului* (*τράγου—ᾠδή*)***) Aristotel vorbesce și elu de această pretențiune a Dorienilor*). Suidas atribue lui Epigenu din Siciona modificarea corurilor dionisiace. Elu istorisesce că acestu poetu compuse pentru serbătorile lui Dionisos unu coru in care nu se vorbeà nimica de acestu ḑeu. Toți spectatorii furĕ oare-cum scandalisați și strigarĕ: „Asta n'are nimica a face cu Dionisos"**). Aceste cuvinte remaserĕ ca proverbu și se aplicau la cei ce vorbescu de ori ce lucruri, afară de subjectul lor.***)

O astfeliu de inovațiune nu putù plăcea intăi bătrănilor, cari țiuu totdeauna la neschimbarea obiceiurilor vechi; ea părù chiar și magistraților puținu respectuoasă. Ănsĕ mulțimea o aprobâ ca unu nou mijlocu de plăcecere și de petrecere.

Povestirile care intrerumpeau din cănd in cănd căntecele corului, furĕ in curĕndu menite a face cunoscute nu numai evenimentele trecute, ci unu evenimentu ce se presupuneà presentu, și se petreceà oare cum sub ochii spectatorilor.

Obiceiul de a representà pe ḑei și pe eroi, cu costumul și figurile lor, prin oameni reali, esistà la Greci, ca și la toate celelalte popoare din familia ariană. In particularu cultul Grecu, cuprindeà o mulțime de elemente dramatice. Credința populară admiteà că ḑeii locuescu in templele lor, și că iau parte la toate serbările ce se făceau in onoarea lor.

La Delfi de timpuriu unu tĕneru infățoșà

*) Magnin — *Origines du théâtre* etc. p. 28.

**) Erodotu, L. V. 67.

***) Alții credu că cuvĕntul *τραγῳδία* vine de acolo că căntăreții ditirambului erau deghisați in *satiri*, tovarăși a lui Dionisos, cu picioare și barbele de țapu pentru a inchipuì escorta obicinuită a ḑeului. Aceastǎ opiniune se poate susținea până la oare-care puntu. Ănsĕ cea esprimată de Boileau (Art. poétique), după Orațiu (ad Pisones), că *τραγῳδία* vine de la unu *țapu* ce erà datu ca premiu celui ce căntà mai bine, nu e nici de cum admisibilă (veḑi—Pierron—*Histoire de la littérature grecque.*)

*) Arisrotel, Poet. Cap, III.

**) Suidas—la cuvĕntul: *οὐδὲν πρός τόν Διόνυσον.*

***) Ceea ce probează că corurile tragice sunt de origine dorică, e faptul că ele furĕ totdeauna compuse in dialectul doricu, deși persoanele ce figurau in ele, erau adese de altă rasă. Chiar cuvĕntul *Δρᾶμα*, e doricu, după cum observă Aristotel (Poet. Cap. III)

pe Apolon in luptă cu dragonul *). In Samos, la una din principalele serbători a Erei (Junora), o femee și unu omu representau pe această ḑină și pe Zeus (Jupiter), căsătorindu-se impreună. Misterele din Eleusis, așa de celebre in vechime, nu erau decăt nisce representări scenice a aventurilor ḑinei Demetra (Ceres) și a ficei sale Cora (Proserpina**). — La Atena femeea arcontelui-rege ***) se căsătoreà intr'unu modu solemnu cu Dionisos, precum mai tărḑiu dogele Veneției se căsătoreà cu marea Adriatică. In procesiunile publice, Dionisos insuși erà infățoșatu printr'unu omu †). O serbătoare beotiană inchipueà pe acestu ḑeu fugaru și ascunsu in munți; in acelașu timpu unu preutu ce jucà rolul de inimicu al ḑeului, goneà cu securea in mănă o copilă ce infățoșà pe una din nimfele care formau escorta lui Dionisos. Această ceremonie nu e decăt punerea in acțiune a vechei fabule, la care Omer face alusiune, că Dionisos și mancele (doicele) sale fuseserĕ urmăriți de regele Licurgu furiosu ††)

Astfeliu in espunerea legendelor și a fabulelor religioase, inchipuirea unui ḑeu sub trăsături ominesci nu erà nici de cum privită ca o ingiosire sau ca o lipsă de respectu pentru ființa divină.

*) Ovid. *Metamorph.* I. 6. v. 438 et seqq.

**) Ovid. *Metamorph.* V.

***) La Atena, in fiecare anu se alegeau 9 magistrați numiți *arconți* (ἄρχοντες). Cel intăiu se numeà *eponimu* (ἐπώνυμος ἄρχων), pentru că elu dădeà numele anului; alu doilea se numeà *rege* (ὁ ἄρχων βασιλεὺς) și erà insărcinatu cu funcțiunele religioase; alu 3-le' *polemarcu* (ὁ πολέμαρχος) aveà comanda armatei. Ceilalți 6 erau numiți *tesmoteți* (θεσμοθέται).

†) Plutarcu, *Nicia* 3. — Ateneu, V.

††) *Iliad.* VI. 130 et seqq. — Ovid. *Metamorph.* IV. 22.— Orat. *Carm.* II. od. 19.

De aice se poate ințelege ușoru că tragedia erà din momentul in care preuții mai intăi, unu poetu mai tărḑiu, au pututu prin o representare de acestu genu să introducă alăturea cu altarul lui Dionisos, numitu Timele (Θυμέλη), unu omu infățoșindu pe ḑeu in persoană, sau pe vre unu altu personagiu din escorta lui. Corifeul sau directorul corului aveà rolul principalu in aceste representări religioase. Elu istoriscà intămplările lui Dionisos, periculele ce'lu amenințau, și modul cum aceste pericule erau inlăturate sau invinse. Corul arătà numai sentimentele ce-i insuflà istorisirea faptului. Elu erà consideratu prin urmare ca o trupă a ḑeului, care se interesà de aproape la tot ce se petreceà, care manifestà bucurie sau tristeță, plăcere sau neplăcere, admirare sau surprindere. Cu chipul acesta elu deveneà unu marturu idealu a dramei, insărcinatu de a primì impresiunile și de a le transmite adevĕraților spectatori.

IV.

In serbările cultului dionisiacu, corul fù la inceputu representantul poporului intregu, și acestu caracteru ilu conservâ chiar și după ce, prin schimbări succesive, aceste pompe religioase devenirĕ unu spectacul.

Esistența corului in tragedia greacă erà dar de o trebuință neaparată. Elu ĕi dăduse nascere prin ditirambu, acțiunea dramatică se desfăcù incetu-incetu din corul ditirambicu. Coru și tragedie erau doue lucruri nedespărțite, unite printr'o strinsă legătură, printr'o origine comună. Corul erà unul din personagele tragediei: elu aveà rolul seu*).

*) *Καὶ τὸν χορὸν ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίξεθαι,* Arist. Poet. Cap. XVIII.

Cănd Dionisos nu mai formà subiectul acţiunii tragice, elu fù inlocuitu cu *eroi* (ἥρωες) oameni cari prin faptele lor, prin renumele lor, prin calităţile lor superioare, meritaserĕ a fi admişi după moarte, la masa ḑeilor nemuritori. Corul, compusu din simpli muritori, formà transiţiunea intre aceşti *semi-ḑei* şi intre spectatori. Prin acestu contrastu figurile eroilor deveneau mai mărcţe şi mai apropiate de natura divină. Fără coru, tragedia erà să fie ceea ce fù mai tărḑiu la Romani, o petrecere cu totul profană, lipsită de ori ce caracteru religiosu şi eroicu.— Aristotelu puteŭ lăudà pe Eschilu pentru că a micşuratu rolul corului, fiind că *corul*, ḑice elu, *imită mai puţin*)* decăt celelalte personage; elu puteà recomendà poetului de autilisă pentru acţiunea dramatică acestu personagiu secundaru, ănsĕ nu puteà nici intr'unu chipu să propună, nici chiar să imagineze, stergerea corului din tragedie.

De la presenţa neaparată a corului, resultă pentru tragedia greacă unu caracteru particularu, ce o distinge cu desăvĕrşire de cea modernă: unitatea de *locu* şi unitatea de *timpu*. Corul nu părăsià nici de cum locul ce'i erà asemnatu in teatru, nu perdeà nici unu momentu din vedere mersul acţiunii, in care interveneà necontenitu, sau spre a esprimà legile moralei universale, a căreia ecou resunà in inimile tuturor, sau pentru a măngăeà pe actorul principalu, a suferì cu dĕnsul, a luà parte la planurile, la temerile sale, a impărtăşì, cu unu cuvĕntu, toate sentimentele ce agitau sufletul seu. — De altă parte, corul remăindu de la inceputu şi pănă la sfărşitu

*) Ὁ δὲ χορὸς ἧττον μιμεῖται... Arist. *Poet.* Cap. IV. şi XVIII. = *Problem*, XIX. Cap. 15, 48.—

pe scenă, fiecare spectatoru puteà mĕsurà cu esactitate timpul căt ţineà acţiunea. De acolo neputinţa de a imbrăţişă intr'o acţiune dramatică unu timpu indelungatu*).

Se inţelege, prin urmare, că toţi scriitorii moderni, cari, intemeiaţi pe autoritatea lui Aristotelu, au căutatu să dovedească, pentru tragedia modernă, necesitatea unităţilor de locu şi de timpu, n'au pututu, şi nici nu puteau agiunge, scopul lor. Cum e cu putinţă de a asemanà, sub acestu raportu, tragedia modernă cu tragedia veche, cănd ea nu are elementul principalu, corul, care făceà atunci aceste doue unităţi neaparate, pentru că ele aminteau inceputul şi izvorul primitivu, cu totul sacru şi religiosu, de unde eşise tragedia greacă? Avĕndu leagănul ei in cultul ḑeilor, şi prin aceasta chiar fiindu imbracată cu unu caracteru religiosu, tragedia ramasă credincioasă originei sale divine. Ea erà o serbare, o solemnitate sacră, pe care magistraţii erau datori să o dee concetăţenilor lor.

Instituite de religiune, aceste representări devenirĕ in acelaşi timpu, in măna legislatorilor, unu instrumentu moralu de guvernare. Mai multu decăt ori care poporu, poporul grecu aveà cultul trecutului şi a eroilor sei.

Elu trăia, pentru a ḑice aşa, cu inima şi cu mintea in acele secule fabuloase, pline de atătea fapte renumite, de atătea intămplări minunate şi supra-ominesci, pe care tradiţiunea le păstrase ca o săntă şi glorioasă moştenire a strămoşilor. In acele timpuri eroice, ḑeii părăseau locuinţa lor cerească şi frumoasele vĕrfuri ale Olimpului, spre a se amesteca şi a trăi cu oamenii. In contactu

*) Egger, Essai etc. ch. III. §. VIII.

continuu cu nemuritorii, omul simţià toată nobleţa originei sale. De acolo atâţa eroi ce se ridicarĕ in deosebite timpuri: Erculu, Tesceu, Perseu şi alţii, cari prin bravura şi vitejia lor, meritarĕ a aveà unu locu intre fericiţii locuitori ai Olimpului. Poporul păstrà cu evlavie numele lor. In toate părţile li se inalţau altare, temple, monumente, cari perpetuau memoria lor.

Tragedia nu erà ea reoa imagine vie a acestui trecutu, căntatu cu atâta falā de poeţi? Ea puneà sub ochii spectatorilor pe ḑei insuşi. Mai pe urmă deşi ḑeii furĕ inlocuiţi cu eroii tradiţiunii populare, cu toate aceste vroinţa lor atot-puternică, manifestată prin presimţiri sinistre, prin visuri ingrozitoare, prin oracule şi prevestiri, dominà şi umpleà intreaga acţiune dramatică. Poporul alergà cu gramada la aceste spectacule religioase, cari'i aminteau gloria trecutului seu, care consacrau legendele şi tradiţiunile sale. Contemplăndu calamităţile regilor şi a imperiilor, privindu tabloul induioşătoru sau teribilu alu nenorocirilor ce loveau pe culpabili, a resplatei şi laudei ce se dădeà nevinovăţiei, tăriei de inimă, amorului de patrie, elu primeà lecţiuni de statornicie, de respectu pentru legi, de evlavie, de măndrie naţională*).

(Va urmà.)

S. G. Vărgolici.

POESII.

VALSUL.

Mult erau ei tineri, mult erau frumoşi!...
Precum doi luceferi măndri, luminoşi
Pintre alte stele, — astfeliu ei luceau
Pintre ceilalţi oameni şi mult se iubeau!

Orchestra se sparge 'n valuri d'armonie,
Balul se deschide şi cu veselie
Lumea se aruncă in nebunul valţu:
Toţi cu sete danţă fantasticul danţu!
Sala este mare, sala este plină
D'armonii, profumuri, femei şi lumină;
Plăcutele graţii minţile răpescu;
Ochii ţi se'nbată de totu ce privescu,
Şi se rupu din peptu'ţi suspine profunde!..
Oh! ş'aici femeia, precum ori şi unde
Este o minune a luĭ Dumneḑeu!
Femee! femee! cui să me'nchinu eu?
Aceluia care astei lumi te-a datu?
Ţie,— ce dai bunul ce elu a uitatu:
Dulcea fericire a unui traiu greu?..
Femee, femee, ţie me'nchinu eu!

Orchestra revarsă valuri d'armonie
Şi toţi işi urmează danţul cu beţie,
Dar prin cele grupe de dănţuitori
Puteţi spune, cine'su junii muritori,
Ce'ţi atragu privirea, ce'n avĕntul lor
Seamănă doi fluturi uniţi intr'unu sboru?
Sunt atăt de tineri ş'atăt de frumoşi;
Precum doi luceferi măndri, luminoşi
Pintre alte stele, — astfeliu ei lucescu
Pintre ceilaţii oameni şi mult se iubescu!
Pe parchetul salei ei lunecă, sboară
Cum saltă pe valuri o barcă uşoară
Şi de-atingu pămĕntul cu al lor picioru,
Se lovescu de ceruri prin sufletul lor!
Mulţimea'i urmează cu ochi curioşi...
Sunt atăt de tineri ş'atăt de frumoşi!...

Orchestra'şi urmează cadenţatul jocu
Şi multe din grupe se ducu pe la locu;
Numai junii noştri — nebuni fericiţi!
Nu se oprescu ăncă... Priviţi'i, priviţi,
Cum se stringu, s'avĕntă.. priviţi! unu deliru
Danţul lor e-acuma.. Lăsaţi să'i admiru,
Lăsaţi să se'mbete in beţia lor
Sufletu'mi ce poartă vai! unu nestinsu doru!

Valuri d'armonie orchestra revarsă
Şi ăncă tot danţă părechea frumoasă!
„Lio! ĕi şoptesce junele ferice,
„Destul, căci tu suferi, să ne-oprimu aice!"

---

*) Patin, *Etudes sur les tragiques Grecq — Histoire de la tragedie*, t. I.

— Nu, nu; inainte, aide scumpul meu,
Căci e fericire ceia ce simtu eu!“
Și orchestra căntă și ei nu s'oprescu,
Intr'unu valsu freneticu se ducu, se'nvěrtescu
Ca doue vărtejuri strinsu imbrățoșate
Ce-aru posede doue inimi infocate.
„Lio! a ta față a ingălbinitu
„Destul, căci tu suferi,“ din nou i-a șoptitu.
— Nu, nu; inainte, aide scumpul meu,
Căci e fericire ceia ce simtu eu!“ —

O coardă 'n orchestră s'aude plesnindu,
Unu țipetu in sală se'nalță murindu!
Și toți se aruncă cătră beata fată
Ce cade pe peptul iubitu leșinată.
Rumenele'i buze au ingălbenitu,
Moartea plană 'n fața care ne-a zimbitu.
O ce tristu spectacolu! ea moare!.. ea'i moartă!
Ansě nu, nu plăngeți fericita'i soartă,
Căci muri atunce cănd a trebuitu;
— Nu'i plăngeți juneța, — căci ea a iubitu;
Nu'i plăngeți viața, — căci intr'unu minutu
A trăitu unu seculu intregu ș'a avutu
Toată fericirea ce puteȧ să'i deȧ
Lumea și viața... — n'o plăngeți pe ea!

Cunoasceți voi casa cu-aspectul tristu, duru,
Cu ziduri inalte de juru, imprejuru,
Care-o isolează pe acestu păměntu?..
Cunoasceți voi casa, deschisul morměntu
La corpuri vii ăncă, la suflete moarte,
Ce'n lume-a creat'o buna caritate?...
Priviți! la ferestre paru triste zimbiri,
Pe sarbede fețe — ochi fără priviri: —
Cadavre ce mișcă după ce-au muritu
In cercul acestei vieți de jălitu!
Acolo, acolo pintre alți nebuni,
Victime'nferate de-adănci pasiuni

E unu june palidu, pe a cărui frunte
Vecinicu plană noaptea unei dureri crunte;
Palidu la figură, dar ăncă frumosu
Elu poartă in față'i unu aeru duiosu
Care te indeamnă la compătimire;
Umbră, care plănge după fericire,
Dup'o altă umbră!.. elu crudu ne rechiamă
C'această natură e-o vitrigă mamă.
Retrasu mai d'o parte, ilu vedi totdeauna
Că danță și căntă unu tristu valsu intr'una..
„Lio! elu murmură ostenitu, ferice,
„Destul, căci tu suferi, să ne-oprimu aice!“
Și-unu ecou din peptu'i ěi respunde atunci
Cu-acele cuvinte neuitate, dulci: —
„Nu, nu; inainte aide, scumpul meu,
„Căci e fericire ceia ce simtu eu!“ —

T. Șerbănescu.

VISUL.

(Din H. Heine).

Avuiu unu visu infricoșatu,
Ce m'a 'ngrozitu și m'a 'ncăntatu,
Și ăncă-acum fantome sboru
In jurul meu și me'nfioru.

Intr'o grădină me aflamu,
Acolo să petrecu doriamu,
La mine floarea se uitȧ,
Și asta multu me bucura.

Dulci păsările ciripeau
Și melodii d'amoru căntau,
Unu soare falnicu revarsȧ
Pe cămpi, pe flori lumina sa.

Parfumuri sboru in ceru seninu,
Zefirul suflă 'ncetu și linu,
Și toate ridu, toate lucescu,
Spre mine toate blănd zimbescu.

Colo pe cămpul infloritu,
Eu o făntănă am zăritu,
Și o fetiță cum spalȧ
O pănză albă 'n apa sa.

Cu ochii blăndi, c'unu chipu frumosu,
Păreȧ unu ăngeru misteriosu,
Unu chipu străinu, dar cunoscutu,
Pe care-odată l'am vědutu.

Frumoasa fată se grăbî,
Ş'unu cănteeu astfeliu ca şoptì:
„Să curgi, curgi apă ne'ncetatu
„Şi pănza mea s'o spăli curatu“

Me ducu, de ea m'am apropiatu,
Frumoasa fată-am intrebatu:
—O pentru cine-i haina-acea
Să'mi spui tu mie draga mea.

„Fii gata iute, a strigatu,
„Eu haina morţii ţi'am spalatu;“
Şi cănd cuvĕntul a finitu
Ea ca o spumă a peritu.

Şi intr'unu codru 'ntunecatu
Eu fără veste m'am aflatu,
Copaci 'n ceru se inălţau,
Şi eu uimitu pe gănduri stau.

Departe-unu vuetu de toporu
Audu cum sună 'ngrozitoru,
Alergu prin lunci, prin codrul lungu,
Şi intr'unu locu deşertu ajungu.

Colo 'n earbă verde stà
Unu vechiu stejaru, ce se 'nălţà,
Şi eată, că fetiţa mea
Stejarul c'unu toporu tăià.

Şi tot tăià şi tot loveà,
Lovindu in elu unu căntu şopteà,
„Tu ferul meu să tai in plinu
„Şi din stejaru să'mi faci unu scrinu“.

Me ducu, de ea m'am apropiatu,
Şi 'ncetişor am intrebatu,
Să'mi spue dragul ingerelu,
Că pentru cine'i scrinul celu?

Ea'mi ḑice: „Timpul e trecutu,
„Secriul teu eu l'am făcutu!“
Şi cănd cuvĕntul a finitu
Ea ca o spumă a peritu!

In juru erau numai pustii
Pe palidele seci cămpii,
Colo nu sciu cum am ajunsu,
Că groază rece m'a pătrunsu.

Şi ori şi unde rătăceamu
O ceaţă albă tot zăreamu,
Alergu la ea şi me oprescu
Si cată, fata o găsescu!

Fetiţa albă-acolo stà
Ş'adăncă groapă ea sapà,
La dĕnsa-abie puteamu privi,
De-şi frumoasă, me'ngrozi.

Frumoasa fată se grăbì
Ş'unu cănteeu straniu ea şoptì:
„Tu sapă fă'mi cu ferul teu
„O groapă-adăncă cum vrau eu.“

Me ducu, de ea m'am apropriatu
Ş'incetişor am intrebatu,
Să'mi spui tu mie draga mea
Ce insemnează groapa-acea?—

„Ea iute-a spusu: „Nu te-am uitatu
Mormĕntul rece ţi'am sapatu.“
Când măndra fată aste-a ḑisu;
Mai mare groapă s'a deschisu;

Dar când in groapă am privitu,
Grozavă spaimă am simţitu,
Şi când in ea m'am aruncatu,
Atuncea eu m'am desceptatu.

N. Schelitti.

Rectificare. In No. 8, faţa 136, colona 2, rândul 10 să se citească *a o orbì* in locu de „a vorbì“ şi in rândul 32 *nimicuri* in locu de „nimicu.“

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 10. — Anul IV. Iassi, 15 Iulie 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni
Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu, pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.
Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

TUHUTUM.

Novelă originală istorică. *)

Au trecutu de atunci ani noue sute, și mai bine — Fiii lui Magoru ḑiceau, că bine-i în țara Etel-Cuzului. Prindeau fere selbatice, și traiau din carnea lor, și se imbracau cu peile lor.

Dar de vr'o căte-va ori s'au alunecatu, de au prinsu și din ce erà a vecinilor. Pentru aceasta s'au redicatu neamurile vecinașe și au ḑisu așa:

— Numai ieri ați venitu de la Volga și de la gurile Donului aici în Etel-Cuzu, și nu vĕ astĕmpĕrați. Duceți-vĕ și de p'aici!

Așa neamul Cumanilor și neamul Pacinachiților au fugăritu pre Magori de pe campiile Etel-Cuzului.

Het-magorii, adecă cei șepte căpetenii erau anume: Almusu, Ete, Tosu, Huba, Retel, Tuhutum, Boita. Iar hetu-magorul Almusu era viziru peste toți.

Atunci Almusu vizirul a ḑisu așa:

— Să trecemu noi acuma spre apusu in țĕri noue; să eșimu lupi turbați; că așa se voru ingrozì de noi popoarele, până nu ne vor vedè, și se voru inchinà noue; și ne vomu imbrăcà de toate.

Pre unde a călcatu apoi picioru de magoru, p'acolo n'a mai crescutu iarbă verde.

In țara Panoniei s'au opritu.

Neamurile dându de ei pe la cetatea Ungului, alții le-au ḑisu ungari, alții dot-magori, alții dontu-magori.

Dar a muritu Almusu; și s'a vezíritu Arpadu, fiul lui Almusu.

Atunci a ḑisu hetu-magorul Tuhutum:

— Vizire! Lasă-me, să me ducu cu dotu-magorii mei, să me batu in țara Ardealului, că-i a mersu vestea de imbelșugată, și ne vomu imbrăcà de toate și mai bine. — Arpadu-i a respunsu:

— Du-te, hatumane Tuhutum.

I.

Iscoada.

Hetmagorul Tuhutum a plecatu cu dontumagorii lui, să calce țara Ardealului.

*) Dreptul de reproducțiune reservata.

Când s'a vĕḑutu in poalele Carpaților, a strigatu:

— Stați, magorilor! stați! și tu, Opaforcoșu, tu ești bună iscoadă; treci tu vĕrful muntelui și fură intr'o noapte opincile și sumanul unui românu; scoate apoi pelea cea de ursu, și te imbracă de românu, ca să nu te cunoască nimenea, că ești magoru. Iscodesce apoi țara toată, și să-mi aduci de veste. Apoi vomu pune măna pe totu ce a fi bunu, și-ți voiu impărțì și ție bună parte.

— Ințelegu, hatumane, eată me ducu, așa a respunsu Opaforcoșu, și a plecatu pe coastă la dealu. Cum tot mergeà, ăntĕiu se vedeà cătu unu omu, apoi cătu unu lupu, apoi cătu unu uliu, și nu s'a uitatu inapoi nici din creștetul dealului, ci a pășitu și peste creasta măgurei; cei buni de ochi l'au zăritu, cum s'a lăsatu in jos dincolo de dealu, atunci nu-i mai vedeau, decăt vĕrful căciulei; apoi numai pana cea de corbu, și peste o clipită n'au mai vĕḑutu nimica.

Căte ḑile au aşteptatu magorii, la resărita soarelui toĭdeauna-și redicau măna deasupra ochilor, și se uitau la vĕrful dealului, să vadă, nu cumva sosesce și Opaforcoșu odată cu soarele și cu ḑioa.

Intr'o sară bine n'au adormitu, și numai l'au auḑitu, strigăndu-le:

Dontu-magori! Magori! Magori! Tuhutum! Sculați! suiți dealul! suiți costile Carpatului!

Tuhutum s'a redicatu și s'a uitatu in sus, și ce a véḑutu? a vĕḑutu luna resărindu, și in roata ei a vĕḑutu pre Opaforcoșu negru, cum făceà semnu cu măna, chemăndu magorii, să suie costile.

Tuhutum i a respunsu:

— Cobori tu de pe costi, Forcoșu, de ce nu vrei să cobori?

— Mai bine suiți voi!

Tuhutum s'a preceputu, și a plecatu cu magorii pe costi in sus. Opaforcoșu ĕi asceptà.

Când a sositu Tuhutum in vĕrvu, soarele resărià.

Opaforcoșu-i a grăitu atunci:

— Hatumane! Am iscoditu toată țara Ardealului, și atăta grănărie și atăta auru și argintu nu-mi au mai vĕḑutu ochii, căte țeri am iscoditu. Apoi a redicatu cărja, și a arĕtatu cu ea cătră resăritu. Tuhutum ilu intrebâ.

— Da ce-mi arcți cu cărja? Ce-i acolo? Acolo-i ripa Someșului cu stănca Jilăului, pe ea turnuri albe și joacă'n raḑa soarelui. Ce-i acolo?

— Acolo, in castelul acelu albu, acolo legiuesce Gelu, Alesul romănilor. Și Gelu-i viteazu mare; dară are o fiică, anume pre Ziria cea frumoasă; și nu mai scie nici de unu ceriu, ci-i se inchină numai ei. Căt n'am vrutu, să o furu! și n'am pututu. Gelu near fi datu pentru ea țara intreagă. — Să plecămu acuma ici pe de a stănga codrului la vale. — Tuhutum poroncì:

— Dontu-magori! Voi plecați ici pe deastănga codrului. Numai la valea Almașului să mĕ asceptați. Opaforcoșu, noi amĕndoi aidemu prin codru. — Opaforcoșu l'a intrebatu:

— Da pentru ce să mergemu noi doi prin codru?

Tuhutum s'a indrăcitu la intrebarea asta, și a grăitu in graiu intunecatu:

— Forcoșu, da bine-i așa? că tu'n locu de a asculta, te pui la intrebate și lași vorba

mea! Pentru asta-ţi crepu capul! — Şi au şi redicatu unu toporu, şi i-a datu lui Opaforcoşu in frunte.

II.

Table neiscălite.

Luna pribegesce singură pe marea cea fără margini a bolturilor ceriului; trece peste Jilău, şi se uită in tăcere jos la coperişele turnurilor, le polcesce luminos şi le aprinde in colţi căte unu spicu de raḑe albe tremurătoare, pe ochii ferestilor celor de sus ţese lumină plină de poveşti; parcă ferestile acele aru fi ochii turnurilor; in ochii aceia cetimu cumu-i in sufletul coşurilor intunecate; ochii aceia ne inşiră poveşti din ḑile trecute de demult, poveşti pline de groază, poveşti pline de mirare.

Dar in lăuntrul castelului nu doarme lumea. In incăperea cea mare rotundă din mijlocu sfătuesce Domnul Gelu, cu optuḑeci de bĕtrăni, fruntea inţelepţilor din ţară, inşiraţi imprejurul lui. Trei sute de flăcăi aleşi, floarea romănilor, ascultă stăndu in picioare de ceca parte.

Cum tot sfătuiau de cu ḑiuă, i-a ajunsu noaptea, şi ei tot nu mai tacu, ci totu mai legiuescu.

Odată a strigatu Gelu:

— Acuma-i de iscălitu! Logofeţilor, daţi condeiele, să iscălimu tablele.

— Staţi, măi, logofeţilor! Nu daţi condeiele!... Aşa au strigatu atunci doi sfetnici nechiamaţi, pocnindu in lăuntru cu uşile deodată. Sfetnicii acestia au fostu doi pĕcurari; unul, anume celu cu o opincă pierdută, aşa a mai vorbitu:

— .... Doamne! iartă-ne vorba asta. Nu mai perdeţi ḑioa cu condeiele. Apucaţi lăncile, şi aidemu cu toţii la bătaiă. Căci in pădurea Indolului s'a ivitu o tabĕră de .... o tabĕră mare şi neagră de ..... o tabĕră de draci! cu coame sbulturate, cu coarne intortocate pe la gură, şi cu pei de lupu pe spete. Celalaltu pĕcurariu erà cu amĕndoue opincile pierdute, şi a mai adaosu:

— Şi strigâ unul, că-i a lor toată ţara Ardealului. Ascultă! Ardealul să fie alu dracilor totu!

Celu fără opinci bine nu apucâ, să strige totu ce aveà de strigatu, şi numai ce sosirĕ de afară doi bouari şi nici nu au asceptatu să tacă bine pĕcurariul, ci au strigatu:

— Doamne vinu selbaticii! cu topoare şi cu securi! Şi acu-su o sută; acu-su cinci sute. N'ai numĕratu trei, şi-su mii de mii. Şi strigă, că s'or imbrăcà ei de toate căte cele sunt in Ardealu.

Cei din sfatu n'au apucatu bine să audă ce strigau bouarii, şi s'au arătatu in uşe doi voinici; unul numai cu unu braţu, cu celu stăngu, unul numai cu o ureche, cu cea stăngă. Celu cu o ureche a strigatu:

Doamne! mulţi ani să trăesci! Ascultăme şi pre mine! Pentru că veḑi că frate-meu are numai unu braţu şi eu numai o ureche!.. Saltă, doamne, acuma'n bucurie! căci ai doritu, să mai ajungi ḑile mari de vitejie? Să mai veḑi duşmani tari la bătălie? să scii, că acuma iţi vinu lupte mai cu vitejie şi duşmani mai cu sumeţie. Adecă prin codrii Meseşului vinu magori de cei rĕi. In crăngul Aghireşului ne amu luatu de gătu noi doi cu nouĕ magori, şi apoi cum ne-amu mai sucitu, abie-i amu trăntitu. — Dar ne-a cioncatu

pre amĕndoi, pre Danu de unu bravu, pre mine de o ureche.

Gelu-i a respunsu aşa:

— Să trăesci voinice! că bună veste ne-ai adusu. Scrieți-i o moşie, lui de repausu, altora de indemnu. Dă, armaşe, poruncă, să s'adune romănii, fruntea. Şi măne vomu ple-cà şi noi, să arĕtămu căpcănilor, cine amu fostu, şi nepoţilor: cine să fie.

Când a disu Gelu aceste, cei doi bouari şi cu cei doi pĕcurari au strigatu:

— Hai, să plecămu astădi, şi nu măni. Iată-i lună noaptea intreagă. Mai am şi eu douĕ braţe; mai dinţi, mai măsele'n falcă.

Dacă a auditu Gelu aşa, s'a redicatu de pe scaunu şi a poruncitu:

— Audi mare-armaşu? Pleacă tu acuma indată cătră Surducu; dă poruncile, să trea-că unu comisu pe la Frata, unu comisu pe la Ripa, altul pe la Ida şi pe la Romita, alţii pe la Capra şi pe la Lupucu. Să se adune puterea cea mare. Noi, căţi suntemu aci, să eşimu şi noi in pripă acum la lună. Optu-deci de bĕtrăni, care tot nu au uitatu ăncă, cum se invĕrte buzduganul, şi cu trei sute de voinici tari, aidemu repede, şi vomu ţine noi calea căpcănilor, până vomu cădè toţi, se va aduna oastea cea mare. La mun-că dară şi la moarte frumoasă! Eu sà moru in fruntea tuturor! Acum redicaţi stindardele!

Tinerii redicarĕ stindardele, şi se inşirau de drumu. Coifurile luciau in rada lunei. Voinicii diceau intre sine:

— N'omu lăsà noi pre Gelu, să cadă in frun-tea tuturor, ci vomu cădè noi mai ăntĕi; elu să cadă in urma urmelor.

Toţi au plecatu la drumu; ear Gelu s'a dusu in incăperea cea mai din năuntru, ca să dică remasu bunu fiicei sale. Când a in-tratu, dĕnsa erà la fereastă şi se uità peste poenile codrului. Tatăl seu s'a opritu la uşă, şi cum s'a intersu dĕnsa de la fereastă, s'a spărietu, că cine-i? apoi dacă l'a cunoscutu, i a sburatu in braţe, şi l'a intrebatu:

— Tată, da de ce vii acuma la mine? aşa de tărdiu! Ce-i? O! eară vii să me laşi singură! eară vii să te duci departe! Da multu vei ședea? Când te vei intoarce? Vĕdu, că vrei să te duci; căci numai când te duci, suspinai aşa de tare.

— Ziria mea cea scumpă; respunse Gelu in grain jaluicu, acuma me ducu; şi — nu sciu mai vedè-me vei vr'odată, ori nu me vei mai vedeà in veci, remasu bunu, Zirio!

— O, nu te duce, tată. De ce te duci?

— Me ducu, să me batu cu duşmanii, care au venitu, să ne ieie toate, şi să ne facă robii lor. Poate voiu mai venì; poate nu voiu mai venì. De aceea — iţi mai dicu odată remasu bunu! dulce măngăerea vieţei mele! Remasu bunu!

Gelu sburá din braţele fiicei sale.

Depărtăndu-se elu cu armaţii sei, odată numai se uità indărĕtu. Castelul abea se zărià in ascunsul depărtării. Atunci numai ce-şi a adusu aminte eară, că poate nu va mai vedeà pre Ziria pe lumea asta. La găndul acela aşa l'a ajunsu unu doru de ea şi numai ce a intorsu frĕul, şi a alergatu indarĕtu cătră castelu.

In castelu a suitu scările intr'unu sufletu, şi a paşitu in incăperea cea mai din năuntru, strigăndu in graiul inimei:

— Zirio! Sufletul meu! Am venitu, să ne mai vedemu odată. Zirio! unde eşti?..Ah!...

Gelu se oprì dinaintea ferestei ca fulgeratu.

In incăperea aceea nu erà nimenea; şi dinaintea sa lucià in rada lunei o anghiră, incolţită in părcanul ferestei.

III

O frănghie şi o anghiră.

Cănd a remasu Ziria singură, a oftatu din adĕncul sufletului, şi earăşi s'a dusu la fereastă, şi s'a uitatu pe deasupra codrilor in depărtarea neajunsă. Găndurile parcă o duceau departe, pănă unde nu se mai vĕdu codri, căutăndu o măngăere necunoscută, şi sciindu, că nici acum nu o va măngăea nimenea, pentru că nici acuma nu aşteptà pre nimenea. Odată numai ce audì din codru? Audì doue fălci bătăndu-se cumplitu; in clipeta a doua zărì o feară sălbatică, unu lupu infricoşatu cum sburà cătră zidul castelului, şi perì apoi prin şanţu intr'o parte. Dar mai sburà unu altu lupu şi mai sbulturatu, şi după elu catǎ unu voinicu naltu, invĕrtindu unu toporu.

Ziria a ţipatu de spaimă, vĕdĕndu, cum s'a intorsu lupul de la didu, şi se puse cu fălcile căscate, să sară in capul omului. Intr'a doua clipetă a şi săritu, dar toporul voinicului i-a sburatu in frunte ca fulgerul, şi o a despicatu in doue. Ziria a bătutu in pălmuţe de bucurie; apoi a luatu o floare, ce-i dicu luminiţa nopţii, şi o a lăsatu in josu, să-i fie voinicului de semnu frumosu, că-i tare, şi cu inimă. Dar floarea n'a trecutu peste zidu, ci a cădutu din lăuntru in grădină. Voinicul a scosu atunci o frănghie, la unu capĕtu cu o anghiră in trei colţi tari şi ascuţiţi, şi a asvĕrlitu anghira de o a incolţitu in didu; apoi s'a suitu pe frănghie pănă deasupra pe zidu.

— Sai in lături! ţipâ acuma Ziria şi străinul a ascultatu in pripă. Şi bine a făcutu; căci unu altu lupu se repedise şi a săritu spre elu; dar aşa l'a greşitu pe didu, şi s'a pomenitu dincolo in grădină. Voinicul vĕdĕndu aşa, a strigatu Ziriei:

— Nu te teme! şi a săritu de pe zidu in grădină la lupu. Lupul 'şi ascuţià ghearele pocnià din fălci, şi se intoarse cătră omu scăpărăndu scăntei din ochi. — Voinicul a făcutu unu pasu cătră elu, apoi i-a datu cu toporul dreptu intre fălcile căscate; aşa l'a sfărmatu.

După aceasta s'a uitatu in sus cătră Ziria; dar nu o a mai vĕdutu la fereastă. Atunci dar a căutatu printre florile din grădinuţă şi din flori vie n'a luatu, ci căutà după o floare ruptă; şi cănd o a aflatu cădută pe o tufă de trandafiru, o a apucatu repede, şi o a sărutatu. Apoi earăşi şi-a redicatu capul, ca să se uite după Ziria, şi chiar atunci i s'a aşedatu pe frunte o cunună frumoasă verde. Elu dară o a prinsu, şi mai ăntăi s'a uitatu la ea cu bucuriă mai dulce, decăt dacă ar fi fostu numai de mărgăritare şi de pietre scumpe; o a strinsu cătră pieptu, o a sărutatu cu dulce, şi cănd o a mai privitu odată fericitu, a tremuratu.

Dar ce-i o floare frumoasă? ce-i o cunună intreagă pe lăngă floarea florilor! dina frumuseţelor? Voinicul răpede a uitatu, cătu-i de frumoasă floarea cea mititică şi cununa cea verde, şi nu s'a mai uitatu la ele. Dar s'a uitatu la nălţimea castelului să vadă pre cununa cununelor: pre Ziria cea aleasă, care-i

a mersu vestea in lume. Cum o a zăritu earăși la fereastă, a strigatu:

— Cine ești ăngerul meu celu bunu?

Ziria de demultu nu scieà bine: oare visază, ori e inaeve ce vede. Și acum când o a intrebatu voinicul, ea a respunsu, cine este. Străinul a mai grăitu eară:

— Da de ce-mi respundi numai de acolo de așa de sus? De ce nu te cobori mai jos?

— Să viu mai jos, ca să me furi? Ba nu viu!

— Dar dacă te oiu furà și de acolo de sus, pe aici pe fereastă, veni-vei cu mine?

Ziria acuma se intărì in găndu, cum că viseazä, și a socotitu: in visu de multe ori am mai sburatu așa, că a venitu unu viteazu după mine, și m'a furatu. Ean să mai sboru și acuma pe aici pe fereastă, și să me fure viteazul acesta!

Așa dară a respunsu:

— Dacă me vei furà acuma, pe aici pe fereastă, viu cu tine. Dicĕndu aceasta, a risu, ca: ce visu frumosu!

Dar peste căte-va clipite a vĕdutu Ziria, cum suiă voinicul pe părete in sus cătră ea și tot rideà, că: ce visu frumosu! cum suie viteazul prin vĕntu! cum o va coborì și pre ea prin vĕntu! ţinĕndu-o in braţe! O, ce visu frumosu! și cine s'ar fi uitatu din codru, ar fi vĕdutu după asta, cum se coborau amĕndoi pe păretele turnului in jos. Pentru că voinicul a aruncatu anghira cu frănghia in susu, la fereasta ăntĕia așa, că anghira s'a incolţitu in părcanu; apoi simţind'o, că se ţine tare, s'a suitu la fereastă; acolo s'a pusu cu picioarele pe zidul ferestei, a descăţatu anghira, și o a aruncatu la fereasta a doua.

Ziria tot rideà, că: ce visu frumosu! cum sue viteazul prin vĕntu! cum o va coborì și pre ea prin vĕntu! ţinĕndu-o in braţe! O, ce visu frumosu. Odată numai audì pre voinicul strigăndu:

— Fugi de la fereastă! — Și dacă a fugitu, atunci a sburatu anghira in părcanul ferestei incolţĕndu-se cu doi colţi.

Ziria a sburatu atunci la fereastă, și a ţinutu și dĕnsa anghira, nu cumva să scapete vr'unu colţu din părcanu.

Voinicul a ajunsu pănă pe fereastă. Ziria l'a zăritu, cât erà de falnicu; apoi 'și a inchisu ochii, șoptindu in graiu tremurătoriu de fericire ne mai cunoscută.

— Oh! dulce visu!

Voinicul a strinsu frănghia cu stănga, și s'a lăsatu in greul ei, apoi a strănsu cu dreapta pre Ziria cătră peptul seu. Ziria a mai șoptitu tot cu ochii inchiși:

— Oh! ce visu! apoi 'și a impletitu braţele imprejurul umerilor voinicului. Elu atunci a prinsu de frănghie cu amĕndoue mănile, și — — s'a coboritu așa in josu.... Frănghia ajungeà pănă la pămĕntu.

Când erau la mijlocu, odată numai, cine se audì strigăndu de sus, de la fereastă? — Gelu.

— Ce-i asta? o anghiră! Unde duce frănghia? . . . Oh! cerule! Imi fură pre Ziria!! Cine ești? cine ești, care-mi furi pre fiica mea?

— Cine sunt, cine nu sunt. Ne vomu vedeà noi bine in bătae. Acolo-ţi oiu spune, cine am fostu.

Ziria se cutremurâ de spaimă. Se strinse mai tare cătră peptul voinicului, și șoptì tremurăndu:

— Oh! cât de uritu s'a schimbatu visul! Cum m'am spărietu! și insiră cugetele mai de parte: O, numai dacă m'așu desceptà acuma, nu cumva să visezu, că tatăl meu tae sus frănghia, și să cadu jos in prăpaste!... O, numai dacă m'așu desceptà acuma! că visul celu frumosu vreà să intoarcă in groază.

Gelu a mai intrebatu:

— Ești macar din cei ce-mi au ajutatu bine in vr'o bătae?

— Vei vedeà tu in lupta asta, ce-ți voiu face. —

Unu spătariu luâ pre Gelu, și-lu duse la ceilalți armați. Gelu ăncă și-a intăritu inima de bătae.

Necunoscutul a ajunsu in grădină cu Ziria. Atunci s'a uitatu odată dreptu in fața ei, și ce frumuseță a vĕḑutu! s'a cutremuratu in intregu sufletul seu. Ĕi veniă, să cadă in genunchi inaintea ei.

Fața acea de ăngeri ĭi luà toate puterile, de căte ori o zăriă. Dar a scosu o māramă de mătasă, și o a invĕlitu cu ea, ca să nu o mai vaḑă pănă va venì timpul.

Așa a eșitu apoi din grădină pe o portiță, s'a uitatu odată imprejur cu luare aminte, și a peritu prin codru, cu Ziria in brațe.

Ea tot mai multu, tot mai multu credeà, că viseazā... (Va Urma).

I. Pop Florentin.

Despre originea artei dramatice la Greci și istoria ei pănă la Pericles.

(Urmare).

V.

Progresele succesive ale tragediei se datorescu mai cu samă Atenienilor, cu toate că ne lipsescu date sigure, spre a ne puté face o idee esactă și chiară de aceste progrese și de epoca realisărei lor.

Celu ăntĕi nume ce intălnimu e Tespis (Θέσπις) din Atena, celebru in toată anticitatea. De unde-i veniă această celebritate? Ce făcuse elu spre a atrage admirarea atător autori vechi ce au vorbitu de dĕnsul?

Se ḑice că Tespis cel ăntei impărțì corul in mai multe fragmente, și intre ele intercală bucăți ce erau vorbite, nu căntate, și cu rostirea lor insărcinâ unu personagiu deosebitu de coru. Acesta fù ăntĕiul actoru. Elu primì numele de ὑποκριτής — respunḑĕtoru — pentrucă respundeà corului. Unu dialogu incepeà astfeliu intre coru și acestu actoru unicu, și legenda erà in chipul acesta pusă in acțiune. Povestirea ce intrerupeà din când in când căntecul corului luâ numele de *episodu* (ἐπεισόδιον).

Introducerea unui singuru actoru pare lucru puțin insemnatu, după ideea ce ne facemu noi astăḑi de o tragedie. Ănsĕ inovațiunea lui Tespis nu s'a mărginitu numai acolo. Elu contribuì cu putere la desvoltarea tragediei prin aflarea mascelor de pănză, ce permiteau acestui actoru unicu de a jucà, intre diferitele căntece ale corului, mai multe roluri unul după altul.

Tespis trăeà pe timpul lui Pisistratu. Plutarcu, in viața lui Solonu, ne spune că poporul asistà cu grămada la representările sale. Solonu, deja bĕtrănu, din natură curiosu, venì și elu să asculte pe Tespis, care jucà singuru piesele sale. După spectaculu, elu chemâ pe Tespis și-lu intrebâ de nu aveà rușine să arăte in publicu nisce minciuni așa de mari. Tespis ĭi respunse că cuvintele și purtarea sa nu produceau nici unu reu,

fiindcă ceea ce făceà elu erà numai unu simplu jocu. „Da, ḑise Solonu, lovindu tare cu „bastonul in pămêntu, ănsĕ dacă lăudămu şi „aprobămu acestu jocu, ilu vomu găsì in curĕndu şi in contractele noastre.“ *) Poporul ănsĕ nu fu aşa severu ca marele legislatoru. Noul spectaculu, sub forma ce-i dădù Tespis, fu aprobatu şi gustatu de dĕnsul.

După mărturiile celor vechi, Tespis a compusu mai multe tragedii, şi Oraţiu ilu pune alăturea cu Eschilu şi cu Sofocle **). Nici unu fragmentu ănsĕ din piesele lui Tespis n'a ajunsu până la noi. Căteva versuri, citate de autorii vechi sunt contestate şi apocrife.

Intre Tespis şi Eschilu, care e adevĕratul fundatoru alu tragediei grece, se află mai mulţi poeţi tragici, ce s'au bucuratu de oare-care renume. Toţi ănsĕ au urmatu mai mult sau mai puţin pe Tespis, fără a introduce vre o inovaţiune insemnată. *Frinicus* (*Φρύνιχος*), puse cel ăntĕiu pe scenă caractere de femei, care, după obiceiul nestrămutatu alu celor vechi, furĕ totdeauna jucate de barbaţi. Dar meritul cel mai mare a lui Frinicus fù că lărgì cercul tragediei, lăsăndu adese la o parte legenda lui Dionisos, spre a adoptà pe acea a altor ḑei sau eroi. Mai mult ăncă, elu indrăznì a tratà şi subjecte contimpurane. Sub titlu de *Fenicienele*, elu puse pe scenă triumful Grecilor in resbelele medice şi umilirea Perşilor. Ănsĕ o altă piesă, *Cucerirea Miletului*, care făcù pe toţi spectatorii să verse lacrimi de compătimire şi induioşare, nevoì pe Atenieni să-lu condemne la o amendă de 1000 de drahme, pentrucă cutezase a le representa propria lor nenorocire, după cum ḑice Erodotu *). In adevĕru Miletul, colonie ateniceană, fusese cuceritu de Perşi (498).

Această pedeapsă erà pentru poeţii tragici o lecţiune, ca să nu mai casă pe viitoru din cercul mitologiei şi legendaru, spre a pune sub ochii spectatorilor nefericirile timpului presentu. Acţiunea dramatică trebuià să se mărginească la faptele trecutului, pe care aveà să le improspeteze, să le amintească intr'unu modu viu, fără a le despoià de respectul şi veneraţiunea ce le asigurà lungul şiru al secolilor şi credinţa naivă şi nestrămutată a poporului. Ea le presentă ca unu idealu de curaju şi tărie de inimă, de răbdare şi de statornicie, ca unŭ tablou de atotputernicia ḑeilor, şi de chipul cum ei pedepsescu crima şi nelegiuirea sau resplătescu eroismul şi virtutea.

VI.

Alăturea cu tragedia, şi din acelaşi imnu ditirambicu, se născù unu altu geniu dramaticu, *drama satirică*, ce fù ca unu terminu de mijlocu, ca o transiţiune intre tragedie şi comedie, şi contribuì la crescerea şi propăşirea amĕndurora.

Satirii (*οἱ σάτυροι*) erau nisce finţe fantastice, care formau escorta lui Dionisos, şi representau, intr'unu chipu simbolicu, viaţa veselă şi neregulată a adoratorilor divinităţei vinului. Ei se impàrţeau in mai multe clase; erau imbrăcaţi cu pei de animale şi incoro-

*) Plutarcu, *vita Solonis*. XXIX, 25 : „*Ταχὺ μέντοι τὴν παιδιὰν, ἔφη, ταύτην ἐπαινοῦντες οὕτω καὶ τιμῶντες εὑρήσομεν ἐν τοῖς συμβολαίοις.*“

**) *Et post punica bella quietus quaerere coepit, Quid Sophocles et Thespis et Aeschylus utile ferrent.* (Epist. II. 1. Ad Aug. v. 162—163).

*) *ὡς ἀναμνήσαντα οἰκήϊα κακά*... Erod. VI. 21.

naţi cu ederă, cu viţă de vie şi cu ramuri de bradu. Unii aveau corpul intregu de omu, alţii aveau membrele din partea inferioară acoperite cu pěru, şi făcute ca membrele de dinapoi a unui ţapu.*)

Satirii ocupau totdeauna unu locu insemnatu in sărbătorile lui Dionisos. — Cănd tragedia, părăsindu din ce in ce mai mult fabulele lui Dionisos, imbrăţişâ pe cele eroice, vechiul jocu bachicu şi orgiile ce-lu insoţeau fù inlocuitu puţin căte puţin cu unu jocu mai severu şi mai seriosu, şi corul satirilor incepù a nu mai fi la locul seu. — Ănsě in Grecia erà obiceiu de a pastrà şi a cultivà ori ce formă vechiă de poesie, care aveà ceva originalu şi caracteristicu, alăturea cu genurile noue. Astfeliu fù creată *drama satirică,* alăturea cu tragedia, şi cele de mai multe ori o representare succesivă de trei tragedii erà urmată de o dramă satirică.

Drama satirică nu e nici de cum comedie, ci, precum ḑice unu scriitoriu vechiu o *tragedie glumeaţă* (*παίζουσα τραγῳδία*). Subiectele sunt luate tot din legenda aventurilor lui Dionisos sau a eroilor, ănsě drama satirică le dă o coloare aşa de naturală şi de primitivă, incăt presenţa şi participarea satirilor rustici şi sburdalnici pare cu totul la locul ei. Drama satirică reclamà prin urmare scene de o natură cu totul selbatică, aventuri de unu tonu viu, in care monstrii ingroḑitori sau tiranii cruḑi ai mitologiei erau invinşi prin bravura sau viclenia eroilor.

Corul, compusu din satiri, aveà astfeliu ocasiunea de a aratà sentimentele variate de frică şi plăcere, de groază şi bucurie, cu toată libertatea şi nevinovăţia proprii acestor grosolani copii ai naturei. De aice urmează că nu toate personagele mitologice puteau intrà in drama satirică, ci numai acele care printr'o parte a caracterului lor dădeau locu caricaturei. Astfeliu erà Erculu, erou robustu şi sensualu, pururea gata să bea şi să mănănce, care nu despreţuià masa şi bucatele bune, care, cănd erà veselu, ascultà cu plăcere nebuniile şi estravaganţile satirilor.*) Unu altu personagiu satiricu erà toată rasa Ciclopilor, *adunare ingrozitoare,* cum ḑice Virgilu, şi intre ei mai cu samă Polifemu, despre care tot Virgilu ḑice: *monstru inspăimĕntătoru, informu, enormu, cu ochiul scosu.***)

Drama satirică urmâ progresele tragediei, de care incetu incetu se despărţì cu desevěrşire. De pe la anul 524, inaintea erei noastre, găsimu unu poetu Cherilus, foarte fecundu, şi care scrise mult pentru teatru. Ansě geniul seu fù cu deosebire dramă satirică.***) Contimpuranu cu Frinicus elu se susţinù alăturea cu Eschilu şi chiar şi cu Sofocle.

Cătră anul 500, Pratinus din Fliontu, dorianu din Peloponesu venì la Atena se lupte pe scenă cu Frinicus. Lui i se atribue faptul de a fi despărţitu cu totul drama satirică de tragedie. Elu erà in acelaşi timpu şi poetu liricu. Dramele lui satirice se deosebescu mai cu samă prin nisce jocuri parti-

*) Pausanias, I. 23.

*) Euripidu — tragedia *Alceste.* — Ot. Müller.. t. II.

**) *Monstrum horrendum informe, ingens, cui lumen ademptum.* Eneida. III. v. 658. — Ciclopii, după Omeru, erau unu poporu de păstori antropofagi, ce se deosebeau prin talia lor uriaşă, prin ochiul lor unicu, prin moravurile lor selbatice şi fioroase. Ei trăiau in peşteri, se hrăneau cu carne de omu, şi nu aveau nici o frică de ḑei nici de Jupiter. — Eneida, VIII, 423—453.

***) După versul următoru, citatu de Ot. Müller in istora sa, t. II. *Ἡνίκα μὲν βασιλεὺς ἦν Χοιρίλος ἐν Σατύροις.* (Cănd Cherilus erà rege in drama satirică).

culare ce le adusese fără indoeală din patria sa Fliontu, vecină cu Corintul și cu Siciona, unde tragedia lui Arion și Epigenu erau esecutate de Satiri. — Aristias, fiul lui Pratinas, urmâ calea deschisă de tatăl seu, și căștigâ pe scena Ateniană, alăturea cu Sofocle, unu mare nume.

Timpul n'a crutatu producerile scenice de acestu genu, ce erau așa de aplaudate de Atenieni. Numai una singură a ajunsu până la noi, *Ciclopul* (ὁ Κύκλωψ) lui Euripidu.

Subiectul acestei drame satirice e luatu din Odisee: Ulise, captivu in peștera lui Polifemu, ilu imbată spre a-i scoate ochiul, și a puteà astfeliu scapà de moarte*). Silenu și fiii sei Satirii, prinși mai inainte de Polifemu, se unescu cu Ulise, spre a-și resbunà in contra acestui monstru.

De și drama satirică erà o representare bufonă și grotească, ea nu escludeà unu stilu nobilu, unu dialogu finu și delicatu**).— Precum tragedia aveà unu jocu particularu, seriosu și liniscitu, *emmelia*, de aseminea și drama satirică aveà jocul seu propriu, esecutatu de corul Satirilor, și numitu *Sicinnis* (Σίκιννις)***).

VII.

O a treia formă dramatică ce datoresce originea sa serbătorilor lui Dionisos, e *comedia.*

„Schimbările tragediei, dice Aristotelu, și „cei ce le-au făcutu, ne suntu cunoscute. Co„media ănsĕ din causă că la inceputu nu „atrase mult atențiunea e mai puțin cunos„cută. Arcontele nu dădù decăt tărdiu unu „coru poeților comici, care erau lasați in „voea lor. Dar din momentul in care acestu „genu luâ oare-care forme, poeții comici in„cepu a fi citați. Astfeliu nu se scie cine in„troduse mascele și prologul, cine adăogi „numele actorilor, și alte asemenea amănun„țimi. Se scie ănsĕ că Epicarmu și Formis „inventară fabula comică. Această parte e „dar de origine Siciliană. La Atena Crates „fu cel ăntĕi, care renunțâ la satira per„sonală, pentru a tratà fabule și subjecte ge„nerale.“*)

Astfeliu după mărturia lui Aristotelu, mult timpu comedia nu fu admisă ca spectacul in ceremoniele religioase. Causa pentru care ea nu atrase de timpuriu luarea aminte, e că serbătoarea lui Dionisos, ce-i dădù nascere, se celebrà cu deosebire la țară, in *serbările cămpenesci a lui Dionisos* (τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια), pe timpul culesului viilor. Veselia fără margini, inspirată de bogăția nesecată a naturei, domnià in această serbare. Vierii și tinerii de pe la sate esecutau tot felul de jocuri licențioase și lascive. Unu premiu se dà celui ce beà mai mult vinu nou.

Una din părțile principale a serbărei erà ceea ce se numeà κῶμος sau banchetu. Cântecele cele mai libere și mai animate, risetele, răcnetele de tot feliul, erau o urmare neaparată a beției ce resultà din aceste petreceri rustice.

De la cuvĕntul κῶμος vine numele de comedia, κωμῳδία sau *căntecu de banchetu.* După alții, vorba de *comedie* insamnă *căntecu de*

*) Omeru, *Odisea*, IX, 177 et seqq. — Virg. *Eneid* III. 613—640.

**) Orațiu — *Epist. ad Pisones* 254 et seqq.

***) Maguin — *Origines du théâtre* etc. — p. 50. — Cuvĕntul Σίκιννις derivă de la verbul σείω—scuturu, sguduiu, și indică natura acestui jocu satiricu.

*) Arist. Poet. Cap. 5.

satu, şi derivă de la *κώμη* — satu şi *ᾠδή*— căntare. Aristotelu vorbesce de această etimologie pe care Peloponesienii intemeiau pretenţiunea lor că comedia e de origine dorică*).

După sfirşitul banchetului avcà locu o procesiune fără ordine, de dată foarte veche. Adunarea intreagă purtà in triumfu simbolul puterei generatoare a naturei (*φαλλός*), intonăndu căntări vesele, entusiaste şi sgomotoase in onoarea lui Dionisos care posedează această putere a naturei, sau a unuia din tovarăşii sau amicii sei. Aceste căntece numite *falloforice* sau *itifallice* se obicinuiau in deosebite părţi ale Greciei. După Erodotu, această ceremonie esistà in Egiptu, de unde ea a fostu adusă in Grecia, impreună cu cultul lui Dionisos, de către Melampu, regele de Pilos**).

Cei ce luau parte la procesiune purtau haine pestriţate, masce şi corone mari de flori cu care-şi acopereau faţa. Cu unu cuvĕntu nimica nu lipsea care putea să aţiţe risul, şi se dea acestei serbări caracterul unei primblări fantastice, bufone şi bizare***). Actorii acestei procesiuni suiţi in care, cu faţa unsă cu drojdii de vinu, deghisaţi in dobitoace, după ce sfirşeau căntecul in onoarea lui Dionisos, adresau spectatorilor sarcasme şi glume de tot feliul. Căte odată luau in risu chiar pe cetăţenii cei mai cunoscuţi, şi mulţimea aplaudà cu entusiasmu†). Beţia fisică se amestecà cu beţia imaginaţiunii şi a simţurilor. Oaspeţii săreau, gesticulau, răcneau, se insultau unii pe alţii, se impingeau, ba chiar se şi băteau. Repeţirea deasă a unor asemenea parade improvisate dădù in curĕndu nascere unei arte. Carele ce primblau această mascaradă prin sate devenirĕ celebre in anticitate.

Această comedie lirică, care nu se deosebeà mult, nici prin formă, nici prin imagine, de iambele lui Archilocu*), erà jucată in mai multe părţi ale Greciei, şi subsistâ chiar şi după ce comedia dramatică devenì unu genu a parte, precum ne spune Aristotelu: „Căntecele fallice au remasu ăncă şi pănă „astăḑi in obiceiu la mai multe politii**).“ Către anul 566, unu premiu fu hotăritu in burgul aticu numitu Icaria, care, după tradiţiune, celu ăntĕiu primise cultul lui Dionisos, autorului celei mai plăcute din aceste parade, ce se numì de atunci *comedie*. In privirea acestui concursu, cată ce se cetesce pe marmurele de Paros: „De cănd locuitorii „burgului din Icaria incepurĕ a jucà pe cară „comediele inventate de Susarion, care primì „ca premiu unu paneru de smochine şi unu „ulcioru de vinu, trecurĕ . . . “ (Marm. Oxonian. Epoch. XL).

Precum se vede din această inscripţiune, Susarion disputase acestu premiu cu unu coru de Icarieni, ce'şi ungeau faţa cu drojdii de

*) Poet. cap. III.

**) *Τὸν δ'ὦν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγησάμενος, καὶ ἀπὸ τού του μαθόντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι Ἕλληνες.* Erod. II. 48, 49.

***) Aristofanu, in comedia sa *Acarnienii*, ne presintă o imagine vie a acestei procesiuni itifallice.

†) Arist. *Poetica*, cap. V. — *Ad Nicomach.* VII. 9.

*) Archilocu, poetu satiricu ce trăià in ăntĕia jumĕtate a secolului al VII inaintea erei noastre. Elu inventâ versul numitu *iamba*, de care se servì spre a compune teribelele sale satiri. (*Archilochum proprio rabies armavit iambo.* — Orat. ad Pison. 79.).

**) *Τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομίζοντα.* Arist. Poet. cap. IV.

vinu*) de unde se și numirĕ *trigodi* (*τρυγῳδοί* de *τρύξ-γός* — drojdie și *ῳδή***).

Acestu Susarion (*Σουσαρίων*) nu erà din Atica, ci din Megara, locuită de Dorieni. Toate tradițiunile vechi asigură in adevĕru că rasa dorică din Megara, se deosebeà prin o dispozițiune particulară spre veselie, spre luarea in risu, și că ea produceà tot feliul de parodii și de farse populare. Dacă adăogimu ăncă că vestitul poetu comicu Epicarmu, inainte de a se statornici la Siracusa, locuise intr'o colonie megariană din Sicilia, și că, după Aristotelu, acești coloniști ai Megarei iși atribueau și ei inventiunea comediei, trebue să admitemu că această mică parte a familiei elenice de rasă dorică, primise cu deosebire de la natură talentul și toate calitățile comice.

VIII.

Astfeliu mulțemită succesului lui Susarion, serbarea dioniciacelor cămpenesci ajunse a fi o satiră in dialogu căntată și insoțită de jocuri potrivite cu subjectul. Intre aceste jocuri se deosebeà mai cu samă *cordacele* (*κόρδαξ*), jocu licențiosu indecentu***).

Corul comicu se perfecționâ puțin căte puțin de poeți a cărora nume nu ne sunt cunoscute. Ănsĕ invențiunea cea mai mare și mai decisivă, celu de pe urmă pasu, fu introducerea fabulei, a episodului, a elementului dramaticu in comedie. Ori de unde ar venì această invențiune, de la Dorienii din Sicilia sau de la Megarieni, faptul importantu este că in Atena inflorì mai cu deosebire această parte a artei dramatice, și că cele ăntĕi drame, demne de numele de comedii, furĕ jucațe pe la sfirșitul secolului al VI și inceputul secolului al V.

După Susarion, trecu mulți ani fără se găsimu vre unu poetu comicu de oare-care insemnătate. Această tăcere se poate ușor ințelege, când consideră cineva că timpul ce separă această vărstă de cea următoare e ocupatu de tirania lui Pisistratu și a fiilor sei in Atica (561—510), și că interesul siguranței și al autorității acestor monarchi impedecà pe corul comicu, chiar sub masca beției și a nebuniei bachice, de a'i espune risului și batjocurei intregei populațiuni ateniene. Comedia, astfeliu cum se născuse la inceputu, nu puteà să inflorească și să progreseze decăt la umbra libertății și a egalității republicane. Obicinuită a arătà fără cruțare ridiculul oamenilor privați, mărginită numai pe la sate, unde ea formà deliciile poporului, comedia va dobăndi incurănd dreptul de cetate. Alungarea tiranilor fu semnalul ridicării, a vieței, a sborului ei. In Atena ea luà unu caracteru cu totul politicu, și devenì, sub pana lui Cratinus, Eupolis, ear mai cu samă Aristofanu, o armă teribilă, o satiră fără frĕu, indreptată in contra tuturor oamenilor publici, in contra faptelor, opiniunilor, greșelilor, nebuniilor lor, o critică amară, mușcătoare, nemilostivă, care nu crută nici

*) Orațiu (ad Pison. 275—277) vorbesce de fețe unse cu drojdii, ănsĕ, prin o confusiune ușoară de esplicatu, elu aplică la tragedie ceea ce nu poate convenì decăt comediei. Numele lui Tespis, citatu de elu, trebue de asemine să fie inlocuitu cu acelu a lui Susarion. Eată versurile lui Orațiu:
Ignotum tragicae genus invenisse Camoenae
Dicitur, et plaustris vexisse poëmata Thespis.
Qui canerent agerent-que peruncti faecibus ora.

**) Alții derivă cuvĕntul *τρυγῳδός* de la *τρύγη* — culesu de vii și *ῳδή*.— Pierron, *Hist. de la litt. gr.* p. 318.

***) Magnin — *Orig. du th.* p. 52. — Aristofanu, comedia *nubes* (nourii)—v. 532.

pe micu, nici pe mare, nici talentul, nici geniul, nici chiar virtutea insuşi. Şi fiindcă in aceste mici republici, in care tragerea la sorţi jucà unu rolu insemnatu, toţi cetăţenii aveau o parte activă in viaţa publică, ori ca judecători, ori ca generali, ori ca arconţi, cercul comediei erà intinsu, fără margini, fără restricţiune. „Eupolis, Cratinus şi Aris-,,tofanu, ḑice Oraţiu, şi alţi poeţi ai come-,,diei vechi, dacă găseau pe cineva demnu de „a fi descrisu, de erà viţiosu, sau furu, sau ,,desfrănatu, sau ucigaşu, sau rĕu privitu in ,,altu chipu, ĕi espuneau inaintea publicului „cu multă libertate*).“

Din contra comedia Siciliană, desvĕlindu-se de la inceputu sub nisce monarchii despotice avù şi păstrâ totdeauna unu caracteru de generalitate. In locu de a pune pe scenă personage politice şi a se ocupà de faptele ḑilei publice şi private, ea representà in generalu funcţiuni şi meserii, fără nici o alusiune la actualitate. Ea merse până a tratà chiar subjecte cu totul abstracte de metafisică şi de morală.

Dintre comicii Sicilieni istoria nu ne-a păstratu decăt 4 nume: *Meson* (*Μαίσων*), *Aristoxenu* (*Ἀριστόξενος*), *Formis* (*Φόρμις*) şi *Epicarmu* (*Ἐπίχαρμος*). Epicarmu ănsĕ e cel mai celebru dintre toţi. Născutu in insula Cos, elu venì de micu in Sicilia (488) şi după 4 sáu 5 ani se statornicì la Siracusa, unde scrise comediele sale, sub domnia lui Ieron. Inainte de a compune comedii, Epicarmu se ocupase mult cu filosofia pitagorică, şi capatase chiar unu nume insemnatu ca filosofu. Scena fù pentru dĕnsul numai o ocasiune de a imprăştià idei şi principii filosofice. Mitologia ĕi permiteà de a espune teorii noue, şi de a combate sau a indreptà vechile credinţi.

Epicarmu scrise şi comedii de caracteru şi de moravuri. Elu ăntĕi puse pe scenă caracterul de linguşitoru, căruia, de la unu cuvĕntu vechiu ĕi dădù numele *parasitu* (*παράσιτος*) ce servì după aceea a deosebì o clasă foarte numeroasă de oameni in societatea antică. Parasitul e unul din personagele cele mai insemnate şi mai bine zugrăvite din comedia latină a lui Plautu şi Terenţiu, care nu e decăt o imitaţiune de aproape a comediei grece, mai cu samă a celei siciliene.

Din comedia lui Epicarmu nu avemu astăḑi decăt mici fragmente imprăsciete prin autorii vechi cari l'au citatu la deosebite imprejurări. *)

IX.

De aice se vede contrastul ce se stabilì de timpuriu intre comedia siciliană şi comedia ateniană. — Piesele remase de la Aristofanu ne dau o idee esactă despre caracterul cu totul politicu şi personalu al acestei din urmă.

Ănsĕ când acestu poetu incepù a compune pentru teatru, deja Cratinus, Eupolis şi alţi poeţi comici, inainte de dĕnşii, mai puţin insemnaţi, deschiserĕ şi comediei unu locu in solemnităţile publice şi religioase. Se instituiserĕ şi pentru ea concursuri şi premii

*) Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poëtae,
Atque alii quorum comoedia prisca virorum est,
Si quis erat dignus describi, quod malus aut fur,
Quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
Famosus, multacum libertate, notabant.
Satirar. L. I. 1. v. 1 et seqq.

*) Artaud — *Fragments pour servir à l'histoire de la comédie antique.* — Paris 1863.

ca și pentru tragedie și drama satirică. Arcontele eponimu*) acordase in sfirșitu unu coru și poeților comici.

Cratinus căștigase unu renume mare prin comediile sale pline de indrăzneală și de energie. Biciuirea vițiilor și satirisarea contimporanilor sĕi, erau obiectul lor principal. Elu avea, după mărturia autorilor vechi o vervă comică nesecată și erà cunoscutu de Atenieni ca unu oaspete veselu, care iubea cam multu vinul. In una din comediile sale, intitulată *Butelca* (*Πυτίνη*), ce o representă la bătrâneță, și cu care invinse la concursu pe Aristofanu, ce dădeà piesa sa *Norurii* (*Νεφέλαι*), Cratinus se introduse pe sine insuși ca barbatul necredinciosu al *Comediei*, femeea sa pe care o părăsise pentru o altă frumusețe mai tineră și mai puținu pretențioasă, *Butelca*. *Comedia* astfeliu tradată se plăngea la arconte și cerca despărțirea de barbatul ei. La sfărșitu ănsĕ poetul se impacà cu soția sa legitimă, și lasă la o parte Butelca spre a trăì in bună-ințelegere și in unire cu Comedia. Acesta fu cel de pe urmă succesu a lui Cratinus, care murì in anul cănd representă piesa sa, 423, pe timpul resbelului Peloponesiacu. Căteva versuri ce avemu din comediele lui Cratinus nu ne potu da nici o idee despre meritul sĕu ca poetu comicu.

Eupolis, contimporanu și rivalu a lui Cratinus, fù mai multu unu poetu plăcutu și ingeniosu, decăt unu satiricu viu, infocatu și ingrozitoru. Elu se deosebea mai cu samă in alusiuni și in critici indirecte. Ănsĕ atacurile sale, de și mai puținu tari și injurioase, tot nu plăceau acelor cătră care erau indreptate. Astfeliu se intămplâ cu Alcibiade, care fiind espusu in publicu risului, se infuriâ așa de tare incăt spre a'și resbunà in contra lui Eupolis, se ḑice că-lu inecâ**).

Cu căt democrația devenì mai puternică in Atena, și libertatea fù mai mare, cu atăta și comedia prosperâ mai multu și agiunse a fi o petrecere neaparată pentru poporu. Poetul comicu transportà pe scenă tot ce se ḑiceà și făceà in politic, fără a respectà pe cineva, fără a se teme de ceva. Ḑeii insuși formau adese subiectul comedielor sale, și spectatorii rideau cu hohotu asistăndu la tablourile de multe ori scandaloase a locuitorilor Olimpului. Se ḑice că Pericles, pentru a putè ascunde planurile sale ambițioase, reușì a suprimà momentanu representările comice. Ănsĕ ele erau preà inrădăcinate in gustul poporului, pentruca asemenea mĕsură puținu democratică, să fi putatu ține multu timpu. Comedia redobăndì prerogativele sale, ănsĕ cu o singură restricțiune. O lege oprea ca unu poetu se represinte o comedie, de nu aveà văsta de 40, după alții de 30 de ani. Mĕsura erà ințeleaptă in sine. Cu modul acesta censura actelor publice, critica vieței cetățenilor erà până la oare-care punctu mărginita, nefiind incredințată decăt la oameni ce capătaserĕ deja o esperiență in lucrurile ce priveau administrarea Statului și biciuirea vițiilor. Ănsĕ această lege nu fù totdeauna păḑită. Adese ori poetul care nu aveà văsta cerută, presentă piesa sa sub unu altu nume, și magistratul nu-i putea refusà corul*).

Pe la inceputul resbelului Peloponesiacu licența comediei ajunsese pănă la așa gradu incăt poetul nu se sfià a pune pe scenă persoane ce erau in viață, cu costumul lor, cu masce ce representau trăsăturile feței lor, așa că fie-care spectatoru le recunosceà cu ușurință; elu avea dreptul de a-i zugrăvì, de a-i defigurà după voință, de a vorbì rĕu de oricine, mai multu ăncă de a calomnià, de a insultà, de a atribuì oamenilor celor mai onești fapte și scopuri rușinoase și degrădătoare. Ănsĕ elu incarcà intr'adinsu portretele sale, și această caricatură esagerată, fără a vatamà pe oamenii drepți și virtuoși, era ca unu biciu de focu pentru cei ce, ca oameni privați, se tăvăleau in desfrănări, sau lucrau, ca oameni publici, in contra interesului general.

X.

Arta dramatică, eșită, după cum amu vĕḑutu din serbătorile ce se făceau in onoarea lui Dionisos, fù totdeauna nedeslipită de ele. Representările de tragedii, drame satirice și comedii aveau locu numai la aceste cere-

*) Veḑi mai susu nota 2. de la pag. 11.

**) Burnouf — *Histoire de la littérature grecque*, t. I.

*) Aristof. *Nubes* v. 522. et seqq.

monii. Ele făceau parte integrantă din solemnitatea religioasă. Erau stabilite concursuri dramatice, și poeții ce vroeau se joace piesele lor, se presentau inaintea arcontelui eponimu, care singuru avea dreptul de a alege intre deosebitele produceri ale concurenților. Fie-care poetu aducea la concursu 4 piese, din care trei erau tragedii, și a patra dramă satirică. Toate formau impreună o *tetralogie*. Cele trei tragedii puteau să trateze subiecte cu totul deosebite, sau să facă parte din aceeași legendă mitologica. In acestu din urmă casu ele erau legate intre sine, și formau ca o piesă unică, impărțita in 3 acte, ce luà numele de *trilogie*. Drama satirică ce se representà la urmă, era menită a imprăștià impresiunile triste și melancolice, pruduse de cele trei tragedii, și a inveselì pe spectatori.

Pe la jumĕtatea seculului al V, tetralogia nu mai fù rigurosu cerută. Poeții concurenți luptau fie-care câte cu o piesă, mai cu samă după introducerea la concursu și a comediei. Până atunci numai trei poeți erau admiși să concureze. Ănsĕ din acel momentu numerul lor nu fù hotăritu.

Poeții acărora piese erau admise, primeau de la arcontele eponimu unu coru, adecă dreptul de a dispune pentru representarea dramei lor de o trupă de coriști, ce se alegea prin sorți dintre cetățeni, și aveau in capul lor unu *coragu* (conductoru de coru), care cele mai de multe ori era bogatu și plătea imbrăcămintea și intreținerea corului.

După subiectul piesei corul se compunea din barbați, femei, bătrâni, tineri, cetățeni, sclavi, preoți, soldați etc. Numerul lor era de 15 pentru tragedie și de 24 pentru comedie.

Străinii, chiar de erau statorniciți in Atena, nu puteau face parte din coru*).

Spectacolul incepeà diminează și ținea câte odată toată ḑioa. Une ori numerul pieselor jucate se suea până la 15, ba chiar și mai multe. Inaintea represăntărei locul unde se aflau spectatorii era purificatu cu mare ingrijire. De asemenea la sfărșitu, mai mulți magistrați se sueau pe scenă și făceau libațiuni pe altarul lui Dionisos, spre a imprimà astfeliu mai multu spectaculului o culoare de sănțenie și de pietate.

In cele d'ăntĕi timpuri rangul poeților concurenți era hotărâtu de intreaga adunare a spectatorilor, care de multe ori se urcau până la 30 de mii, mai cu samă la *marile dionisiace*, ce țineau trei ḑile, și se celebrau primăvara: aliații atenieni ce aduceau atunci tributul, asistau la spectacul. Mai tărḑiu ănsĕ se alegea prin sorți unu juriu de 5 membri care era față la representare, și pronunța hotărirea sa inaintea publicului, dupăce invocau mai ăntĕiu pe ḑei. Numele invingĕtorului era primitu cu cele mai frenetice aplause de publicu, precum și acelor doi cari se apropieseră mai multu de dĕnsul. Fie-care spectatoru dorià să-lu vadă, să-i vorbească, să-i esprime satisfacerea și admirarea sa. O mare parte-lu insoțau până a casă, in mijlocul strigătelor de bucurie. Aice-lu asceptau amicii sĕi care-lu primeau in triumfu. Unu banchetu ĭi intrunea in urmă pe toți*). Mulțămirea și veselia se vedea pe fețele tuturoru. Entusiasmul era in culme.

Astfelin sciau Atenienii să incurageză tatalentul, și să facă a inflorì literatura și artele. Grecia intreagă lua parte la aceste serbări naționale. Din toate unghiurile, curioșii alergau in această mică politie ce se numea Atena. In acele momente toată Grecia formà numai o singură familie, unu singuru corpu. Toate discordiile, toate rivalitățile meschine intre micele state dispăreau, se stergeau dinaintea acestor serbări ce rechemau trecutul lor comunu, ce esaltau gloria stramoșilor, ce reinviau vrăstele de auru ale legendelor și fabulelor populare. Admirabilu mijlocu, pe lângă altele ce esistau deja, de a intreține intr'o națiune așa de imbogățită ca acea elenică, așa de sfâșietă de resbele intestine: cultul trecutului, religiunea străbunilor, amorul a tot ce e bunu, nobilu și frumosu! Unu poporu atăt de iubitoru de spectacule ce inalță inima și mintea, ce desceaptă in sufletu sentimente generoase, atât de simțitoru la producerile inteligenței, și care scie să guste plăcerile fine și delicate ce ele pro-

*) Barthélemy — *Voyage du jeune Anacharsis en Grece* ch. LXX.

*) Platon — *Banchetul* (Συμπόσιον).

cură, nu putea să nu producă oameni insemnaţi in toate ramurile culturei ominesci. Geniile nu aveau decăt să se arăte: ele erau pe dată incuragiate, susţinute, ajutate. In curĕndu numerul lor se va inmulţi: fie-care specialitate işi va ave demnul ei representantu. Unu omu ĕi va intrunì pe toţi in jurul sĕu. Prin superioritatea spiritului sĕu, prin puternicul sĕu daru oratoricu, prin toate calităţile eminente ce distingu unu administratoru iscusitu, prin farmecul persoanei sale, elu va esercità unu felu de fascinare asupra tuturor contimporanilor sĕi. Atena va devenì sub dĕnsul centrul industriei şi al comerţului, vatra artelor şi a sciinţelor, şcoala bunului gustu şi a eleganţii. Splendoarea şi lustrul ei se va resfrănge asupra Greciei intregi. Acestu omu estraordinaru prin calităţile ca şi prin defectele sale, se va numì *Pericles,* şi timpul lui se va numì cu dreptu cuvĕntu *seculul lui Pericles.*

S. G. Vărgolici.

Paris, Maiu 1870.

POESII.

Copila Birtăşiţei.

(d. Uhland).

Trei flecăi trecu Rinul şi din drumul loru
La o birtăşiţă se abatu cu doru.

„Birtăşiţă dragă, amu venitu să bemu,
Ş'a ta mult frumoasă fată să vedemu.“

„Berea mea e rece, vinul meu curatu,
Copila mea doarme pe alu morţii patu.“

Şi'n camara tristă spăimĕntaţi intrăndu
Găsirĕ copila in sicriu ḑăcĕndu.

Celu d'ăntĕiu ie vĕlul de pe ea uimitu
Şi lungu o privesce cu ochiul măhnitu:

„De-ai trăì tu ăncă, ăngeraşu frumosu,
De-astăḑi inainte te-aşu iubì voiosu.“

Alu doilea vĕlul peste ea 'ntinḑĕndu
Işi intoarsă faţa cu amaru plăngĕndu:

„Ah, căci vĕntul morţii curĕndu te-a sfirşitu
Tu, pe care-odată ferice-am iubitu!“

Alu treilea earăşi vĕlul rădicà
Şi palida-i gură oftăndu sărutà:

„Eu te-am iubitu, dragă, păn' a nu murì,
Te iubescu acuma şi'n veci te-oiu iubì.“

APROPIERE.

(d. Uhland.)

In măndra ta grădină
Cum, aḑi nu te găsescu?
Me uitu, şi numai fluturi
Jucăndu-se ḑărescu.

A tale straturi pline
Lucescu in vii colori,
Şi zefirii me'ngănă
Cu mirosuri de flori:

Te simtu de mine-aproape
Voiosu, insufleţitu,
Cum peste lumi plutesce
Stĕpănul neḑăritu.

Căntecul Captivului.

(d. Uhland).

Suava-ţi melodie,
O dragă ciocărlie
Se'nalţă in dulci fiori;
Tu me ridici de-aice,
Cu tine căntu ferice
Plutindu cătră soare prin nori.

Dar voacea ta s'alină
Şi sborul teu se'nchină,
Oprindu-se 'n plaiu 'nfloritu;
A mea ăncă 'ncetează
Şi me treḑescu cu groază
In mucedă groap'adăncitu.

M. Pompiliu.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.* Tipografia Societăţii Junimea.

No. 11. — Anul IV. Iassi, 1 August 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.
Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.
Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la libraria Junimea, in Bucuresci la libraria Soccec & Comp.

S U M A R I U:

TUHUTUM.

Novelă originală istorică. *)

IV.

Pliscuri de oțelu.

Magorii lui Tuhutum ajunseserĕ intr'unu codru.

In fruntea lor mergeà hatumanul Belzebum, fratele lui Tuhutum, și cu dotmagorul Horca, celu cu capul mare. Amĕndoi invĕrteau căte unu buzduganu căt capul lui Horca.

Dar inaintea lor sburau vĕnturații sau nevĕḑuții, veverițe de săgetari, patru sute; subțiri, căt treceà vĕntul prin ei, și mĕnunței, căt abea erà de doi coți și jumetate celu mai uriașu dintre toți; și căt erau, erà numai picioare de ei; din brău in sus mai nu erà alta, decăt fălcile. Așa-i aleseserĕ. Căpitanul lor erà de doi coți de scurtu la mĕsură, cu fluere cu totu; dar iți cunosceà omul pe al treile dealu, și ochiul lui nu scià de noapte. Cu nevĕḑuții lui se ințelegeà in șueràturi și chiote păsĕresci. Cănd le chioteà odată, cum scià numai elu, au și peritu toți in pămĕntu; nu mai veḑi in pădure decăt tufe și ramuri și mușchiu verde.

Intr'unu locu pe margina țĕrei păzeà unu hotarnicu de cei ce-su buni de peritu, și nu-i mare pĕcatu de ei, și se uità cu multă grijă in poeana din margina codrului.

Odată numai ce a căscatu tare de somnu, cătu-i s'au inchisu și ochii; și cănd 'și-a inchisu gura, și i s'au deschisu ochii, — — a simțitu, că totu pĕrul de la ceafă și de pe la urechi i se ridică in vĕrvul capului, că totu săngele i se recesce, și că i se incurcă toate minților, căte aveà.

Abie putù găndi atăta:

— Pĕcatele mele! E dracul tufa aceea din mijlocul poenei. Voi, tuturor ceriurilor ajutați-mi acuma, să me batu cu o tufă! — Așa a strigatu și a datu cu unu lemnu in tufa cea de dracu.

*) Dreptul de reproducțiune reservatu.

Dar tufa a săritu in lături, şi păḑitorul a inlemnitu de groază, pentrucă tufa se ridicâ din cum erà in patru brănci, şi stete acuma in doue picioare, şi a săgetatu pe hotarnicu, căt l'a scosu din lumea asta.

Tufa aceea erà căpitanul nevĕḑuţilor, Ribonţu Roca, cum işi pusese crengi in cătărămile de la călcăe, de pe la urechi şi din spete pe pielea cea de lupu, care şi-o a meşteritu, după cum ḑiceà elu, că l'a invĕţatu unu inţeleptu fugitu din Samodrachia.

Vara puneà şi elu şi vĕnturaţii lui crengi verḑi in cătărama, toamna crengi uscate, şi işi impleteau cununi din şomoioage de crengurele in plete, şi luau in dinţi şomoioage de frunḑă şi de earbă. Aşa erau ca pădurea şi ca tufele, şi dedeau ochiul de minciună.

Când eşau la luptă in brănci şi in cosoare la cămpu, atunci-şi lăsau peile in tufe sau după copaci; şi dacă nu eşau bine din luptă, fugeau eară după copaci, şi cât ai bătutu in palme, eară s'au făcutu tufă, care jos in tufe, care sus in copaci.

După Belzebum şi după Horca mergea Tunguz, celu cu falca mare, ce-i ḑiceau cumplitul cumpliţilor, cu ceata lui de toporari de cei mai rei, cu piei de ursu, facute fără maneci. Apoi veneau Ciorsu strimbul şi Duba, cu cetele lor de săgetari, cu arcuri de coarne de bou. Alăturea cu ei veneà Ciangu celu stăngaciu şi Bendeguz schiopul, Urdungu celu rĕu, somnorea de Ciuba şi cu Oldur celu cu pĕrul mare; apoi Ogur celu negru şi Ciutu celu minciunosu. Mergeà şi Toncu celu ştirbu cu Tunu celu ce strigà tare, cu Zorumba celu mare la pumni, cu Turna celu colţatu, şi cu Atila celu chioru. Apoi veneà Tizu şi Voicu cu Apur; apoi Bunda, Bolciu, Sulcaru, Taltuşu, Toroc şi Bosurca; apoi Zomor, Ribonţu, Ciupor, Zulta, Turul şi Mogur; după ei Totar, Mamun şi Zadur. Toţi căte cu unu arcu făcutu din coarne de bou subsuori, cu tolbe cu săgeţi in spinare, cu topoare late la mănă, şi la brău căte cu unu inţăpătoru şi unu buzduganu căt capul lui Horca.

După căpitani veneà oastea cea mare; treiḑeci de sute de dontu-magori de cei rĕi, cu fălci turtite, cu ochi turbaţi, şi cu piei de lupu in spate; cu săgeţi, cu lănci şi cu topoare la mănă, şi cu cosoare la brău.

Intr'o noapte s'au aşeḑatu neguri in calea magorilor, şi nici in ḑori nu prea vedeau multu inainte.

Atunci a vĕḑutu Roca, mai marele nevĕḑuţilor, cum unu altu nevĕḑutu, anume Cotunga, deodată numai — nu se vedeà nicăiri, şi că a căḑutu inainte in negură, şi nu i se vedeau, numai călcăele, şi a auḑitu, ca şi cum ar fi bătutu in apă cu palmele. Roca l'a prinsu de fluere in pripă, şi l'a pĕscuitu din apa, strigandu -

— Staţi! staţi, magorilor! că erà să se innece Cotunga. Acuma l'am pĕscuitu eu dintr'o apa.

Atâta a vrutu să ḑică; dar n'a ḑisu totu, şi a remasu cu gura căscată; pentrucă-i a sburatu in ea o pasere subţire cu pliscul de feru, şi cu creasta ascuţită şi oţelită. Şi Ribonţu Roca, mai marele sburătorilor, a sburatu in ceea lume.

Când şi-au căscatu gurile de spaimă şi ceialalţi vĕnturaţi, au remasu şi din ei aşa, cu gurile căscate, pentrucă şi intre fălcile lor a sburatu căte o pasere cu pliscul şi creasta de oţelu. Altora le au sburatu paseri de acele la fălci, altora pe la cote, altora pe la

călcăe. Și pre căți sburători vĕnturați i-au iscălitu paseri de acele cu pliscurile lor nevĕduții aceia n'au mai vĕdutu rade de soare Tufele acele au bătutu rĕdăcini pe locu.

Magorii au inceputu a striga·

— Da oare ce amu pățitu? Arimanii ne incurcă cu negură, cu ripe și cu săgeți pe nevĕdute? Acesta-i Almașul. Și au inceputu a călcăè indăret, ca să-și vină in minți, și să se numere.

Dar s'a ridicatu negura, și au vĕdutu atunci, că-su pe o ripă, și că dincolo de riu pe ceea ripă stau romănii, și dau din arcuri.

— Ne amu luminatu! au strigatu magorii, și intr'o departare s'au opritu. Belzebum a strigatu atunci:

— Tăeți copaci de cei mari; mĕsurați de picioare de podu, și ciopliți scănduri late. Să facemu podu peste Almașu.

Romănii săgetau pre cei ce cărau lemnele la malu. Belzebum a poruncitu dară:

— Se meargă alți doi in locul fie-căruea, care cade. Mulți voru cădè, dar podul va tot cresce.

Romănii erau toți aleși de cei de frunte și băteau săgețile mai departe decăt magorii. Așa n'a cădutu nici unu romănu Magori cădau mulți, și podul nu cresceà.

Sara i-a ajunsu pre alții cădĕndu, pre alții cioplindu.

— Stați! stați! Ce ați făcutu? ce faceți? așa strigâ Tuhutum, sosindu la ei, — să se adune toți căpitanii inaintea mea! Și cănd s'au adunatu, i-a intrebatu măniosu.

— Da ce minți ați avutu, făcăndu punte diua, sub săgețile romănilor? Altmintrile trebue făcutu. Ăntĕi să facemu arderi dulci lui Hodur celui de sus, domnului bătăilor; apoi arderi amare lui Arimanu celui dedesupt, și intunecaților lui.

Arderile s'au făcutu. — Atunci a strigatu Tuhutum:

— Hatumane Horca, și tu Belzebum, luați pre magori in jumĕtate; pleacă tu, Horca, la dealu, tu Belzebum la vale; unde veți da de vadu, pe acolo să treceți Almașul; apoi să năväliți deodată amĕndoi, Belzebum de din jos, Horca de din sus. Dar cum imi veți da de scire, că sunteți gata, ca să notu și eu peste Almașu, să batu eu cu buzduganul meu mai ăntĕi?

Zurba Tudor, prășcariul, a respunsu:

— Așa, că iată atĕrnu io acuma unu cornu de aramă de colțul istu de a stănga cortului teu, și aprindu o făclie de rășină drept innaintea cornului. ca să vĕdu și de peste malu, unde-i Cănd va dice Belzebum, să-ți dau de scire, voiu pune o peatră in prascie, și o voiu invĕrtì, de a sburà și va bate drept in cornu și cornul va cănta. Scii, ca in pădurea Iașilor.

Sciu

Belzebum a plecatu la vale cu doudeci de sute de magori, toporari, nevĕduți, arcași, și lănceri; Horca o a luatu la dealu cu alți douedeci de sute; și au căutatu vadurile.

V.

O pasere prinsă.

Voinicul celu necunoscutu a făcutu o fugă mare cu Ziria in brațe Pe urmă s'a opritu, și intr'unu tărdiu i-a luatu mătasa de la ochi.

Ziria și-a deschisu ochii ca și cum s'ar fi deșteptatu dintr'unu somnu indelungatu; s'a uitatu imprejurul seu, să vadă, unde-i; și a

vĕḑutu, că păreţii ĕi cădeau in capu, căt de strimbu erau de culcaţi, şi erau de pănză. Aşa a inţelesu, că erà intr'unu cortu. După aceasta-şi a opritu ochii la răpitoriul seu, şi i-a risu inima, vĕḑĕndu-lu aşa de falnicu, faţă aşa de frumoasă, ochi aşa de poruncitori, statură atăta de puternică, şi pe care aşa de bine şedeà dolomana, lucrată numai in firu de argintu, şi baera ei o zgardă inşirată din noue smaranḑi.

Cănd şi-a revenitu din mişcarea ăntĕia, a grăitu cu mirare.

— Ah! Unde-su? Tu m'ai răpitu? Aşa dară totu nu-le am visatu! Unde-i tata? Ṣpune-mi, cine ĕşti tu? că nu te-am vĕḑutu intre tinerii, căţi veniau la tata; şi furatu-m'ai in braţe din turnul Jilăului? ori asta numai o am visatu?

— Te am furatu, ăngerul meu. Ierţi-me, că am muritu fără de tine, şi te-am furatu, ca să nu moru? Iartă-me; pentru că me ducu, — să moriu, poate; me ducu in bătae.... Găndi-vei tu la mine, pănă voiu fi in bătae?

— Voiu găndì.

— Ruga-te vei tu ceriului să nu me taie sabiile?

— Ruga. — Dar tu, — — veni vei tu iară la mine după bătae? O! Vino!

— Voiu venì. Dar uita-te vei tu la mine apoi, dacă m'oiu intoarce tăietu şi săngeratu?

— Juru, că nu voiu găndì, decăt la tine, căt voiu trăì.

— Juri, că vei fi a mea cu credinţă in viaţa ta?

— Juru, căvoiu fi a ta cu credinţă in ḑilele mele. O, că de aru perì toţi dujmanii, cu cari trebue să te baţi. Eu-i urgisescu din sufletu. Cine-su ei? Cu cine vĕ veţi bate?

— Cu Tuhutum, şi cu Horca şi cu Belzebum.

— Ah! cum m'am spărietu de reu! Nu mi-i mai spune mai multu. Imi pare reu, că te am intrebatu. Me spariu şi de numele lor.

— Nu ţi-le-oiu spune mai mult. Ha!....

— Ce-i? ce ţi-i? De ce sărişi?

— Me ducu! Remăi cu bine, ăngerul meu!

— Acum noaptea sbori?

— N'auḑişi nimicu? N'auḑişi, cum me chemarĕ?

Voinicul sburâ din cortu; şi de pe drumu strigâ:

— Să nu eşi din cortu, pănă voiu venì eu, că ai peritu! Şi să nu uiţi, că ai juratu, că eşti soţia mea pănă la mormĕntu. Să nu uiţi, că ai juratu aşa! — Apoi s'a pierdutu in intunerecul codrului.

VI.

O zare in noapte.

Pe malul Almaşului ardeau focurile de taberă, şi băteau zarea departe in intunecimea nopţii.

Imprejurul focurilor steteau armaţii cei bĕtrăni; toţi viteji vechi, oţeliţi, căpetenii tari. Aşa Cliţu de la Jiu, mare visternicu; Pintea de la Lupa, armaşu, Tuzu, Oncu, Şerpanu, Lupu şi Pojaru, logofeţi; Buzdugu, Bolovanu şi cu Ponoru, tot logofeţi; Cimbru, Butu, Cornu, cu Silvanu şi cu Vintilă, căpetenii, Ţepariu şi Clanţu, căpetenii; Barbu de la Petroasa, spătariu, Conţu de la Alba, vameşu, Puiu de la Pancotamare comisu, Corbu de la Severinu, uşeriu; aşa Turzu,

Măgură, Glica, Torpanu, Orancia, Codru, Pumnu, Struia, Cumanu, și Falcă, și Halduru; apoi Vicolu, Dumbrava, Popea, Tulea, Titu, Ulea, Silionu, Cozarca, Dunga și Gora. Și mulți alții, pieptoși și cu sabii vechi, știrbate căte de noue ori, și iară ascuțite.

Multe sfaturi nu făceau armații lui Gelu; va fi ușoru a-i duce in bătae; toți sunt căpetenii. Ei dară așteptau in pace, să treacă din noapte, să lumine zorile. Apoi-și voru lua iertăciuni unii de la alții, și voru cădè cu toții luptăndu-se.

Odată strigâ Halduru:

— Uitați-ve colo peste Almasu!

Toți s'au uitatu acolo. Si ce au vědutu? Au vědutu luminăndu-se unu focu mare. Toți s'au redicatu in picioare fără scire, și s'au inșiratu pe malul riului. Brațele unora s'au redicatu pe umerii altora. Toți priviau fără suflare, și vedeau stature negre in zarea focului celui de departe, căt numai p'intre stělpii acei intunecați se vedeàu flacările.

Lupu șoptì:

— Voru fi făcăndu arderi mamonilor lor, și oru fi mormăindu vorbe de blăstemu in capul nostru . . . .

In zare se vedeau sărindu fiinţe intunecate.

Tuhutum deduse porunca:

— Faceţi arderile bătăci!

Taltușii cei ințelepți au luatu șepte berbeci albi, și au făcutu ardere curată celui de sus din nori, sărindu imprejurul focului și strigăndu:

— Hodur! Hodur! Durogo! te mocu hodocu-nocu ura! adecă: Tu, doamne alu resboaelor! tunătoriule, celu ce ești domnu peste taběra noastră; — vezireld șereg teed; pověţuesce-ţi oastea ta; — menci veretetes-tel, scapă-ne, să nu eșimu bătuți.

Robumbanii au luatu șepte scorpii, și au făcutu ardere amară celui din intunerecul de sub păměntu, sărindu tot indărět și sbierăndu:

— Arimanu! Arimanu! tu suflarea vicleniei și a nepăciuirilor, pune intunerecu in sufletele dujmanilor, și inimile lor să ingheţe! și de supt păměntu să isbucnesci cu focu in temeliile caselor lor!

De pe cela malu se uitau romănii, și vedeau, cum joacă dujmanii, la zarea focului, și cum s'a stinsu pe urmă.

Odată numai au zăritu, cum dincolo de Almașu in depărtare adăncă in greul intunerecului aprinde cineva o făclie, care ardeà apoi cu pară roșie.

Unu osteanu, anume Dulonu, a grăitu atunci cătră Gelu:

— Doamne, vedi tu zarea făcliei aceleia colo in depărtare? Acolo-i Tuhutum in cortu. Magorii nu se audu vii dincolo. Ce mi-i da, dacă-ți voiu aduce fălcile lui Tuhutum in zori? Eu-su venitu de departe; și m'am invěrtitu pe lăngă multă lume; și multe am lucratu. Lasă-me, să me ducu!

Gelu a scrășnitu cu urgie, şi-i a rěspunsu:

— Scoate indată toate armele, căte-ți am datu; dă-le lui Pintea in mănă, Pinte, aruncă-le acuma toate in mijlocul Almașului, să le acopere spumele; să nu le mai poarte Dulonu; să meargă la Tuhutum fără ele.

Pintea a aruncatu armele in spumele Almașului. Dulonu s'a spărietu, că-l voru aruncà și pre elu după arme; și a săritu elu singur in valurile apei.

Atunci deodată a scuturatu aerul o poc-

nitură, cum ar fi isbitu o piatră intr'unu cornu de aramă, și a căntatu tot codrul.

— Hah! strigâ acuma Pintea, n'ați vĕḑutu?

— Ce vĕḑutu? Tu n'ai auḑitu, cea căntatu?

— Eu vĕ intrebu, n'ați vĕḑutu zarea făcliei celeia? Când am auḑitu cornul sunăndu, făclia o am vĕḑutu scănteindu; sburau scănteile din para ei. Iat'o-și acuma! iat'o! . . .

Toți s'au uitatu cătră făclia cea departe, și au respunsu:

— Unde-i făclia? Nu-i. O au stinsu. Ascultați! . . . Nu se aude nimica. Magorii s'au așeḑatu la somnu..... Tăceți.... Să ascultămu! . . . . . Tăcere . . . .

Gelu ḑise atunci:

— Tăcerea asta nu-i a bună......Nu-su vaduri pe aproape?

— Ba sunt.

— Sunt vaduri? . . . . O, acuma dară înțelegu tăcerea. La arme! Cu toții să plecați! Faceți-ve in jumĕtate. Tu, Torpane, cu soții tei pleacă pe malu la vale; tu Măgură și voi ceialalți la dealu. Eu . . . . eu rĕmănu aci, pentru că audu pre cine-va venindu drept cătră noi. Butu, Cornu, Dumbravă, Codru, voi remăneți cu mine aci.

Romănii s'au depărtatu in doue laturi, și nu se mai vedeau.

Gelu stetea cu Dumbravă și cu ceilalți in așteptare. Odată vĕḑù ceva negru intrăndu in Almașu de cela malu. Elu a intrebatu:

— Cine-i acolo? Respunde, ori dau cu lancea! Cine ești?

— Te vei căì, că m'ai intrebatu; pentrucă iți va ingheță inima, dacă-ți voiu spune, cine-su.

— Cine ești?

— Tuhutum, fratele lui Belzebum!

— Și dacă ai fi insuși Belzebum, tot teașu tăè! Eși din apă! Da nu mai ai soți?

— Și dacă ai mai fi cu alți patru căpetenii, tot așu trece Almașul singur.

— Pentrucă scii că numai unul s'a bate cu tine.

Tuhutum a datu de margine, și nu puteà eșì negrul cu elu. Gelu i-a intinsu măna, și l'a scosu la malu.

Tuhutum a datu pintini negrului, și a sburatu cu elu departe de Gelu. De acolo a strigatu:

— Gele! acuma te incinge! Care ți-su armele? Ale mele-su lancea de ințepatu, buzduganul și dinții de sfărămatu, și ochii de infioratu. Dar apărarea ta care-i? Respunde răpede. Că mai sunt patru cu tine; și când voiu plini rândul cu toți? Și apoi cine scie, căte mii veți fi de douĕ laturi? Dar mai bine sai fără respunsu! Trebue să ve numĕru răpede . . . Dar dacă ți-i frică ție, cată voiu fulgerà eu in grămadă . . . . Ingroziți-ve acuma cu toții!! . . . .

Strigăndu așa, Tuhutum a săritu spre Gelu in goană turbată, cu lancea in stănga, cu buzduganul ridicatu in dreapta.

Gelu cu ai sei i-a feritu din cale; și Tuhutum a sburatu p'intre ei departe. Gelu i-a grăitu atunci:

— Nu te pripì atăta! să-ți respundu ăntĕi, care mi-i apărarea? Apĕrarea-mi este iubirea mea și a neamului meu cătră țĕrĕna, care o calci. Și urgisirea ta vor fi tablele pomenirii, care vor scrie, că Tuhutum celu viteazu a invinsu pre trei sute și optu-ḑeci de Romăni cu patru mii de dontu-magori de la Etel-Cuzu. — Tuhutum a scrășnitu din dinți și a respunsu:

— Afurisiți să-ți fie armașii! de ce nu ți-au ridicatu oaste mai mare! Dar — poate n'au aflatu mai mulți oameni de arme in țară.

— Nu erau de față la sfatul legilor decăt trei sute de voinici.

— O, așa dară tot nu mi-i rușine. Tot suntemu aseminea in puteri, pentrucă tu ești cu oaste numai de căpetenii.

— Apără-te acuma, Tuhutume, de mine singur! strigâ Gelu, și se asvĕrlì spre Tuhutum, ca și unu smeu măniosu.

— Eu nu me apĕru; numai taiu și sfăramu. Apără-te tu de buzduganul meu și de dinții mei, care ăncă nu m'au datu de sminteală! Așa a urlatu Tuhutum, asvĕrlindu-se spre Gelu ca și unu bălauru turbatu . . . .

Și s'au lovitu amĕndoi in sboru aprinsu.

Buzduganul lui Tuhutum a sfărămatu din peptul lui Gelu. Sabia lui Gelu a tăietu fruntea lui Tuhutum și ochiul stăngu.

Pre Gelu l'a prinsu in brațe Cornu. Tuhutum a intorsu friul, și a notatu cu negrul lui peste Almașu.

Cele douĕ aripi se incinserĕ de mult in bătae cruntă. Magorii dădeau din săgeți, și băteau cu buzdugane cătrănit. Dar Romănii scieau, căți-su, și făceà unu cătu ḑece; așa pănă cădeà unu Romănu, nouĕ magori iși inchideau ochii mai ăntĕi. Noaptea căntà de zuraiul scuturilor, cum pocneau in ele topoarele și buzduganele.

Din partea de la vale erà Belzebum cu ai lui. Din acolo se auḑì urletu mai mare. Gelu dară a plecatu in acolo cu soții sei.

La fiecare clipită incetà căte unu scutu de a mai zuruì, incetà căte unu brațu de a mai bate, — cădeà căte o stea de pe ceriu. Zuraiul de ce de ce se apĕsà.

Când a ajunsu Gelu aproape de aripa de la vale, a vĕḑutu cum s'au răritu magorii cei ce mai băteau, cum s'au inmulțitu cei ce nu mai sciau, că s'au bătutu. Și când a sositu in răndu, acolo numai Torpan mai stetеà din Romăni, și tăià chiar pre Moguru, când i-a sburatu și lui o piatră in frunte, și a căḑutu și elu, și s'a impĕcatu cu pămĕntul.

Dintre magori mai stetеà Hatmanul Belzebum, căpeteniile Ciuporu, Ribonțu, Zomor și Turul, cu buzdugane; in urma lor Zurba Țudor cu prascia.

Belzebum a și datu din pintini, și a săritu spre Gelu cu buzduganul ridicatu. Pĕrul lui celu negru fălfăeà in vĕntu. Gelu i-a strigatu:

— Tu ești Belzebum! nu altul! Hetmagorul i-a respunsu:

— Ḑi remasu bunu pămĕntului!

— Remasu bunu iți ḑicu ție! pentru că tu vei remăneà aici, respunse Gelu, și a isbitu o lance, și l'a ințepatu in gătu. Belzebum s'a resturnatu peste capu.

Acum au săritu Ciuporu cu Ribonțu, cu Zomoru și cu Turul, spre Gelu; dar li s'au pusu in cale Cornu, Butu, Dumbravă și Codru, și s'au incăeratu cu toții in lupta cea de pe urmă.

Cornu și cu ai lui mai mult apărau pre Gelu; așa apoi au căḑutu unul după altul și ei și magorii. Gelu a remasu singuru.

Țudoru, prășcariul, iși infășurase prascia imprejurul brăului, o a luatu spre Almasu, — și nu l'a mai vĕḑutu nimenea.

Gelu dacă s'a vĕḑutu singuru, s'a intorsu earăși de unde plecase; s'a opritu unde a fostu mijlocul taberei, și s'a uitatu impre-

jur; dar n'a vĕḑutu nimica; a ascultatu in toate părţile; dar n'a auḑitu nimica.

— Cum va fi ajunsu aripa ceealaltă? şoptì elu cu ingrijire apăsătoare, şi a trecutu inainte la dealu, stringĕndu-şi sabia cătră pieptu.

Când s'a apropietu de locul căutatu, pace adâncă l'a priimitu . . . Toţi . . . toţi tăceau . . . . muţia ţintirimului.

Gelu a suspinatu adâncu, şi a ridicatu ochii, de s'a uitatu imprejur ăncă odată, şi a plecatu.

Elu nu vedeà nimică; dar pre elu ilu vedeau doi ochi de dincolo de Almaşu de după o tufă.

VII.

Tropote in intunericu.

Pre Gelu ilu duce orbesce unu doru nemărginitu, să caute pre Ziria, să o mai vadă odată inainte de a murì. De marele armaşu şi de oaste nu-şi mai puteà aduce aminte. Bietul Vulturul lui celu albu, abia ilu duceà in şea, ca şi cum ar fi sciutu şi elu, că Gelu-i cu jale grea in pieptu.

Intr'o noapte treceà pe la valea Căpuşului, tristu, ca şi inainte. Cum ilu sfărămase la pieptu buzduganul lui Tuhutum, de atunci numai cu puterea voinţei işi mai ţineà sufletul.

Sub o dumbravă numai ce se deşteptâ ca din somnu, că se audu tropote apropiindu-se. S'a intorsu indărĕt, şi s'a vĕḑutu intre cinci călăreţi intunecoşi.

Unul a strigatu:

— Acesta-i? — Altul a respunsu: Acesta. Celu d'ăntĕiu a ridicatu atunci unu toporu, şi a vrutu să dee in capul lui Gelu. Dar elu 'şi a incordatu puterile ca fulgerul şi a datu in elu cu sabia, căt i-a sfărămatu capul. Dar intr'aceea a datu altul in pieptul lui Gelu, şi l'a atinsu rĕu. Pre acela l'a tăetu unu al treilea, şoptindu lui Gelu ceva.

Gelu se intărì in inimă, şi şoptì in graiu de bucurie dulce:

— Ah! Până atunci trebue să trăescu! Până atunci vreu eu să trăescu! — —

* * *

Ziria de o mie de ori a muritu de frică până i-a intărḑietu soţul in bătae.

Odată numai l'a auḑitu sosindu, şi i-a sburatu la pieptu, jucăndu-i inima de fericire nemărginită. De bucurie a suspinatu, când a grăitu:

— Scumpul meu! ai venitu? Spune-mi şi tu, că eşti tu şi că ai venitu; că atăta m'am temutu, că nu-i mai venì! Da aici la frunte? Te-or fi tăetu! Ah! stăi, să te legu eu mai bine. Legăndu-te iţi voiu cănta despre vitejia ta, şi după fie-care căntecu voiu face căte o afurisenie asupra celui ce te-a săngeratu.

Şi Ziria a căntatu despre vitejia voinicului sĕu, şi la tot căntecul făceà căte o afurisenie pentru celu ce-lu a săngeratu. Intr'o dimineaţă şoptì de din afară unu graiu:

— Ascultă, Doamne! L'am prinsu sciindu-lu pe unde să-lu cautu. Eu l'am şi tăetu. Vine. E aproape.

Soţul Ziriei sburâ afară. Ziria auḑi şi strigâ:

— Pre cine a tăetu? Acesta-i Dulonu. Ĕi cunoscu graiul.

Soţul ei strigâ atunci:

— Pei şi tu Dulone, dacă l'ai tăetu.

— Nu l'am tăetu! Nu l'am tăetu. Numai l'am arătatu celorlalţi. Aşa a respunsu Dulonu. Dară a fostu pre tărḑiu, căci elu tot a sburatu din viaţă.

Curăndu după asta s'a deschisu in doue pănzele cortului, și Ziria pre cine a zăritu intrăndu? Pre tatăl-sĕu!

Vai biatei inime tinere!

Cum o a săgetatu cunoascerea, că-i tatăl-sĕu, mănele-i au sburatu de-i au acoperitu ochii. Săngele-i s'a aprinsu in față, și a cădutu in genunchi, infiorată ca celu ce a ajunsu la locul perdărei.

Tatăl-sĕu și-a simțitu puterile crescăndu de fericire, și o a strinsu in brațe, fără să poată grăi unu cuvĕntu. Numai o serută in frunte.

Ziria s'a ușuratu in lacrimi, și a grăitu in tremurul inimei.

— Și tot nu me afurisesci? — — — —

— — Tată! tu tot nu me afurisesci? — — Te mai intorci cu fața cătră mine? — — Nu me calci cu picioarele?

— Nu, fiica mea, Ziria mea.

— Oh! Oh! Acuma, — acuma vĕdu, căt de rĕu am făcutu!!

Tatăl-sĕu-i a mai respunsu in șoptire de moarte:

— Eu fiica mea, — eu moru. Tuhutum m'a sfărămatu cu colții buzduganului sĕu. Numai cu puterea voinței mi-am mai ținutu sufletul, pănă te voiu vedè, și să moru apoi. Acuma dară nu mai potu, să fiu și judecătoru. Și pre mine me va judeca pomenirea neamurilor, că de ce am alergatu acuma după tine, și am lăsatu pre armașii mei singuri, să aducă oastea. Dar acuma-su numai și numai tatăl tĕu, dulce fiica mea. Dacă ai făcutu rĕu, nu te mai potu urgisì; numaí a te plănge, atăta potu; căci din fapta ta se va plinì și urgisirea ta! . . . Nu te ingrozì. Asta nu-i lege. Ci numai vorbă bĕtrănească.— — Vedi, să se aleagă domnu viteazu; că trebue apărata țara de străini. Dacă nu-i viteazu soțul tĕu, să nu se aleagă . . . Fii fericită! . . . Eu acuma . . . me ducu . . . de pe pămĕntu . . .

Ziria a remasu orfană jelnică. Nici soțul sĕu celu falnicu nu o a mai pututu măngăè. Inaintea sufletului ei ardeau numai cuvintele tatălui său, și-i infiorau pieptul, cum ar fi fostu cuvinte scrise cu flacări amenințătoare:

„ . . . . din fapta ta se va plini și urgisirea ta . . . .“

Odată apoi a trimisu pre unu omu, să caute unu locu in țară, unde să se așede osămintele cele scumpe, sub o dumbravă tăcută, pentru pacea somnului celui nemărginitu.

In țara Ardealului a eșitu vorba aceea, că magorii și romănii au cădutu toți la Almașu, cu Gelu cu totu; și că pre Tuhutum nu l'a vĕdutu de atunci nimene.

(Va urma.)

I. Popu Florentin.

Opul lui Edgard Quinet „La Création“

La Creation par *Edgard Quinet* 2 vol. gr. in 8-o 1870. Paris, Librairie internationale.

Sub acestu titlu a apărutu nu de mult unu opu de o mare insemnătate, despre cuprinsul căruia voimu a da o samă cetitorilor acestei foi.

Autorul este unul din oamenii cei mai insemnați ai Franției și in genere ai timpurilor de astădi. Poetu, istoricu și filosofu, elu e unul din acele suflete alese, care, puternice atăt prin inima căt și prin spiritul

...mesci, putĕndu-le privì in intregimea lor. Potrivitu cu aceste inzestrări naturale sunt și studiile cărora și-a dedatu elu viața. După ce in decursul unui timpu indelungatu se ocupâ mai alesu cu sciințele istorice, morale și politice, cu sciințele spiritului in genere, își intoarse de vr'o căți-va ani incoace studiile și cercetările asupra naturei, in mijlocul măreței lumi a Alpilor unde exilul ilu silì să se retragă. Acolo inima simțitoare a poetului se trędì earăși sub puternica inriurire a mărețîi naturi, ănsĕ nu ca altă dată in timpul tinereței, pentru a o insoțì dorului și tănguirilor sale, ci pentru a-i pĕtrunde taina la lumina sciinței. Resultatul unor adănci cugetări asupra lumei in intregul ei este espusu in opulu ce-lu avemu inainte, și pe care Quinet insuși ilu insamnă ca „fructul coptu al vieței sale.“*)

I.

Studiul naturei ce incunjură pe omu are doue efecte asupra minței lui: ăntĕi, ilu pune in stare să-și supună natura scopurilor sale, prin descoperirea legilor ei și indreptarea lor apoi spre mulțămirea trebuințelor lui; al doile, inriuresce asupra tuturor ideilor sale, schimbăndu inșirarea in care se aflau pănă atunci, care inșirare nu este altă ceva decăt credințele și opiniile, spiritul unui timpu, a unui poporu. Astfeliu, cănd omul a aflatu care este causa fulgerelor, elu a intrebuințatu descoperirea lui pentru a se apără de trăsnetu prin unu paratoneru; ear pe de altă parte, această descoperire a nimicitu in mintea lui superstițiunile, prin care pănă atunci iși esplicà acestu fenomenu, precum carul Sfăntului Ilie sau alte de aceste.

Din causa acestei inriuriri asupra spiritului in genere, descoperirile naturale contribuirĕ in mare parte intru a aduce spiritul europeanu la starea in care se află astădi. Pentru a ne lămurì mai bine modul inriurirei, să ne găndimu ce efectu a pututu să producă asupra spiritului europeanu marea descoperire a invĕrtirei pămĕntului in jurul soarelui și in jurul seu.

Căt timpu omul credù că intreaga boltă cerească se invĕrte in jurul pămĕntului erà foarte naturalu ca să se creadă pe sine de centrul universului intregu, de ființa, de neamul, pentru care toate s'au făcutu și de a căruia esistență și peire stă legată esistența și ruina universului intregu. De aice ideea despre posiția cu totul escepțională și privilegiată a omului. Elu este singura ființă creată „după chipul și asemănarea lui Dumnedeu,“ singura pe care Dumnedeu o indreptează prin povățuirile sale. Pentru ea soarele să opresce pe ceriu, și legile naturei iși perdu puterea lor. Pentru bucurarea și fericirea omului s'a creatu ceriul cu stelele, marea cu pescii, pămĕntul cu plăntele și vieatoarele sale; pentru elu și esistă toate aceste, ear la peirea neamului omenescu, formulată de simțimentu religiosu sub credința in a doua invicre, soarele se va intunecà, luna nu-și va mai da lumina sa și stelele se vor prăbușì de pe firmamentu. . . . Prin adĕvĕrul că pămĕntul e numai unu atomu in universu, o planetă din cele mai mici ce aleargă in jurul soarelui, care elu insuși nu e decăt una din măruntele stele ce sclipescu, cănd elu

*) Vedi prefața.

s'ascunde, in afundul spaţiurilor, prin descoperirea acestui adevĕru, ḑicu, toate se schimbarĕ. Odată cu pămĕntul devenià şi omul unu atomu in numĕrul fiinţelor universului. Nu mai erà elu unicelul creatorului; nu puteà să mai fie singurul privilegiatu. Credinţa in minuni făcute pentru omu scăḑù din ce in ce, şi in genere toate credinţele religioase basate pe vechiul sistemu al universului se modificarĕ sau se stinserĕ in faţa noului adevĕru.

Acestu esemplu specialu să ajungă de o cam dată. Cu espunerea ideilor lui Quinet vom avè ocazia de a arĕtà mai pe largu inriurirea unei mari descoperiri naturale asupra stărei spiritului in genere. Caracterul generalu a acestei inriuriri, ori de la ce descoperire naturală aru proveni, este deprinderea spiritului cu ideea de *lege*. Invenţiunea barometrului, a termometrului, a telegrafului, a drumului de feru şi toată mulţimea descoperirilor de legi fisice prin care asemine invenţiuni furĕ mai ăntĕi mijlocite, avurĕ deci pe lăngă toate celelalte efecte, unul şi acelaşi efectu generalu asupra spiritului omenescu, anume, ilu deprinserĕ din ce in ce mai mult cu găndirea, că tot ceea ce se petrece in lumea esterioară este resultatul unor *legi nestrămutabile* care predomnescu asupra fenomenelor naturei. Progresul sciinţelor naturale, care grăbesce pe ḑi ce merge, nu este alt ceva decăt pătrunderea tot mai intinsă şi mai adăncă in legile după care se petrecu fenomenele naturale. — Această deprindere a spiritului de a intrebà ori unde vedeà producĕndu-se unu fenomenu naturalu: care e legea in puterea căreia se produce? nu puteà să remănă fără inriurire asupra celorlalte sfere a cugetărei omenesci. Şi pentru fenomenele spiritului işi pune omul aceeaşi intrebare; şi pentru aceste se născù tendinţa de a cercetà legile care domină producerea lor. In desvoltarea limbilor, dreptului, religiunilor, in desvoltarea istorică in genere, de asemene in producerea şi consumarea avuţiei popoarelor, in fenomenele morale şi intelectuale atăt a popoarelor căt şi a indiviḑilor; peste tot locul spiritul nu se mai mulţămì cu insemnarea intĕmplării, ci incepù a cercetà causa pentru care s'au produsu, şi care reviindu earăşi, aru produce tot atăt de sigur acelaşi efectu, ca şi acelu ce o căldură de 100 grade produce in totdeauna, sub presiunea obicinuită a atmosferei, asupra apei, reducĕndu-o in aburi.

Această tendinţă de a cercetà legile după care se producu şi fenomenele spiritului este caracteristică timpurilor moderne. Din ea s'a născutu sciinţa economică, sciinţa psichologică, sciinţa istorică, şi in genere s'au introdusu in toată cugetarea omenească asupra producerilor spiritului insuşi *ideea de lege* care dă acestei cugetări caracterul sciinţificu adevĕratu. Ea tinde să pună pe omu in stare de a calculà şi a prevedè evenementele viitoare a istoriei unui poporu, sau acele a le vieţei sale economice, precum calculă şi prevede astronomul intunecimile de lună sau de soare. Progresul ănsĕ in ceea ce privesce soarta popoarelor, guvernarea lor după o cale sigură şi nu după vecinici incercări, atărnă de la progresul sciinţelor sociale. Precum inaintea descoperirilor naturale omul erà sclavul naturei şi ascultà de ea, asceptăndu binele de la intemplare şi neputĕndu fugì de reu, astfeliu şi in viaţa popoarelor, pănă nu se voru

descoperì legile după care aceasta se indeplinesce in unu modu sănătosu si normalu, omul va fi sclavul mersului lucrurilor, nu-i va fi prin putinţă a indreptà relele ce băntue societatea nici a introduce binele unde va fi de lipsă. Căte puteri minunate nu stăteau ascunse in natură, fiindu chiar unele stricăcioase neamului omenescu, până când elu, dăndu de urma legilor, le aplicâ spre foloasele sale? Materia fulgerului din nori ii servì pentru a transmite găndirea cu repejunea fulgerului; aburul de apă pentru grăbirea şi intinderea comunicaţiunilor peste tot pămĕntul; lumina şi căte-va materii chimice pentru reproducerea inmiită a chipului seu, s. a. m. d. Astfeliu stau şi in societate ascunse sume de puteri minunate, care ănsĕ, fiindcă omul in care ele vieţuescu nu a ajunsu a'şi da samă de ele, trăescu in luptă sau nearmonie şi nu concură impreună la o grabnică şi lină propăşire. Când sciinţa va ajunge a descoperì, societatea va putè să le combine impreună pentru a'şi forma mijloace de propăşire precum şi-a formatu din combinarea puterilor naturei.

Dacă insă omulu in sfera naturei e departe de a fi ajunsu la descoperirea tuturor legilor, cu atăta mai puţin in sfera cea mult mai slabu cultivată a producerei spiritului. Dacă legile cele mai multe a Meteorologiei sunt ăncă necunoscute naturaliştilor, nu trebue să ne mirămu că acele după care trebue guvernatu unu poporu sunt ăncă o tablă mai cu totul albă pentru omenire. Resultatele ănsĕ produse până acuma de sciinţele psichologice şi pedagogice pentru educaţiune, de cele economice pentru viaţa materială, ne arată in destul cum progresul adevĕratu a popoarelor, a omenirei atărnă in mare parte de la acel alu sciinţelor sociale. Ori ce silinţă care duce inainte pe această cale trebue privită ca unu bine adausu tesaurului comunu al omenirei. La aceasta contribue si Quinet prin opulu lui. Elu tinde *a apropia una de alta sfera fenomenelor naturale de acea a fenomenelor spiritului, sciinţele naturale de sciinţele sociale, imbogăţindu-le pe ambele prin aplicarea mutuală a legiloru descoperite in una la fenomenele celeilalte.* Quinet nu face prin aceasta decătu a aduce la consciinţa omenirei culte o mare mişcare ce se petrece in secolul nostru in sinul ei, şi cartea lui e atăt de importantă tocmai pentru că este espunerea unui faptu mare ce mişcă astădi toate inteligenţele.

Pentru a inţelege ăncă aceasta pe deplin, trebue să espunemu şi inriurea contrară a sciinţelor spiritului asupra celor naturale. Constatăndu o inriurire mutuală vomu inţelege mai uşoru găndirea fundamentală a lui Quinet. Caracterul esenţialu alu producerilor spiritului este că se mişcă in timpu, deci că ele represintă totudeauna o trecere din o stare in alta, o istorie. Sciinţele spiritului au toate mai mult sau mai puţin unu elementu istoricu in ele. Dacă aceasta până in timpul nostru nu a fostu atăt de claru esprimatu, causa e numai că sciinţele insăşi a le spiritului erau până astădi in o stare nedesvĕlită. Ele erau mai mult descrieri, espuneri de fapte, decăt sciinţi in adevĕratul sensu alu cuvĕntului, adecă espunerea legilor după care se petrece o serie de fenomene. De aceea in secolul nostru unde sciinţele spiritului ieu o desvoltare atăt de insemnată, vedemu că istoria joacă unu rolu atăt de

mare in ocupaţiunile omenirei. Ori ce sciinţă socială—inţelegĕndu sub acestu nume sciinţele spiritului in genere—conţine numai decăt unu elementu istoricu: istoria dreptului, istoria desvoltărei economice, istoria formelor de guvernu, istoria limbilor, istoria artelor s. a. m. d. astfeliu că istoria nu e atăt o sciinţă specială, pe căt unu caracteru generalu alu tuturor sciinţelor ce au de obiectu fenomenele spiritului. Şi aceasta e foarte naturalu; căci materialul sciinţelor sociale e de a purure schimbătoru. O sciinţă pentru a fi deplină trebue ănsĕ să iee in consideraţie materialul seu intregu, deci nu numai materialul *cum e*, ci şi *cum a fostu;* de aci necesitatea elementului istoricu in toate sciinţele sociale.

Amu vĕḑutu cum prin studiul naturei se introduce in cugetarea omenească ideea de lege, care apoi fù aplicată şi la fenomenele spiritului. De asemene prin studiul acestor fenomene se introduce in cugetarea omenească ideea de desvoltare, istorie, care earăşi nu se oprì numai la obiectele din care fusese estrasă, ci fù aplicată fenomenelor naturei. Deci *precum sciinţele naturale inriuriră asupra celor sociale introducĕndu in ele ideea de lege, astfeliu inriuriră şi aceste la răndul lor asupra celor naturale introducĕndu in ele elementul istoricu.*

Această aplicare condusĕ in modu mai mult instinctivu la o mare descoperire naturală anume la aceea că şi *natura are o istorie.*

De multu, de la Aristoteles şi Plinius se vorbesce de „istoria naturală“, ănsĕ intr'unu inţelesu cu totul nepotrivitu. Sub istoria naturală se inţelegeà şi se inţelege ăncă in mare parte sciinţele naturale *descriptive*: Zoologia, Botanica, Minerologia etc., sciinţi foarte importante in sine, dar care nu au nimica a face cu istoria. A istorisì, vra se ḑică a espune unu şiru de fapte legate intre sine prin causă şi efectu. Istoria apoi presupune o schimbare necontenită a unuia şi aceluiaşi lucru sub inriurirea puterei interioare sau a unor intĕmplări şi imprejurări esterioare. Zoologia, Botanica, Mineralogia etc. intru căt ne invaţă a cunoasce numai constituirea organismelor, compunerea stăncilor, asemănările şi deosebirile lor prin care ne ajutămu pentru a le clasifica — nu conţinu de locu in sine elementu istoricu. Acest nume erà datu oare cum prin instinctu sciinţelor naturale descriptive. Se presimţeà unu mare adevĕru, anume că natura are şi ea o istorie, că a fostu unu timpu in care natura nu erà astfeliu cum este astăḑi, şi că ea a devenitu aşa precum o vedemu numai după unu şiru lungu de transformări.

Scheletele unor animale a căror asemeni nu se mai află intre vietăţile de astăḑi determinarĕ celu ăntĕiu pasu decisivu. De indată ce omul vĕḑù că pe pămĕntu a fostu lucruri şi fiinţi ce astăḑi nu se mai intălnescu, i se născù ideea, că şi pămĕntul cu imbrăcămintea şi vietoarele de pe elu a pututu să fie altă dată altfeliu de cum este astăḑi. Negăsindu nici unu temeiu de a se oprì ici sau cole in adăncimea timpurilor ce se deschideà acuma in trecutu, elu căută să pătrundă totu mai departe in ele, cercetăndu-le urmele in scoarţa pămĕntului şi in rămăşiţele de organismu ce conţine. Atunci totodată i se deschisĕ ochii; elu vĕḑù că şi astăḑi, in jurul lui, pămĕntul işi schimbă

forma, imbrăcămintea, locuitorii de pe elu; vĕḑù cum vulcanii varsă focu şi materii topite din sinul lor, cum marea, lacurile, riurile depunu mălu in fundul lor in care se ingropu rămăşiţe de organisme, cum insule se inalţă şi disparu de pe suprafaţa oceanului, cum părţi intregi de continentu se inalţă sau se coboară necontenitu; elu işi amintì că sunt cutremure care aducu lacuri pe unde odată fusese dealuri sau lucru ominescu, că esistă in amintirea mai intregei omeniri resunetul unui cumplitu potopu; elu găsì scoici şi schelete de pesci pe piscuri ce trecu peste nori, trunchiuri şi frunḑe de plănte ecuatoriale sub ghieţele vecinici a le polurilor . . . elu vĕḑù toate aceste şi cugetâ asupra lor, şi astfeliu i se născù in minte ideea *revoluţiunilor* globului, lucru curiosu, eară unu terminu intrebuinţatu in istoria omenirei aplicatu din instinctu la fenomenele pămĕntului. Din faptele de sub ochi şi din urmele celor petrecute omenirea se convinsĕ din ce in ce mai mult, că pămĕntul, pentru a deveni ceea ce este astăḑi, a trebuitu să treacă prin multe transformări, că in diverse timpuri a presentatu şiruri de munţi şi de văi deosebite, continente şi mări alt-mintrele impărţite şi acoperite de faune şi flore, altele decăt cele ce astăḑi le acoperu. Astfeliu cele şepte ḑile din poesia Evrească se prefăcurĕ in mii şi milioane de ani, şi in afundul timpurilor, in orizoanele veciniciei ce se desfăşurà in dosul omenirei, se vedeà globul trecĕndu, când pe nesimţite, când sub grosave sguduiri, de la forma gasoasă a unei materii aprinse la acea ce o are elu astăḑi.

Această mare descoperire — cu care se poate asemănà din cele trecute numai acea a invărtirei pămĕntului — avù şi are ăncă unu efectu imensu asupra spiritului. Prin Geologie şi Paleontologie*) omul a ajunsu la o concepţiune cu totul nouă despre natură.

Această concepţiune a produsu o revoluţie in intregul spiritu al omenirei culte, ce parte s'a petrecutu, parte se petrece ăncă in adăncul sĕu. Intre şirurile de găndiri aflătoare in spiritul omenirei pe timpul descoperirei, şi masa de adevĕruri nouĕ aduse in spiritu prin acea descoperire, s'a incinsu o luptă care in mare parte ăncă nu e lămurită. Este ănsĕ o lege generală, că ori ce adevĕru nou sfarmă cu timpul toate credinţele contrare lui, ce intălnesce in spiritele in care elu pătrunde; căci e totu atăt de cu neputinţă ca să se mănţină lungu timpu in sufletu credinţi şi convingeri contrare, precum e cu neputinţă ca ḑiua şi noaptea să domnească de odată in universu, de şi in ambele casuri potu şi trebue chiar să fie stări de trecere spre lumină sau intunericu, ca revărsatul ḑorilor sau umbra insărărei.

Quinet caută, prin opul lui, să grăbească această revoluţie, aducăndu-o la consciinţa omenirei, şi desvoltăndu urmările mai indepártate ascunse in adevĕrurile acum primite. Scopul sĕu este „de a introduce revoluţia intelectuală produsă in timpurile noastre de istoria naturală**), in intregul domeniu alu spiritului omenescu; adecă de a stabilì raporturile concepţiunei celei nouĕ despre natură cu artele, limbile, literatura, economia socială şi filosofia“***).

*) Sciinţa animalelor şi plăntelor antediluviane.

**) In inţelesul adevĕratu alu cuvĕntului adecă de Geologie şi Paleontologie.

***) Veḑi prefaţa la inceputu.

Dară factul introducerei elementului istoricu in studiul naturei mai are și altă importanță pe care amu atins'o și mai sus. In legătură cu introducerea ideii de lege in sciințele spiritului, elu ne arată cum sfera naturei și sfera spiritului nu sunt atăt de deosebite, deci nu trebue ținute așa de separate de o laltă cum a făcut'o și o facu ăncă scolile adversare a materialiștilor și spiritualiștilor. Dacă spiritul și natura ar fi ceva radicalu deosebitu, cum s'ar putè aplicà cu succesu principiile deduse din esența unuia asupra fenomenelor celuilalt? Seculul nostru ne infățoșază esemple mărețe de aplicarea legilor sciințelor sociale la cele naturale și vice-versa. De la Comte mai alesu, care poate fi consideratu ca acelu ce a deschisu calea in astă privință, intălnimu mai multe spirite mari care au făcutu să progreseze in modu urieșu sciințele lor respective prin astă metodă. Carey in America inalță Economia politică, cu o treaptă precum nu mai suisĕ de la Adam Smith, prin aplicarea legilor naturei la relațiunile omenesci. Darwin construesce mărețul sistemu a generațiunei speciilor basăndu-se pe legea de populație a economistului Malthus*). — Quinet are meritul cel mare de a proclamà in principiu ceea ce geniile celelalte aplicasĕ oare cum din instinctu. „Naturaliștii și istoricii, ḑice elu, și-au imprumutatu din instinctu unii de la alții spiritul lor; metoada unora a devenitu metoada celorlalți. S'o spunemu fără teamă: această intălnire este celu mai mare evenimentu intelectualu alu timpului nostru."**) In opul sĕu Quinet ne dă o sumă de esemple despre această aplicare, și elu insuși face o aplicare nouă, acea a Sciinței paleontologice la Istorie și vice-versa. Deci in opulu ce studiămu sunt doue sfere deosebite de cugetări, de și strinsu legate impreună.

1) Inriurirea concepțiunei celei noue despre natură asupra intregului cuprinsu sufletescu a omenirei de astăḑi.

2) Aplicarea legilor sciințelor naturale la cele sociale și vice-versa, și in specialu, aplicarea legilor Paleontologiei la Istorie, și a legilor Istoriei la Paleontologie.

De și Quinet nu despărțesce aceste doue sfere, pentru o espunere pe scurtu a unei sume de găndiri atăt de bogate precum o aflămu in opul lui, această despărțire sistematică nu pare greșită, și de aceea vomu trătà succesivu despre ambele punturi insemnate mai sus.

(Va urmà.)

A. D. Xenopol.

*) Alte incercări mai mult sau mai puțin reușite in ceea ce privesce aplicarea legilor naturei la istorie sunt opurile lui Draper și a lui Buckle.

**) I. p. 55.

POESII.

NOAPTEA SINISTRĂ.

Valul geme albu de spume
Vĕntul șueră prin hornu
Ca unu glasu din altă lume
Printr'unu diabolicu cornu.

Noaptea-i deasă, noaptea-i neagră,
Și-al tenebrelor grosu valu
Copere natura 'ntreagă
Ca unu giulgiu sepulcralu.

Tot pămêntul se'nfioară!
Liliecii 'n noapte sboru,
Ear strigoii esu afară
De prin mormintele lor.

La a vêntului suflare
Tristu, sĕlbaticu şuerăndu,
Se aude'n depărtare
Greu pădurile gemĕndu.

Turnuri nalte cadu, se darmă,
Cadu cu sgomotu la pămêntu
Şi-unu surdu urletu de aramă
Se amestecă in vêntu!

Şi ca gure infernale
Ţipu cavernele in munţi;
Munţii mişcă... curgu in vale
Stăncile de pe-a lor frunţi!..

Focul pălpăe in vatră
Tristu ca lampa la mormĕntu;
A pustie cănii latră,
Voci sinistre vinu pe vĕntu!...

Vai! de călătorul care
Rĕtăcindu se află-acum;
Nici o casă... nici o ḑare!
Groaza-i s'aţine 'n drumu.

Vai! d'acelu care-abia are
O colibă pe pămĕntu;
Vĕntul suflă cu turbare
Şi coliba-i sboară'n vĕntu!

Vai! de vasul ce plutesce
Departatu acum de malu;
Naufragiul ilu păndesce
Din vĕntu, stăncă şi din valu.

Dar amaru, mai amaru ăncă
D'acelu trăndavu libertinu
Care'n asta noapte-adăncă
De plăceri beatu şi de vinu,

Pe-a unei bacante braţe
Care-i beată ca şi elu,
Işi consumă a lui viaţă
Fără luptă, fără ţelu!

Priviţi! pilotul pe mare
De pericule incinsu,
Luptă pentru-a lui scapare,
Luptă... dar nu-i ăncă 'nvinsu!

Şi priviţi! pe patu-i moale
Sarbedu, galbĕnu, abătutu,
Zimbindu patimilor sale,
Libertinul e perdutu.

Singuru dĕnsul işi dessiră
Al vieţii sale tortu;
Elu nu luptă, elu espiră;
Elu nu moare, dar e mortu!..

De-unu periculu de-ori ce fire
Cineva poate scapă;
Pentru viaţă, omenire!
Tu ai dreptul a luptă.

Dar de sine niciodată
Cineva nu a scăpatu...
Ḑioa se ivesce... eată!
Groaza, vĕntul a 'ncetatu.

T. Şerbănescu.

Redactoru: *Iacob Negruzzi.*

Tipografia Societăţii Junimea.

No. 12. — Anul IV. Iassi, 15 August 1870.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu pentru România liberă 1 galbenu; pentru Austria 5 fl; pentru Germania de Nordu 1 galbenu; pentru Svițera, Belgia și Italia 15 franci; pentru Francia și Spania 20 franci.

Abonamentele se facu numai pe unu anu intregu: in Iassi la Tipografia Societății Junimea și la librăria Junimea, in Bucuresci la librăria Soccec & Comp.

SUMARIU:

EPIGONII.

Cănd privescu ḑilele de-auru a scripturelor române
Me cufundu ca intr'o mare de visări dulci și senine
Și in juru par'că-mi colindă dulci și măndre primăveri,
Sau vědu nopți, ce'ntindu deasupră-mi oceanele de stele,
Ḑile cu trei sori in frunte, verḑi dumbrăvi cu filomele,
Cu isvoare-ale găndirei și cu riuri de căntări.

Vědu poeți, ce-au scrisu o limbă, ca unu fagure de miere:
Cichindealu gură-de auru, *Mumulean* glasu cu durere,
Prale firea cea intoarsă, *Daniil* celu tristu și micu,
Văcărescu căntăndu dulce a iubirei primavară,
Cantimir croindu la planuri din cuțite și pahare,
Beldiman vestindu in stihuri pe resboiul inimicu.

Lira de argintu, *Sihleanu*; — *Donici*, cuibu de 'nțelepciune
Care, cum rar se intămplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-su pre lunge ori coarnele de la cerbu;
Unde-i boul lui cu minte, unde-i vulpea diplomată?
S'au dusu toți, s'au dusu cu toate pe o cale ne'nturnată.—
S'a dusu *Pan*, finul Pepelei, celu istețu ca unu proverbu.

Eliad zideà din visuri și din basme seculare
Delta biblicelor sănte, profețiilor amare, —
Adevěru scăldatu in mite, sfinxu pětrunsă de'nțelesu.
Munte cu capul de peatră de furtune detunată,
Stă și aḑi in fața lumei, o enigmă ne'splicată,
Și veghiaz' o stăncă arsă dintre nouri de eresu.

Bolliac căntà iobagiul ș'a lui lanțuri de aramă;
L'ale țerei flamuri negre *Cărlova* oștirea chiamă,
In presentu vrăjesce umbre dintr'al seculelor planu;
Și ca Byron, treazu de vĕntul celu selbaticu al durerei,
Palidu — stinge — *Alecsandrescu* sănta candel'a sperărei,
Descifrăndu eternitatea din ruina unui anu.

Pe-unu patu albu ca unu lințoliu zace lebĕda murindă
Zace palida virgină cu lungi gene, voce blăndă —
Viața-i fù o primăvară, moarte-o părere de rĕu;
Ear poetul ei celu tĕnĕru o priveà cu imbătare
Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare
Și astfeliu *Bolintineanu* incepù căntecul seu.

Murĕșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,
Rumpe coarde de aramă cu o mănă amorțită,
Chiamă peatra să invie ca și miticul poetu,
Smulge munților durerea, bradilor destinul spune
Și bogatu in sărăcia-i ca unu astru clu apune,
Preotu desceptărei noastre, semnelor vremei profetu.

Ear *Negruzzi* șterge colbul de pe cronice bĕtrăne
Căci pe mucedele pagini stau domniile române
Scrise de măna cea veche a 'nvĕțaților mireni;
Moae pana in coloarea unor vremi de mult trecute
Zugrăvesce din nou earăși pănzele posomorite
Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș'acelu rege al poesiei, vecinicu tĕnĕru și ferice
Ce din frunḑe iți doinesce, ce cu fluerul iți ḑice,
Ce cu basmul povestesce — veselul *Alecsandri*,
Ce'nșirăndu mărgăritare pe a stelei blondă radă
Acum seculii străbate, o minune luminoasă,
Acum ride pintre lacrimi cănd o căntă pe *Dridri*;

Sau visăndu o umbră dulce cu de-argintu aripe albe
Cu doi ochi ca doue basme mistice, adănce, dalbe
Cu zimbirea de virgină, cu glasu blăndu, duiosu, incetu,
Elu ĕi pune pe-a ei frunte măndru diademu de stele

O așeaḍă'n tronu de auru să domnească lumi rebele
Și iubind'o fără margini scrie: *„visul de poetu."*

Sau visăndu cu doina tristă a voinicului de munte
Visul apelor adănce și a stăncelor cărunte,
Visul selbelor bĕtrăne de pe umerii de dealu,
Elu desceaptă'n sinul nostru dorul țerei cei străbune
Elu revoacă 'n dulci icoane a istoriei minune
Vremea lui Stefan celu mare, zimbrul sombru și regalu.
. . . .

Eară noi? noi epigonii?... Simțiri reci, harfe sdrobite,
Mici de ḍile, mari de patimi; inimi bĕtrăne, urite,
Măsci riḍĕnde puse bine pe-unu caracteru inimicu;
Dumneḍeul nostru: umbră, patria noastră: o frază,
In noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;
Voi credeați in scrisul vostru, *noi nu credemu in nimicu!*

Și deaceea spusa voastră erà săntă și frumoasă
Căci de minți erà găndită, căci din inimi erà scoasă,
Inimi mari, tinere ăncă, de și voi sunteți bĕtrăni.
S'a intorsu mașina lumei; cu voi *viitorul* trece;
Noi suntemu earăși *trecutul* fără inimi, tristu și rece;
Noi in noi n'avemu nimica, totu-i calpu, totu-i străinu!

Voi perduți in gănduri sănte, convorbeați cu idealuri;
Noi cărpimu cerul cu stele, noi mănjimu marea cu valuri,
Căci al nostru-i suru și rece — marea noastră-i de inghețu.
Voi urmați cu răpeḍune cugetările regine,
Cănd plutindu pe aripi sănte pintre stelele senine
Pe-a lor urme luminoase voi asemene mergeți.

Cu-a ei candelă de auru palida ințelepciune
Cu zimbirea ei regală, ca o stea ce nu apune
Luminà a vieței voastre drumu de rose semĕnatu.
Sufletul vostru unu ăngeru, inima voastră o liră,
Ce la vĕntul caldu ce-o mișcă căntări molcome respiră;
Ochiul vostru vedea 'n lume de icoane unu palatu.

Noi? Privirea scrutătoare, ce nimica nu visează,
Ce tablourile minte, ce simțirea simulează,
Privimu reci la lumea asta — ve numimu visionari.
O convenție e totul, ce-i aḍi dreptu măne-i minciună,
Ați luptatu luptă deșartă, ați vĕnatu țintă nebună,
Ați visatu ḍile de auru pe-astă lume de amaru.

„Moartea succede vieții, viața succede la moarte"
Altu sensu n'are lumea asta, n'are altu scopu, altă soarte;
Oamenii din toate cele facu icoană și simbolu;
Numescu săntu, frumosu și bine ce nimicu nu insemnează
Impărțescu a lor găndire pe sisteme numeroase
Și punu haine de imagini pe cadavrul tristu și golu.

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită
Unor lucruri n'esistente; carte tristă și'ncălcită
Ce mai mult o incifrează cel ce vra a descifrà.
Ce e poesia? ăngeru palidu cu priviri curate.
Voluptosu jocu cu icoane și cu glasuri tremurate
Straiu de purpură și auru peste țĕrĕna cea grea

Remăneți dară cu bine sănte firi visionare
Ce făceați valul să căute, ce puneați steaoa să sboare,
Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroiu;
Noi reducemu *totu* la pravul aḍi in noi, măni in ruină;
Proști și genii, micu și mare, sunetu, sufletul, lumină —
Toate-su prafu... *Lumea-i cum este*... și ca dĕnsa suntem noi.

M. Eminescu

TUHUTUM.

Novelă originală istorică. *)

VIII.

Unu brău de spumă.

In marginea unui codru de făgetu se leagănă in vĕntu o dumbravă blăndă, unu bercu inchisu, in linisce neturburată.

Intr'unu locu stă unu desișu, unu crăngu ascunsu și necălcatu de picioru pămĕnteanu, ca și unu altaru curatu, și pre care-lu vede numai de sus ochiul cerului; acolo stau nisce sălcii ca adăncite in tăcere duioasă, ca și cum aru suspinà in jele nepreceputa de minte de omu; ramurile lor se lasă cătră pămĕntu, și pletele lor cadu imprejur in oglinda apelor unui lacu rotundu.

In locul acela se simțesce ca și cum s'ar fi ascunsu cu locuință suflarea păcii, — suflarea iertării, suflarea uitării.

In inima lacului este o palmă de uscatu cu o salcie ca in unu briu de apă. Acolo la rădăcina salciei aceleia vor așeḍà cenușa lui Gelu. Altariul acela n'a auḍitu injurare de limbă pămĕnteană.

Pintre copacii făgetului se vĕdu venindu

*) Dreptul de reproducțiune reservatu.

nouedeci de ostași pedestri cu sabiile incinse dea-dreapta. După ei șeptespredece preoți cântându, și trei sute cu făclii aprinse, inșirați in doue rânduri.

După preoți vinu treideci de copile albe, ca fața cerului, cu pĕrul ca rada soarelui, despletitu, ducĕndu pe brațe cununi de iasomii, și cântându dulce și lin, ca nisce ângeri plângĕtori, cât storceau toate inimile in lacrimi amare, și legănau toate inimele in lacrimi dulci.

Câți le audeau, strigau in sufletul lor:

— O! că de ce mai sunt pe pămĕntu și alte ființe! de ce nu-su in lume numai ângeri ca aceștia!

Acuma veneà sicriul . . .

După sicriu duceau pre Vulturul celu albu, care a purtatu pre Gelu in focurile bătăilor, și a vĕdutu fața morții intr'una cu dĕnsul.

Apoi veneau doispredece aprodi, băeți tinerei, cu pĕrul ca aurul, și duceau pe brațe brâul și armele lui Gelu, care erau numai de oțelu și in petre scumpe, și duceau mărgăritari de lacrimi in ochii lor cei nevinovați.

După băieți urmâ — Ziria. — — — — Cine o vedeà, se cutremurà de jelea ei. Biata inimă! ce purtà ea! Câte odată uità a privì la sicriu; și șopteà nisce cuvinte; — — cine o vedeà atunci, se infiorà de groaza ei. Cuvintele nu le inţelegeà nimene.

Dar Ziria nu mergeà singură. Mai mult o duceà de brațu soțul ei celu falnicu, ca și unu zmeu. Elu erà legatu la capu de a stinga; semnu, că a fostu in bătae, și singuru a remasu dintre români, ca Tuhutum dintre magori.

In urma lor veneau douespredece mame; apoi inţelepţii neamului; și in urma urmelor o sută de călăreți, numai căpetenii falnice, ca soțul Ziriei.

Cum mergeà șireagul acesta prin sinul dumbrăvei, toate inimile gemeau apăsate de tristeță grea. Cuvinte nu se audeau, numai suspine . . . . Așa-i, când suspină o țară de durere . . . .

Sicriul l'au aședatu in inima lacului.

In umbrele crângului eară a luatu locașu suflarea păcei, in tăcere neturburată.

IX.

Dracul șatrarul.

Inţelepţii Ardealului s'au opritu pe o câmpie să se sfătuească, cum se ducă țara de acum inainte, și s'au inţelesu cu toţii așa:

— Ziria-i copila lui Gelu, a alesului țĕrei. Și ea-și a alesu soțu. Apoi dacă și-lu a alesu dĕnsa, elu să fie și alesul nostru!

Numai Dracul, șatrarul, a intrebatu:

— Da cine-i elu? Eu toată țara o am călătoritu, și cunoscu și pre Țiplesci, și pre Cornesci, și pre Floresci. Așa sciu pre ficiorii lui Danu, pre ai lui Tincu, și pre ai lui Corbu; sciu pre Poruți, pre Pintea; sciu cine-i Oprea, Ranta, Clitu, Tunsu, Negru, Butu, cine-i Oncu, Ursu, Romul, Palandu, Ciuru și Buhățel. Mai sciu pre mulți alți voinici tari și cu capu. Dar pre smeul acesta nu-lu am vĕdutu niciodată; nu-i din ei.— Țiclu a respunsu:

— Da nu-lu ai vĕdutu, că numai la Ziria se uità cu grijă; dar jelea nu-lu scuturà nici ca pre noi. Noue ne trebue unu alesu tare; la Ungu in țara Panoniei au mai remasu

magori, trebue să stămu incinși de bătae. Să-lu alegemu dară! Copiii lui vor fi copiii Ziriei, nepoții lui Gelu, celui viteazu; voru crese in toate invĕțăturile și deprinderile aleșilor, și voru fi aleși și ei. — — Să-lu alegemu dară!

Bĕtrănii s'au infățoșatu la Ziria, și Palandu a sucitu odată din mustețe, a pășitu inaintea ei, și a grăitu:

— Fiica lui Gelu! Sfatul bĕtrănilor a judecatu să vie inaintea feței tale, și să-ți ḑică Muma țĕrei; adevĕratu: tĕnĕră mumă, dar a mai judecatu sfatul, că după ce tu ți-ai alesu soțu și apărătoru, noi asemene să-lu alegemu să ne fie Domnu și indreptătoru, de căte ori se va sfătuì și ințelege cu unu sfatu din bĕtrănii neamului. Să fie cum a fostu Gelu!— Ziria a respunsu:

— Eu tremuru, când găndescu la domnie. Să ve respundă soțul meu. Ce va voi dĕnsul, eu voiu ascultà.

Acum s'a arătatu soțul Ziriei inaintea bĕtrănilor. Florea, marele logofĕtu-i a vestitu:

— Doamne! Sfatul seminției noastre eată, te alege noue Domnu, vĕḑĕndu-te alesul domniței, și incredințăndu-se, că ești din neamul nostru.

— Sunt romănu — din inimă!

— Să trăesci, dară! și să ne duci la ḑile fericite și la măriri!

Dracul n'a strigatu: „Să trăesci!“ cum a auḑitu, că a respunsu: „Sunt romănu — din inimă“, Dar Florea a ḑisu:

— Să scriemu așeḑămĕntul, și să-lu iscălimu; apoi să-lu dămu Alesului, să vadă, că noi l'amu alesu, și să-lu iscălească și elu, ca să vedemu, că și elu primesce.

— Așa să fie! au réspunsu cu toții. Numai Dracul nu.

Florea a spusu logofeților celor mici, cum și cum; și aceia au scrisu apoi așeḑămĕntul neamului cu soțul Ziriei, drept alesul sĕu. Bĕtrănii l'au iscălitu; numai Dracul n'a vrutu; apoi l'a iscălitu Ziria, și pe urmă l'au ascernutu inaintea Domnului, să-lu iscălească.

Elu l'a iscălitu in fața neamului.

Florea l'a luatu să-lu cetească și iscălitu. Toți ardeau, să audă, cum se numesce alesul.

Până ceteà Florea in auḑul tuturor, mulți ḑiceau intre sine:

— Acuma să vină mamonul de Tuhutum cu belzebumii lui!!

Florea ceteà acum iscăliturile. Când a cetitu: „Ziria,“ toți au tăcutu ca pămĕntul, asceptăndu fără suflare iscălitura de pe urmă.

Florea cetì:

„Soțul Ziriei,“ și acuma numele:

„Tuhutum!“ . . . .

. . . .

Tunetu a fostu asta?? — — Tunetu cutremurătoru.

Toți s'au scuturatu de numele, ce au auḑitu, in toate inchieturile, ca de o vorbă cu farmecu afurisitu, ce ca o lovitură fioroasă-i a impinsu, de au pășitu indărăt unu pasu, ca de o putere nevĕḑută diavolească. Ochii lor aruncau fulgere asupra feței spărietorului; și mănele lor au sburatu la capul sabiilor . . . .

Pre Ziria o a lovitu o spaimă ca de trăsnetu. Și a aruncatu odată ochii spre soțul sĕu, găngăvindu:

— Tuhu — — —

Groaza-i a amuţitu graiul, şi-i a ingheţatu privirea. A vrutu, să misce, să sboare departe, ca de spărietorul nopţilor; dar a inţepenitu pe locu, ca in groaza visurilor celor turburate. Sufletul ĕi ardeà in cugete muşcătoare:

„ — — — Tuhutum!! — — Tuhutum! Care a sfărămatu pre Gelu, pre tatăl teu celu bunu, la care te inchinai! Tu-lu ai sărutatu! tu-i ai juratu iubire până la mormĕntu!! . . . . . Tuhutum! care-ţi a tăietu pre fraţii tei cei scumpi, — — tu-lu ai alesu de soţu! mai mult decât frate!! — — Tuhutum! care a sfărămatu in focu şi pojaru pragurile ţerei! — — tu-lu ai făcutu Domnu neamului teu! . . . .

Cugetele aceste-i spăriau sufletul, ca nisce vulvoae aprinse, — — şi se invĕrteà lumea inaintea ochilor ei. — —

Dar par'că-i strigà acum unu graiu:

„ — — Tu ai afurisitu pre celu ce a tăietu pre Tuhutum!!!! Ai afurisitu pre — tatăl teu, pe când se apărà de Tuhutum!!

Atunci ĕi venì, ca şi cum i s'ar risipì cerul asupra capului.

Doue mume o au prinsu in braţe, şi o au luatu de acolo. —

Cum au strigatu şi armaţii cu toţii, scrăşnindu in dinţi cu ameninţare:

„ — — Tuhutum!!!! — — — elu agrăitu:

— Fraţilor! De ce ve scutură numele meı intr'atâta? Să sciţi, că numai numele-mi-a remasu din cât eram de rĕu. Ziria m'a imblăḑitu. Şi eu numai la ea me inchinu, decând o am vĕḑutu, de când i-a fostu milă de mine, vĕḑĕndu-me odată la perire. Acuma nu mai sunt, cine am fostu, V'am şi juratu, că sunt românu din inimă. Eată, dau măna cu voi cu toţi, ca să sciţi, cine-su.

Românii-şi au dusu dreptele de pe capul sabiilor in dreapta lui Tuhutum. Dracul se pusese in urma tuturor. După ce-i a strinsu măna Tuhutum, i-a ḑisu:

— Dràcule, chiar diavolesce m'ai strinsu de mănă. — Dracul-i a respunsu:

— Am invĕrtitu toate armele, Doamne, — şi mi s'a intăritu măna . . .

Tuhutum s'a grăbitu la Ziria, şi-i grăì de departe cu blăndeţă ingrijită:

— Domniţă! . . . Domniţa sufletului meu!

Ziria se scuturâ de spaimă, şi-şi intoarse faţa intr'altă parte, tremurăndu de groază. Elu urmâ:

— Zirio! Am datu măna cu toţi fraţii tei. Acuma să dau măna de pace şi cu tine... Nu me auḑi?

— Cum ai datu măna cu fraţii mei? La Almaşu? — — O!

— Zirio! uită-te la mine! — — Şi pre mine m'au tăietu. Aşa-i in bătae. Uită-te numai odată la mine!

— Groază mi-i, şi că te audu! Aidemu! aidemu de aici! Să nu-lu audu; să nu-lu vĕdu; că nu sciu, ce, imi muşcă sufletul! O!! . . . Aidemu! Să nu-lu vĕdu mai mult! că nu-mi aşu mai putè deslipì ochii de elu; — şi ar strigà urgisire cenuşa fraţilor mei; — şi aru strigà blăstemu oasele lor! . . . Aidemu departe de aici!! . . .

Şi Tuhutum n'a mai vĕḑutu pre Ziria mai mult. —

Cum se duceà dĕnsa, fără să-i ḑică unu singuru cuvĕntu dulce, elu s'a uitatu, s'a uitatu după dĕnsa indelungu; şi cum nici nu-şi

a intorsu ochii indĕrăt cătră elu, cu o singură privire macar: — — elu s'a uitatu pe acolo, pe unde o a vĕḑutu perḑĕndu-se in depărtare, ca şi cum ar fi tot mai asceptatu, să-i năluceascǎ faţa uităndu-se la elu; ori să-i pară că-i aude graiul, cum l'ar chemà. Dar cum stetcà nemişcatu in locu, şi privcà in intinderea depărtării, şi ascultà sborul vénturilor; depărtarea nu-i arătà nimica, şi vĕnturile nu-i aduceau de veste nimica. Depărtarea luminoasă ilu ingrozeà cu intunerecu plinu de spărietori şi muţia tăcerii ilu scuturà ca urletele mamonilor de supt pămĕntu.

Peptul lui i-se nălţâ odată in suspinu sugrumătoru; apoi şoptì in durere ne mai purtată:

— — Te ai dusu! te ai dusu!! Zirio! M'ai părăsitu! . . . O! sburaţi! dară, voi, frumuşeţele unui visu răpede de fericiri dulci! — — Şi mie — — ah! pustie-mi remăne mie lumea asta, şi intunecată!! Sbori ferice, dară, visu frumosu! Sbori fericitu! Şi eu — — me ingrozescu singuru de ceea, ce me voiu face acuma. Au sburatu dară blăndeţele! S'au dusu . . . şi eu! . . . . eară-su — Tuhutum! Eară-su eu! — — — — Aidemu la Jilău; Acolo au remasu legi neiscălite. Să le iscălimu! Tuhutum s'a intorsu cătră Dracul, şi-i a ḑisu:

— Dracule! de ce căntăresci topoarele acele? Dă-mi mie unul.

— Le căntărescu, să vĕdu, mai potu invĕrtì pre acestu mai mare? Eată-lu, ie-ţi-lu, dacă-ţi place.

— Dar nu-i pentru mănă de omu toporul acesta. Dă-mi-lu pre celu mai uşoru, că se invĕrtesce mai răpede.

— Pre acestu mai greu mi-lu a făcutu unu meşteru anume pentru mine. Eată-lu, imi mai cunoasce măna.

Sfatul s'a adunatu la Jilău. Tuhutum s'a pusu in frunte, şi logofeţii au cetitu legile.

— Iscălesce acum, Tuhutume, ḑise Tunsu.

— Cum de incepi a-mi strigà, ce să facu? . . . . . . Dar tot voiu ascultà de vorba ta, şi voiu face o iscălitură.

Tuhutum sburâ cu toporul ridicatu, şi sfărămâ pre Tunsu intr'o clipită.

Toţi s'au ingrozitu, şi s'au aprinsu la cugete in clocotu amaru. Dracul a remasu ca peatra; numai din sprăncene apăsâ peste ochi.

Tuhutum mai vorbì:

— Legile aceste nu le voiu iscălì; că nu-mi placu. Voiu face eu legi. Palandu şi tu, Florea, plecaţi indată la Arpadu vizirul, să-mi trimită sfetnici magori. Eată Botond, singuru a remasu din cei patru, ce-mi păzeau cortul. Dĕnsul vĕ va arătà drumul pănă la Arpadu la Ungu.

Florea nu s'a mişcatu, ci a respunsu:

— Scimu şi noi merge la Ungu; dar nu ne omu duce. Nu ai tu aici sfetnici de ajunsu? Nu-i colo Marcu, celu inteleptu? Nu-i Drusu din Teocu? Nu-i Boiu din Lona? nu-i Dracu celu mult umblatu? Nu-i Cicul de la Oltu? Nu-i Buhăţelu, Danu, Cuzu, Tancu? toţi mintcoşi şi precepuţi! Nu-i Crişoiu? Oltea, Cloşcu, Mogu, Palandu, Sulu şi Belcu?

— Dracule, acuma să tai pre Florea; că nu-mi place, căte vorbesce. — Dracul a respunsu:

— Şi mie nu-mi place, să taiu pre Florea.

— Nu-ţi place, să asculţi de Tuhutum?

— Nu!

— Te spulberă dară acuma! —Aşa răcnì

Tuhutum, ca turbatu, și a săritu spre Dracul, cu ochii scănteindu, și cu toporul ridicatu; și-i a isbitu cu tăișul cătră frunte......

Toți au pocnitu in picioare, și — intr'a doua clipită au vědutu pre — Tuhutum cădĕndu indărĕt ..... Și le nălucea ănca in inchipuire, cum li se năzărise toporul lui Dracu sburăndu ca fulgerul, și intălnindu-se in aeru cu al lui Tuhutum, și pocnindu-lu indĕrăt.

X.

Suflarea păcii.

Pintre umbrele fagilor dintr'o luncă tăcută pribegesce o umbră singuratică suspinăndu, și se retăcesce peste puntea de pe brăul unui lacu rotundu.

Umbra aceea e Ziria, — umbra Ziriei. Cine o vede odată, plănge de mila ei; și se tot duce; nu se mai intoarce indĕrăt să o vadă, ca să nu moară de jelea ei.

Dile intregi stetea pe malul lacului, cu ochii cufundați in pămĕntu; și graiu nu trecea peste buzele ei. Peptu-i purtà dureri uriașe, ce nu au graiu, chinuri, ce nu au nume.

Odată se scuturâ din nemișcarea inmarmurită, și — zări, cum venea unu șireagu mare de jelnici.

— Cine s'a fi mai dusu de pe pămĕntul acesta? — Inima i se stringeà ca sub mușcături de focu.

Belcu, marele postelnicu, cu pĕrul albu, a grăitu:

— Zirio! Cerurile au scrisu, că țara noastră eară să vie vĕduvă; — — și Ziria, cea supĕrată, să se deslege din greutățile cugetelor sale .....

— Oh! L'ați tăiatu!! .....

— Nu noi, Zirio. Elu ne tăià pre noi; și toporul cel din măna lui a sburatu spre elu indĕrăt.

— O!! —

Numai atăta mai putù grăì Ziria in durerea ei ardĕtoare; și nu audì, ce mai dise Belcu; ci cădù in brațele a doue femei.

Belcu a cetitu apoi unu jurămĕntu in audul tuturor; și cum ceteà, toți diceau după elu:

„Eată, că ne-amu adunatu toți noi, căpeteniile neamului romănescu, și aședămu jurămĕntu aici la mormĕntul lui Gelu, și jurămu, că rĕu amu făcutu, alegăndu noue domnu pre unul din neamu străinu; fie și soțul domniței! — Și eată, că jurămu, că nu vomu mai face, cum amu făcutu. Jurămu tare și in numele nepoților și strănepoților noștri, ei jurăndu prin gurele noastre, și prin găndurile noastre, să nu se pomenească in vecii viitori fată cu sufletu din semințiile semințiilor noastre, care ar face cum amu făcutu noi."

„Așa dară ridicămu afurisenie, lor de spaimă și de invĕțătură: — afurisenie să fie! afurisenie și blăstemu să cadă asupra capului aceluia, care ar mai dice, și ar sfătuì in neamul nostru, să calce jurămĕntul, ce amu juratu, și să-lu facă prafu și pulbere in sama vĕnturilor uitării."

„Așa amu juratu; — așa jurămu;—și așa vomu jurà in găndul nostru, și in fiii fiilor noștri."

„Și amu scrisu aședămĕntu, drept dovadă și pomenire."

„Ear de iscălitu ilu vomu iscălì chiar pe mormĕntul lui Tuhutum; — — și voru intelege toți cei ce voru intelege ... și se va precepe mintea lor."

„Și pentru aducere aminte in toți vecii viitori, vomu intemeeà locașuri aici; și să le fie numele „Iscăleu," să se scie, că aice amu iscălitu jurămĕntul."

„Și eată, că iscălimu toți cei ce suntemu față:"

„Eu, Belcu, mare postelnicu, apoi eu, Palandu, mare hatmanu, și eu, Crișa, mare păharnicu; Țicău, mare visternicu; Florea, mare logofĕtu; Drusu, mare vornicu; Boiu, părcălabu; Dracu, șatraru; Cicu, spătaru; Buhățel, comisu; Cuzu, stolnicu; Danu, logofĕtu; și noi: Tancu, Cloșcu, Sulu, Oltea, și Mogu."

Toți amu iscălitu.*

Printre umbrele crăngului celui pacinicu a mai pribegitu umbra Ziriei, șiru de ani. Și cum treceau ani după ani, valurile fiorilor din trecutu s'au dusu de pe fruntea ei; și fața ei luminà numai in rade de zimbetu seninu.

Intr'unu tărdiu au ajunsu trei marmure pe uscatul din brăul lacului celui rotundu. Trei umbre s'au liniscitu sub petre de sbaterile viețuirii pe fața pămĕntului.

Dar roata dilelor nu stă; și stinga făpturei nu se opresce.

In șirul anilor s'au resturnatu povoaele de pe costile dimprejur, au intorsu cele trei marmure cu capu in jos, și le au mĕturatu in părți necunoscute. In locul lor 'și-au săpatu drumu spumele povoaelor; și dau p'acolo valuri peste valuri, fără adormire.

I. Pop Florentin.

Esposițiunea artiștilor in viață

la Bucuresci.

Deasupra micii galerii de tablouri din academia din Bucuresci, se cetesce titlul pomposu: *Esposițiunea artiștilor in viață* — Nu s'ar crede, după această firmă că in șiru de secule provinciele Române au avutu pictori și sculptori vestiți și că in academia de Bucuresci se espunu numai operele artiștilor ce trăescu ăncă, pentru a se putè judecà dacă ei au urmatu, ajunsu sau intrecutu pe nemuritorii lor predecesori? — Așa ănsĕ iubesce generațiunea presentă a-și impodobì cu titluri și numiri strălucite nisce mici merite indoelnice și ori căt ar protestà foaea nostră contra acestui abusu, elu iși urmează calea cu o consequență imperturbabilă. Ce amu crede noi despre cei bĕtrăni, când, espuindu nisce icoane de altaru nou zugrăvite, aru fi disu că facu o *esposițiune a artiștilor in viață?* ... ce voru dice urmașii noștri despre noi? ....

Dar să lăsămu aceste reflecțiuni care ne se impunu totdeauna când audimu fanfarele cu care se buciumă meritele noastre literare și artistice presente, și să aruncămu o privire asupra tablourilor și desemnurilor espuse, ale căror numĕru totalu e de șesedeci și trei.

De D. Aman sunt doue tablouri: Unul represintă *nisce negutătorese care vĕndu juvaeruri intr'unu haremu* și altul intitulatu: *unu pĕscaru.* Celu ăntĕiu tablou face efectul a nu fi isprăvitu: grupul din dreapta unde se ținu negutătoresele a reeșitu mai bine, ear celu stingu ne pare cu totul greșitu; femeile din haremu privescu cu indeferență dinaintea lor, când ai crede că tocmai juvae-

rurile şi podoabele ce li se arată ar trebuì să le intereseze. Figurele lor sunt reci şi atât de puţin espresive incât una samănă cu alta. Deşi lumina cade numai asupra unei părţi a camerei, umbră nu se vede: pe ici pe colo e indicată, dar nicăiri executată.—*Pĕscarul* ne pare a fi mai slabu ăncă şi in idee şi in formă. Fundul tabloului e vagu: nu se cunoasce dacă aglomerarea de colori din fundu represintă o stincă sau o casă. Umbrele sunt greşite: după cum cade lumina, pĕscarul nu ar trebuì să fie acoperită de umbră: elu e pe malu, lumina se'ntinde asupra totu ce este in juru, numai elu e negru fără a se sci pentru ce.

D. Stăncescu espune vo optu desemnuri şi pasteluri destul de bine executate. Portretele sunt asemĕnătoare, mai cu samă ale D-lor Alexandri şi I. Eliad Rădulescu. Altă valoare artistică nu trebue căutată.

De D. *Leca* este bătălia de la Călugăreni, tablou mai vechiu, cunoscutu de mult. Meritul lui a fostu contestatu chiar de aceia care la unu tablou caută mai mult Românismu decăt arte. — Tăcemu despre dĕnsul.

D-nii *Dan, Florescu, Ilenţia, Mărinescu, Verussy, Constantinescu* şi D-na *Polisu* espunu mai multe portrete şi desemnuri unele mai bine, altele mai puţin bine executate. Portretul Domnitorului *(Verussy)* nu-i tocmai asemănătoru. Portretul părintelui Genadie *(Constantinescu)* pare a fi reuşitu: figura e expresivă şi caracteriscă; măna dreaptă ănsĕ, ridicată spre binecuvĕntare nu e deplin executată.

D. Marinescu espune unu tablou representăndu fructe; D. *Popescu* unu altul representăndu unu costumu romănescu din Transilvania şi D. *Trenk* doue tablouri „unu pichetu de pe malul Dunărei“ şi „virful luncei la Rucăru.“ Toate aceste cu merite relative.

Afară de tablourile acestor Domni, se găsescu ăncă doue tablouri de D. *Tătărescu* şi doueḑeci şi şepte de D. *Grigorescu.* Unu tablou a D-lui *Tătărescu* e unu portretu, ear al doile representă pe „Hagar cu fiul ei Ismail in pustiu.“ Ajunsu la acestu tablou privitorul se opresce cu mulţămire. In mijlocul pustiului stă Hagar cuprinsă de groază şi desperare. In stinga ei mai in fundu doarme copilul pe pămĕntu, ear in dreapta stă ăngerul şi cu o figură de bunătate şi cerească măngăiere ĕi arată isvorul cu apă care-i va alinà setea. Pustiul, figurele, espresiunea, gruparea, toate sunt bine. Imputarea că s'ar fi datu copilului unu capu pre mare nu ne-a părutu justă. Mai degrabă s'ar putè găsì că colorile sunt pre vii şi că contrastează pre mult. In imbrăcămintea femeei Hagar roşul, galbenul şi albastrul sunt de sigur pre vii unul lăngă altul. Ănsĕ peste asemene greşeli de formă iţi e posibil a trece mai uşor, când de găsesci in faţă cu o *idee,* lucru ce in toate tablourile ce amu menţionatu păn acum s'ar căutà in zadar.

Ajungemu acum la D. *Grigorescu* pe care ilu cunosceamu atăt dintr'o visită, ce făcusemu cu mulţi ani in urmă la monăstirea Agapia din judeţul Neamţu, căt şi de la esposiţiunea universală din Paris. Mulţimea tablourilor espuse de acestu domnu nu te pune atăt in mirare, căt multiplicitatea sujetelor. D. Grigorescu s'a incercatu in toate; are tablouri (de ori ce mărime) representăndu peisagiuri, flori, portrete „genre“ etc. Atăt numĕrul,